การเรียนรู้การปฏิบัติจริงในพื้นที่ (Action Learning)
ณ จังหวัดขอนแก่น
หลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๓

ระหว่างวันที่ ๑ – ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้าที่
บทวิเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษา	๑
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ Action Learning	๔
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดขอนแก่น	๗
ผลการศึกษาจาก Action Learning	
๑. การจัดการวิสาหกิจชุมชน	๒๓
๒. การจัดการทรัพยากรน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	๗๓
๓. การท่องเที่ยวนวัตวิถี	๑๓๐
๔. การต่อยอดโครงการไทยนิยมยั่งยืน	๑๖๓

บทวิเคราะห์การศึกษาเรียนรู้ Action Learning นปส. รุ่นที่ ๗๓
จากอาจารย์ที่ปรึกษา
ระหว่างวันที่ ๑ – ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ณ จังหวัด ขอนแก่น

การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในพื้นที่ (Action Leaning) เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) ซึ่งได้ออกแบบและดำเนินการต่อเนื่องมานาน ได้มีการประเมินและปรับเปลี่ยนแก้ไขมาตามลำดับจนมีความลงตัว ถือว่าเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของหลักสูตร นปส. รวมทั้งมีความสอดคล้องกันภารกิจและหน้าที่หลักของกระทรวงมหาดไทยที่ให้ความสำคัญกับการบริหารรายการส่วนภูมิภาค ซึ่งดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์สำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้นักศึกษาได้ทำความเข้าใจชาวบ้านซึ่งเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการพัฒนาประเทศ ดังที่เรียกกันว่าการพัฒนาโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจากการเรียนรู้ตามหลักการดังกล่าว นักศึกษาจะได้นำประสบการณ์และบทเรียน จากการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในการบริหารราชการตามหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคนในโอกาสต่อไป ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่ (Area) หรือมองจากปัญหาและความต้องการของพื้นที่ขึ้นไป (Demand Side) รวมทั้งจะทำให้เห็นโอกาส ความเสี่ยง ความดีหรือต้นทุนของพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาเรามักจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเด็น (Issue) ที่เป็นนโยบายระดับประเทศและการพัฒนาตามสาขา (Function) ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นตัวแทนของส่วนกลาง เป็นลักษณะการมองแบบ Supply Side ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การพัฒนามักไม่ตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ รวมทั้งไม่ตอบสนองตรงตามความต้องการของประชนชนและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม

การออกแบบหลักสูตรนี้ กำหนดให้นักศึกษาต้องลงไปในพื้นที่จริงและเรียนรู้ตัวตนเองจากชาวบ้าน โดยมอบโจทย์หลักให้ไปเรียนรู้ภูมิสังคมและวิธีชีวิตของชุมชน ระบบบริหารจัดการชุมชนและวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน รวมทั้งมีโจทย์ย่อยที่กำหนดให้แต่ละกลุ่มไปศึกษาผลการดำเนินการตามนโยบายของรัฐในพื้นที่ โดยรุ่นที่ ๗๓ นี้ได้กำหนดไว้ ๔ เรื่อง คือ

๑. การจัดการวิสาหกิจชุมชน
๒. การจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
๓. การท่องเที่ยวนวัตวิถี
๔. การต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

ส่วนวิธีประเมินผลหรือวัดผลการศึกษา กำหนดให้นักศึกษานำเสนอผลการศึกษาต่อที่ประชุม รวมทั้งจัดทำเป็นเอกสารฉบับสมบูรณ์ส่งให้ภายหลัง ทั้งนี้ ก่อนลงไปปฏิบัติการในพื้นที่จัดการฝึกอบรมได้จัดทำเอกสาร

คู่มือแจกจ่าย มีการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ขอบเขต และวิธีการเรียนรู้ นอกจากนั้นในการลงปฏิบัติการจริง อาจารย์ที่ปรึกษาได้ติดตามลงไปเยี่ยมนักศึกษาทุกกลุ่มในพื้นที่ พร้อมทั้งได้ชี้แจงทำความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง

จากการนำเสนอผลการศึกษา มีข้อสังเกตดังนี้

๑. นปส. ทุกกลุ่ม นำเสนอผลการศึกษา ตามประเด็นที่กำหนดไว้ในคู่มือ ดีมาก ส่วนใหญ่มากกว่า ๖๐% สนใจสภาพท้องที่ ความเป็นอยู่ของคนอีสานดี

๒. หลายกรณี ควรส่ง จังหวัดหรือกลุ่มจังหวัด หรือภาคใช้เป็นข้อมูล เพราะเป็นการมองจากผู้บริหารหลายกระทรวง เช่น

๒.๑ หมู่บ้านที่ (อาจารย์) เห็นว่าอยู่ในภาวะวิกฤตเช่น

๒.๑.๑ บ้านโนนสะอาด ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ ชาวบ้านต้องอยู่ในหมู่บ้านอพยพจากน้ำท่วม ก่อสร้างเขื่อนหลายปีแล้ว เห็นว่าทางราชการควรทุ่มเท ช่วยเหลือให้คุณภาพชีวิตดีกว่านี้ ไม่ลำบากกว่าบ้านอื่นๆ มากนัก (กป.๑๐)

๒.๑.๒ บ้านขามป้อม ตำบลขัวเรียง อำเภอชุมแพ (กป.๔)อยู่ในเขตอุทยาน รัฐบาลน่าจะมีการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ชาวบ้านเป็นปัญหาที่ทุกรัฐบาลไม่แก้ไข (ควรไปดูจังหวัดน่านที่ นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ แต่งตั้ง นายบัณฑูร ล่ำซำ แก้ไขปัญหาไม่ทรายพอจะนำไปใช้ได้บ้างหรือไม่ สงสารชาวบ้านไม่ทราบอยู่ก่อนป่า หรือ อยู่หลังประกาศป่า)

๒.๒ ประเด็นทรัพยากรน้ำ มีความชัดเจนว่า ลำบากมาก

๒.๒.๑ กรณีลำน้ำชี (กป.๖) ซึ่งเป็นแม่น้ำสายยาวที่สุดในประเทศไทย ควรเสนอหน่วยงานใด เช่น กลุ่มจังหวัด หรือภาคอีสาน วางแผนให้ Macro มากกว่านี้ (อาจทำแล้ว) เพราะขณะนี้อาจารย์เห็นว่าอีสานวิกฤตหนัก เพราะแม่น้ำโขงก็มีปัญหาเขื่อนในจีน ในลาว ไม่ปล่อยน้ำตามธรรมชาติ

๒.๒.๒ กรณีอื่นๆ ทุกหมู่บ้านที่มีปัญหาขาดแคลนน้ำ สมควรทบทวนว่า ชลประทานเป็นเพียงวิธีการหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถแก้ไขอะไรได้มาก เพราะใช้งบประมาณมหาศาล ผลงานไม่คุ้มค่า การเพิ่มทางเลือกอื่นๆ ให้มากกว่านี้ ลองดูวิธีการโครงการปิดทองหลังพระเป็นต้น

๒.๓ การจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นงานที่ชาวบ้านทำมานานแล้ว (แต่มีชื่อใหม่ แปลก ชาวบ้านไม่เข้าใจ) ควรที่ภาครัฐทุกหน่วยงานจะบูรณาการช่วยเหลือชาวบ้านเต็มทีมากกว่านี้ เพราะพิสูจน์แล้วว่า ชาวบ้านมีความสามารถทำได้จริง เช่น

๒.๓.๑ น้ำดื่ม (Drinking Water) กป.๗

๒.๓.๒ สมุนไพร (กป. ๑) รัฐบาลน่าจะลองทบทวนว่า สมุนไพรกับกัญชา ควรมีการสนับสนุนอย่างไร

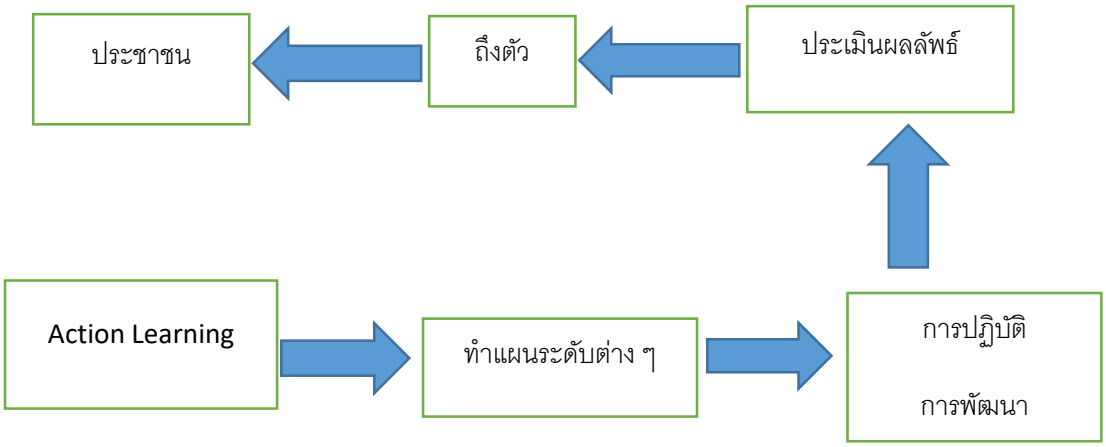
๒.๓.๓ ผ้าทอ รัฐบาลแนะนำ “จุดพอดี” ของการลงทุน เพราะลาว กัมพูชา ผ้าสวยๆ ทั้งนั้น

๒.๓.๔ การท่องเที่ยวชุมชน รัฐมีแบบแผนชัดเจน ขณะนี้ ควรสนับสนุนอย่างไรให้ชาวบ้านพอได้มีงานทำและมีรายได้จากอาชีพใหม่ๆ เสริมการทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์

๒.๓.๕ เลี้ยงวัว หรือ ปศุสัตว์ก็น่าจะเหมาะกับภาคอีสาน

๓. นปส. ทำ Action Learning มาน่าจะมากกว่า ๑๐ รุ่นแล้ว หมายความว่า มีผู้ผ่านหลักสูตรไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ คน ควรเสนอให้ จังหวัดนำไปใช้เป็นวิธีหนึ่งในการจัดทำแผนพัฒนา จังหวัดหรือแผนพัฒนาอำเภอ (ตามระเบียบมหาดไทย ปี๒๕๖๒) ในโครงการบางประเภท เช่น การแก้ปัญหาราคาสินค้าเกษตร การส่งเสริมอาชีพใหม่ๆ โดยเฉพาะภาคอีสาน ไม่ทราบว่าพี่น้องพึงพอใจมากน้อย ที่ต้องไปทำงานต่างจังหวัดหรือต่างประเทศแทบทุกหมู่บ้าน มีแต่คนสูงวัย และเด็กๆ ให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดูแทนพ่อแม่

จากผลงานของ นปส.๗๓ อาจารย์คิดว่าสามารถพัฒนาเป็นกลไกหนึ่งของ การพัฒนาพื้นที่ Area ในเชิงแผนได้ตามตาราง

ซึ่งขณะนี้ (๒๕๖๒) รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย (ออกระเบียบ)ให้มีระบบการพัฒนาพื้นที่ทุกระดับรองรับแล้ว

อาจารย์ที่ปรึกษา

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒

การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ (Action Learning) ณ จังหวัดขอนแก่น
หลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๓
ระหว่างวันที่ ๑ – ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒

"การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ (Action Learning)" เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๓ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำบทเรียนและประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในพื้นที่จริงไปใช้ในการบริหารราชการและสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับประสบการณ์การบริหารราชการให้แก่ผู้เข้าอบรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานได้กว้างขวางมากขึ้น โดยกำหนดพื้นที่การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เก็บรวบรวมข้อมูล ณ สถานที่จริง โดยร่วมมือกับประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบถึงปัจจัยภายใน และปัจจัยจากภายนอกของหมู่บ้านที่ส่งผลต่ออุปสรรคหรือความสำเร็จในการประกอบสัมมาอาชีพของคนในชุมชนที่ผู้เข้าอบรมได้เข้าไปศึกษา และทางราชการสามารถนำบทเรียนจากปัจจัยที่ได้วิเคราะห์นำไปปรับใช้กับระบบการทำงานทางการเงิน การจัดซื้อจัดจ้าง การจัดอบรมปรับทัศนคติ และทักษะต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป ***โดยเน้นศึกษาแต่ละชุมชนที่มีปัญหาหรือโอกาสในการส่งเสริมประเด็นดังนี้***

๑. ***การจัดการวิสาหกิจชุมชน***

๒. ***การจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ***

๓. ***การท่องเที่ยวนวัตวิถี***

๔. ***การต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน***

กรอบการศึกษาเรียนรู้ Action Learning
เพื่อ เข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑. การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

๑.๑ ประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน ชาติพันธ์ของผู้อาศัย เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน การบริหารจัดการชุมชนภายใต้กรอบหรือบริบทของขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม

๑.๒ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การใช้ชีวิต การจัดการชีวิตและครอบครัวของผู้คนแต่ละกลุ่ม หมู่บ้าน ผู้คนแต่ละระดับชั้นทางเศรษฐกิจสังคม

๑.๓ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในด้านการผลิต การประกอบอาชีพ การรักษาพยาบาล การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การศาสนา การสร้างความสงบทางจิตใจ และการจัดการกิจการสาธารณะต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในและระหว่างชุมชน

๑.๔ ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพของชุมชน ทรัพยากรและปัจจัยต่างๆ ที่เป็นฐานชีวิตให้แก่ชุมชนที่ศึกษาและชุมชนอื่นในพื้นที่ลุ่มน้ำเดียวกันหรือแหล่งนิเวศน์เดียวกัน และมีผลต่อวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ เช่น แหล่งน้ำการจัดการชลประทาน สภาพความสมบูรณ์ของดิน ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และระบบนิเวศน์ของพื้นที่ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในชุมชน เป็นต้น

๑.๕ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอันเกิดจากแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ บทบาทรัฐในการพัฒนาชนบท และพลังของเศรษฐกิจระบบตลาดเสรี เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ตามนโยบายรัฐบาล การเข้ามาของระบบเงินตราและระบบทุน ระบบสินเชื่อ การส่งเสริมวิสาหกิจในชุมชน และการผลิตสินค้าเกษตรอุตสาหกรรมตามความต้องการของตลาด เป็นต้น

๒. การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

๒.๑ ศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของภาครัฐ ที่มีผลกระทบต่อการใช้หรือการประกอบอาชีพภายในชุมชน ระบบการบริหารจัดการเงินทุน ระบบการผลิตเชิงเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน รวมทั้งปัจจัยความเสี่ยงในการเกิดหนี้สิน และความเสี่ยงในการไม่สามารถชำระหนี้ภายในชุมชน

๒.๒ การวิเคราะห์โอกาสหรือข้อจำกัดในการจัดการปัญหาของชุมชนในปัจจุบันว่าควรได้รับการสนับสนุนในประเด็นใดเป็นสำคัญหรือการดำเนินแนวทางการพัฒนาชุมชนภายใต้ของจำกัดที่มีอยู่ รวมทั้งแนวทางการลดข้อจำกัดที่มีอยู่ เป็นต้น

๒.๓ การวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด รวมทั้งมีกระบวนการหรือขั้นตอนในการกำหนด ติดตาม และประเมินผลอย่างไรบ้าง

๒.๔ การวิเคราะห์ภาพรวมของภาคการเกษตรในพื้นที่ โดยสามารถพิจารณาเป็นห่วงโซ่ ตั้งแต่เรื่องวัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต การแปรรูป การตลาด รวมทั้งความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

๒.๕ การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพิจารณาว่าภาครัฐต้องมี การปรับเปลี่ยนนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่หรือชุมชนเองจะต้องได้รับการสนับสนุนใน

ด้านใดบ้าง จึงจะมีศักยภาพด้านการจัดการตามเจตนารมณ์ของภาครัฐ รวมทั้งพิจารณาข้อจำกัดที่เป็นตัวแปรสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน

๓. การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

๓.๑ บทบาทของภาครัฐ และผลลัพธ์ของการนำนโยบายต่างๆ ของภาครัฐไปปฏิบัติในพื้นที่ เช่น นโยบายการจัดการ น้ำ ดิน ป่า การส่งเสริมเกษตร สินเชื่อการเกษตร การรับจำนำข้าว วิสาหกิจชุมชน การรักษาสุขภาพ ความยุติธรรมในชุมชน การปราบปรามยาเสพติด ฯลฯ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่

๓.๒ ผลลัพธ์โดยรวมที่เกิดขึ้นจากนโยบายต่างๆ ของภาครัฐก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตของชาวบ้านภายในชุมชนในเชิงบวกและลบอย่างไร ชุมชนและครัวเรือนมีความเสี่ยงในด้านต่างๆ อย่างไร

๓.๓ ความคิดเห็นและความสามารถของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากโครงการกิจกรรมต่างๆ ภายใต้นโยบายแต่ละด้านที่มีการดำเนินการในชุมชน

ประเด็นในการนำเสนอ ณ ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น
(วันศุกร์ที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒) ดังนี้

ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน (ของแต่ละหมู่บ้านที่ได้รับมอบหมาย)

- *ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน*
- *บทเรียนที่ได้รับในด้าน*

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ
- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

ปล. - การนำเสนอใช้เวลากลุ่มละ ๑๐ นาที เท่านั้น
- นำไฟล์ PowerPoint ส่งให้เจ้าหน้าที่นิด้า เพื่อนำเสนอในเช้าวันศุกร์
- ทำการจับฉลากลำดับการนำเสนอโดยอาจารย์ที่ปรึกษา

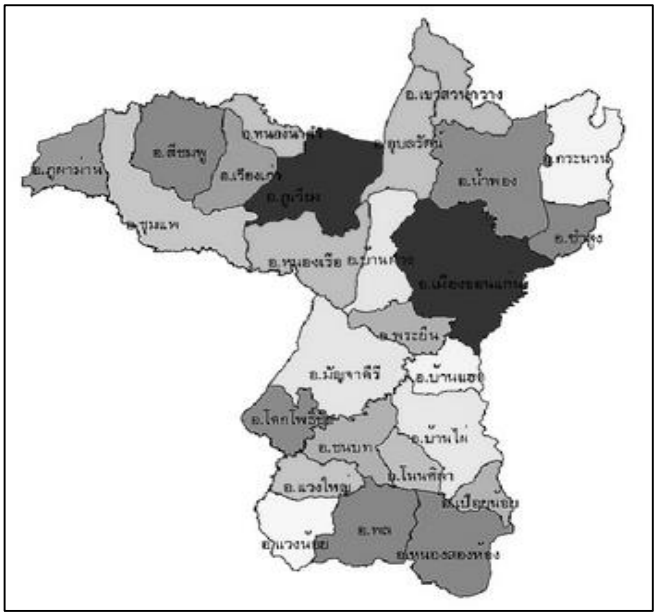

ตราประจำจังหวัดขอนแก่น

รูปเจดีย์เก่าครอบต้นมะขาม เรียกว่า เจดีย์ขามแก่น ซึ่งเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด มีเรื่องเล่าต่อๆกันมาว่าครั้งหนึ่งต้นมะขามใหญ่ถูกตัดโค่นลงไว้หลายปีกลับงอกงามมีกิ่งก้านสาขาขึ้นอีก ประชาชนถือว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์จึงพากันสร้างเจดีย์ครอบต้นมะขามนั้นไว้เรียกว่า เจดีย์ขามแก่น และถือเป็นปูชนียสถาน เคารพกราบไหว้ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน จึงได้นำมาเป็นตราประจำจังหวัด ต่อมาคำว่า ขามแก่น ก็เพี้ยนเป็น ขอนแก่น

แผนที่จังหวัดขอนแก่น

ข้อมูลทั่วไป

๑. ความเป็นมา

จังหวัดขอนแก่น เป็นดินแดนที่เคยมีชุมชนโบราณอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้นับย้อนหลังได้หลายพันปี อาทิมีการขุดพบแหล่งโบราณคดีที่บ้านนาดี ตำบลบ้านโคก อำเภอภูเวียง หรือที่บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอ ชุมแพ เป็นต้น ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘ ก็เป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของขอมหรือเขมรดังหลักฐานที่ได้มีการค้นพบศิลาจารึก กลุ่มใบเสมาและประสาทหินหรือกู่แบบศิลปะเขมรในหลายพื้นที่

เมืองขอนแก่น ได้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ เมื่อเพียเมืองแพนแห่งทุรคม แขวงเวียงจันทน์ ซึ่งมีบุตรสาว คือ นางคำแว่น ได้เป็นเจ้าจอมในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) ได้พาสมัครพรรคพวกเดินทางข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัยอยู่ในเขตเมืองสุวรรณภูมิ บริเวณบ้านโนนทอง ข้างหนองขอนแก่น หรือบึงบอน เจ้าจอมคำแว่นได้กราบบังคมทูลพระกรุณา ให้เพียเมืองแพนแยกตัวออกมาตั้งเมือง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ยกบ้านบึงบอนขึ้นเป็นเมืองขอนแก่น และให้เพียเมืองแพนเป็นเจ้าเมืองขอนแก่นขึ้นกับเมืองนครราชสีมา

เมื่อเจ้าเมืองขอนแก่นได้ทดลองทำราชการส่งส่วยให้แก่เมืองนครราชสีมาครบ ๙ ปีแล้ว พระยา-นครราชสีมามีใบบอกให้เข้ากรุงเทพ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าตั้งเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองอย่างเป็นทางการ ให้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๐ และโปรดเกล้าให้ตั้งเพียเมืองแพนเป็นพระนครศรีบริรักษ์เจ้าเมืองขอนแก่น จึงถือว่าเมืองขอนแก่น ตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๐

หลังจากนั้นมีการย้ายที่ตั้งเมืองขอนแก่นอีกหลายครั้ง จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้ย้ายศาลากลางเมืองขอนแก่นมาตั้งที่เมืองพระลับ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้สร้างศาลากลางขึ้นใหม่ที่สนามบินเก่า ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าศูนย์ราชการ

๒. ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้งและภูมิประเทศ

จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๕ - ๑๗ องศาเหนือและเส้นแวงที่ ๑๐๑ - ๑๐๓ องศาตะวันออก ซึ่งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ๔๔๕ กิโลเมตร มีพื้นที่ ๑๐,๘๘๕.๙๙ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๖.๘ ล้านไร่ ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ มีลักษณะสูงต่ำสลับเป็นลูกคลื่นลาดเทไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีที่ราบลุ่มแถบลุ่มน้ำชีและลุ่มน้ำพอง พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย ๑๐๐ - ๒๐๐ เมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	- ติดกับจังหวัดอุดรธานี เลย และหนองบัวลำภู
ทิศใต้	- ติดกับจังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	- ติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์และมหาสารคาม
ทิศตะวันตก	- ติดกับจังหวัดชัยภูมิและเพชรบูรณ์

ภูมิอากาศ

ในรอบปี ๒๕๕๙ อุณหภูมิสูงสุดวัดได้ ๓๘.๔ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ ๑๗.๕ องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ ๒๗ องศา (ที่มา : ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน)

ปริมาณน้ำฝน

สถิติข้อมูลปริมาณน้ำฝนของจังหวัดขอนแก่น โดยศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียง- เหนือตอนบน เปรียบเทียบย้อนหลัง ๑๐ ปี (๒๕๕๐ - ๒๕๕๙) ฝนตกมากที่สุดปีพ.ศ. ๒๕๕๐ วัดได้ ๑,๓๗๘.๙ มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตก ๑๐๑ วัน ฝนตกน้อยที่สุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ วัดได้ ๙๔๓.๑ มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตก ๑๐๙ วัน และในปี ๒๕๕๙ วันที่มีฝนตกปริมาณสูงสุดคือ วันที่ ๑๓ กันยายน มีปริมาณน้ำฝนอยู่ที่ ๙๑.๕ (ที่มา : ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน)

๓. <u>การปกครองและประชากร</u>

การปกครอง

จังหวัดขอนแก่น แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น ๒๖ อำเภอ ๑๙๘ ตำบล ๒,๓๓๑ หมู่บ้าน และ ๓๘๙ ชุมชน การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลนคร ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๖ แห่ง เทศบาลตำบล ๗๘ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๑๓๙ แห่ง หน่วยราชการส่วนภูมิภาค ๓๓ แห่ง หน่วยราชการส่วนกลางและรัฐวิสาหกิจ ๒๒๗ แห่ง

ประชากร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑,๘๐๑,๗๕๓ คน เป็นชาย ๘๘๙,๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓ ของประชากรทั้งหมด และเป็นหญิง ๙๑๒,๖๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๗ ของประชากรทั้งหมด ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีจำนวน ๕๑๐,๒๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๓ ส่วนประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีจำนวน ๑,๒๙๑,๕๓๔ คน หรือร้อยละ ๗๑.๗ ความหนาแน่นของประชากรทั้งจังหวัดเท่ากับ ๑๖๕.๕ คนต่อตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ ๓.๑ คน จำนวนบ้าน ๕๙๗,๘๔๕ หลัง (ที่มา : สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รวบรวมโดย สำนักงานสถิติพยากรณ์, สำนักงานสถิติแห่งชาติ ณ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙)

๔. <u>สภาพเศรษฐกิจ</u>

การเติบโตทางเศรษฐกิจ (ปี ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘)

ในปี ๒๕๕๘ จังหวัดขอนแก่นมีผลิตภัณฑ์มวลรวม จำนวน ๑๘๗,๒๗๑ ล้านบาท เป็นลำดับที่ ๑๗ ของประเทศ และเป็นลำดับที่ ๑ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาขาการผลิตที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดขอนแก่น ในปี ๒๕๕๘ คือ ภาคนอกเกษตร มีมูลค่า ๑๖๖,๖๔๙ ล้านบาท ในขณะที่ภาคเกษตรมีมูลค่า ๒๐,๖๒๒ ล้านบาท ภาคนอกเกษตร มีมูลค่าอันดับ ๑ คือ สาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่า ๖๘,๕๓๒ ล้านบาท รองลงมาคือสาขาการศึกษา มีมูลค่า ๒๒,๖๙๖ ล้านบาท และการขายส่ง ขายปลีก ซ่อมแซมยานยนต์ฯ มีมูลค่า ๒๐,๒๖๓ ล้านบาท ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อคน (Per Capita GPP) ของจังหวัดขอนแก่น ปี ๒๕๕๘ คือ ๑๐๗,๖๐๗ บาท อยู่ในอันดับที่ ๑ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับที่ ๓๐ ของประเทศ (ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

เกษตรกรรม

จังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่การเกษตร ๔,๒๑๙,๔๒๗ ไร่ (ร้อยละ ๖๒.๐๒ ของพื้นที่จังหวัด) โดยพืชที่สำคัญ คือ ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน และสัตว์เศรษฐกิจสำคัญ คือ โคเนื้อ สุกร ไก่เนื้อ และโคนม ดังนี้

<u>พืชเศรษฐกิจ</u>

ข้าวนาปี มีเนื้อที่ปลูก ๒,๓๐๙,๘๙๙ ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว ๒,๐๔๔,๘๔๘ ไร่ ผลผลิตรวม ๖๙๔,๕๕๕ตัน ผลผลิตเฉลี่ย ๓๔๐ กิโลกรัมต่อไร่

ข้าวนาปรัง มีเนื้อที่ปลูก ๑๐,๔๕๑ ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว ๑๐,๒๔๖ ไร่ ผลผลิตรวม ๕,๓๔๔ ตัน ผลผลิตเฉลี่ย ๕๑๐ กิโลกรัมต่อไร่

มันสำปะหลังมีเนื้อที่ปลูก ๒๐๖,๔๔๔ ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว ๒๐๖๕,๓๑๕ ไร่ ผลผลิตรวม ๖๘๓,๗๓๕ ตัน ผลผลิตเฉลี่ย ๓,๓๑๔ กิโลกรัมต่อไร่

อ้อย มีเนื้อที่เก็บเกี่ยว ๕๙๖,๓๑๙ ไร่ ผลผลิตรวม ๕,๔๑๔,๕๗๒ ตัน ผลผลิตเฉลี่ย ๙,๐๘๐กิโลกรัมต่อไร่

<u>ปศุสัตว์</u>

โคเนื้อ[p]	ปริมาณการผลิตรวม	๔๐,๑๑๙	ตัว
โคนม[p]	จำนวนรวม	๒๓,๖๓๙	ตัว
-ปริมาณน้ำนมดิบ	ผลผลิตรวม	๔๗,๓๐๓	ตัน
สุกร[p]	ปริมาณการผลิตรวม	๑๘๒,๐๘๕	ตัว
ไก่เนื้อ	ปริมาณการผลิตรวม	๑๗,๘๔๑,๙๘๓	ตัว

หมายเหตุ : p ข้อมูลเบื้องต้น

(ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ๒๕๕๙)

<u>ประมง</u>

จังหวัดขอนแก่นมีครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำนวน ๔๓,๙๘๗ ครัวเรือน ในเนื้อที่ ๓๕,๑๑๑ ไร่ มีบ่อจำนวน ๓๒,๓๗๕ บ่อ และ ๒,๗๓๖ กระชัง ปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดจำนวน ๗,๗๗๕,๑๖๓ กิโลกรัม มูลค่ารวมทั้งสิ้น ๓๔๑,๔๔๘,๖๓๓ บาท

(ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดขอนแก่น ปี ๒๕๕๘)

๕. <u>ลักษณะทางสังคม</u>

แรงงาน

จากผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาส ๒/๒๕๖๐ (เมษายน-มิถุนายน) พบว่ามีประชากรรวมทั้งสิ้น ๑,๗๓๖,๗๘๙ คน เป็นผู้มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๑,๔๕๒,๐๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๖๐ ของประชากรรวมทั้งหมด เป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานมีจำนวน ๙๐๔,๒๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒๗ ของผู้มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป โดยแบ่งเป็นผู้มีงานทำจำนวน ๘๙๑,๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๖๘ ผู้ว่างงานจำนวน ๒,๘๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๓๒ และผู้ที่รอฤดูกาลจำนวน ๑๐,๓๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๔ ของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน ส่วนผู้มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงานมีจำนวน ๕๔๗,๗๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๗๒ ของผู้มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป แบ่งเป็นกลุ่มทำงานบ้านจำนวน ๑๔๘,๙๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑๙ เรียนหนังสือจำนวน ๑๘๖,๓๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๐๑ และอื่นๆ จำนวน ๒๑๒,๕๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘๐ ของผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน ส่วนผู้มีอายุที่ต่ำกว่า ๑๕ ปี มีจำนวน ๒๘๔,๗๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๙ ของประชากรรวมทั้งหมด (ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่น ไตรมาส ๒/๒๕๖๐ (เมษายน – มิถุนายน))

การศึกษา

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จังหวัดขอนแก่นมีโรงเรียน จำนวน ๑,๑๖๑ แห่ง แยกเป็นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๑,๐๗๖ แห่ง สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน ๕๕ แห่ง และสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๓๐ แห่ง

จังหวัดขอนแก่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ส่วนใหญ่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ มีเพียงวิชาภาษาไทยของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงกว่าร้อยละ ๕๐

จังหวัดขอนแก่นมีสถาบันระดับอุดมศึกษา จำนวน แห่ง ๑๕ โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนจำนวน ๑๑ แห่ง นอกจากนี้มีศูนย์พัฒนาระบบจีไอเอส (GIS) ที่ใหญ่เป็นอันดับต้นของประเทศ (th.wikipedia.org หัวข้อรายชื่อโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น)

สาธารณสุข

สถานบริการด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาล ๓๑ แห่ง สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ๒๒ แห่ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒ แห่ง กระทรวงกลาโหม ๑ แห่ง กรมอนามัย ๑ แห่ง กรมสุขภาพจิต ๑ แห่ง กรมการแพทย์ ๑ แห่ง เอกชน ๓ แห่ง

ประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่นประกาศใช้แผนพัฒนาจังหวัดขอนก่น พ.ศ. ๒๕๖๑- ๒๕๖๔ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า **“ขอนแก่นเมืองน่าอยู่ ศูนย์กลางเชื่อมโยงการค้าการลงทุน และการบริการของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”** ประกอบด้วย ๖ ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การเพิ่มศักยภาพของจังหวัดเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

ประเด็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในพื้นที่ (Action Learning) ณ จังหวัดขอนแก่น หลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๓ ระหว่างวันที่ ๑ – ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒

ประเด็นการศึกษาเรียนรู้	พื้นที่เป้าหมาย	กป.
● **การจัดการ วิสาหกิจชุมชน**	**บ้านหนองไห** หมู่ที่ ๑๔ ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี	**กป. ๗**
	บ้านโสกจาน หมู่ที่ ๓ ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่	**กป. ๙**
	บ้านดงกลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน	**กป. ๑**
● **การจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ**	**บ้านโนนสะอาด** หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์	**กป. ๑๐**
	บ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ	**กป. ๕**
	บ้านละหานนา หมู่ที่ ๑ ตำบลละหานนา อำเภอแวงน้อย	**กป. ๖**
● **การท่องเที่ยวนวัตวิถี**	**บ้านหนองบัวน้อย** หมู่ที่ ๘ ตำบลโสกนกเต็น อำเภอพล	**กป. ๒**
	บ้านขามป้อม หมู่ที่ ๔ ตำบลขัวเรียง อำเภอชุมแพ	**กป. ๔**
● **การต่อยอดโครงการไทยนิยมยั่งยืน**	**บ้านหนองซองแมว** หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล	**กป. ๘**
	บ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่	**กป. ๓**

อ.เขาสวนกวาง
อ.ภูผาม่าน
อ.ซำสูง
อ.มัญจาคีรี
อ.บ้านไผ่
อ.แวงน้อย

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๑	**<u>บ้านดงกลาง</u>** หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน **การจัดการ วิสาหกิจชุมชน**	**๑. นางเรืองอุไร บุญช่วยชูพันธุ์** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดชุมพร **๒. นางสาวแสงมณี มีน้อย** ท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง **๓. นายธนพร สุวรรณโณ** จัดหางานจังหวัดราชบุรี **๔. นายนิมิต ปัทมเจริญ** นายอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ **๕. นายคฑาสิทธิ์ เนื่องหล้า** นายอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย **๖. นายวรพันธ์ ชำนิยันต์** นายอำเภอโนนสะอาด จังหวัดอุดรธานี **๗. นายเอก ยังอภัย ณ สงขลา** นายอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี **๘. นายธีรพร พลวัน** โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดชัยภูมิ **๙. นายวริษฐ์ รัชตเมธี** ผู้อำนวยการฝ่ายปฏิบัติการและบำรุงรักษา (บริการ ๑) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค **๑๐. พ.ต.ท. งามพล บุญลิ่มเต็ง** ผู้อำนวยการกองบริหารคดี สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๒	**<u>บ้านหนองบัวน้อย</u>** หมู่ที่ ๘ ตำบลโสกนกเต็น อำเภอพล **การท่องเที่ยวนวัตวิถี**	**๑. นางสาวธนียา นัยพินิจ** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดตาก **๒. นางกัญญา สอนทรัพย์** ผู้เชี่ยวชาญการประปานครหลวง การประปานครหลวง **๓. นายสิทธิศักดิ์ แย้มพรายภิรมย์** นายอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี **๔. นายธรรมนูญ แจ่มใส** นายอำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี **๕. ว่าที่ร.ต.จำรัส โสตถิกุล** นายอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา **๖. นายชนะศึก สาตรรอด** นายอำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร **๗. นายธีระภัทร์ ผิวสวัสธ์** หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุดรธานี **๘. นายรุ่งโรจน์ วรรณเวช** เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดนนทบุรี **๙. นายปริญญวัฒน์ วัชรอาภากร** ผู้อำนวยการกลุ่มประสานงานพื้นที่ ๒๒ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ **๑๐. นายยงยุทธ นาควิโรจน์** ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๖ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๓	**<u>บ้านภูเหล็ก</u>** หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ **การต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน**	**๑. นางจารุณี วายลม** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี **๒. นางสาวศิริพร เจนศิริสกุล** ผู้อำนวยการกองบริหารการคลังและรายได้ กรมสรรพากร **๓. นายคณิต กังสถาวร** นายอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **๔. นายจักรพงศ์ พันธุ์เพ็ง** นายอำเภอทับปุด จังหวัดพังงา **๕. นายสมพงษ์ ฟุ้งทวีวงศ์** นายอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย **๖. นายวินัย โตเจริญ** นายอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ **๗. นายบรรเทา ดวงนภา** พัฒนาการจังหวัดชลบุรี **๘. นายชาญวิชญ์ สิริสุนทรานนท์** โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนนทบุรี **๙. นายนพพร บุญแก้ว** ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี **๑๐. นายครรชิต ศรีนพวรรณ** หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๔	**<u>บ้านขามป้อม</u>** หมู่ที่ ๔ ตำบลขัวเรียง อำเภอชุมแพ **การท่องเที่ยวนวัตวิถี**	**๑. นางณัฐยาน์ ทวีวงศ์** ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย **๒. นางสาวช่อทิพย์ เรืองเวทดี** ธนารักษ์พื้นที่พระนครศรีอยุธยา **๓. นายสาคร เถินมงคล** นายอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ **๔. นายรุ่งเรือง ธิมาบุตร** นายอำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส **๕. นายไพฑูรย์ วงศ์วีรกูล** นายอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี **๖. นายปรัชญา พิมพาแป้น** นายอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ **๗. นายสายัน กิจมะโน** หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดพังงา **๘. นายวิชัย เพ็ญดี** โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดหนองคาย **๙. นายวิษณุ วิทยวราวัฒน์** ท้องถิ่นจังหวัดตาก **๑๐. นายชีวะภาพ ชีวะธรรม** ผู้อำนวยการสำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๕	**<u>บ้านดอนหัน</u>** หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ **การจัดการทรัพยากรน้ำ** **และการอนุรักษ์** **ทรัพยากรธรรมชาติ**	**๑. นางสาวกานต์จรัส เอียดทองใส** นายอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ **๒. นางศศิเพ็ญ ละม้ายพันธุ์** วัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี **๓. นายจำรัส นาแฉล้ม** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบึงกาฬ **๔. นายชวลิต ทรงกิตติ** นายอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ **๕. นายชรินทร์ ภู่ชัย** นายอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด **๖. นายสมพงษ์ มหาวังษ์** นายอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น **๗. นายพีระพงศ์ หมื่นผ่อง** หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยจังหวัดอ่างทอง **๘. นายนรศักดิ์ สุขสมบูรณ์** ท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ **๙. นายธัญนรินทร์ ณ นคร** ผู้อำนวยการสำนักวิจัยการอนุรักษ์ ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช **๑๐. พล.ต.ต. พนัญชัย ชื่นใจธรรม** ผู้บังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๖	**<u>บ้านละหานนา</u>** หมู่ที่ ๑ ตำบลละหานนา อำเภอแวงน้อย **การจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ**	**๑. นางอภิญญา เอี่ยมอำภา** นายอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **๒. นางสาวนิตยา ร่มรื่น** รองผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรมปฐมพยาบาลและสุขภาพ สภากาชาดไทย **๓. นายสนอง ดลประสิทธิ์** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด **๔. นายอภิชาติ ศรีม่วง** นายอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ **๕. นายบัลลังก์ ไวทย์ศิริ** นายอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา **๖. นายอรรถชา กัมปนาทแสนยากร** นายอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ **๗. นายไพศาล ขุนศรี** หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดกระบี่ **๘. นายชัยวัฒน์ ตุนทกิจ** เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทรา **๙. นายทองทศ มหามนตรี** ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ **๑๐. พ.ต.อ. ธนาวุฒิ จงจิระ** รองผู้บัญชาการศูนย์พิสูจน์หลักฐาน ๓ สำนักงานพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๗	**<u>บ้านหนองไห</u>** หมู่ที่ ๑๔ ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี **การจัดการ วิสาหกิจชุมชน**	**๑. นางวจิราพร อมาตยกุล** นายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก **๒. นางสาวทิพย์อาภา ยลธรรม์ธรรม** ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดระยอง **๓. นายณัฐพงศ์ คำวงศ์ปิน** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู **๔. นายปกรณ์ ตั้งใจตรง** นายอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ **๕. นายนันทวิทย์ นาคแสง** นายอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม **๖. นายเลิศพันธุ์ สินบรรเลงเสนาะ** นายอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา **๗. นายจำนง สวัสดิ์วงศ์** หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี **๘. นายบุณยศักดิ์ ปงกาวงค์** เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย **๙. นายเทวัญ รัตนะ** ปศุสัตว์จังหวัดสุโขทัย **๑๐. นายมงคล ขนาดนิด** ผู้อำนวยการกองอุทธรณ์ภาษี กรมสรรพากร	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๘	**<u>บ้านหนองซองแมว</u>** หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล **การต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน**	**๑. นางสาวนันทนา หวังธงชัยเจริญ** พัฒนาการจังหวัดสระบุรี **๒. นางสุมนา ขจรวัฒนากุล** ผู้อำนวยการสำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง **๓. นายภูมิวัชร์ อุดมทรัพย์** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดสระแก้ว **๔. นายชัชชลิต บุญศิริ** นายอำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง **๕. นายกำธร วิเชฏฐพงศ์** นายอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม **๖. นายประสิทธิ์ อินทโชติ** นายอำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร **๗. นายเดชสกล อาดัม** นายอำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ **๘. นายปิยพงศ์ ชูวงศ์** เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดชัยภูมิ **๙. นายมานะ วัฒนากร** โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดราชบุรี **๑๐. นายอิสระ ริ้วตระกูลไพบูลย์** เลขานุการกรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๙	**<u>บ้านโสกจาน</u>** หมู่ที่ ๓ ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ **การจัดการ วิสาหกิจชุมชน**	**๑. นางบุญทิวา วรรณประเวศ** พัฒนาการจังหวัดปราจีนบุรี **๒. นางสาวกานดา ชูแก้ว** ผู้อำนวยการกองตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **๓. นายไกร เอี่ยมจุฬา** หัวหน้าสำนักงานจังหวัดยโสธร **๔. นายสมมาตร บารา** นายอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี **๕. นายปรีชา สุทนต์** นายอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย **๖. นายสุรสิทธิ์ จันอุทา** นายอำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู **๗. นายสุพร ธีรโรจน์ชาลี** นายอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ **๘. นายยุทธนา ไพฑูรย์** เจ้าพนักงานที่ดิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **๙. นายโชคชัย ศรีหิรัญรัตน์** ท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ **๑๐. นายสุพจน์ ภู่รัตนโอภา** ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๓ (สงขลา) กรมป่าไม้	

รายชื่อผู้เข้าอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่น ๗๓
ศึกษาดูงาน Action Learning จังหวัดขอนแก่น

กป.	หมู่บ้าน	ชื่อ-นามสกุล	หมายเหตุ
๑๐	**<u>บ้านโนนสะอาด</u>** หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ **การจัดการทรัพยากรน้ำ** **และการอนุรักษ์** **ทรัพยากรธรรมชาติ**	**๑. นางสาวนิตยาวรรณ เลื่อนลอย** พัฒนาการจังหวัดอุตรดิตถ์ **๒. นางวรัญญา ถนอมพันธุ์** พาณิชย์จังหวัดระยอง **๓. นายวิทศักดิ์ จำเริญนุสิต** นายอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา **๔. นายปิยะพงษ์ บุญส่ง** นายอำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี **๕. นายไพรัตน์ วิทยาอนุมาส** นายอำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา **๖. นายเนตรสุเทพ สุ่มมาตย์** นายอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม **๗. นายสุพัฒน์ ปักษาจันทร์** เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ **๘. นายชาญเวช ยุวชิต** ผู้อำนวยการการไฟฟ้าเขตมีนบุรี การไฟฟ้านครหลวง **๙. นายอำนาจ หนูทอง** ประมงจังหวัดสมุทรสาคร **๑๐. นายธีระเดช ฉัตรกุล ณ อยุธยา** นักวิชาการคอมพิวเตอร์เชี่ยวชาญ สำนักงานประกันสังคม	

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชน
ประเด็นการศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชน
หมู่บ้านหนองไห (หมู่ที่ ๑๔) ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

๑. การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีของชุมชน

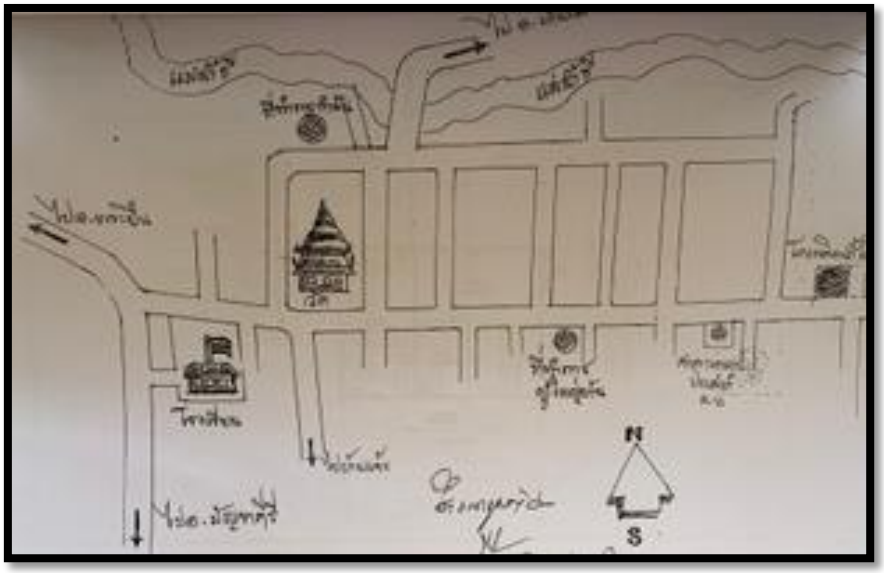
บ้านหนองไห ตั้งเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๕๕ โดยพ่อใหญ่ฉิม มะโนวรรณ์, พ่อใหญ่พร คำสิงห์วงษ์ และพ่อใหญ่ขุนภิรมณ์ ผุยบัวค้อ ได้อพยพพาลูกหลานย้ายมาจากจังหวัดมหาสารคาม มาพอเจอหนองน้ำและแม่น้ำชีที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้ก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นและตั้งชื่อว่า บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑ ซึ่งมีอยู่เพียง ๗ หลังคาเรือน และแต่ก่อนมีหนองน้ำเป็นจุดสำคัญ มีป่าไผ่ มีเตาปั้นไหของคนโบราณ จึงตั้งชื่อว่าบ้านหนองไห และต่อมาได้มีคนต่างถิ่นได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่รวมกันมากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้แยกกันเป็น ๒ หมู่บ้านคือ หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๑๔ ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

ที่ตั้งบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ อยู่ในเขตการปกครองของตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากอำเภอมัญจาคีรี ๑๕ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดขอนแก่น ๖๐ กิโลเมตรมีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่านทุกวัน การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านจากศาลากลางจังหวัดขอนแก่นสามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถยนต์โดยสารประจำทางโดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๒๐๐๔ (สายบ้านป่าผุ - เหล่านาดี) จากศาลากลางจังหวัดขอนแก่น ไปทางทิศเหนือผ่านอำเภอพระยืน สามารถแวะเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ในหมู่บ้านได้แก่ โบสถ์วัดสะอาดหนองไห, สะพานข้ามแม่น้ำชีและหลักบ้าน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	แม่น้ำชี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านแจ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองแปน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แม่น้ำชี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองแปน

ภาพประกอบ: ผังวาดแสดงอาณาเขตติดต่อบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน ร้อยละ ๗๐ เป็นที่ราบเหมาะสำหรับการเกษตร ลักษณะของสภาพดินในเขตบ้านหนองไหส่วนมากเป็นดินร่วนปนทรายเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำสลับกับที่ราบสูงเหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ มีแม่น้ำชีไหลผ่านหมู่บ้าน ๑ สาย และมีหนองน้ำสาธารณะ ๑ แห่ง คือ หนองโจด

ลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่ว ๆ ไปเหมือนกับพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของจังหวัดขอนแก่นในฤดูหนาวมีอากาศหนาวในช่วงปลายเดือนธันวาคม – มกราคมของทุกปีสภาพภูมิอากาศมีความเปลี่ยนแปลงง่าย เวลาร้อนจะร้อนจัด เดือนเมษายนอาจสูงถึง ๔๐ องศาเซลเซียส มีฤดูกาล ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว ดังนี้

ฤดูร้อน ตั้งเดือนมีนาคม-พฤษภาคม

ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน-กันยายน

ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์

ภูมิสังคม ชาวบ้านทุกคนนับถือศาสนาพุทธและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีโดยเฉพาะในวันพระ ๘ ค่ำ ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ มักจะถือศีล เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม และละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ยึดถือ ฮีตสิบสองครองสิบสี่ ดำเนินตามขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละเดือนของหมู่บ้าน เช่น บุญประทายข้าวเปลือกวัน สงกรานต์ (รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ) บุญเดือนหก ฯลฯ และในวันพระจะมีกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรมและร่วมกันพัฒนารอบหมู่บ้านและที่สาธารณประโยชน์ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ ในชุมชนมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาคือโรงเรียนบ้านหนองไห มีวัด ๑ แห่ง คือ วัดสะอาดหนองไห เป็นสถานที่คนในชุมชนใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และกิจกรรมตามประเพณีของชาวพุทธ

สาธารณูปโภค

- มีไฟฟ้าใช้ จำนวน ๙๙ ครัวเรือน
- มีประปาหมู่บ้าน จำนวน ๑ แห่ง
- ที่อ่านหนังสือ จำนวน ๑ แห่ง

แหล่งน้ำ

- บ่อน้ำตื้น จำนวน ๑ แห่ง
- บ่อบาดาล จำนวน ๑ แห่ง
- สระ จำนวน ๑ แห่ง

แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ (แม่น้ำ ,ลำคลอง ,หนอง,บึงในหมู่บ้าน) ได้แก่ แม่น้ำชีและหนองโจด

ภาพประกอบ: หนองโจดแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔

ลักษณะประชากร

บ้านหนองไห มีจำนวนประชากรตามข้อมูล จปฐ. ปี ๒๕๖๒ รวมทั้งสิ้น ๙๙ ครัวเรือน ๒๗๕ คน

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย	จำนวนเพศหญิง	จำนวนรวม (คน)
๑ เดือน ถึง ๕ เดือน	๐	๐	๐
๖ เดือน ถึง ๑ ปี ๐ เดือน	๑	๐	๑
๑ ปี หนึ่งเดือน – ๒ ปี	๓	๑	๔
๓ ปี - ๕ ปี	๒	๘	๑๔
๖ ปี - ๑๒ ปี	๘	๑๔	๒๒
๑๓ ปี - ๑๔ ปี	๑	๓	๔
๑๕ ปี - ๑๘ ปี	๕	๕	๑๐
๑๙ ปี - ๒๕ ปี	๔	๒	๖
๒๖ ปี – ๓๔ ปี	๓	๓	๖
๓๕ ปี - ๔๙ ปี	๒๓	๔๓	๖๖
๕๐ ปี - ๕๙ปี	๓๑	๒๘	๕๙
๖๐ ปีขึ้นไป	๓๖	๔๗	๘๓
รวมทั้งหมด	**๑๒๑**	**๑๕๔**	**๒๗๕**

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของครัวเรือนประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ทำนา ทำไร่ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

อาชีพเสริมหรืออาชีพรอง โดยการร่วมกลุ่มภายในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กลุ่มน้ำดื่มประชารัฐตราไหทิพย์ กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก กลุ่มสานหมวกจากต้นกก และกลุ่มทำไม้กวาดดอกหญ้า

หมู่บ้าน มีรายได้ ๑๓๓,๙๒๙ บาท/ปี

รายได้เฉลี่ยของประชากร (ตามเกณฑ์จปฐ. ปี ๒๕๖๒) จำนวน ๔๘,๒๑๔บาท/คน/ปี

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

- วัดสะอาดหนองไหจำนวนพระ ๓ รูป ๑ แห่ง
- ศูนย์สารสนเทศชุมชนฯ ๑ แห่ง
- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๑ แห่ง
- หอกระจายข่าว ๑ แห่ง
- สนามกีฬา/ลานกีฬา ๑ แห่ง

ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเพณีที่สำคัญในชุมชนที่ยังมีการอนุรักษ์สืบทอด ได้แก่ ประเพณีบุญ ๑๒ เดือน (ฮีต ๑๒) ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ บุญมหาชาติ บุญวันสงกรานต์ บุญบวชนาค บุญบั้งไฟ บุญกฐิน วันเข้าพรรษา บุญข้าวกระยาสารท ทอดเทียนพรรษา วันออกพรรษา ตักบาตรเทโว บุญผ้าป่า เป็นต้น

ข้อมูลกลุ่มอาชีพ/กลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน

๑. กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ประธานกลุ่ม คือ นายพิสิษฐ์ คำสิงห์วงษ์ มีสมาชิก ๒๐ คน กิจกรรมกลุ่มคือ ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่ายภายในชุมชน

๒. กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ประธานกลุ่ม คือ นายพิสิษฐ์ คำสิงห์วงษ์ มีสมาชิก ๕๐ คน กิจกรรมกลุ่ม คือ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อจัดจำหน่ายภายในและภายนอกชุมชน

๓. กลุ่มน้ำดื่มประชารัฐ ตราไหทิพย์ ประธานกลุ่ม คือ นายพิสิษฐ์ คำสิงห์วงษ์ มีสมาชิก ๑๗๙ คน กิจกรรมกลุ่ม คือ ผลิตน้ำดื่มจำหน่ายให้แก่คนในชุมชน

๔. กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก ประธานกลุ่ม คือ นางจุฑารัตน์ หนองแบก มีสมาชิก ๒๖ คน กิจกรรมกลุ่ม คือ ทอเสื่อกกเพื่อจำหน่ายภายในและภายนอกชุมชน

๕. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประธานกลุ่ม คือ นายพิสิษฐ์ คำสิงห์วงษ์ มีสมาชิก ๒๐๐ คน กิจกรรมกลุ่ม คือ ให้สมาชิกยืมเงินกองทุนฯ เพื่อไปประกอบอาชีพ ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียน ๔,๔๐๐,๐๐๐ บาท โดยการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการทั้งหมด ๑๑ คน

๖. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหนองไห หมู่ ๑๔ ประธานกลุ่ม คือ นายพิสิษฐ์ คำสิงห์วงษ์ เริ่มก่อตั้ง พ.ศ. ๒๕๕๒ มีสมาชิก ๑๑๒ คน ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียน ๔๐๐,๐๐๐ บาท โดยการบริหารจัดการของคณะกรรมการทั้งหมด ๑๑ คน

๗. กลุ่มสภาชุมชน มีสมาชิกรวมทั้งหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๑๔ จำนวน ๔๐๐ คน กิจกรรมกลุ่ม คือเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สมาชิกสามารถกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ หรือกู้ฉุกเฉินได้ โดยการสนับสนุนของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

๘. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน มีสมาชิก ๑๑๕ ครัวเรือน กิจกรรม คือสมทบทุนช่วยค่าทำศพ แก่สมาชิกที่เสียชีวิต

ภาพประกอบ: ตัวอย่างผลผลิตจากกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ/เสริมอาชีพในพื้นที่บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔

๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

คำขวัญหมู่บ้านหนองไห

รู้รักสามัคคี เศรษฐกิจพืชพันธุ์ดี อยู่แบบวิถี ทุกชีวีมีสุข

วิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน

ชุมชนพัฒนารอบด้าน สรรสร้างงานในชุมชน

ทุกคนมีสุข ปลูกจิตสำนึก รักประชาธิปไตย ใส่ใจวัฒนธรรมประเพณี

มั่งมีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารจัดการชุมชนบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ ตำบลหนองแปน มีการปกครองหมู่บ้าน แบ่งออกเป็น **๔ คุ้ม** ประกอบด้วย

คุ้มตะวันยอแสง คุ้มริมชีพัฒนา คุ้มตะวันลับฟ้า และคุ้มไหทิพย์พัฒนา

โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งใหญ่บ้านก่อนและหลังแยกหมู่บ้านตามลำดับ ดังนี้

๑. นายฉิม	มะโนวรรณ์ (หมู่ที่ ๑)	พ.ศ. ๒๔๕๕ – ๒๔๘๑
๒. นายคำเบ้า	คำสิงห์วงษ์ (หมู่ที่ ๑)	พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๕๐๐
๓. นายโด	มะโนวรรณ์ (หมู่ที่ ๑)	พ.ศ. ๒๕๐๐ – ๒๕๐๗
๔. นายไมล์	ปาไทย์ (หมู่ที่ ๑)	พ.ศ. ๒๕๐๗ – ๒๕๑๘
๕. นายสัมฤทธิ์	แสนพงษ์ (หมู่ที่ ๑)	พ.ศ. ๒๕๑๘ – ๒๕๒๒
๖. นายน้ำ	นาเทเวช (หมู่ที่ ๑)	พ.ศ. ๒๕๒๒ – ๒๕๒๖
๗. นายสงวน	อุปลา (หมู่ที่ ๑)	พ.ศ. ๒๕๒๖ – ๒๕๓๐
๘. นายวิเชียร	สงสีเสา (หมู่ที่ ๑๔)	พ.ศ. ๒๕๓๐ – ๒๕๔๘
๙. นายพิสิษฐ์	คำสิงห์วงษ์ (หมู่ที่ ๑๔)	พ.ศ. ๒๕๔๘ – ปัจจุบัน

และมีรายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านชุดปัจจุบัน ดังนี้

๑. นายพิสิษฐ์	คำสิงห์วงษ์	ประธาน
๒. นายวีระ	บุญขันธ์	รองประธาน
๓. นายบัญชา	นนทะคำจันทร์	กรรมการ
๔. นางทุมมา	เมืองจวง	กรรมการ
๕. นายเริงฤทธิ์	แสนพงษ์	กรรมการ
๖. นายบรรดล	นาเทเวช	กรรมการ
๗. นายนิกร	สิงเอ	กรรมการ
๘. นางสวย	บุปะตา	กรรมการ
๙. นายฤทธิไกร	ขามพิทักษ์	กรรมการ
๑๐. นายบุญเรือง	คำสิงห์วงษ์	กรรมการ
๑๑. นางเขียน	จันทร์โม	กรรมการ
๑๒. นายวิบูลย์	จุรัน	กรรมการ
๑๓. นางจินตนา	พรมด่าน	กรรมการ

๑๔. นายวิเศษ	นนทะคำจันทร์	เลขานุการ
๑๕. นางจุฑารัตน์	หนองแบก	เหรัญญิก

กฎหมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑๔ บ้านหนองไห ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

๑. ครอบครัวใดมีผู้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทุกกรณีจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

๒. ห้ามเล่นการพนันทุกประเภทในหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนจะถูกปรับคนละ ๕๐๐ บาท และ จะถูกควบคุมตัวนำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

๓. ห้ามลักทรัพย์ของบุคคลอื่น หรือทรัพย์สินส่วนรวมของหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนจะถูกปรับ ๑๐ เท่า ของราคาทรัพย์สินนั้นๆ และจะถูกควบคุมตัว นำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

๔. บุคคลใดก่อความไม่สงบสุขในหมู่บ้าน หรือบริเวณจัดงานที่มีมหรสพต่างๆ จะถูกปรับครั้งละ ๕๐๐ บาท และจะถูกควบคุมตัวนำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

๕. ห้ามพกพาอาวุธในหมู่บ้านโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานให้มีหน้าที่รักษาความเรียบร้อย หรือยิงปืน พลุ ประทัด ดอกไม้ไฟ ในหมู่บ้านโดยไม่มีเหตุอันควร หากฝ่าฝืนจะถูกปรับ ครั้งละ ๑,๐๐๐ บาท และจะถูกควบคุมตัว นำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

๖. ห้ามขับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ในหมู่บ้าน ด้วยความเร็วเกินกว่า ๓๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง หรือเสียงดัง ก่อความรำคาญแก่คนอื่น หากฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ ๕๐๐ บาท

๗. ห้ามจับปลาในแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน เว้นแต่จะมีการอนุญาต หากฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ ๒,๐๐๐ บาท

๘. ห้ามมีการเรี่ยไรในหมู่บ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ ๕๐๐ บาท

๙. ห้ามจำหน่ายบุหรี่ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ภายในบริเวณวัด หากฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ ๕๐๐ บาท

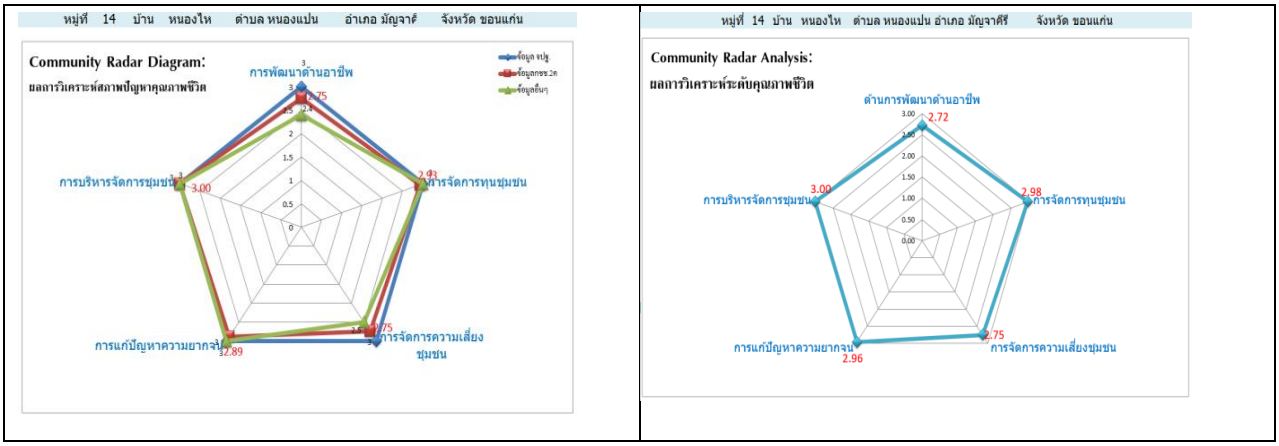
ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน การพัฒนาเศรษฐกิจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้านเป็นสำคัญ ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนราชการอำเภอมัญจาคีรี (นายอำเภอมัญจาคีรี เป็นหัวหน้าบังคับบัญชา) มีหัวหน้าส่วนราชการอำเภอให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ให้มีความยั่งยืน มีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

- **สร้างความเข้าใจร่วมกัน**

การขับเคลื่อนโครงการ/พัฒนาต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องรับรู้เข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยภาคีการพัฒนาระดับตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้ม ประธานกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน โดยมีประเด็นการสร้างความเข้าใจประกอบด้วย การประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการและสร้างความรู้ ความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ การนำไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น

- **กำหนดความต้องการร่วมกัน**

อำเภอมัญจาคีรี ได้ใช้เครื่องมือโปรแกรม Community Information Radar Analysis (CIA) และ SWOT ในการวิเคราะห์ข้อมูล (เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒) ณ ศาลาประชาคมบ้านหนองไห หมู่ ๑๔ (ศาลากลางบ้าน)ประกอบกับ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี ๒๕๖๒ และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.๒ค.) ปี ๒๕๖๒ และข้อมูลอื่นๆ ในการวิเคราะห์ดังกล่าวปรากฏผลการวิเคราะห์
ดังภาพ

จากข้อมูล CIA (Community Radar Analysis)ได้ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิต โดยเรียงลำดับจากปัญหามาก-ปัญหาน้อย ดังนี้

ที่	ปัญหา	ค่าคะแนน
๑	ด้านการพัฒนาอาชีพ	๒.๗๒
๒	การจัดการความเสี่ยงชุมชน	๒.๗๕
๓	การแก้ไขปัญหาความยากจน	๒.๙๖
๔	ด้านการจัดการทุนชุมชน	๒.๙๘
๕	ด้านการบริหารจัดการชุมชน	๓.๐๐

และจาก**การร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพหมู่บ้าน โดยให้เทคนิค SWOT ANALYSIS** ซึ่งได้ขอให้สมาชิกในหมู่บ้านร่วมกัน "คิด" วิเคราะห์ "จุดเด่น" "จุดด้อย" "โอกาส" และ "ข้อจำกัด" ของหมู่บ้านทั้งสภาพแวดล้อมภายในและจากปัจจัยภายนอก เพื่อจะทำให้หมู่บ้านทราบถึง ความสามารถหรือความเป็นตัวตน ปรากฏผลดังนี้

จุดเด่นของหมู่บ้าน (STRENGTH)

๑. มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย

๒. ชุมชนมีความสามัคคี

๓. มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม เช่น ประเพณีผีขนน้ำ ประเพณีสงกรานต์

๔. ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งมีปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งเช่นกองทุนหมู่บ้านกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น

๕. มีศูนย์สารสนเทศชุมชนฯ

๖. มีทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ

จุดด้อยของหมู่บ้าน (WEAKNESS)

๑. การรวมกลุ่มอาชีพไม่มีความต่อเนื่อง

๒. มีการใช้เครื่องจักรและสารเคมีในการเกษตรทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูง

๓. ไม่มีการต่อรองทางการค้าพืชผลทางการเกษตรถูกกดราคา

๔. ตลาดรองรับสินค้าจากชุมชนมีจำนวนน้อย

๕. ขาดกำลังวัยแรงงาน เนื่องจากการทำงานต่างถิ่นของวัยแรงงานและการเป็นสังคมผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ปัจจัย หรือสภาพแวดล้อมภายนอก จะทำให้ทราบถึงโอกาสและอุปสรรคการทำงานของหมู่บ้าน

โอกาสของหมู่บ้าน (OPPORTUNITY)

๑. มีหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ เข้ามาสนับสนุนงบประมาณ และพัฒนาด้านต่างๆ เช่น อบต.หนองแปน,กศน.ตำบลหนองแปน, วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น,ปศุสัตว์อำเภอ,เกษตรอำเภอ,พัฒนาชุมชนอำเภอ, ประมงอำเภอ, กรมการปกครอง ฯลฯ

๒. เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี

๓. มีเครือข่ายการทำงานร่วมกับชุมชนอื่น

ข้อจำกัดของหมู่บ้าน (THREAT)

๑. หน่วยงานภาคีการพัฒนามีงบประมาณสนับสนุนกลุ่มอาชีพอย่างจำกัด

๒. ขาดการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

๓. ขาดแหล่งกักเก็บน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคและทำการเกษตร

๔. สภาพอากาศที่แปรปรวน และเปลี่ยนแปลงจากภาวะโลกร้อน

๕. ราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ

ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านตามแบบสอบถามที่ได้รับมอบหมายมาเพื่อศึกษาเรียนรู้ในเรื่องของการจัดการวิสาหกิจชุมชม บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ ตำบลหนองแปน ทางกลุ่มปฏิบัติการที่ ๗ มีความเห็นสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้มีการศึกษาวิเคราะห์ของอำเภอมัญจาคีรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโดดเด่นในเรื่องของความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงการมีทีมงานสนับสนุนที่ดีของคณะกรรมการหมู่บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ การมีส่วนร่วม (ความสามัคคี) ของสมาชิกในชุมชน ลักษณะการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของ "ความพอเพียง" โดยจะได้กล่าวลงรายละเอียดในส่วนต่อไป

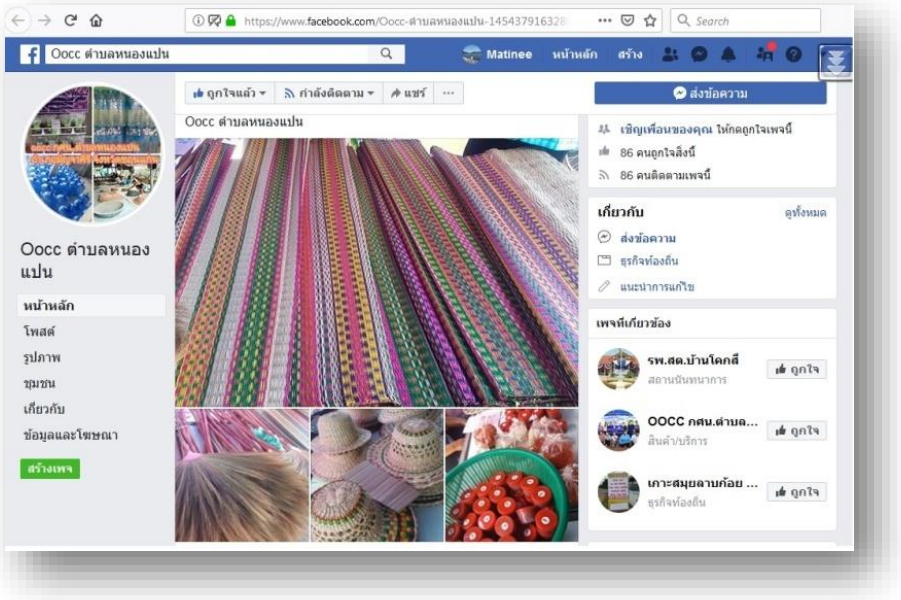
๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

ภายใต้การอำนวยการของส่วนราชการ **(จังหวัดและอำเภอ)** รวมถึง**ส่วนราชการ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง** ได้ร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ที่รัฐบาลมอบหมายให้มีการดำเนินการสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของหมู่บ้านหนองไห หลายประการ ผ่านโครงการต่างๆ มาหลายวาระ เช่น โครงการตามแนวทางประชารัฐ กองทุนหมู่บ้าน (ก.ท.บ.) หมู่บ้านสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น และเพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาหมู่บ้าน จึงได้มีการร่วมดำเนินการ**วางแผน**จัดทำโครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการกำหนดความต้องการ ขอรับสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งงบประมาณที่เหมาะสม เพื่อนำมาพัฒนาหมู่บ้านโดยได้นำเข้าที่ประชุม**บูรณาการแผนตำบล**ร่วมกับ**องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแปน** และ**หน่วยงานภาคีการพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน** ในการปรับแผนงาน/โครงการ ตามความต้องการและ**นำมาแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน**ในด้านต่างๆ ซึ่ง

คณะกรรมการหมู่บ้านในฐานะคณะทำงานขับเคลื่อนฯ ได้ประสานหน่วยงานภาคีการพัฒนา เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ มาดำเนินการในพื้นที่ อาทิ

๑) โครงการก่อสร้างระบบน้ำประปา บริเวณหนองโจด จากหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแปน

๒) โครงการส่งเสริมช่องทางการตลาดออนไลน์ให้แก่สินค้าชุมชนจากหน่วยงาน ศูนย์บริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

๓) โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ จากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น ร่วมกับ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น และ กศน.อำเภอมัญจาคีรี

จึงอาจกล่าวได้ว่า **หมู่บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง** ที่ได้ผ่านการแลก เปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองมาเป็นลำดับ **ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อม มีทุนทางมนุษย์ การบริหารจัดการที่ดี มีองค์ความรู้ ที่สามารถจะต่อยอดการพัฒนา**หมู่บ้าน**ไปสู่ที่สูงขึ้นและเข้มแข็งขึ้นได้** ดังจะเห็นได้จากเกียรติบัตรและรางวัลที่ได้รับอันเนื่องมาจากผลงานของการพัฒนาหมู่บ้านหนองไห ซึ่งจากการพูดคุยและสัมภาษณ์ประชาชนบ้านหนองไห ในห้วงที่กลุ่มปฏิบัติการที่ ๗ ได้เข้าไปพักค้างในหมู่บ้านก็จะทราบว่ารางวัลต่างๆ ที่ได้รับ เป็นเพียงปัจจัยเสริมที่สร้างกำลังใจในการพัฒนาหมู่บ้านเท่านั้น แต่ปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ **ความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นหัวใจหลัก** เช่นได้สอบถามว่าเหตุใดจึงคิดที่จะมีการดำเนินการทำโรงผลิตน้ำดื่มขึ้น คณะกรรมการฯ ก็ตอบว่าเพราะเขาเห็นคนบ้านเรา (บ้านหนองไห) ต้องไปซื้อน้ำดื่มมาบริโภคเป็นประจำ ถ้าเราทำเองจะถูกกว่าหรือไม่ ก็ทำการปรึกษาหารือกับหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง ต่อมาเมื่อมีโครงการที่รัฐ (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือ กทบ.) เข้ามาสนับสนุนจึงได้ขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ มีสมาชิกกลุ่มไม่กี่คน พอชาวบ้านเขาเห็นว่าพวกเรา (คณะกรรมการ) ดำเนินการดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีการปันผล ช่วยเหลือสมาชิกดี (สวัสดิการ) น้ำดื่มก็มีคุณภาพ สะอาด มีมาตรฐาน ก็สมัครเป็นสมาชิกกันเพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกที่ดื่มน้ำ "ตราไหทิพย์" ซึ่งผลิตจากโรงน้ำดื่มถึง ๑๗๙ ราย นอกจากนี้ยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการจดทะเบียน (อย ๔๐-๒-๐๐๘๖๑-๖-๐๐๐๑) เป็นมาตรฐาน สามารถผลิตและจำหน่ายได้ ตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.๒๕๒๒

สำหรับประเด็นที่กลุ่มปฏิบัติการที่ ๗ ได้รับหัวข้อในการศึกษาเรียนรู้ครั้งนี้ เป็น**เรื่องของการจัดการวิสาหกิจชุมชน** ซึ่งถือเป็นอีกนโยบายที่สำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.๒๕๔๘ เป็นกฎหมายหลัก ซึ่งกำหนดให้อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเลขานุการ มีผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร และผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ ซึ่งจากการลงพื้นที่ของกลุ่มปฏิบัติการที่ ๗ พบว่า บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ ยังไม่ได้ยื่นคำขอจดและขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากคณะกรรมการหมู่บ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ ยังไม่เข้าใจถึงการเป็น "วิสาหกิจชุมชน" คือ ไม่ทราบว่าถ้าเป็นวิสาหกิจชุมชนแล้วจะมีข้อดี หรือข้อเสียอย่างไรบ้าง และประชาชนในหมู่บ้านจะได้ประโยชน์อะไร ทางคณะผู้จัดทำ จึงได้แจ้งประสานนายอำเภอมัญจาคีรี เพื่อเรียนเชิญทางสำนักงานเกษตรอำเภอ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบภารกิจส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ณ ศาลาประชาคมบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ (ศาลากลางบ้าน) เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นการชี้แจงได้ ดังนี้

วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน**โดยสรุป** คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ **"ทุนของชุมชน"** อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง

"ทุนของชุมชน" ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้ใจกัน)

ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีองค์ประกอบอย่างน้อย ๗ ประการ

๑. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ

๒. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุน แรงงานในชุมชน เป็นหลัก

๓. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน

๔. เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล

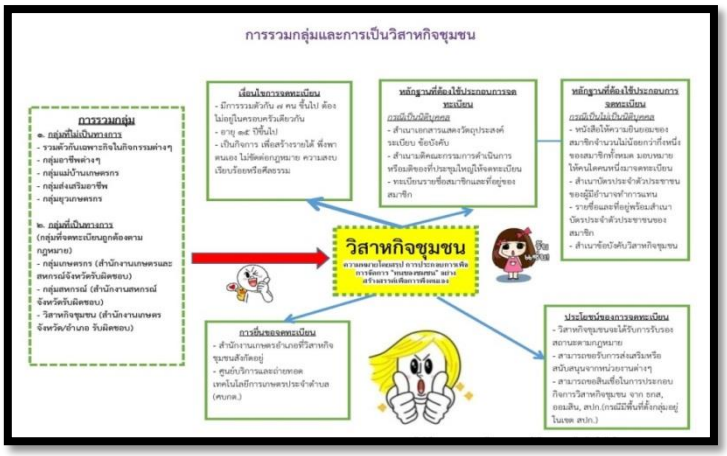
๕. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

๖. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

๗. มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน

- การรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีความมั่นคง ได้รับการรับรองตามกฎหมาย
- การส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการ ตรงตามความต้องการที่แท้จริง
- ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต
- สามารถรับการส่งเสริมหรือรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ
- สามารถขอสินเชื่อในการประกอบธุรกิจชุมชน จาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือธนาคารออมสิน หรือ สำนักงานปฏิรูปที่ดิน (กรณีมีพื้นที่ตั้งกลุ่มอยู่ในเขต ส.ป.ก.) ฯลฯ

ภาพแสดงการรวมกลุ่มและการเป็นวิสาหกิจชุมชน, เงื่อนไขการยื่นจดทะเบียน,หลักฐานที่ต้องใช้ประกอบ และประโยชน์ของการจดทะเบียน

ทั้งนี้ **"เป้าหมายสุดท้าย"** ที่คาดหวังจากวิสาหกิจชุมชน ก็คือ **"ความสุข"** และ**ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้คนในชุมชน**นั่นเอง ดังนั้น **"วิสาหกิจชุมชน"** จึงมักจะมาคู่กันกับ **"กิจการเพื่อสังคม"** อันเป็นสิ่งที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากการประกอบการธุรกิจโดยทั่วไป **กิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) คืออะไร?**

กิจการที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา ชุมชน/สังคม/สิ่งแวดล้อม โดยมีการพึ่งพาตนเองทางการเงิน และมีการจัดการกำไรที่ได้ไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ **มีคุณลักษณะ** ดังนี้

๑. มีเป้าหมายเพื่อสังคม และ/หรือ สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยระบุ ๑) วัตถุประสงค์ทางสังคม ๒) กลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับประโยชน์ ๓) ผลกระทบทางสังคมที่คาดหวัง ในเอกสารทะเบียนมีรูปธรรมที่สื่อสารกับสาธารณะได้อย่างเด่นชัด และสอดคล้องกับข้อมูลที่ระบุ ได้แก่ กรณีที่เป็นกิจการจำหน่ายสินค้า สินค้าส่วนใหญ่ของกิจการต้องเป็นสินค้าสุขภาพ หรือเพื่อประโยชน์ทางสังคม มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ ๓๐ หรือ กรณีที่เป็นกิจการบริการ สัดส่วนของบริการส่วนใหญ่ของกิจการต้องเป็นบริการเพื่อประโยชน์ทางสังคม มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ ๓๐

๒. มีรูปแบบการดำเนินการที่มี**ความยั่งยืนทางการเงิน** มีรายได้หลักมาจากการค้าขายสินค้า หรือบริการมีสัดส่วนรายได้หลักมาจาก ๑) การจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ ๒) การรับสัญญาดำเนินการโครงการ (commission/ contract) โดยจะต้องมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ ๕๐

๓. มีกระบวนการที่**เป็นธรรมต่อสังคมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม** มีการจัดการค่าตอบแทนและสวัสดิการอย่างเป็นธรรมต่อพนักงานและเครือข่าย กรณีที่เป็นกิจการจำหน่ายสินค้า กิจการจะต้องมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ๑) การลดใช้สารเคมีของวัตถุดิบหลัก และ ๒) มีการจัดการขยะและสิ่งที่เหลือจากกระบวนการผลิตอย่างเป็นระบบ

กรณีที่เป็นกิจการบริการ จะต้อง เป็นกิจการที่ไม่นำสู่การสร้างผลกระทบทางสังคม และสิ่งแวดล้อมในระดับรุนแรง

๔. ผลกำไรกลับคืนสู่สังคมและเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการนำรายได้ และ/หรือ ผลกำไรที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ไปลงทุนซ้ำเพื่อนำสู่โอกาสในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือขยายผลกระทบทางสังคม ด้วยการจัดสรรงบลงทุนซ้ำเพื่อขยายกิจการมากกว่าร้อยละ ๕๐ ของผลกำไรสุทธิที่เกิดขึ้น ได้แก่ ค่าต้นทุนสินค้าหรือบริการ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (เงินเดือน ค่าใช้จ่ายสำนักงาน) ค่าเสื่อมราคา ดอกเบี้ยจ่าย (กรณีกู้ยืมเงิน) โดยไม่รวมส่วนของค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เงินบริจาค ปันผล และ กำไรสะสมและกำหนดนโยบายการปันผล รวมแล้วไม่เกินร้อย

ละ ๓๐ ของผลกำไรสุทธิที่เกิดขึ้น ยกเว้นกรณีที่กิจการมีการกระจายการถือหุ้นให้กับพนักงานหรือสมาชิก (co-ownership)

๕. ดำเนินการอย่างโปร่งใส และตรวจสอบได้ มีการจัดทำเอกสารการดำเนินการและการเงินเปิดเผยให้ตรวจสอบได้โดยหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้จัดทำตั้งข้อสังเกตว่า การรวมกลุ่มดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของ บ้านหนองไห ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นผลมาจากนโยบาย และงบประมาณของทางราชการเป็นหลัก เช่น

- กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ ตรา "ไหทอง" เกิดจากโครงการ ๙๑๐๑ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กลุ่มผลิตน้ำดื่ม ตรา "ไหทิพย" ใช้งบประมาณตั้งต้น (๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท) จากกองทุนหมู่บ้านและกองทุนเมือง (กทบ.) และงบประมาณตามแนวทางนโยบายประชารัฐ โดยกระทรวงมหาดไทย

เมื่อพิจารณาจากการดำเนินกิจการของโรงผลิตน้ำดื่มประชารัฐ **ตรา "ไหทิพย์"** ของบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น **ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่น**ของการนำนโยบายรัฐมาขับเคลื่อนการปฏิบัติในพื้นที่แล้ว คณะผู้จัดทำยังพบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการให้มาร่วมลงทุนในการบริหารจัดการด้วยการ "ลงหุ้น" ปัจจุบันมีสมาชิก ๑๗๙ คน มีหุ้นทั้งหมด ๑,๗๐๔ หุ้น หุ้นละ ๕๐ บาท เป็นเงินทุนดำเนินการ ๘๕,๒๐๐ บาท ซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในความเป็น "เจ้าของ" ร่วมกันของชุมชน เป็นอย่างดี เป็นประเด็นที่ถือว่าเป็น "จุดแข็ง" ของการบริหารจัดการ ส่งผลทำให้กลุ่มผลิตน้ำดื่มมีความเข้มแข็งมากกว่ากลุ่มสัมมาชีพอื่นๆ ของหมู่บ้าน ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์คุณลักษณะของการรวมกลุ่มดำเนินกิจการของการเป็นวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมาย ก็ต้องถือว่าเข้าหลักเกณฑ์ หรือหากพิจารณาโดยคุณลักษณะของการบริหารจัดการ (การนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน) มาปฏิบัติ แม้โดยธรรมชาติ ด้วยศักยภาพการนำของผู้นำชุมชน การสนับสนุนของคณะกรรมการหมู่บ้านก็ดี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน (**สร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน** การ "ลงหุ้น") สามารถกล่าวได้ว่า**เป็นการดำเนินกลยุทธ์ที่ "เฉียบคม" และสูงกว่าความคาดหวัง** คณะผู้จัดทำจึงเชื่อว่ากลุ่มน้ำดื่มตรา "ไหทิพย์" จะสามารถก้าวเข้าไปสู่การพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน **(Community Enterprise)** ได้อย่างมั่นคง หรือหากจะพัฒนาไปเป็นกิจการเพื่อสังคม **(Social Enterprise)** ย่อมจะสามารถเป็นจริงได้ ในอนาคตอันใกล้

หมู่บ้านหนองไห (หมู่ที่ ๑๔) ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

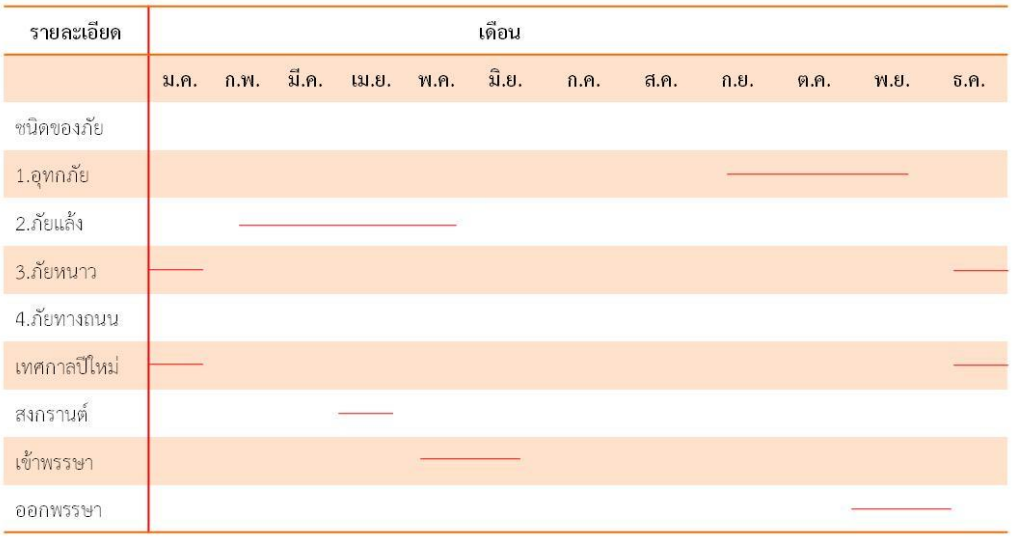
๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

สืบเนื่องการเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน และการวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายรัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาชุมชน บ้านหนองไห (หมู่ที่ ๑๔) ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี คณะผู้จัดทำได้ปรึกษาหารือร่วมกันพิจารณาถึง**ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน** ปรากฏว่ามี "ความเสี่ยง" ในประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

- **ความเสี่ยงจากการใช้สารเคมีภาคการเกษตรและการปลูกพืชเชิงเดี่ยว**

ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านหนองไห ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ได้แก่ อ้อย ข้าว และมันสำปะหลัง และมีพฤติกรรมในการใช้สารเคมี เพื่อกำจัดวัชพืชในแปลงเกษตรกรรม ซึ่งการใช้สารเคมีในการเกษตรเริ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตร จากการเกษตรที่พึ่งพาตนเองและธรรมชาติ การผลิตเพื่อบริโภค เป็นการเกษตรอุตสาหกรรมเพื่อการค้า การผลิตที่เน้นปริมาณ แต่ขาดการคำนึงถึงสุขภาพ และมีความเสี่ยงปนเปื้อนสารเคมีต่างๆ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตทั้งด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ

- **ความเสี่ยงจากความไม่มั่นคงของทรัพยากร และภัยธรรมชาติ** เนื่องมาจากการจัดการน้ำยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

- **ความเสี่ยงของการรวมกลุ่ม**จากการรับงบประมาณสนับสนุนของรัฐ และโครงสร้างประชากรในชุมชน (Ageing Society)

๑. **ความยั่งยืนของกลุ่ม** อาจไม่ยั่งยืน เนื่องจากดำเนินการโดยใช้งบประมาณของทางราชการเป็นหลัก เมื่อหมดงบประมาณ หรือหน่วยงานราชการถอนตัวออกไป ก็จะไม่มีการดำเนินกิจกรรมต่อ เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ ตรา "ไหทอง"

๒. **การต่อยอดของโครงการ** หรือของกลุ่ม ในหมู่บ้านนี้ไม่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มในลักษณะต่อยอดหรือลงทุนเพิ่ม จะดำเนินการต่อเมื่อมีงบประมาณของทางราชการมาเพิ่มเติม หรือมีค่าวัสดุมาสนับสนุนให้ เช่น กลุ่มทอเสื่อกก

๓. การส่งต่อรุ่นต่อรุ่นของกิจกรรมกลุ่มต่างๆ จะเห็นว่า **คณะกรรมการดำเนินการของโครงการต่างๆ ในหมู่บ้านนี้ มีเพียงกลุ่มเดียว (ทำในทุกกิจกรรม)** โดยมีผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นหลักในการขับเคลื่อน หากคณะกรรมการชุดนี้ มีอายุมากขึ้น หรือเข้าสู่วัยชราภาพ โดยไม่มีการส่งไม้ต่อให้คนรุ่นใหม่ในหมู่บ้าน เพื่อมาสานงานต่อ อาจจะทำให้กลุ่มไม่สามารถดำเนินการต่อได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ยังได้มีการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวของสมาชิกกลุ่มปฏิบัติการว่า จากข้อจำกัดในเรื่องของการรวมกลุ่มดังที่กล่าวมานี้ อาจทำให้การขับเคลื่อนในแนวทาง "วิสาหกิจชุมชน" ไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนบ้านหนองไห (* ซึ่งความเห็นนี้ไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นโดยรวมของคณะผู้จัดทำต่อกรณีของ กลุ่มน้ำดื่ม ตรา "ไหทิพย์")

๔. ความไม่หลากหลายและไม่โดดเด่นของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่รวมกลุ่มกัน เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของบ้านหนองไหยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ทั่วไปในพื้นที่ โดยมีความซ้ำซ้อนของผลิตภัณฑ์เหมือนหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น โอกาสที่จะนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายนอกพื้นที่ จึงมีโอกาสน้อย (เช่นปุ๋ย/น้ำดื่ม) ประกอบกับผลิตภัณฑ์ไม่มีลักษณะโดดเด่น หรือมีคุณสมบัติพิเศษ เหนือกว่าผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านใกล้เคียง จึงอาจทำให้มีพื้นที่ในเชิงการตลาดน้อย โอกาสที่จะขยายกิจการจึงมีน้อยตามไปด้วย

๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัวและชุมชน

การจากสำรวจ สังเกต และสอบถามประชาชนในบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น พบว่าประชาชนในหมู่บ้านมีอัธยาศัยดี มีความสุขและดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน รวมทั้งมีวิถีการดำรงชีวิตที่มีประเพณี วัฒนธรรม ร่วมกันในชุมชนอย่างมั่นคง และเป็นที่ประทับใจต่อผู้พบเห็นและสัมผัส ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัฒน์ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน คณะผู้จัดทำมีความเห็นว่าประชาชนบ้านหนองไห มีความอยู่ดีมีสุข ด้วยองค์ประกอบในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ด้านครอบครัว บ้านหนองไห มีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี มีความรัก ความอบอุ่น รู้บทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน แม้ว่าคนรุ่นหนุ่มสาว จะไปทำงานในตัวจังหวัด ต่างจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ด้วยความสัมพันธ์ครอบครัวที่แน่นแฟ้น ด้วยประเพณี ศาสนา วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเป็นปัจจัยให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง ทำให้คนรุ่นหนุ่มสาวส่งเงินมาให้พ่อแม่ และกลับมาเยี่ยมเยียนในทุกครั้งที่มีโอกาส สายสัมพันธ์ไม่เสื่อมคลาย

๓.๒.๒ ด้านสภาพแวดล้อมในการการดำรงชีวิต บ้านหนองไห มีสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่ดี พื้นที่ติดแม่น้ำชี ทั้งด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก มีการจัดการสาธารณูปโภคที่พอเพียง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทุกครัวเรือนมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ทำให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

๓.๒.๓ ด้านสุขภาพอนามัยทางร่างกาย และจิตใจ ประชาชนบ้านหนองไห มีสุขภาพอนามัยทางด้านร่างกายอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก สุขภาพแข็งแรง เนื่องจากได้รับการบริการด้านสาธารณสุขที่ดีจากรัฐ ทั้งในด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย ประกอบกับลักษณะนิสัยในการบริโภคของชุมชน ที่นิยมบริโภคพืชผัก ผลไม้ น้ำพริก ปลา เป็นประจำ ทำให้เกิดสุขภาวะที่ดี มีการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยจากการทำสวนครัวในครัวเรือนไว้รับประทานเอง หากมีเหลือจึงนำไปขาย นอกจากนั้นผู้คนส่วนใหญ่มีจิตใจโอบอ้อมอารีย์ และมีอารมณ์ที่เบิกบานแจ่มใส

๓.๒.๔ ด้านเศรษฐกิจ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนบ้านหนองไห ซึ่งส่วนมากเป็นเกษตรกร แม้จะมีรายได้ไม่มาก และไม่มั่นคงนัก เนื่องจากขึ้นอยู่กับราคาของพืชผลการเกษตรเป็นหลัก แต่ผลผลิตจากการเกษตรที่ได้รับ ประชาชนได้นำมาบริโภคเอง ไม่ต้องซื้อหาจากที่อื่น ทำให้ไม่ต้องมีรายจ่ายที่มากเกินจำเป็น อีกทั้งมีอาชีพเสริม

ช่วยลดรายจ่าย เช่น ปุ๋ยชีวภาพ “ไหทอง” ที่ชุมชนผลิตขึ้นใช้เองในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันผลิตน้ำดื่มเพื่อบริโภคในชุมชน ตรา “ไหทิพย์” มีกลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มสัมมาชีพของหมู่บ้าน ฯลฯ ซึ่งหากมีความเข้มแข็ง และต่อเนื่อง ในอนาคตย่อมจะสามารถพัฒนาไปได้มากขึ้น หรือขยายโอกาสออกไปจำหน่ายยังตลาดภายนอกได้ ก็จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนบ้านหนองไหได้อีกด้วย หากมีความพร้อมและพัฒนาไปสู่การจดทะเบียนเป็น “วิสาหกิจชุมชน” ตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในหมู่บ้าน การดำรงชีวิตบนหลักของความพอเพียง มีความช่วยเหลือกัน ร่วมคิดร่วมทำด้วยความเข้มแข็ง มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม บริหารงานกลุ่มด้วยความโปร่งใส ยิ่งจะสามารถพัฒนาชุมชนไปสู่ความยั่งยืนได้

๓.๔.๕ ด้านสังคมและความมั่นคง บ้านหนองไหมีความเป็นพี่น้องกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็ง มีการทำงานเป็นทีม รับฟังความเห็นซึ่งกันและกัน มีการทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ และพูดคุยประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ทำให้หมู่บ้านและกลุ่มต่างๆ ที่รวมกลุ่ม สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เกิดความอยู่ดีมีสุขในหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดความมั่นคง ในด้านอาชญากรรมและยาเสพติด (เบาบาง) ประชาชนช่วยกันดูแลสอดส่องความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน เสมือนกับเป็น “ภูมิคุ้มกันที่ดี” ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันอย่างดีที่สุด

๓ บทเรียนที่ได้รับในด้าน

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

บทเรียนที่ได้รับด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของบ้านหนองไห มีประเด็นที่ชัดเจนในเรื่องของความสะอาดเรียบร้อยของหมู่บ้าน เป็นหนึ่งในหมู่บ้านสะอาดปลอดขยะ ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับการขับเคลื่อนโดยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแปน ภายใต้ความร่วมมือจากชาวบ้านในการรักษาความสะอาดภายในหมู่บ้านและบ้านเรือนของตนเอง รวมทั้งมีการกำหนดวิธีการกำจัดขยะในหมู่บ้าน เช่น เศษพลาสติก ทิ้งลงในถังขยะที่มีฝาปิดสนิทภายในบริเวณที่กำหนด และการนำถังชยะไปเทที่จัดเก็บขยะตามที่ตกลงไว้กับทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแปน ที่จะได้มาให้บริการจัดเก็บเป็นประจำทุกวัน ดังที่คณะผู้จัดทำ (กป.๗) ได้ลงพื้นที่ไปพักค้างในหมู่บ้านตลอดระยะเวลา ๔ วัน ๓ คืน จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีการทิ้ง และกำจัดขยะที่เป็นระบบ บ้านเรือนสะอาดทั้งด้านนอกและภายในที่พัก ขยะอินทรีย์ เช่น เศษอาหารต่างๆ จะถูกแยกนำไปทิ้งเป็นปุ๋ยหลังบริเวณบ้าน เป็นต้น

- การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

ความเห็น จากการสอบถามในช่วงตอบแบบสอบถาม กับหมู่บ้านหนองไห พบจุดเด่นที่สำคัญ คือ การมีผู้นำที่ดี สร้างความเชื่อมั่น ให้กับสมาชิก หรือชุมชนในทุกครัวเรือน เมื่อยอมรับและศรัทธาแล้ว ผู้นำสามารถชักชวนให้ชุมชน/ชาวบ้าน เข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างราบรื่น และเข้มแข็ง คณะผู้จัดทำเห็นว่า ชุมชนบ้านหนองไห หมู่ที่ ๑๔ มี **"ผู้ใหญ่บ้าน" เป็น "ตัวหลัก"** ที่ก่อให้เกิดกิจกรรมสัมพันธ์ต่างๆ จนเกิดเป็นเครือข่าย เป็นชมรม **ที่ผลักดันการดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน** เช่น สภาชุมชน โครงการประชารัฐน้ำดื่ม ตรา "ไหทิพย์" โครงการลดต้นทุนภาคการเกษตรของชุมชน โดยผลิตปุ๋ย ตรา "ไหทอง" ตามการส่งเสริมของภาครัฐ และองค์กรภาคีเครือข่ายด้านการพัฒนา ฯลฯ นอกจากนี้ยังเห็นว่า **"จุดยืน"** ที่สำคัญของชุมชนหนองไห คือ **การใช้จ่ายอย่างพอเพียง** และจัดทำระบบการใช้จ่ายเงินได้อย่างดี ไม่ก่อหนี้แล้วสูญ (NPL) ส่วนใหญ่ไม่สร้างรายจ่ายมากกว่ารายรับ ชีวิตครอบครัวจึงไม่มีปัญหาหนี้สิน ส่งผลให้ชีวิตครอบครัวมีสุข และพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมได้อย่างสมบูรณ์ ไม่เดือดร้อน แต่ก็มีข้อจำกัด/อุปสรรค ที่พบในชุมชน

บ้านหนองไห ในกรณีที่ยังไม่ได้รับข่าวสารที่ดีพอ ที่จะผลักดันให้กิจกรรมที่ทำให้หมู่บ้าน ขยายกิจการออกไปสู่ชุมชนภายนอกได้ ตัวอย่างเช่น เรื่อง**การจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน** ซึ่งชาวบ้านตอบตรงกันว่า**ไม่ทราบเรื่อง**นี้กันเลย ทำให้**ปิดโอกาส**การสร้างความเจริญตามนโยบายรัฐบาล

การเข้าพื้นที่ของคณะผู้จัดทำได้พยายามเข้าไปเพิ่มองค์ความรู้ เติมเต็มความเข้าใจที่คาดว่าจะทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชน จึงได้ประสานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบภารกิจด้านวิสาหกิจชุมชน เข้าไปชี้แจงทำความเข้าใจที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนของหมู่บ้านอย่างถูกต้อง และเต็มรูปแบบ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบพร้อมใจกันของกลุ่มอาชีพ ซึ่งประกอบกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านในแต่ละคุ้ม เป็นสำคัญ ถือว่าคณะผู้จัดทำได้ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่สร้างแนวทางเสนอรูปแบบในการพัฒนาที่ดีให้กับหมู่บ้านในอนาคตข้างหน้า และขอฝากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายในทุกระดับ จังหวัด/อำเภอ/ตำบล เข้าไปช่วยสนับสนุนผลักดันให้เกิดผลสำเร็จ มีการดำเนินกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมต่อไป

- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาล

จากการที่กลุ่มอาชีพต่างๆ ของบ้านหนองไห ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และความช่วยเหลือตามนโยบายหรือมาตรการต่างๆ ของรัฐบาล ซึ่งมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน สำคัญที่สุดคือความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองไห ส่งผลให้หมู่บ้านหนองไห เป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง สามารถริเริ่มการพัฒนาด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน มองเห็นปัญหาร่วมกันของชุมชน ตามกำลังที่มี จากกลุ่มเล็กๆ แล้ว ค่อยๆ พัฒนาเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้นตามลำดับ แม้ว่าจะยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกๆ กิจกรรม ด้วยข้อจำกัดหลายประการ รวมทั้งยังมีข้อจำกัด และอุปสรรคที่ยังคงท้าทายการพัฒนาอยู่ในภายหน้าอีกหลายประการ ดังที่ปรากฏในหัวข้อการวิเคราะห์ความเสี่ยงของชุมชนที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น แต่ทางคณะผู้จัดทำก็ยังคงมีความเชื่อมั่นว่าการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาล ด้าน “วิสาหกิจชุมชน” (Community Enterprise) ของกลุ่มอาชีพบ้านหนองไห จะยังสามารถยกระดับขึ้นเป็น “มาตรฐาน” ได้ และขอเป็นกำลังใจให้กับ ผู้นำ ผู้ใหญ่บ้านหนองไห คณะกรรมการหมู่บ้านหนองไห และขอให้เครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้การสนับสนุนต่อการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ของบ้านหนองไห เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน ทั้งสอดคล้องตรงกันกับความต้องการในการพัฒนาของชุมชนควบคู่กันไปโดยเร็ว หากมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคใดที่จะมีขึ้นก็ขอให้พลังของความร่วมคิด ร่วมทำ การมีส่วนร่วมของชุมชน จะได้เร่งแก้ไขจนสำเร็จ และพัฒนาก้าวหน้าไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ได้ในที่สุด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสี่ยงจากการใช้สารเคมีภาคการเกษตร

๑. ควรสำรวจสภาพปัญหา/ความเสี่ยง ในเรื่องของจำนวนปริมาณสารเคมีที่ใช้ในพื้นที่ให้มีความชัดเจนตามหลักวิชาการ เพื่อให้ทราบระดับการใช้ที่พอเพียงและมีความปลอดภัยจากทั้งตัวเกษตรกรผู้ผลิต และตัวผู้บริโภค

๒. สร้างความเข้าใจและป้องกันไม่ให้ประชาชนได้รับผลกระทบจากสารเคมีจากการผลิตด้านการเกษตร เช่น

- ปรับปรุงระบบประปา/ ส่งเสริมการใช้ถ่านกัมมันต์ (Activaterd Carbon) สำหรับดูดซับสารพาราควอต (Paraquat) ซึ่งเป็นยากำจัดวัชพืชที่เป็นที่นิยมใช้ในการเกษตร (ยาฆ่าหญ้า) และปรับปรุงคุณภาพน้ำทางการเกษตร

- ปรับปรุงมาตรฐานน้ำดื่มในโรงเรียน
- จัดอาสาสมัครเฝ้าระวังการใช้สารเคมีในพื้นที่

๓. ส่งเสริมกิจกรรมการผลิตด้านเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่

- ปรับเปลี่ยน Mindset ลด ละ เลิกการใช้สารเคมีในกระบวนการเพาะปลูก
- ประชาสัมพันธ์เชิงรุกในพื้นที่
- สนับสนุนการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะต่อกรณีความเสี่ยงจากความไม่มั่นคงของทรัพยากรและภัยธรรมชาติ

เนื่องจากปัญหาในฤดูแล้ง แหล่งน้ำดิบสำหรับผลิตน้ำประปาไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขสมาชิกกลุ่มเสนอให้ คณะกรรมการหมู่บ้านแจ้งอำเภอ จังหวัด เพื่อแจ้งกรมชลประทานศึกษาและสนับสนุนงบประมาณในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งแม่น้ำชีทั้งระบบ ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เช่น การออกแบบขุดลอกแม่น้ำชี จัดทำฝายทดน้ำเป็นช่วงๆ การจัดทำแนวป้องกันการกัดเซาะตลิ่ง เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน หรือ ประสานกรมทรัพยากรน้ำบาดาล ขุดเจาะบ่อบาดาลโดยใช้ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ โดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ จัดทำระบบน้ำประปา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองไห

คณะผู้จัดทำใคร่ขอเสนอให้ต่อยอดส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองไห ในส่วนของกิจกรรมที่เกี่ยวกับการผลิตน้ำดื่ม เนื่องจากมีความโดดเด่น และเป็นกิจกรรมกลุ่มที่มีความพร้อมมากที่สุด

- มีจุดเด่นอยู่ที่ความสมัครสมานสามัคคีของประชาชนในหมู่บ้าน ทุกคนให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง อาจเป็นเพราะได้ดำรงตำแหน่งมาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ ทำให้รู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของผู้คนในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ผู้นำรู้ว่าประชากรในชุมชนต้องซื้อน้ำดื่มมาใช้ในการบริโภคจึงได้ดำเนินโครงการผลิตน้ำดื่มขึ้นมาเพื่อจำหน่ายให้ชุมชนเอง เพื่อให้เม็ดเงินที่มีการใช้จ่ายนั้นหมุนเวียนในชุมชน การตั้งโรงงานผลิตน้ำดื่มเป็นการใช้งบประมาณจากหลายโครงการ ได้รับการรับรองจาก อย แล้ว เป็นการดำเนินการต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ได้ดีมาก ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจนี้ได้รับการตอบรับดี โดยเฉพาะจากประชากรในชุมชน
- อย่างไรก็ดี วิสาหกิจชุมชนนี้ยังมีข้อควรต้องพิจารณาในบางประการคือ ในปัจจุบันการผลิตน้ำดื่มเป็นการผลิตเพื่อบริโภคในชุมชนหมู่บ้านหนองไหเป็นหลัก ซึ่งนับว่าเป็นวิถีเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายคือ วิสาหกิจชุมชนนี้มีหน้าที่ต้องนำรายได้จากการจำหน่ายน้ำดื่มไปเสียภาษีเงินได้ ซึ่งภาษีอากรถือว่าเป็นต้นทุนที่สำคัญในการประกอบธุรกิจ จากข้อมูลในปัจจุบันวิสาหกิจยังไม่ได้เสียภาษีให้ถูกต้อง ซึ่งหากจะต้องเสียภาษีเงินได้วิสาหกิจจะต้องกันเงินสำรองไว้เพื่อการนี้ด้วย ซึ่งหากวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองไหประสงค์จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ก็จะต้องไปดำเนินการจดทะเบียนและได้รับใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนจากกรมส่งเสริมการเกษตรตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ด้วย ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ข้อ ๒ (๗๘) ข้อ ๒ ที่กำหนดให้เงินได้ของวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งมีเงินได้ไม่เกินหนึ่งล้านแปดแสนบาทสำหรับปีภาษีนั้น เป็นเงินได้พึงประเมินที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนที่จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้จะต้องจดทะเบียนและได้รับใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนจาก กรมส่งเสริมการเกษตรตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ตามประกาศ

อธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ ๓๑๔) ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนั้น เพื่อให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองไหสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างยั่งยืน และได้รับสิทธิประโยชน์จากการยกเว้นภาษีเงินได้ จึงควรเสนอให้วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ไปดำเนินการจดทะเบียนและได้รับใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนจากกรมส่งเสริมการเกษตรตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ให้ถูกต้องต่อไป

บ้านโสกจาน หมู่ที่ ๓ ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

๒.๑.๑ ประวัติหมู่บ้านและการตั้งถิ่นฐาน

ตำบลในเมือง เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น แบ่งการปกครองออกเป็น ๙ หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ ๑ บ้านหนองแวงไร่
- หมู่ที่ ๒ บ้านหนองเวงโอง
- หมู่ที่ ๓ บ้านโสกจาน
- หมู่ที่ ๔ บ้านโสกตลิ่ง
- หมู่ที่ ๕ บ้านนาโพธิ์
- หมู่ที่ ๖ บ้านศิลา
- หมู่ที่ ๗ บ้านเก่าน้อย
- หมู่ที่ ๘ บ้านหนองแวงไร่
- หมู่ที่ ๙ บ้านหนองแวงไร่ใหม่

ในอดีตเมื่อ ๖๐ - ๗๐ ปีก่อน บริเวณที่บ้านโสกจานตั้งอยู่นี้ เต็มไปด้วยป่าไม้นานาชนิด มีสัตว์ป่ามากมาย มีความอุดมสมบูรณ์ดี เป็นเหตุจูงใจให้ครอบครัวของนายมา นางมูล พร้อมครอบครัวนายโม้ ซึ่งเป็นบุตรชาย และนายบุญศรี เป็นหลาน และครอบครัวของนายเทพ นางหวด ซึ่งเป็นชาวบ้านเกิ้งและบ้านข่า อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อนคนอื่น ๆ ต่อมาได้มีครอบครัวของนายกอง นางสีและนายมูล นางละมุล จากบ้านหนองลุมพุก ได้อพยพมาซื้อที่จับจองไว้สำหรับทำนา จากนั้นมาอีก ๓ ปี ได้มีครอบครัวกลุ่มใหญ่อพยพมาจากบ้านโสกครอง เขตบรบือและกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม คือ นายลาด นายหัด และนางเพ็ง เป็นผู้นำครอบครัว รวม ๑๐ ครอบครัว มาตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านขึ้น รวมกับครอบครัวที่แยกออกจากบ้านโสกตลิ่ง มีนายพา นางชาตรี นายบุญตา นางธานี นางบัวศรี นายบุตรดี และนางผ่อง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ แล้วก็ตั้งชื่อบ้านว่า “**บ้านโสกจาน**” เหตุที่ตั้งชื่อเช่นนี้ เพื่อให้เข้ากับสภาพ ภูมิประเทศ คือ ครอบครัวของนายผาย มาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับลำห้วยโสกมักว่าง ถัดขึ้นมามีครอบครัวของนายเทพ นางหวด ก็มาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ กันรอบ ๆ ริมฝั่งห้วยเต็มไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่เต็มไปหมด มีเครือไม้ส่วนมากจะเป็นเครือจานพันเกี่ยวต้นไม้เหล่านั้น เมื่อตั้งเป็นหมู่บ้านแล้วก็ขึ้นต่อกับบ้านโสกตลิ่ง ซึ่งเมื่อก่อน ๑๐ ปีคือบ้านโสกตลิ่งตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ในช่วงนั้นมีนายมา เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ต่อจากนายมาก็มีนายเทพเป็นหัวหน้า

พ.ศ. ๒๔๙๔ บ้านโสกจาน จึงได้ออกจากบ้านโสกตลิ่งมาเป็นเอกเทศ โดยมีนายบุญตา สุทธิประภา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้าน คือ นายวุฒิชัย ม่วงใหม่

๒.๑.๒ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิม

จากการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านโสกจาน สามารถสรุปวิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิมได้ดังนี้

(๑) ชาวบ้านโสกจานส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด ๑ แห่ง ซึ่งวัดนี้มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน วัดถือเป็นสถานที่รวมจิตใจของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมงานประเพณีต่าง ๆ

ประเพณีที่สำคัญ คือ บุญมหาชาติ (เดือนมีนาคม) บุญสงกรานต์ (เดือนเมษายน) บุญเข้าพรรษาและบุญบั้งไฟ (เดือนกรกฎาคม) บุญข้าวประดับดิน (เดือนสิงหาคม-กันยายน) บุญออกพรรษา (เดือนตุลาคม) บุญลอยกระทง (เดือนพฤศจิกายน) นอกจากนั้นได้มีการทำบุญเกี่ยวกับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนในหมู่บ้าน เช่น การอุปสมบท งานแต่งงาน นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานที่ใช้ประชุมจัดเวทีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของหมู่บ้านด้วย ความสำคัญของวัดต่อการนับถือศาสนา การนับถือศาสนาเป็นกรอบแนวทางปฏิบัติที่ทำให้คนเป็นคนดี เกรงกลัวต่อบาป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สรุปได้ว่า ศาสนาทำให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

(๒) การจัดงานบุญประเพณีส่วนมากจัดตามความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันมา งานประเพณีที่สำคัญจะจัดทำฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ หรือตามจารีตประเพณีสิบสองเดือน

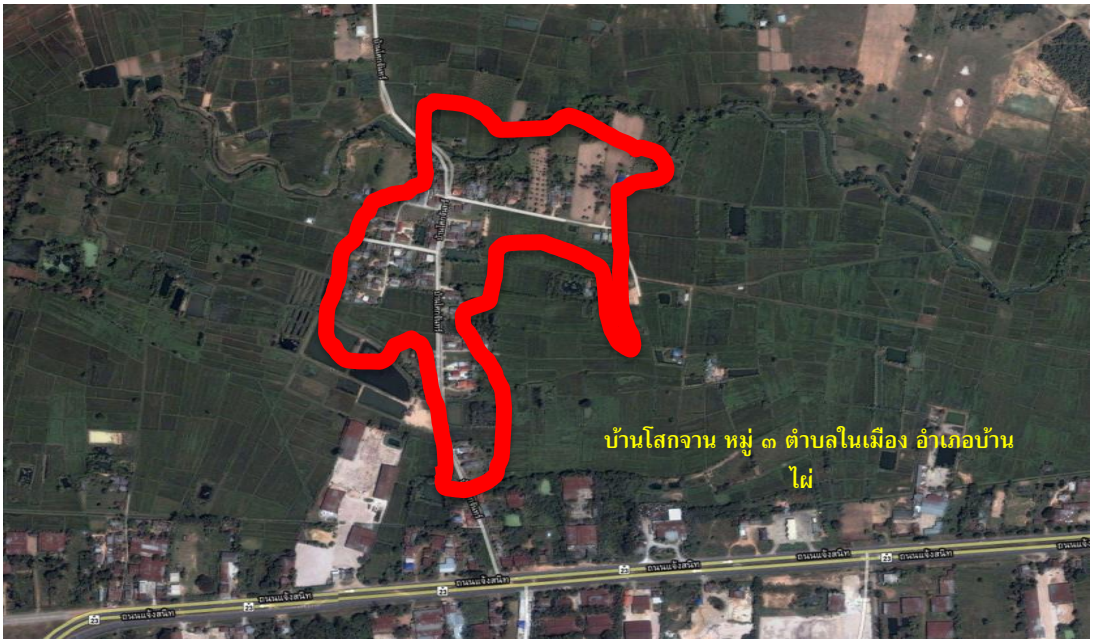
(๓) การตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านจะตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีที่ดินทำกินแยกออกต่างหากจากหมู่บ้านซึ่งไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก ประชากรส่วนใหญ่ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสสูงอายุ วัฒนธรรมการแต่งกายจะเหมือนกับชาวบ้านทางภาคอีสานโดยทั่วไป คือผู้หญิง นุ่งผ้าถุง ผู้ชายนุ่งผ้าโสร่ง หรือกางเกงตามสมัยนิยม การอยู่ร่วมกันในครัวเรือน ส่วนมากจะอยู่พร้อมหน้า พ่อ แม่ ลูก ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่นิยมออกไปทำงานในต่างจังหวัด วัฒนธรรมในการกิน ส่วนใหญ่จะรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก และมีอาหารประเภทปลาเป็นอาหารประจำ เพราะชาวบ้านสามารถหาได้ง่ายในฝายภายในหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว จากทักษะฝีมือแรงงานที่สั่งสมกันมาจากบรรพบุรุษและการศึกษาเพิ่มเติมจากการฝึกอบรม ซึ่งส่วนมากจะเป็นทักษะในการทำการเกษตร การปลูกผัก และการทำปุ๋ยหมักชีวภาพไว้ใช้ในการทำการเกษตร

(๔) สังคมยังคงยึดโยงกับความเชื่อทางศาสนา มีความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันพอสมควร จึงมีการพัฒนาไปพร้อมกับสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในชุมชนเอง ความสวยงามไม่ใช่มีแต่ทางภายนอก แต่ในจิตใจของคนในชุมชนที่มีความรัก ความสามัคคี และการแบ่งปันของคนในชุมชน

๒.๑.๓ ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านโสกจานตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของที่ว่าการอำเภอบ้านไผ่ห่างออกไปประมาณ ๓ กิโลเมตร ไปตามเส้นทางถนนแจ้งสนิท (ใกล้กับสามแยกทางเลี่ยงเมือง) แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีก ประมาณ ๕๐๐ เมตร ก็จะเป็นเขตบ้านโสกจาน มีพื้นที่ทั้งหมด ๓ ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ ๑,๘๗๙ ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จด	เขตพื้นที่บ้านโสกตลิ่ง
ทิศใต้	จด	เขตพื้นที่ตำบลหนองน้ำใส
ทิศตะวันออก	จด	เขตพื้นที่อ่างชลประทานห้วยทราย บ้านศิลานาโพธิ์
ทิศตะวันตก	จด	เขตพื้นที่ชุมชนคลองชลประทาน เขตเทศบาลเมืองบ้านไผ่

๒.๑.๔ ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ร้อยละ ๗๐ เป็นทุ่งนา เหมาะสำหรับทำนาข้าว และพืชอายุสั้น

ลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไปจะมี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว ปริมาณฝนตกเท่ากับหมู่บ้านอื่น ๆ โดยทั่วไป

๒.๑.๕ จำนวนประชากร

จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนในการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (จปฐ.) ปี ๒๕๖๒ จำนวน ๙๒ ครัวเรือน มีข้อมูลดังนี้

ประชากรรวมทั้งสิ้น ๓๘๘ คน แยกเป็นชาย ๑๘๙ คน หญิง ๑๙๙ คน

ผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป) รวมทั้งสิ้น ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐๔ ของประชากรทั้งหมด แยกเป็น ชาย ๓๗ คน หญิง ๓๓ คน

วัยแรงงาน (อายุ ๑๕-๕๙ ปี) จำนวน ๒๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๐๑ ของจำนวนประชากรทั้งหมด แยกเป็น ชาย ๑๒๑ คน หญิง ๑๓๙ คน

(ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (จปฐ.) ปี ๒๕๖๒)

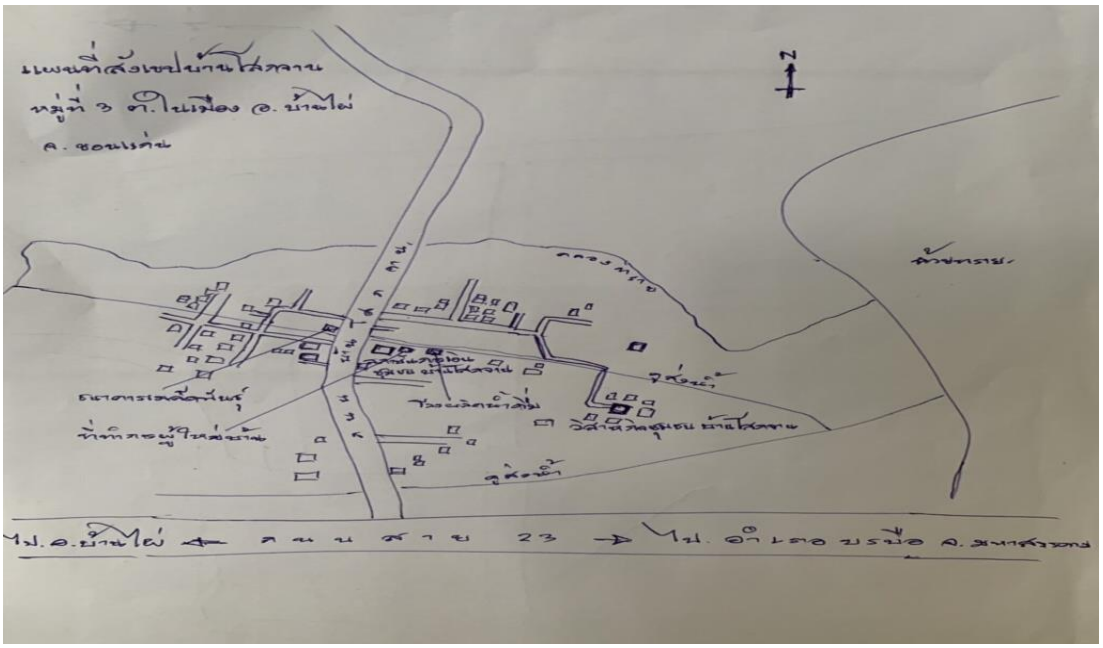
๒.๑.๖ การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านโสกจานส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม กล่าวคือ ชาวบ้านโสกจานมีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๖๖ ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๓ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และมีอาชีพทำนา ประมาณ ๒๒ ครัวเรือน รองลงมา คือ อาชีพรับราชการ จำนวน ๕ ครัวเรือน

๒.๑.๗ **รายได้เฉลี่ยและรายจ่ายเฉลี่ยของชุมชนและคนในหมู่บ้าน**

รายได้เฉลี่ยของคนในหมู่บ้าน	๙๑,๘๗๔.๒๓ บาทต่อคนต่อปี
แหล่งรายจ่ายของครัวเรือน (บาท/ปี)	
- ต้นทุนการผลิต	๒๘,๑๕๒.๑๗ บาท/ปี
- อุปโภคบริโภคที่จำเป็น	๑๔๕,๙๗๘.๒๖ บาท/ปี
- อุปโภคบริโภคที่ไม่จำเป็น	๑๑,๔๑๓.๐๔ บาท/ปี
- ชำระหนี้สิน	๑๔,๗๒๘.๒๖ บาท/ปี
รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย	๒๐๐,๒๗๑.๗๔ บาท/ปี
รายจ่ายบุคคลเฉลี่ย	๔๗,๔๘๗.๑๑ บาท/ปี

๒.๑.๘ แผนที่หมู่บ้าน

๒.๒ การเรียนรู้ระบบบริหารจัดการชุมชน

การวิเคราะห์ SWOT Analysis บ้านโสกจาน

S = จุดแข็ง	O = โอกาส
๑. ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม ๒. มีระบบชลประทานที่ดี ๓. ประชาชนมีระเบียบวินัย เคารพกฎกติกา ยึดถือในจารีตประเพณี ๔. มีการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยนำปัญหามาเป็นโจทก์ ๕. มีการมีส่วนร่วมของชุมชนดีมาก ๖. เป็นสังคมเอื้ออาทรที่พึ่งพาตนเองได้ ๗. มีกลุ่มเกษตรกรและสถาบันการเงินที่เข้มแข็ง	๑. กระแสการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ๒. การเดินทางสะดวกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโครงการรถไฟทางคู่แล้วเสร็จ ๓. นโยบายของรัฐบาลให้การส่งเสริม เช่น วิสาหกิจชุมชน เกษตรแปลงใหญ่ ๔. มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่อยู่ในจังหวัดหลายแห่ง เป็นตลาดรองรับสินค้า
W = จุดอ่อน	**T = อุปสรรค**
๑. มีผู้สูงอายุจำนวนมาก ๒. เกษตรกรรุ่นใหม่มีน้อย ๓. ขาดการพัฒนาผู้นำที่จะสามารถสานต่อได้แบบรุ่นต่อรุ่น ๔. พื้นที่สีเขียวมีน้อย ๕. ขาดแรงงานภาคการเกษตร ๖. ขาดเครื่องจักรกลในการผลิตให้ครบวงจร เช่น โรงสีข้าว เครื่องแปรรูปผลผลิต ๗. ขาดตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน ๘. ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ	๑. นโยบายของภาครัฐบางอย่าง เช่น การจัดระบบผังเมืองรวมกำหนดให้บ้านโสกจานเป็นพื้นที่เมือง ๒. มีโรงงานอุตสาหกรรมน้ำดื่มขนาดใหญ่อยู่ใกล้เคียง ส่งผลต่อปริมาณน้ำผิวดินและใต้ดิน ๓. การวางแผนพัฒนาของจังหวัด/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมให้มีความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ๔. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังไม่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง เช่น การรับรองมาตรฐานด้านต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด

<u>สรุป</u>

ในบริบทของคนบ้านโสกจานในองค์รวมทั้งหมด เริ่มจากที่ผู้นำและคนในชุมชนมีคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการส่งต่อการพัฒนาจากรุ่นสู่รุ่นผ่านมาแล้ว ๕ ผู้ใหญ่บ้าน มีการปรับตัวเรียนรู้และพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จนเป็นชุมชนตามหลักการรวมกลุ่มของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง โดยสิ่งที่สามารถเรียนรู้จากความเข้มแข็งของชุมชนดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้

(๑) ภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้าน มีความคิดเชิงระบบและกลยุทธ์ในการบริหารงาน

(๒) มีกลุ่ม องค์กร ชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีสถาบันการเงินชุมชนเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาสวัสดิการชุมชน

(๓) มีความเป็นเครือญาติ เกี่ยวข้องผูกพันกันและมีความสัมพันธ์กันฉันญาติมิตร เกื้อกูลต่อกัน

(๔) มีความผูกพันกัน โดยความเป็นเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีเดียวกัน

(๕) มีอาชีพ หน้าที่การงาน ความเชื่อ ศรัทธาในประเพณีและวัฒนธรรมเดียวกัน

(๖) มีการวางแผนการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีระบบการวางแผนตั้งแต่การจัดเก็บข้อมูล จปฐ. กชช.๒ ค มีการจัดทำแผนชุมชนที่ใช้เป็นคู่มือในการพัฒนาหมู่บ้าน

(๗) มีการสร้างการรับรู้และใช้มติประชาคมเป็นหลักในการพัฒนาชุมชน มีระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม มีระเบียบวินัย กฎกติการ่วมกัน

(๘) มีการนำแผนงาน/โครงการที่กำหนดไว้ไปดำเนินการ โดยมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการติดตามประเมินผล

(๙) มีหน่วยงานราชการ ได้แก่ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น อำเภอบ้านไผ่ เป็นที่ปรึกษา รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนในการพัฒนาหมู่บ้าน

๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาชุมชน

๒.๓.๑ ผลกระทบทางบวก

(๑) โครงการไทยนิยมยั่งยืน เป็นโครงการของรัฐบาลที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ตามความต้องการของประชาชน ตลอดจนกระตุ้นเศรษฐกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งโครงการภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ที่มีประโยชน์มากที่สุดโครงการหนึ่ง คือมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ นอกจากนี้ ยังมีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ (หมู่บ้าน/ชุมชน ละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท) และโครงการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนอย่างยั่งยืนโดยศาสตร์พระราชาตามแนวทางประชารัฐ (กองทุนหมู่บ้าน) ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้โครงการฯ ดังกล่าวประสบความสำเร็จได้ คือ (๑) ผู้นำ (Leader) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (๒) สมาชิกทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล/ชุมชน (Member) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับโครงการสมาชิกภายในทีมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีการสื่อสารสร้างความรู้ความเข้าใจกันอย่างสม่ำเสมอ (๓) การวางแผนการทำงาน (Planning) มีการวางแผน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เชื่อมโยงแผนพัฒนาชุมชน มุ่งเน้นการต่อยอดสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว (๔) กระบวนการทำงาน (Process) ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล/ชุมชน มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน ทีมงานและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และ (๕) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) มุ่งเน้นให้ชาวบ้านเกิดความรักและความหวงแหน พร้อมที่จะปกป้องดูแลสิ่งที่สร้างขึ้นไม่ให้เกิดความเสียหาย นำมาซึ่งการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและเกิดความยั่งยืนภายในชุมชน

(๒) การจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการให้กับพี่น้องประชาชน ที่มีสิทธิ์ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเงินค่าครองชีพให้แก่ประชาชนเป็นประจำทุกเดือน อันเป็นประโยชน์ ต่อประชาชนโดยตรงตามนโยบายของรัฐบาล

(๓) โครงการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นโครงการสำคัญของรัฐบาลนั้น ส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการตลาดและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผลประกอบกิจการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป สำหรับบ้านโสกจาน มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (๒) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ข้าว และ (๓) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำดื่ม โดยทั้ง ๓ กลุ่มได้เพิ่ม ความเข้มแข็งให้กับชุมชนและหมู่บ้านครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชน

๒.๓.๒ ผลกระทบทางลบ

ในจำนวนวิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจานทั้ง ๓ ประเภท วิสาหกิจชุมชนที่ใหญ่ที่สุด คือ เกษตรแปลงใหญ่วิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน ซึ่งมีเกษตรกรเป็นสมาชิก จำนวน ๖๖ ครัวเรือน พื้นที่รวม ๓๐๐ ไร่ ดังนั้น เพื่อให้เกิด

ประโยชน์แก่ประชาชนส่วนมากของหมู่บ้านอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงขอวิเคราะห์ผลกระทบจากนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าว GAP ซึ่งจะก้าวไปสู่การผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต่อไป ซึ่งนโยบายของรัฐบาลที่อาจเป็นปัญหาต่อการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่วิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน ได้แก่

(๑) การกำหนดผังเมืองรวม โดยกำหนดให้บริเวณบ้านโสกจานเป็นสีส้ม หมายถึง เป็นแนวเขตของการเป็นเมือง และการสร้างรถไฟทางคู่สายบ้านไผ่-นครพนม ส่งผลกระทบโดยตรง ต่อวิถีชีวิตของบ้านโสกจาน เช่น ที่ดินมีราคาสูงขึ้นก็จะเกิดความเสี่ยงที่จะขายที่ดินให้แก่นายทุนนำไปสร้างโรงงานหรือที่พักอาศัย ซึ่งนอกจากจะทำให้พื้นที่ทำการเกษตรลดน้อยลงแล้ว ยังจะเกิดปัญหาในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญของการทำเกษตร GAP และเกษตรอินทรีย์ทั้งในเรื่องน้ำและสารเคมี

(๒) การกำหนดแนวทางปฏิบัติในการใช้ยาปราบศัตรูพืชที่มีส่วนผสมของสาร พาราควอต โดยผู้ขายและผู้ฉีดพ่นจะต้องได้รับอนุญาตและผ่านการอบรม ถ้ามองอีกมุมหนึ่ง ถือเป็นการรับรองให้มีการให้สารพาราควอตอย่างถูกกฎหมายจากภาครัฐโดยปริยาย แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนและผู้ขาย/ฉีดพ่นและปริมาณการใช้รวมทั้งไม่มีการกำหนดพื้นที่ (Zoning) ในการใช้ หากแปลงข้างเคียงกลุ่มที่ทำเกษตร GAP หรือเกษตรอินทรีย์ให้สารพิษดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบในเชิงลบต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจานอย่างแน่นอน

(๓) การทุ่มลงทุนของรัฐบาลใน EEC หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งจะมีการจ้างแรงงานจำนวนมาก อาจส่งผลให้แรงงานวัยหนุ่มสาวซึ่งเป็นเกษตรรุ่นใหม่ในพื้นที่ตัดสินใจ ทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดไปขายแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ (Action Learning)

๑ ความเสี่ยงของบุคคล/ครอบครัว/ชุมชน

๑.๑ ความเสี่ยงของบุคคล

(๑) ราษฎรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ บุตรหลานส่งเงินค่าเลี้ยงดูมาให้ ซึ่งดูเหมือนว่าครอบครัวจะประสบความสำเร็จ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ แต่อาจส่งผลให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น การปล่อยให้ผู้สูงอายุดูแลเด็ก ๆ จำนวนหลายคน อาจดูแลได้ไม่ทั่วถึง ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กและสุขภาพของผู้สูงอายุ

(๒) ปัญหาหนี้นอกระบบในชุมชนที่เคยมีมากในอดีตซึ่งปัจจุบันได้รับการแก้ไขปัญหาโดยนโยบายของรัฐโดยสถาบันการเงินชุมชนบ้านโสกจาน หากไม่ดูแลติดตามปัญหาหนี้อย่างสม่ำเสมอ อาจทำให้ปัญหาหนี้นอกระบบหวนกลับคืนมาอีก

๑.๒ ความเสี่ยงของครอบครัว

(๑) การขาดแคลนแรงงานคนรุ่นใหม่และแรงงานภาคการเกษตร ทำให้มีการจ้างแรงงานนอกพื้นที่ในอัตราที่สูง ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตหรือในกรณีที่ไม่มีแรงงานรับจ้างจะไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทันตามกำหนดจะส่งผลให้เกิดความเสียหาย ทั้งในเรื่องคุณภาพผลผลิตและเรื่องตลาด

(๒) ในอนาคตอาจมีปัญหาในเรื่องการถือครองที่ดินเนื่องจากมีความเจริญเติบโตของเมือง เช่น การมีรถไฟทางคู่สายกรุงเทพ – หนองคาย สายบ้านไผ่ – นครพนม รวมทั้งสายบ้านไผ่ – แม่สอด ตามนโยบายรัฐบาส่งผลให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น ทำให้ทายาทรุ่นหลังขายที่ดินให้แก่นายทุนและเปลี่ยนอาชีพ

๑.๓ ความเสี่ยงของชุมชน

(๑) ผู้นำชุมชนที่เป็นคนรุ่นใหม่มีน้อยส่งผลต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(๒) ขาดเกษตรกรรุ่นใหม่และแรงงานภาคเกษตร ส่งผลให้อาชีพเกษตรกรรมมีแนวโน้ม ลดลง

(๓) ผลผลิตทางการเกษตรไม่มีตลาดรองรับ กลุ่มเกษตรกรต้องหาตลาดเอง เช่น ข้าว GAP

(๔) ในหมู่บ้านไม่มีพื้นที่สีเขียว เช่น ป่าชุมชน ที่สาธารณะ

๓.๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน

(๑) ราษฎรบ้านโสกจานในอดีตมีปัญหาหนี้นอกระบบ ต่อมาหมู่บ้านได้จัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบให้กับสมาชิก โดยการรวมเงินจากผลกำไรของ กลุ่มองค์กรในหมู่บ้านตามมติการประชาคมของหมู่บ้าน นำมาจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน บ้านโสกจานและจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ตั้งแต่ เกิด เจ็บ ตาย

ดังนั้น สถาบันการเงินชุมชน เป็นองค์กรในหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการที่ดี เป็นจุดแข็ง โดยการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี

(๒) บ้านโสกจานเป็นหมู่บ้านที่เป็นสังคมที่เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

(๓) ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านมีภาวะผู้นำ (Leadership)

(๔) มีกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านที่หลากหลาย สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน

(๕) สวัสดิการของชุมชนที่คนในชุมชนพอใจ เช่น คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ ๑ บาท ต่อเดือน สามารถผ่อนผันการชำระได้ เด็กเกิดใหม่จ่าย ๑๐,๐๐๐ บาท เสียชีวิตจ่าย ๕๐,๐๐๐ บาท คนในหมู่บ้าน/วัด/โรงเรียน รับน้ำดื่มที่ผลิตฟรี เป็นต้น

๓.๓ บทเรียนที่ได้รับ

๓.๓.๑ ด้านการบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

(๑) ชุมชนเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มต่าง ๆ ของราษฎร : ราษฎรบ้านโสกจาน มีผู้ใหญ่บ้านที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมกันอย่างเข้มแข็ง มีการระดมทุนจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน และมีมติให้แต่ละกลุ่มที่มีเงินกองทุน นำผลกำไรจากกลุ่ม/กองทุน มารวมกับสถาบันการเงินชุมชน เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก

(๒) บทบาทของผู้นำในการพัฒนาพื้นที่ : ผู้นำชุมชนในพื้นที่มีภาวะผู้นำ สามารถคิดนอกกรอบ ตอบโจทย์ได้

(๓) ใช้กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม : การดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านใช้กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม โดยการสร้างการรับรู้และใช้มติประชาคมเป็นหลักการพัฒนาชุมชน มีระเบียบข้อตกลงระเบียบของกลุ่ม และมีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๓.๓.๒ ด้านการบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

(๑) เรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ

(๒) มีการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเชื่อมโยงแผนพัฒนาเทศบาล/ตำบล

๓.๓.๓ ด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามงานตามนโยบายของรัฐบาล

จากการศึกษาและดำเนินการจัดทำ Focus Group กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน พบว่าบ้านโสกจาน หมู่ที่ ๓ ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๓ กลุ่ม ดังนี้

(๑) ข้อมูลวิสาหกิจชุมชน<u>กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรบ้านโสกจาน</u>

จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๙ ผลกำไรของกลุ่ม ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ เป็นเงิน ๓๒๐,๐๐๐ บาท ซึ่งผลกำไรดังกล่าว กลุ่มได้นำไปสร้างอาคารผลิต น้ำมะนาวพร้อมดื่ม และกลุ่มได้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านเพื่อสมทบการสร้างอาคาร

กิจกรรมของกลุ่มฯ ประกอบด้วย การผลิตน้ำมะนาวพร้อมดื่ม น้ำสมุนไพรกระเจี๊ยบ ขนมโดนัท น้ำยาล้างจาน สบู่สมุนไพร

(๒) ข้อมูลเกษตรแปลงใหญ่วิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน

บ้านโสกจาน ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ ๑๐,๘๗๕ ไร่ หรือ ๓ ตารางกิโลเมตร ส่วนมากเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและมีแหล่งน้ำชลประทานห้วยทรายซึ่งมีพื้นที่ ๑,๑๐๐ ไร่ เก็บน้ำได้ ๒.๓๓ ล้านลูกบาศก์เมตร สำหรับพื้นที่การเกษตรจำนวน ๕,๐๐๐ ไร่ ที่ครอบคลุมพื้นที่ ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๓, ๔, ๕, ๖ ใช้สำหรับทำการเกษตร และเป็นทุนเดิมของ ชาวตำบลในเมือง ซึ่งเป็นจุดแข็งของตำบลในเมือง จึงควรรักษาและพัฒนาการเรียนรู้การทำเกษตร GAP เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างมาตรฐานผลผลิตทางการเกษตร อาหารปลอดภัย GAP สู่แหล่งอาหารมั่นคง รักษาบริบทชุมชน บริหารจัดการน้ำ ดิน พืช และเครื่องมือเครื่องจักรที่รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง รู้จักลดต้นทุนที่ผลิตสามารถต่อยอดพัฒนา เพิ่มมูลค่า

เหตุผลในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ภาครัฐสนับสนุนและต้นทุนดอกเบี้ยที่ถูกเป็นแหล่งเงินทุนที่ กลุ่มสมาชิกเข้าถึงได้ง่ายในยามเดือดร้อนยามจำเป็น ดำเนินการกิจกรรมการเกษตร เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างพลัง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ เป็นพลวัตขับเคลื่อนกิจกรรมการเกษตร ตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง สามารถต่อรองกับนายทุน ลดต้นทุนการผลิตที่สูง รวบรวมรับซื้อผลผลิตกลุ่มเกษตร จัดหาเครื่องมือเครื่องจักร และดูแลรักษา สร้างกิจกรรมสร้างรายได้ ให้แก่ กลุ่มเกษตรแปลงใหญ่วิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ สู่การบริหารจัดการตนเอง

ต่อมา ในปี ๒๕๕๘ กลุ่มได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเกษตรกร

รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มฯ

(๑) เป็นแหล่งรวบรวม จัดหาปัจจัยการผลิต ดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทางสู่การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

(๒) เป็นธนาคารเครื่องจักรการเกษตร รถไถ่ รถเกี่ยว รถอัดฟาง รถขนส่งสินค้าทางการเกษตร ราคาค่าบริการถูก ลดต้นทุนการผลิตของสมาชิกเกษตรกร ชาวนาชาวสวน ไร่มัน ไร่อ้อย นาข้าว

(๓) ผลกำไรการบริหารจัดการนำสู่การจัดสวัสดิการให้สมาชิก

กิจกรรมของกลุ่มฯ

(๑) ผลผลิตข้าว และพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ตามหลักวิชาการในพื้นที่ ๑,๐๐๐ ไร่ ผลผลิตข้าวประมาณ ๑,๐๐๐ ตัน โดยทางกลุ่มฯ รับซื้อจากสมาชิกในราคาสูงกว่าโรงสี ๑ บาท/ตัน นำมาแปรรูปผลผลิตจำหน่าย

(๒) การให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร โดยทางกลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุน และจัดหาเองไว้บริการสมาชิกราคาถูกลดต้นทุนการผลิต ได้แก่

(๒.๑) รถไถนา	๑ คัน	ค่าจ้างไร่ละ ๒๐๐ บาท
(๒.๒) รถเกี่ยวข้าว	๓ คัน	ค่าจ้างไร่ละ ๖๐๐ บาท
(๒.๓) เครื่องหยอดข้าวแปดแถว	๒ ตัว	ค่าจ้างไร่ละ ๑๐๐ บาท
(๒.๔) เครื่องหยอด ๔ แถว ๕ ตัว		ค่าจ้างไร่ละ ๒๐๐ บาท
(๒.๕) เครื่องอัดฟาง	๒ เครื่อง	ค่าจ้างก้อนละ ๑๗ บาท

(๓) ข้อมูลวิสาหกิจชุมชนกลุ่มโรงน้ำดื่มชุมชนบ้านโสกจาน

จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑ สมาชิก ๑๕๙ คน หุ้นละ ๑๐๐ บาท เป็นเงิน ๗,๘๐๐ บาท ผลกำไรของกลุ่ม ปี ๒๕๖๑ เป็นเงิน ๑๑,๗๘๗.๗๒ บาท แยกเป็น

(๓.๑)	สวัสดิการ (เสาหลัก)	ร้อยละ ๕๐	เป็นเงิน ๕๘,๗๔๖.๗๒ บาท
(๓.๒)	ค่าบริหารจัดการ	ร้อยละ ๒๐	เป็นเงิน ๒๓,๔๙๗ บาท
(๓.๓)	ค่าตอบแทนกรรมการ	ร้อยละ ๑๐	เป็นเงิน ๑๑,๗๔๘ บาท
(๓.๔)	ค่าสาธารณประโยชน์	ร้อยละ ๑๐	เป็นเงิน ๑๑,๗๔๘ บาท
(๓.๕)	ปันผล	ร้อยละ ๑๐	เป็นเงิน ๑๑,๗๔๘ บาท

การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดำเนินการในรูปคณะกรรมการกลุ่มฯ มีการแจกจ่ายน้ำดื่มให้คนในหมู่บ้าน โรงเรียนบ้านโสกตลิ่งซึ่งเป็นโรงเรียนที่เด็กในชุมชนบ้านโสกจาน ไปเรียนหนังสือ รวมทั้งวัดในหมู่บ้านใช้น้ำฟรี โดยถือเป็นสวัสดิการของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างอาชีพให้คนในหมู่บ้านดำเนินการรับน้ำดื่มไปจำหน่ายแก่ประชาชนนอกหมู่บ้าน เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

๓.๓.๔ สรุปผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน

(๑) การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาและต่อยอดให้เกิด Smart Farmer , Smart Group และ Smart Products สนับสนุนการเป็น Smart City ตามนโยบายรัฐบาลได้

(๒) ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น ข้าว GAP บ้านโสกจาน น้ำมะนาว พร้อมดื่ม “แฮปปี้เลมอน” น้ำดื่ม “แฮปปี้วอร์เตอร์” และน้ำสมุนไพรกระเจี๊ยบ สามารถพัฒนา และต่อยอดเป็น Smart Products ได้

(๓) สถาบันการเงินชุมชนบ้านโสกจาน มีเงินหมุนเวียน ๑๒,๐๓๓,๒๖๕ บาท (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑) สามารถแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ มีสวัสดิการชุมชน (เกิด – แก่ – เจ็บ – ตาย) เป็นสังคมเอื้ออาทร และบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง

(๔) กิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๓.๓.๕ ปัญหาอุปสรรค

(๑) ไม่มีกิจกรรมต่อยอดการเผยแพร่องค์ความรู้การดำเนินงานของวิสาหกิจ แปลงใหญ่ที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกรที่จะร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม

(๒) ขาดการส่งเสริมการสร้าง Brand ที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มเพื่อขยายผลทางธุรกิจ

(๓) ขาดแคลนคนรุ่นใหม่และแรงงานภาคเกษตรที่เข้ามาสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม

(๔) ขาดการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อก้าวไปสู่ Smart City

(๕) สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังไม่เข้าใจเป้าหมายของการดำเนินงาน วิสาหกิจอย่างแท้จริง

(๖) ขาดการวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาด

(๗) ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนยังไม่ได้รับการต่อยอด/เพิ่มมูลค่า เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด

(๘) ผลิตภัณฑ์บางผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้การรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น น้ำมะนาวพร้อมดื่มยังไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

๓.๓.๖ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

(๑) <u>ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของภาครัฐ</u>

(๑.๑) ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

(๑.๒) ต้องมีการควบคุมการใช้สารเคมีที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อพื้นที่อย่างเข้มงวด

(๑.๓) สนับสนุนการเชื่อมโยงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง จนถึงปลายทางอย่างจริงจัง

(๑.๔) ควรเผยแพร่ผลการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ

(๒) ข้อเสนอแนะต่อการวางแผนพัฒนาของจังหวัด

(๒.๑) ควรกำหนดแผนงาน/โครงการ ในการส่งเสริมอย่างจริงจังในทุกระดับ

(๒.๑.๑) ต้นทาง เช่น การเผยแพร่องค์ความรู้ การสนับสนุนวัสดุครุภัณฑ์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่เกินศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

(๒.๑.๒) กลางทาง เช่น การสนับสนุนเครื่องจักรที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว/ การแปรรูปผลผลิต (โรงสี โรงงานแปรรูปแป้ง)

(๒.๑.๓) ปลายทาง เช่น จัดหาตลาดจำหน่ายสินค้าที่เหมาะสม

(๒.๒) ควรส่งเสริมการสร้างแบรนด์ (Brand building) ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

(๒.๓) ส่งเสริมให้แรงงานภาคเกษตรและลูกหลานคืนถิ่น กลับมาทำงานในพื้นที่ เพื่อให้เกิด Young Smart Farmer

(๒.๔) ส่งเสริมความเป็น smart ด้านต่าง ๆ ได้แก่ Smart Farmer, Smart Group, Smart Products เพื่อนำไปสู่ความเป็น Smart City ของจังหวัดขอนแก่น อย่างสมบูรณ์

(๒.๕) ให้การสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่สนใจในเรื่องวิสาหกิจชุมชนอย่างจริงจัง

(๒.๖) ช่วยวางแผนในเรื่องปริมาณผลผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด

(๒.๗) ส่งเสริมให้นำผลิตภัณฑ์จากวิสาหกิจชุมชนไปขึ้นทะเบียน/เพิ่มมูลค่าในรูปของ OTOP, GI, GAP, GMP พร้อมทั้งเพิ่มช่องทางในการจำหน่าย

(๒.๘) หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ เช่น น้ำมะนาว ฯลฯ ของวิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจานผ่านการรับรองจาก อย. โดยการให้คำแนะนำ/ช่วยเหลือจนผ่านการรับรองไม่ใช่ดำเนินการเพียงแค่ตรวจและแจ้งผลว่าไม่ผ่านแล้วไม่ให้ความช่วยเหลือใด ๆ ปล่อยให้กลุ่มหาทางดำเนินการกันเอง

(๒.๙) ควรมีการกำหนดเขต (Zoning) ในการทำการเกษตร

(๒.๑๐) จังหวัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ควรถอดบทเรียนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน จัดทำเป็นต้นแบบ (Model) ใช้แนวทางในการขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ โดยเน้นไปที่ชุมชนใหม่ที่มีความพร้อมแล้วแนะนำ/ช่วยเหลือการดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนแรก เพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบที่ถูกต้อง ไม่ใช่ทำ ในลักษณะไปร่วมกับชุมชนที่มีความเข้มแข็งพอสมควรเพียงบางกิจกรรมแล้วเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ มาเป็นผลงานของหน่วยงาน เพราะนอกจากจะไม่เป็นการสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินงาน ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ถูกต้องอย่างยั่งยืนแล้ว ยังจะไม่สามารถขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมชุมชนที่มีศักยภาพได้อย่างทั่วถึงอีกด้วย

(๒.๑๑) ในอนาคตอันใกล้ อำเภอบ้านไผ่ จะมีการเจริญเติบโตแบบก้าวหน้ากระโดด อันเป็นผลมาจากนโยบายสำคัญของรัฐบาล คือ การเป็นชุมทางรถไฟขนาดใหญ่ทั้งจากสาย บ้านไผ่ - นครพนม และสายบ้านไผ่ - แม่สอด (คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะต่อไป) ซึ่งจะส่งผลให้มีผู้คนสัญจรไปมาจำนวนมาก ความเป็นเมืองจะขยายกว้างออกไป ราคาที่ดินก็จะสูงตามไปด้วย จังหวัดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวทางการพัฒนาที่จะเก็บเกี่ยวประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำมาส่งเสริมความมั่งคั่งและยั่งยืนแก่วิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน เช่น

(๒.๑๑.๑) เมื่อมีการสัญจรสะดวกสบาย มีผู้คนผ่านไปมาหรือเข้ามาในพื้นที่ มากขึ้น ทำอย่างไรที่จะดึงผู้คนเหล่านั้นมาเที่ยว มาพักค้าง มากินอาหารปลอดภัย รวมถึงการจับจ่ายซื้อผลผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโสกจาน

(๒.๑๑.๒) การเปิดตลาดสินค้าในบริเวณชุมทางรถไฟ

(๒.๑๑.๓) การเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ “นอนโสกจาน ๓ คืน อายุยืนขึ้น ๓ ปี” โดยมีการยกตัวอย่างอาหารในแต่ละมื้อ แล้วแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสารพิษที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหารทั่วไป เปรียบเทียบกับการทานอาหารที่บ้านโสกจานซึ่งไม่มีสารพิษเข้าสู่ร่างกาย แล้วคำนวณออกมาว่า ใน ๓ วัน ๙ มื้อ กรณีทานอาหารทั่วไปจะมีสารพิษเข้าสู่ร่างกายจำนวนเท่าใด เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพที่ชัดเจน เป็นการสร้างแรงจูงใจในการมาพักผ่อน/ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่บ้านโสกจาน ซึ่งจะสามารถสร้างรายได้จากกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องได้อีกด้วย

ซึ่งเมื่อชุมชนมีงาน มีรายได้ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดลูกหลานที่ไปขายแรงงานนอกพื้นที่กลับมาสู่บ้านเกิด เป็นกลุ่มเกษตรรุ่นใหม่ในลักษณะ “คนกล้า คืนถิ่น” ก็จะสร้างความยั่งยืนได้จากรุ่นสู่รุ่น เมื่อพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกหลานได้อยู่ พร้อมหน้า ครอบครัวก็อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง ปัญหาของสังคมก็ไม่เกิด ลดภาระของรัฐบาลในการเยียวยาได้อีกทางหนึ่ง หากจังหวัดไม่เร่งดำเนินการได้ทันท่วงทีสิ่งที่จะเกิดขึ้นแน่นอน คือ การขายที่ดินทำกินให้นายทุน เพราะคิดว่ามีที่ไว้ก็ไม่รู้จะทำอะไรกิน เมื่อใช้เงินที่ได้จากการขายที่หมดไป ก็ต้องไปขายแรงงานส่งลูกหลานมาอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย เด็กขาดความอบอุ่น ครอบครัวแตกแยก ชุมชนอ่อนแอ ปัญหาสังคมก็เกิดขึ้นซ้ำซากเป็นภาระของประเทศชาติไม่จบสิ้น

บ้านดงกลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๒.๑.๑. ประวัติความเป็นมา

บ้านดงกลางหมู่ที่ ๗ เป็นหมู่บ้านตั้งขึ้นมาใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งแบ่งแยกหมู่บ้านมาจากหมู่ที่ ๕ เนื่องจากหมู่บ้านเดิม มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ปัจจุบันบ้านดงกลาง หมู่ที่.๗ มีครัวเรือน จำนวน ๓๘๖ ครัวเรือน มีประชากร ๑,๕๔๙ คน แยกเป็นชาย ๗๖๙ คน หญิง ๗๘๐ คน โดยมีนายสมาน เพชรสีเขียว เป็นผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นประชากรมีการขยายชาติพันธุ์ออกมาจากบ้านโต้น ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีความอุดสมบูรณ์ อยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติสามารถใช้ตลอดปี และชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีถือปฏิบัติเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเอง

๒.๑.๒. วิถีชีวิตความเป็นอยู่

เป็นชุมชนที่พึ่งพาอาศัยกันแบบพี่แบบน้อง ยามมีกิจกรรมที่จะต้องระดมแรงงาน หรือมีกิจกรรมทางสังคม จะได้รับความร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี โดยไม่จำเป็นต้องอาศัย กฎ ข้อบังคับของชุมชน ประชากรมีความเป็นอยู่ที่สะดวก สบาย มีการเดินทางติดต่อค้าขายในชุมชน อย่างทั่วถึง มีถนน ไฟฟ้า และประปา ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ พร้อมประชากรมีความเชื่อตามหลักคำสั่งสอนของศาสนาพุทธที่บรรพบุรุษถ่ายทอดเป็นมรดกทางประเพณี วัฒนธรรมกันมา

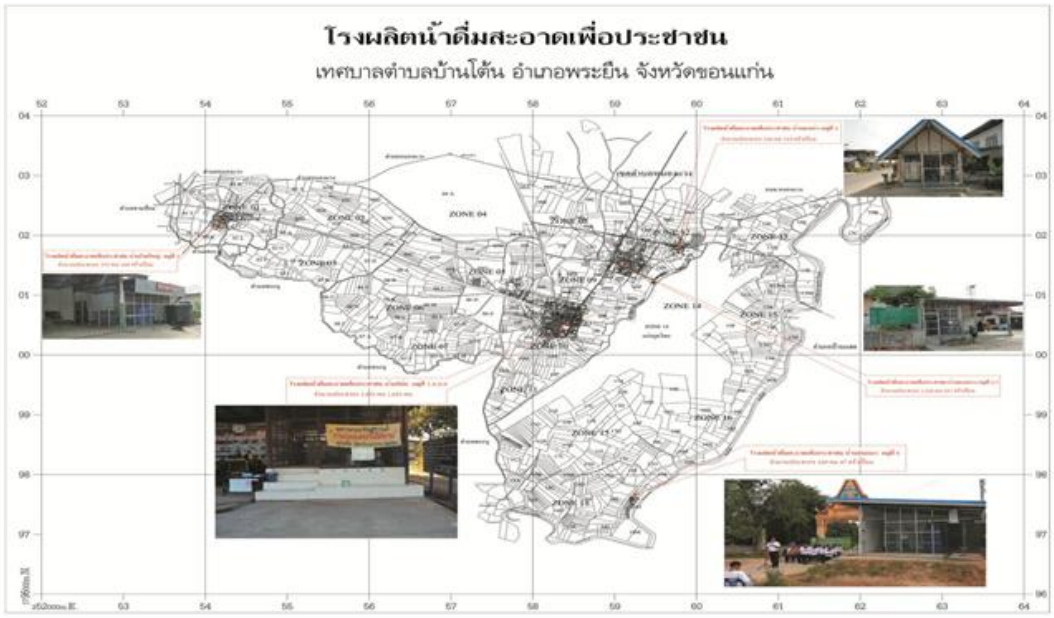

ภาพที่ ๑ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ)
อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร

โดยเฉพาะตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน เป็นถิ่นกำเนิดของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นพระนักพัฒนาและมีส่วนสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาตำบลบ้านโต้น อย่างสำคัญ อาทิเช่น

(๑) การแก้ปัญหาและการจัดการน้ำ

โดยสภาพพื้นที่ด้านทิศตะวันออกของตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน เป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งปกติเมื่อฤดูน้ำหลากน้ำจากแม่น้ำชีจะไหลเข้าท่วมพื้นที่ทำการเกษตรของราษฎรเสียหายเป็นจำนวนมาก ขณะที่เมื่อถึงฤดูแล้งน้ำจากแม่น้ำชีลดลง ส่งผลให้เกิดความแห้งแล้งต่อพื้นที่ทำการเกษตรเช่นเดียวกัน

ภาพที่ ๒ แสดงการบริหารจัดการน้ำ ตำบลบ้านโต้น

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) ได้ชักชวนชาวบ้านช่วยกันขุดคลองขนานไปกับแม่น้ำชีพร้อมทำพนังกั้นน้ำ ระยะทาง ๗.๙ กิโลเมตรเพื่อสูบน้ำจากแม่น้ำชีเข้ามาสู่ลำคลองที่ขุดขึ้นมาและส่งน้ำเข้าสู่แก่งกุดโดก ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติในลักษณะแก้มลิง เนื้อที่ ๑,๖๐๐ ไร่ โดยไม่ใช้งบประมาณของทางราชการ ส่งผลให้สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมและการขาดแคลนน้ำได้เป็นอย่างดี และเป็นการวางรากฐานไปสู่ระบบส่งน้ำโดยท่อซึ่งเทศบาลตำบลบ้านโต้นได้ดำเนินการต่อยอดจากโครงการดังกล่าวนับได้ว่าปัญหาเรื่องการจัดการน้ำสามารถขจัดปัดเป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) การวางรากฐานด้านการศึกษา

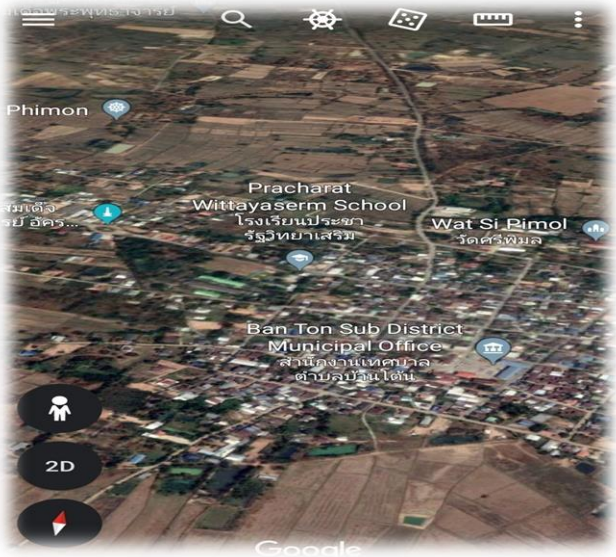
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) ได้วางรากฐานทางด้านการศึกษาในพื้นที่ตำบลบ้านโต้น ทั้งในเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ และการก่อตั้งโรงเรียนประชารัฐวิทยาเสริม ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมประจำอำเภอส่งผลให้คนในบ้านโต้นหันมาให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น ส่งผลดีต่อการพัฒนาในเวลาต่อมาอย่างสำคัญยิ่ง

ภาพที่ ๓ แสดงภาพโรงเรียนประชารัฐวิทยาเสริม ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

(๓) การวางผังเมืองของ ตำบลบ้านโต้น

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) เป็นนักพัฒนา รักความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้เล็งเห็นว่า ควรวางผังเมืองของตำบลบ้านโต้นให้เหมาะสม จึงได้ปรึกษาหารือกันกับชาวบ้านจนเห็นพ้อง จึงได้ดำเนินการวางผังเมืองโดยตัดถนนผ่านหมู่บ้านต่างๆ ทั้งสายหลัก สายรอง ในลักษณะเชื่อมต่อกัน จัดพื้นที่ทำการเกษตรอย่างเหมาะสม ส่งผลให้หากใครได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยือน ตำบลบ้านโต้นก็จะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า บ้านเมืองน่าอยู่เป็นระเบียบ สวยงาม

ภาพที่ ๔ แสดงผังเมืองของตำบลบ้านโต้น

๒.๑.๓. ภูมิปัญญาดั้งเดิม

ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในด้านการผลิต แต่ก่อนในพื้นที่คนสมัยก่อนนับถือปราชญ์ชาวบ้านมาก โดยเฉพาะการประกอบอาชีพ ในด้านการเกษตร คือ ทำนา ทำสวน ต้องทำพิธีกรรม ขอขมาพื้นดิน (ธรณี) ก่อนลงทำการปลูกข้าว - ทำสวน เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรต่อไป เรียกง่าย ๆ แบบชาวบ้านว่า (ขึ้นปลง - ลงเลี้ยง)

๒.๑.๔. ลักษณะทางชีวภาพ

ลักษณะทางชีวภาพ ชุมชน หมู่ ๗ กายภาพของชุมชนดีมาก เป็นลักษณะพื้นที่ลาดเอียง ระบายน้ำเสียได้ดีมาก ชุมชนไม่หนาแน่น มีต้นไม้น้อยใหญ่ ใช้เป็นแหล่งผลิตอากาศ เป็นธรรมชาติ ที่สมบูรณ์มาก ส่วนแปลงเกษตรก็มีระบบชลประทานดี เพราะบริบทของชุมชนอยู่ติดแม่น้ำหลัก (แม่น้ำชี)

๒.๑.๕. การเปลี่ยนแปลงในชุมชนหมู่ ๗

การเปลี่ยนแปลงในชุมชนหมู่ ๗ มีการเปลี่ยนแปลงมาก คือ คนในชุมชนต้องเรียนรู้ ในการเกษตรตามหลักวิชาการ โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาส่งเสริมหลายหน่วยงาน เช่น

(๑) มหาวิทยาลัยขอนก่น มาส่งเสริมให้ความรู้ ในการปลูกข้าวตามหลักวิชาการและส่งเสริมปลูกผักปลอดภัยส่งตลาด (โลตัส)

(๒) กรมพัฒนาที่ดิน ตรวจสภาพดิน พร้อมแจกสารปรับสภาพดิน

(๓) หน่วยงานในพื้นที่ มีบทบาทต่อชุมชนมามาก ส่งเสริมช่วยเหลือ พร้อมสนับสนุนเงินทุนให้แบบลงหุ้นสำรอง หาตลาด พร้อมจัดส่งตลาดให้ และให้ความรู้ในการปลูก ดูแล - รักษา และขายให้พร้อมดิน

๒.๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

หลังจากที่รัฐบาลเริ่มผลักดันโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ทำให้การแข่งขันระดับชุมชนก็มีมากขึ้น ทำให้แต่ละกลุ่มต่างนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ ออกทำตลาดแข่งขันกันและหนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่มีการแข่งขันก็คือ ธุรกิจของน้ำชงดื่มจำพวกชาที่ทำจากพืชสมุนไพรหลายๆชนิด ต่างงัดกลยุทธ์การทำตลาดขึ้นมาสู้กันอย่างดุเดือด และถ้าพูดถึงธุรกิจชาเขียวหรือชาใบหม่อน ที่เป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจและจับตามองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว ดังนั้นการนำใบหม่อนที่เป็นอาหารของตัวไหมมาทำเป็นเครื่องดื่ม จึงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาวบ้านเป็นอย่างดีทีเดียว

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยมีสำนักงานงานเกษตรอำเภอพระยืน เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน มีสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งจำนวน ๑๘ คน ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน ๓๕ คน โดยการระดมหุ้นครั้งแรก ๙๖๐ บาท ปัจจุบันมีมูลค่าหุ้นจำนวน ๑๔,๒๓๐ บาท โดยมีนางสง่า เนาวงศ์ เป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ซึ่งนางสง่า ได้เล่าให้ฟังว่า “แต่ก่อนนั้นทางกลุ่มแม่บ้านได้ทำน้ำพริกแจ่วบองออกขาย แต่ก็ขายไม่ค่อยได้ทำได้ประมาณปีกว่าก็หยุดทำ หลังจากนั้นก็หันมาทำไข่เค็ม ไข่เค็มก็พอขายได้ ขายตามห้างสรรพสินค้า แต่เนื่องจากไข่เป็ดค่อนข้างจะหายาก ในจังหวัดขอนแก่นไม่ค่อยจะมีไข่เป็ดสักเท่าไร ต้องไปซื้อแถวอ่างทอง อยุธยา ซึ่งมีมาก แต่เนื่องจากทางเราไม่รู้ว่าไข่สดหรือไม่สด ก็เกิดปัญหาไข่เน่าขายขาดทุนก็เลยต้องเลิกไป แต่พอดีทางกลุ่มได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาสังคม หรือกองทุนชิป และส่งวิทยากรมาอบรมเรื่องอาชีพการทำสมุนไพร ซึ่งช่วงนั้นทางกลุ่มพอมีใบหม่อนแต่ก็ยังไม่มาก ส่วนใหญ่จะเอาไปเลี้ยงไหมกัน แต่การเลี้ยงไหมขั้นตอนมันหลายอย่างกว่าจะได้เงิน ทางกองทุนพัฒนาสังคมก็เลยอบรมเรื่องการทำชาใบหม่อน วิทยากรที่มาอบรมให้เก่งมาก หลังจากที่อบรมเสร็จก็เลยทดลองทำ แล้วนำไปวางขายตลาดดู เพราะทางกลุ่มได้รับการอบรมด้านการตลาดด้วย เห็นว่าน่าจะไปด้วยดี ก็เลยให้ทางกลุ่มผลิตออกมาเยอะๆ โดยใช้ชื่อว่า “ชาใบหม่อนพระยืน” งานแรกที่ออกไปขายได้แก่งานเมดินไทยแลนด์ที่ขอนแก่น ปรากฏว่าวันนั้นขายดีมาก ได้เงินมา ๗,๖๐๐ บาท เฉพาะชาใบหม่อนอย่างเดียว ทำให้มีกำลังใจทำต่อ จนทำให้มีทุกวันนี้” ในปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลางสามารถผลิตชาใบหม่อนพระยืนจนเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานซึ่งผ่านกระบวนการผลิต GMP และผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐาน อย. จากคณะกรรมการควบคุมอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันของกลุ่มได้แก่ สมุนไพรชาใบหม่อน (ชาเขียว ชาฝรั่ง) ฟ้าทะลายโจร กระชายดำ ดอกคำฝอยยาดอง ๗ ชนิด น้ำลูกยอ และลูกประคบ ปัจจุบันได้ลดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในชื่อ “กลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง” เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๘

๒.๒.๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับใบหม่อนและชาใบหม่อน

หม่อนเป็นพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง ใบหม่อนนอกจากใช้เลี้ยงไหมแล้วยังใช้ประกอบเป็นอาหารได้หลายชนิด ทั้งนี้เพราะว่าใบหม่อนสามารถช่วยเพิ่มรสชาติของอาหารและมีสรรพคุณทางด้านโภชนาการ เนื่องจากมีโปรตีนและแต่ธาตุต่างๆสูง นอกจากนี้ในประเทศจีน เกาหลี และญี่ปุ่น มีการนำใบหม่อนมาใช้ในการประกอบอาหารเสริมสุขภาพ และใช้เป็นพืชสมุนไพรตั้งแต่สมัยโบราณ เนื่องจากมีการวิจัยพบว่า คุณค่าของสารประกอบที่สำคัญในใบหม่อนที่มีประโยชน์ต่อหนอนไหมในการผลิตเส้นไหม มีประสิทธิภาพในการป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุ ซึ่งปริมาณธาตุอาหารต่างๆ ในใบหม่อนแตกต่างๆกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ปลูกหม่อน แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของพันธุ์หม่อนมีผลต่อปริมาณแร่ธาตุอาหารต่างๆ น้อยมาก

๒.๒.๒ สถานการณ์การผลิตใบหม่อนเพื่อผลิตชาในประเทศไทย

เนื่องจากหม่อนเป็นพืชที่ทนแล้ง สามารถปลูกได้ทุกสภาพพื้นที่ ดังนั้นในประเทศไทยจึงมีแหล่งปลูกหม่อนกระจายอยู่ทั่วทุกภาคใน ๔๘ จังหวัด ซึ่งร้อยละ ๘๐ อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี ๒๕๔๔ มีพื้นที่ปลูกหม่อนทั้งสิ้น ๑๘๕,๖๗๐ ไร่ โดยหม่อนที่ปลูกประมาณร้อยละ ๖๐ เป็นหม่อนพันธุ์พื้นเมือง เช่น หม่อนไผ่ หม่อนน้อย และหม่อนตาดำ ซึ่งให้ผลผลิตและคุณภาพใบหม่อนต่ำ มีเพียงร้อยละ ๓๕ เท่านั้น ที่ปลูกหม่อนพันธุ์ดี ซึ่งได้แก่พันธุ์

นครราชสีมา ๖๐ และพันธุ์บุรีรัมย์ ๖๐ ซึ่งแต่ก่อนนั้นการปลูกหม่อนของเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อการเลี่ยงไหมเพียงอย่างเดียวอย่างไรก็ตามจากสภาวการณ์ที่ราคาเส้นไหมในตลาดโลกตกต่ำลงในปี ๒๕๔๔/๔๕ มีผลให้เกษตรกรเลิกเลี้ยงไหมไปบางส่วน เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการปลูกหม่อนเพื่อขายให้ผู้ทอผ้าไหมบางราย จึงได้เปลี่ยนการขายใบหม่อนไปให้แก่โรงงานที่ผลิตชาใบหม่อนแทน โดยจำหน่ายใบสดในราคาเฉลี่ย ๕ บาทต่อกิโลกรัม

จากการสำรวจข้อมูลความต้องการวัตถุดิบด้านหม่อนไหม ของกรมส่งเสริมการเกษตรในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน ๒๕๔๖ พบว่าการผลิตชาใบหม่อนทั้งประเทศมีรวมทั้งสิ้น ๖๓,๔๘๓ กิโลกรัม คิดเป็นปริมาณใบหม่อนที่ต้องใช้ถึง ๕๐๗,๘๖๔ กิโลกรัมต่อปี ซึ่งแบ่งเป็นปริมาณชาใบหม่อนที่ผลิตโดยการใช้เครื่องจักรในกระบวนการผลิต จำนวน ๑๙,๐๖๐ กิโลกรัมหรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๒ และผลิตในรูปแบบครัวเรือนอีกจำนวน ๔๔,๔๒๓ กิโลกรัมหรือคิดเป็นร้อยละ ๖๙.๙๘ ใน ๒๗ จังหวัดทั่วประเทศ

๒.๒.๓ การจัดรูปแบบองค์กร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง มีการจัดตั้งองค์กรโดยการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน ๗-๙ คน ประกอบด้วย ตำแหน่งประธานกรรมการบริหารกลุ่ม ๑ คน รองประธาน ๑ คน เลขานุการ ๑ คน และเหรัญญิก ๑ คน นอกนั้นเป็นกรรมการบริหารกลุ่ม โดยคณะกรรมการบริหารกลุ่มอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๒ ปี ซึ่งหากยังไม่มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มขึ้นใหม่ ก็ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มเดิมอยู่ในตำแหน่งไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มขึ้นใหม่ ส่วนการพ้นจากการเป็นกรรมการ เมื่อ ลาออก ตาย ย้ายภูมิลำเนา สมาชิกไม่ไว้วางใจ และเมื่อครบวาระ ๒ ปี คณะกรรมการจะมีการจัดประชุมประจำเดือน ๆ ละครั้ง

วัตถุประสงค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ได้แก่

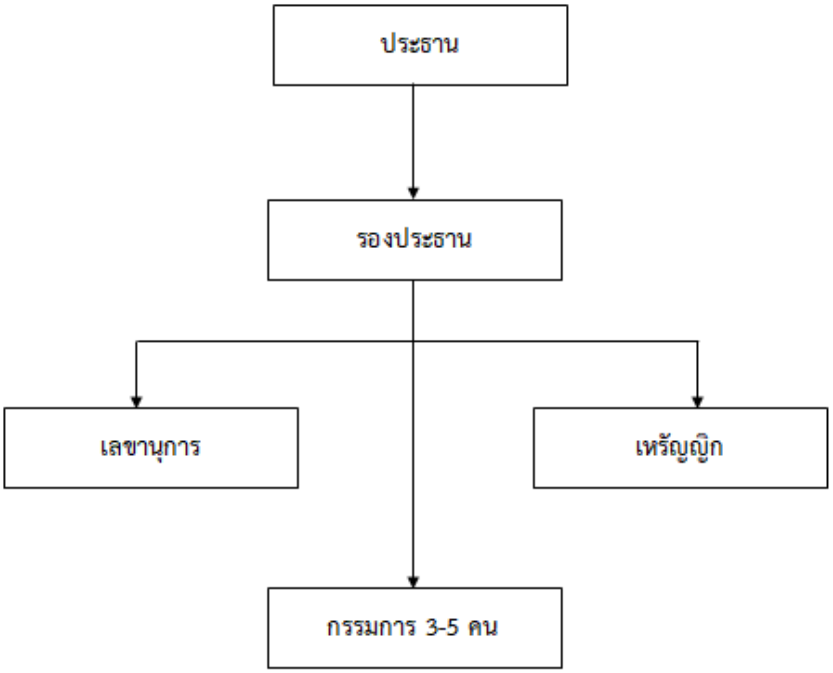
(๑) เพื่อให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
(๒) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น
(๓) เพื่อให้สมาชิกมีงานทำอย่างต่อเนื่องและลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน
(๔) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาความสามารถของสตรีและของกลุ่ม
(๕) เพื่อให้สมาชิกมีความรู้เรื่องการตลาดและการผลิตสินค้า
(๖) เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
(๗) เพื่อจัดหา/สร้างที่ทำการกลุ่มและอาคารจำหน่ายสินค้าและแสดงผลิตภัณฑ์กลุ่ม
(๘) เพื่อรับความรู้จากหน่วยงานราชการ

ในการรับสมัครสมาชิกนั้น ทางกลุ่ม ฯ ได้กำหนดระเบียบเกี่ยวกับสมาชิก ดังนี้

(๑) ผู้สมัครเป็นสมาชิกต้องมีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านดงกลาง
(๒) ผู้สมัครต้องมีอายุไม่เกิน ๖๐ ปี (นับจากวันสมัคร)
(๓) สมาชิกต้องมีหุ้นอย่างน้อย ๑ หุ้น (หุ้นละ ๒๐ บาท)
(๔) เมื่อกลุ่มมีวัสดุอุปกรณ์เป็นของส่วนรวม ผู้ที่อย่างจะใช้ต้องเช่าเพื่อให้เกิดรายได้
(๕) การพ้นจากการเป็นสมาชิก เมื่อลาออก ตาย หรือ ย้ายภูมิลำเนา
(๖) สมาชิกต้องเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง เมื่อมีการประชุม
(๗) การประชุมใหญ่กำหนดปีละ ๒ ครั้ง
(๘) เมื่อมีสมาชิกในกลุ่มเสียชีวิตต้องให้ทางกลุ่มซื้อพวงหรีดให้ ๑ พวง
(๙) การปันผลกำไร จะมีการปันผลกำไรทุกปี และจะแจ้งสถานะการเงินและบัญชีรายได้ รายจ่าย ให้สมาชิกทราบทุก ๖ เดือน

หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ประธานกลุ่มจะมีหน้าที่เป็นประธานของที่ประชุมกลุ่ม และดูแลกิจการทั่วไป รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานติดต่อระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กับองค์กรภายนอก เช่น สหกรณ์การเกษตร

และปฏิบัติกิจการอื่น ๆ ตามที่ที่ประชุมกลุ่มได้มอบหมาย ส่วนรองประธานและเลขานุการของกลุ่มมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยประธานกลุ่มและปฏิบัติหน้าที่แทนประธานกลุ่ม เมื่อประธานกลุ่มไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ และเหรัญญิกกลุ่มทำหน้าที่รับผิดชอบการเงินทั้งปวงของกลุ่ม รวมทั้งจัดทำบัญชีรับ จ่ายเงินของกลุ่มด้วย ซึ่งรูปแบบของการจัดองค์กรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง เป็นไปตามแผนภาพ

แผนภาพที่ ๑ รูปแบบการจัดองค์กรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

สำหรับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลางนั้น จะเป็นการให้สมาชิกได้มาทำธุรกิจร่วมกับทางกลุ่ม ฯ เพื่อเป็นการหารายได้เสริมสำหรับครอบครัวของสมาชิกแต่ละคน เช่น การปลูกใบหม่อนและนำใบหม่อนมาขายให้กับกลุ่ม ฯ ในราคากิโลกรัมละ ๕ บาท แต่ถ้าเป็นใบแก่ที่เอามาทำเป็นชาฝรั่ง กิโลกรัมละ ๓ บาท หรือการใช้แรงงานเข้ามาร่วมทำกิจกรรม เช่น การหั่นใบหม่อน การคั่วใบหม่อน การบรรจุผลิตภัณฑ์ลงใส่ถุง กล่อง หรือกิจกรรมสำหรับผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ๆ ซึ่งทุกคนที่มาทำงานจะได้รับค่าจ้างไปตามที่ทางกลุ่ม ฯ ได้กำหนด เช่น ค่าหั่นใบหม่อนกิโลกรัมละ ๕ บาท ค่าคั่วชาผงกิโลกรัมละ ๓๐ บาท ค่าบรรจุกล่อง ๆ ละ ๕ บาท หรือค่าทำลูกประคบประคบสมุนไพรลูกละ ๒ บาท เป็นต้น

นอกจากนั้น อีกกิจกรรมหนึ่งที่ทางกลุ่ม ฯ ได้ให้บริการแก่สมาชิก คือ การให้เงินกู้แก่สมาชิกที่มีความเดือดร้อนและประสงค์จะขอกู้ยืมเงินจากทางกลุ่ม ฯ ซึ่งทางกลุ่ม ฯ ได้มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการกู้เงิน โดยมีสาระสำคัญดังนี้ คือ

เมื่อกลุ่มมีสถานะการเงินที่มั่นคงพอที่จะให้กู้ยืมได้ ต้องปฏิบัติดังนี้

(๑) ผู้กู้เงินจะต้องเป็นสมาชิกและมีหุ้นภายในกลุ่ม

(๒) การกู้เงิน มี ๓ ระยะ

- ระยะสั้น ๓ เดือน กู้ไม่เกินคนละ ๓,๐๐๐ บาท
- ระยะปานกลาง ๖ เดือน กู้ได้ไม่เกินคนละ ๕,๐๐๐ บาท

- ระยะยาว ๑ ปี กู้ไม่เกินคนละ ๑๐,๐๐๐ บาท

(๓) การส่งชำระเงินกู้ต้องส่งชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยทุกเดือน

(๔) การค้ำประกันเงินกู้

- กู้ระยะสั้นใช้บุคคลค้ำประกัน ๒ คน
- กู้ระยะปานกลางใช้บุคคลค้ำประกัน ๓ คน
- กู้ระยะยาวใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันและบุคคล ๒ คน

(๕) กำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๒ ต่อเดือน

เมื่อกลุ่มมีผลกำไรจากการดำเนินการ จะมีการจัดการแบ่งเงินปันผลค่าหุ้น ดังนี้

(๑) เป็นผลกำไรให้สมาชิก ร้อยละ ๗๐

(๒) เป็นผลกำไรเข้ากลุ่ม ร้อยละ ๒๐

(๓) เป็นโบนัสของคณะกรรมการ ร้อยละ ๑๐

อย่างไรก็ตาม ในระยะที่ผ่านมาทางกลุ่ม ฯ จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสมอมา ซึ่งงบประมาณที่ได้รับส่วนใหญ่จะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งก่อสร้าง รวมทั้ง การจัดการฝึกอบรมให้กับสมาชิก ซึ่งมักจะมีการให้เบี้ยเลี้ยงกับสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมด้วย สำหรับงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ประกอบด้วย

(๑) งบประมาณก่อสร้างโรงเรือน ๑ หลัง มูลค่า ๓๓๐,๐๐๐ บาท

(๒) ตู้อบสมุนไพร ๑ ตู้ มูลค่า ๒๕๐,๐๐๐ บาท

(๓) ต่อเติมปรับปรุงอาคาร จำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท

(๔) อุปกรณ์ ภาชนะที่ใช้ในการผลิตสินค้า มูลค่า ๓๐,๐๐๐ บาท

(๕) ค่าใช้จ่ายในการอบรมความรู้แก่สมาชิกในกลุ่ม เรื่อง การผลิตสมุนไพรและการตลาด เป็นเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

๒.๒.๓ การผลิตชาใบหม่อน

การผลิตชาใบหม่อนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน จะต้องคำนึงถึงวัตถุดิบที่ใช้ ได้แก่ ใบหม่อนและกระบวนการผลิต ซึ่งในกระบวนการผลิตจะต้องคำนึงถึงความสะอาดตั้งแต่การใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้สะอาดอยู่เสมอ และแยกอุปกรณ์ในการผลิต เช่น มีด เขียง ไว้สำหรับการผลิตชาใบหม่อนเพียงอย่างเดียว ไม่นำไปใช้ปะปนกับการใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ นอกจากนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตชาใบหม่อนควรมีหมวกคลุมผม และผ้ากันเปื้อนสำหรับใช้ในกระบวนการผลิต ซึ่งก่อนการทำชาไปหมดทุกครั้งคนมีการล้างทำความสะอาดมือด้วย นอกจากนี้แล้วสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมากอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การลดความชื้นในชาใบหม่อน โดยจะต้องคั่วใบหม่อนให้แห้งสนิทโดยให้ความชื้นที่ประมาณร้อยละ ๘ เพราะหากชาใบหม่อนมีความชื้นสูงเกินกว่าที่กำหนด จะมีผลต่อการเก็บรักษาและปัญหาเชื้อราในชาใบหม่อนที่อาจเกิดขึ้น

การผลิตชาใบหม่อนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง จะมีการผลิตชาออกเป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่ การผลิตเป็นชาเขียว และการผลิตแบบเป็นชาผงหรือชาฝรั่ง ซึ่งมีวิธีการผลิตที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในการผลิตเพื่อเป็นชาเขียวนั้น แม่บ้านจะเก็บใบหม่อนอ่อนจากต้นโดยนับใบจากยอดลงมาใบที่ ๔ นำมาล้างน้ำให้สะอาดแล้วตัดก้านไปทิ้ง หั่นให้เป็นชิ้นเล็กๆ ขนาด ๑ เซนติเมตร แล้วนำไปลวกน้ำร้อนประมาณครึ่งนาที หลังจากนั้นนำไปจุ่มในน้ำเย็นทันที เพื่อให้ชิ้นใบหม่อนรัดตัว เอาไปผึ่งในที่ร่มให้แห้ง หลังจากนั้นจึงนำไปคั่วในกระทะ โดยใช้ไฟอ่อนๆ แล้วต้องคั่วไปเรื่อยๆ ในการคั่วนั้น แม่บ้านจะใช้มือของตัวเอง ทั้ง ๒ ข้างในการคั่วเพื่อพลิกใบหม่อนให้พลิกไปพลิกมา มักไม่นิยมใช้เครื่องมือ เช่น ตะหลิว ในการคั่ว เพราะอาจทำให้คุณภาพของใบชาที่ได้ไม่หอม ใช้เวลาคั่วประมาณ ๒๐ นาที จนสังเกตเห็นว่าชิ้นใบหม่อนมีสีเขียวอ่อนปนน้ำตาล และมีกลิ่นหอมใบไม้คั่วแล้ว จึงนำชิ้นใบหม่อนไปใส่ถาด รอให้เย็น เพื่อนำไปบรรจุใส่ถุงพลาสติก หรือกล่องที่เตรียมไว้ต่อไป

ส่วนการผลิตชาผงชาฝรั่งนั้น แม่บ้านจะเก็บใบหม่อนแก่ ซึ่งเป็นใบหม่อนที่อยู่ต่ำกว่าใบที่ ๔ จากยอด นำมาล้างน้ำให้สะอาด ทำการตัดก้านทิ้ง ทำให้เป็นฝอยๆ ผึ่งลมให้แห้งแล้วนำไปคั่วโดยใช้ไฟอ่อนๆในกระทะเลยไม่ต้องลวกน้ำร้อนเหมือนชาเขียว หลังจากใช้เวลาคั่วประมาณ ๓๐ นาที สังเกตเห็นว่าใบชากรอบได้ที่แล้ว ซึ่งจะสังเกตได้ว่าใบชามีการแตกออกเป็นผงชิ้นหยาบๆ แล้ว จึงนำไปบดให้เป็นผง แล้วจึงนำไปบรรจุใส่กระดาษสาแล้วทำการปิดซองโดยใช้เครื่องซีล พร้อมทั้งผูกด้ายสำหรับใช้ดึงซอง แล้วนำไปบรรจุซองพลาสติกอีกชั้นหนึ่ง หลังจากนั้นจึงนำไปบรรจุกล่องพลาสติกซึ่งมาตราและเครื่องหมายการค้าแสดงว่าเป็นผลิตภัณฑ์ “ชาใบหม่อนพระยืน” ต่อไป (ภาพที่ ๓, ๔, ๕) อย่างไรก็ตาม ถ้าต้องการชาเขียวหรือชาฝรั่งจำนวน ๑ กิโลกรัม จะต้องใช้ใบหม่อนสดประมาณ ๗ กิโลกรัม

ภาพที่ ๕ ใบหม่อนที่ได้รับการหั่นแล้วนำมาผึ่งในที่ร่มให้แห้ง

สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำชาใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง นอกจากใบหม่อนสดแล้ว ได้แก่ หม้ออลูมิเนียมขนาด ๑๖ - ๑๘ นิ้ว กระทะขนาด ๒๔ - ๒๘ นิ้ว มีด เขียง เตาแก๊ส ผ้าขาว กระชอนหรือสวิง ทัพพี เครื่องบด เครื่องซีล เตาอบ

อย่างไรก็ตาม ในการผลิตชาใบหม่อนพระยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ส่วนใหญ่จะผลิตตามคำสั่งซื้อของโรงงานผลิตชาใบหม่อนและตัวแทนจำหน่ายสินค้าตามห้างสรรพสินค้า และร้านค้าทั่วไป ทั้งในจังหวัดขอนแก่นองและต่างจังหวัดบางจังหวัด รวมทั้งตลาด อตก. ที่กรุงเทพมหานครด้วย ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้ว ปริมาณการผลิตประมาณปีละ ๘๐๐ - ๑,๐๐๐ กิโลกรัม

๒.๒.๕ การจัดการตลาดชาใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง

ในการจัดการด้านการตลาดชาใบหม่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลางนั้น ได้มีการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ตามหลักการ ๔’P ดังนี้

๑. ผลิตภัณฑ์ (Product)

สำหรับผลิตภัณฑ์ชาใบหม่อนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านดงกลางมีอยู่ ๒ ชนิดคือ ชาเขียว และชาฝรั่ง ซึ่งทั้ง ๒ ชนิด จะทำการผลิตพร้อมกันในคราวเดียว โดยแบ่งการผลิตออกเป็น ๘ ส่วน ต่อ ๒ ส่วน คือทำการผลิตชาเขียวประมาณร้อยละ ๘๐ และชาฝรั่งประมาณร้อยละ ๒๐ ซอง การผลิตแต่ละครั้ง เนื่องจากผู้บริโภคนิยมบริโภคนิยมบริโภคชาเขียวมากกว่า แต่บางกลุ่มก็นิยมบริโภคชาฝรั่ง ทางกลุ่มแม่บ้านจึงมีผลิตภัณฑ์ทั้ง ๒ ชนิด เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้ง ๒ กลุ่ม

ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ หากเป็นผลิตภัณฑ์ชาเขียว ก็จะบรรจุเป็นถุงพลาสติกใส แข็งขนาดบรรจุ ๑๐๐ กรัม ใช้ถุง ขนาด ๕*๘ นิ้ว บรรจุเพียงชั้นเดียวและทำการปิดปากถุงเพื่อกันอากาศเข้า แล้วนำบรรจุใสกล่องกระดาษซึ่งมีการพิมพ์รูปภาพสวยงาม บอกถึงเครื่องหมายการค้าและคุณภาพของชาใบหม่อนพระยืน และหากเป็นผลิตภัณฑ์ชาฝรั่ง ก็จะใช้ช้อนตักผงชาที่ถูกบดด้วยมืออย่างหยาบๆ ใส่ลงไปในซองเยื่อกระดาษขนาด ๒x๓ นิ้ว ทำการปิดปากถุงด้วยเครื่องเพื่อป้องกันความชื้นอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงนำไปบรรจุในกล่องกระดาษ โดยบรรจุ ๒๐ ซองต่อ ๑ กล่อง

นอกจากนี้ ยังมีชาใบหม่อนในรูปของชาเขียวที่ไม่ได้มีการบรรจุกล่องอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งได้รับการสั่งซื้อจากโรงงานเอกชนที่ทำธุรกิจชาใบหม่อน โดยใช้เครื่องหมายการค้าของโรงงานเองเมื่อมีคำสั่งซื้อมา ทางกลุ่มแม่บ้านก็จะทำการผลิตและส่งไปให้ทางพัสดุภัณฑ์ไปรษณีย์ โดยคิดราคากิโลกรัมละ ๒๕๐ บาท ซึ่งในแต่ละปีทางโรงงานเอกชนจะโทรศัพท์สั่งซื้อประมาณปีละ ๑๐๐ กิโลกรัม

๒. ราคา (Price)

การกำหนดราคาของชาใบหม่อนทั้งชาเขียวและชาฝรั่ง ไม่มีความแตกต่างกันในรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ แต่จะแตกต่างกันในปริมาณและชนิด ดังนี้

- ชาเขียว ราคาขายส่ง กิโลกรัมละ ๒๕๐ บาท
- ชาเขียวขนาดกล่องๆละ ๑๐๐ กรัม ขายส่งกล่องละ ๔๐ บาท ขายปลีกล่องละ ๕๐ บาท
- ชาฝรั่งขนาดกล่อง(กล่องกระดาษ)ๆละ ๒๔ ซอง ราคาขายส่งกล่องละ ๔๐ บาท ขายปลีกกล่องละ ๕๐ บาท
- ชาฝรั่งขนาดกล่อง(กล่องพลาสติก)ๆละ ๒๐ ซอง ราคาขายส่งกล่องละ ๔๐ บาท ขายปลีกกล่องละ ๕๐ บาท

๓. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)

ได้จัดจำหน่ายชาใบหม่อนพระยืนโดยมีช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค คือ การจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการร้านค้าตามแหล่งท่องเที่ยว สถานเดินรถ มินิมาร์ท ร้านขายสินค้าที่ระลึก ห้างสรรพสินค้าและผู้ค้าปลีก ที่มารับสินค้าที่กลุ่มแม่บ้านไปจำหน่ายเองรวมถึงผู้บริโภค เป็นต้น โดยกลุ่มและเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจะเป็นผู้ติดต่อกับลูกค้าโดยตรง ซึ่งสามารถจำแนกช่องทางการจัดจำหน่าย ดังนี้

(๑) การจำหน่ายในพื้นที่หมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ

- จำหน่าย ณ ที่ทำการของกลุ่ม ทั้งราคาขายส่งและขายปลีก
- วางสินค้าผลิตภัณฑ์ในร้านค้าศูนย์สาธิตการตลาด ในพื้นที่ของอำเภอพระยืน จำนวน ๔ แห่ง และการออกร้านตามงานเทศกาลต่างๆ
- ศูนย์แสดงสินค้าและจำหน่าย ณ ที่ว่าการอำเภอพระยืน

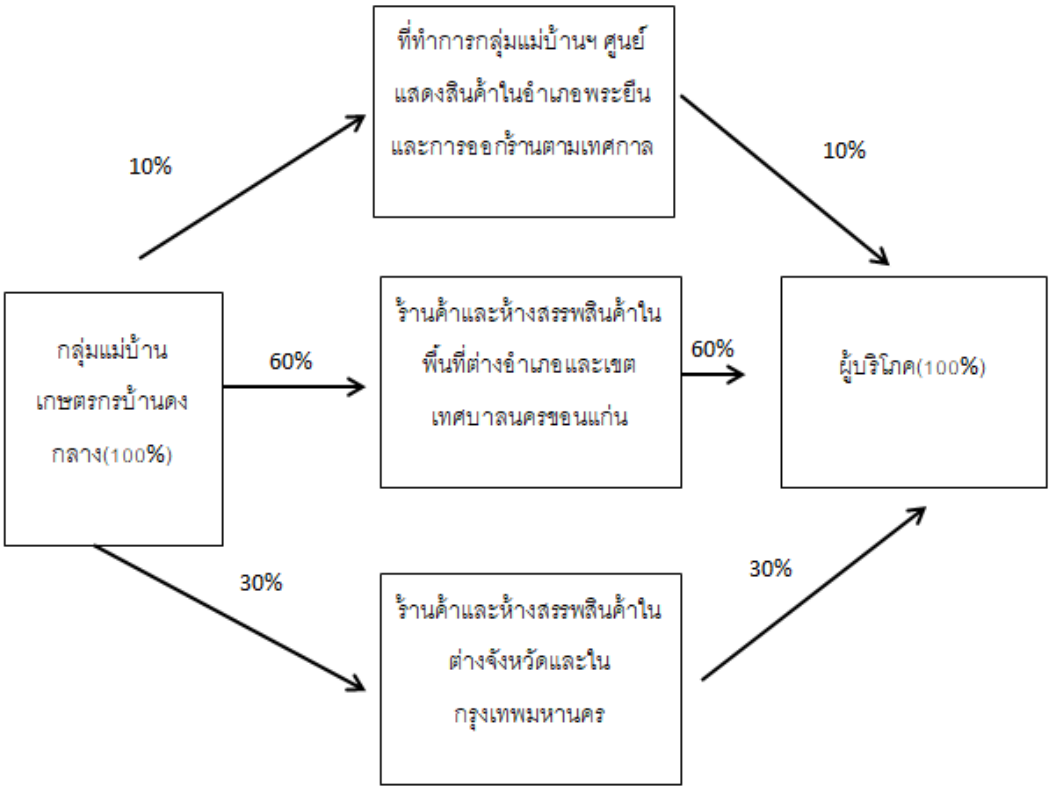
(๒) การวางสินค้าผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ต่างอำเภอและเขตเทศบาลนครขอนแก่น

- ศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าอำเภอบ้านไผ่
- ร้านเจ๊รัช จังหวัดขอนแก่น
- ร้านแหนมลับแล
- ร้านพระธรรมขันธ์ไหมไทย
- ร้านภูมิสุข อำเภอพล
- ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี
- ห้างแฟรี่สรรพสินค้า
- ห้างสรรพสินค้าโลตัส

- ห้างสรรพสินค้าเซ็นโดชา

(๓) การวางสินค้าผลิตภัณฑ์ในต่างจังหวัด

- ห้างร้อยเอ็ดพลาซ่า จังหวัดร้อยเอ็ด
- ห้างสรรพสินค้าโลตัส จังหวัดร้อยเอ็ด
- ตลาด อตก. เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
- ร้านชาวเวียง จังหวัดนครราชสีมา

แผนภาพที่ ๒ แสดงช่องทางการตลาดของการจำหน่ายชาใบหม่อนพระยืน

๒.๒.๖ การส่งเสริมการขาย (Promotion)

ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง มีการส่งเสริมการขายโดยการให้ส่วนลดกับผู้ขายส่งที่ซื้อเป็นจำนวนมากๆ เช่น ราคาขายส่งราคากล่องละ ๔๐ บาท หากซื้อจำนวนมากและนำไปขายในสถานที่ไกลๆ จะลดเหลือกล่องละ ๓๕ บาท ทั้งนี้แล้วแต่การต่อรองราคากับทางกลุ่ม โดยการจำหน่ายทั้งหมดของกลุ่มเป็นการจำหน่ายแบบทั้งที่เป็นเงินสด และแบบเครดิต ๑๐ - ๓๐ วัน โดยจะเก็บเงินเมื่อนำสินค้าชุดใหม่ไปส่ง ที่เรียกว่า บิลต่อบิล หากในเดือนใดที่ยังจำหน่าย ทางกลุ่มก็จะเปลี่ยนสินค้าชุดใหม่ให้ เพื่อไม่ให้สินค้าดูเก่าเสียต่อภาพลักษณ์ นอกจากนี้ ยังมีการประชาสัมพันธ์อีกหลายช่องทาง เช่น การนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายตามตลาดนัดต่างๆ ทั้งในจังหวัดขอนแก่นและต่างจังหวัด งานแสดงสินค้า OTOP งานกาชาด งานจัดนิทรรศการจังหวัดเคลื่อนที่ งานต่างๆ มาขอศึกษาดูงานก็ได้ให้ความรู้และคำแนะนำเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ไปในตัว นอกจากนั้น ยังมีผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ สถานีโทรทัศน์หลายช่องได้เคยมาทำข่าวเพื่อเผยแพร่หลายครั้ง
จนชาใบหม่อนพระยืนเป็นที่รู้จักกันไปทั่วในหมู่ผู้บริโภค

นอกจากนั้น ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจกับองค์กรอื่น ๆ อีก เช่น สมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ซึ่งได้รับการประสานและการติดต่อให้นำสินค้าสมุนไพร โดยเฉพาะชาใบหม่อนพระยืนไปแสดงและจำหน่ายสินค้าในโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนบ้านดงกลาง ยังได้รับเกียรติในการเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของทางอำเภอและจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาอีกหลายคณะ

๒.๒.๗ ต้นทุนการผลิตและรายได้จากการผลิตชาใบหม่อน

สำหรับการประเมินต้นทุนการผลิตชาใบหม่อนจะคำนวณจากต้นทุนการผลิตชาใบหม่อนต่อกิโลกรัม ซึ่งต้นทุนการผลิต จะประกอบด้วยต้นทุนที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ดังนี้

๑. ต้นทุนที่เป็นเงินสด ได้แก่ ค่าใบหม่อนสด ค่าจ้างแรงงานในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ค่าหั่นใบหม่อน ค่าคั่วใบหม่อน ค่าบรรจุผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังมี ค่าแก๊ส ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าบรรจุภัณฑ์ ค่าขนส่ง

๒. ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ได้แก่ ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ และค่าเสียโอกาสของเงินลงทุน

จากการสำรวจในเบื้องต้น พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ผู้ผลิตชาใบหม่อน มีการผลิตชาใบหม่อนทุกเดือน โดยใช้เวลาในการผลิตเฉลี่ย ๖ วันต่อเดือน ขึ้นอยู่กับคำสั่งซื้อของลูกค้าที่สั่งเข้ามา

สำหรับในการผลิตชาใบหม่อนให้ได้จำนวน ๑ กิโลกรัมนั้น จะต้องใช้ใบหม่อนสด จำนวน ๗ กิโลกรัม ราคากิโลกรัมละ ๕ บาท ส่วนแรงงานนั้นจะเป็นการจ้างแรงงานจากสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ที่มาทำงานที่กลุ่ม ฯ ประกอบด้วย ค่าหั่นใบหม่อนสด กิโลกรัมละ ๕ บาท ค่าคั่วใบชา กิโลกรัมละ ๓๐ บาท ค่าบรรจุกล่อง กิโลกรัมละ ๕ บาท ค่าแก๊สเฉลี่ยกิโลกรัมละ ๒๐ บาท ค่าน้ำและค่าไฟฟ้าเฉลี่ยกิโลกรัมละ ๑๐ บาท นอกจากนี้ยังมีค่ากล่องหรือบรรจุภัณฑ์ซึ่งทั้งที่เป็นซองกระดาษสา ซองพลาสติก และกล่องกระดาษ ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วชาใบหม่อนที่ได้ ๑ กิโลกรัมจะต้องใช้วัสดุภัณฑ์เหล่านี้ประมาณ ๔๐ บาท และค่าขนส่งไปยังแหล่งตลาดขายต่าง ๆ เฉลี่ยกิโลกรัมละ ๑๐ บาท รวมเป็นค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งสิ้น ๒๑๕ บาทต่อกิโลกรัม อย่างไรก็ตาม ตามหลักเศรษฐศาสตร์นั้นจะต้องมีการคำนวณต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นตัวเงินจริง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมด้วย ซึ่ง ได้แก่ ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน ค่าเสื่อมราคาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตชาใบหม่อน และค่าเสียโอกาสของเงินลงทุน โดยคิดที่อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๓ ต่อปี ต่อรอบ ของการดำเนินธุรกิจระยะเวลาสองเดือน กล่าวคือ เป็นระยะเวลาที่ให้เครดิตแก่ลูกค้านั้นเอง ซึ่งคิดเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นเงินสดเฉลี่ย ๘.๐๘ บาท การผลิตชาใบหม่อน ๑ กิโลกรัม ดังนั้นเมื่อคิดเป็นต้นทุนการผลิตทั้งหมด จะเป็นเงินเท่ากับ ๒๒๓.๐๘ บาทต่อกิโลกรัม

รายการ	บาทต่อกิโลกรัม
(๑) ต้นทุนการผลิต	
- ต้นทุนที่เป็นเงินสด	
๑. ค่าใบหม่อน ๗ กิโลกรัม ๆละ ๕ บาท	๓๕.๐๐
๒. ค่าแรงงานในการหั่นใบหม่อน กิโลกรัมละ ๕ บาท	๓๕.๐๐
๓. ค่าแรงงานคั่วใบชา กิโลกรัมละ ๓๐ บาท	๓๐.๐๐
๔. ค่าแรงงานบรรจุสินค้า กิโลกรัมละ ๓๕ บาท	๓๕.๐๐
๕. ค่าแก๊สเฉลี่ย กิโลกรัมละ ๒๐ บาท	๒๐.๐๐
๖. ค่าไฟฟ้าเฉลี่ย กิโลกรัมละ ๑๐ บาท	๑๐.๐๐
๗. ค่ากล่องบรรจุภัณฑ์เฉลี่ย กิโลกรัมละ ๔๐ บาท	๔๐.๐๐
๘. ค่าขนส่งเฉลี่ย กิโลกรัมละ ๑๐ บาท	๑๐.๐๐
รวมต้นทุนที่เป็นเงินสด	๒๑๕.๐๐
- ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด	
๑. ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนเฉลี่ยต่อการผลิตชาใบหม่อน ๑ กิโลกรัม	๐.๕๐
๒. ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การผลิตเฉลี่ยต่อการผลิตชาใบหม่อน ๑ กิโลกรัม	๖.๕๐

๓. ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนร้อยละ ๓ ต่อปี (ระยะเวลา ๒ เดือน) รวมต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด	๑.๐๘ ๘.๐๘
รวมเป็นต้นทุนทั้งหมดของการผลิตชาใบหม่อน ๑ กิโลกรัม	๒๒๓.๐๘
(๒) รายได้จากการผลิต - ราคาขายส่งของชาใบหม่อน ขนาด ๑๐๐ กรัม ราคา ๔๐ บาท - ราคาขายปลีกของชาใบหม่อน ขนาด ๑๐๐ กรัม ราคา ๕๐ บาท	 ๔๐๐.๐๐ ๕๐๐.๐๐
(๓) กำไรสุทธิ - กำไรสุทธิจากการขายส่งเมื่อคิดจากต้นทุนทั้งหมด - กำไรสุทธิจากการขายส่งเมื่อคิดจากต้นทุนที่เป็นเงินสด - กำไรสุทธิจากการขายปลีกเมื่อคิดจากต้นทุนทั้งหมด - กำไรสุทธิจากการขายปลีกเมื่อคิดจากต้นทุนที่เป็นเงินสด	 ๑๗๖.๙๒ ๑๘๕.๐๐ ๒๗๖.๙๒ ๒๘๕.๐๐

จากตารางจะเห็นว่า หากทางกลุ่มขายผลิตภัณฑ์ชาใบหม่อนในรูปของการขายส่ง ขนาดบรรจุ ๑๐๐ กรัม ราคา ๔๐ บาท คิดเป็นกิโลกรัมละ ๔๐๐ บาทแล้ว จะได้กำไรกิโลกรัมละ ๑๗๖.๙๒ บาท หรือหากคิดเฉพาะต้นทุนที่เป็นเงินสดแล้ว จะได้กำไรกิโลกรัมละ ๑๘๕ บาท แต่ถ้าขายในรูปของขายปลีกก็จะได้กำไรกิโลกรัมละ ๒๗๖.๕๐ บาท ถ้าคิดจากต้นทุนทั้งหมดจะได้กำไรกิโลกรัมละ ๒๘๕ บาท เมื่อคิดเฉพาะต้นทุนที่เป็นเงินสดหรือมีกำไรเพิ่มขึ้นถึงกิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท จากการขายส่งทีเดียว

อย่างไรก็ตามจากการสอบถามพบว่า ผลิตภัณฑ์ชาใบหม่อนพระยืน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง ร้อยละ ๙๐ เป็นการขายในรูปแบบการขายส่ง ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ ๑๐ เป็นการขายปลีก โดยการออกร้านตามงานเทศกาลหรืองานแสดงสินค้า ซึ่งเมื่อคิดจากผลผลิตชาใบหม่อนต่อปีเฉลี่ย ๘๐๐-๑๐๐ กิโลกรัมแล้ว จะเป็นรายได้สุทธิของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลางเฉลี่ย ๑๔๘,๐๐๐-๑๘๕,๐๐๐ บาทต่อปี หรือเฉลี่ย ๑๒,๓๓๓-๑๕,๔๑๖ บาทต่อเดือนทีเดียว

๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

๒.๓.๑ การวิเคราะห์ผลกระทบของรัฐบาลที่มีต่อนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

เนื่องจากสภาพของบ้านดงกลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่นยังมีสภาพเป็นสังคมเกษตรกรรมซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง ซึ่งจัดตั้งโดยการรวมกลุ่มของชาวบ้าน รัฐบาลได้มีนโยบายในการช่วยเหลือประชาชนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยได้นำนโยบายต่างๆมาช่วยเหลือในพื้นที่บ้านดงกลาง ซึ่งมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านดงกลาง ดังนี้

(๑) มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต ๒๕๖๐/๖๑ ดังนี้

(๑.๑) จัดหารถเกี่ยวให้เกษตรกรในช่วงที่ผลผลิตออกมาก ช่วยให้ชาวนาเกี่ยวข้าวได้ครบตามอายุพันธุ์ได้ข้าวคุณภาพดี ขายได้ราคาดี

(๑.๒) ช่วยเหลือค่าเก็บเกี่ยวและปรับปรุงคุณภาพข้าวให้เกษตรกรทุกราย ไร่ละ ๑,๒๐๐ บาท รายละไม่เกิน ๑๐ ไร่ ไม่เกิน ๑๒,๐๐๐ บาท

(๑.๓) สินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกนาปี โดยให้เกษตรกรเก็บข้าวเปลือกเข้ายุ้งฉาง รอราคาดีแล้วค่อยขายเพื่อไม่ให้ราคาลดลงในช่วงผลผลิตออกมาก

(๒) มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต ๒๕๖๑/๒ ดังนี้

เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยวและปรับปรุงคุณภาพข้าว เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกข้าวกับกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับการช่วยเหลือเป็นเงิน ในอัตรา ไร่ละ ๑,๕๐๐ บาท ตามพื้นที่จริงไม่เกิน ๑๒ ไร่ ครัวเรือนละไม่เกิน ๑๘,๐๐๐ บาท ครัวเรือนละ ๑ สิทธิ์

ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีดังนี้

(๒.๑) ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมาขึ้นเป็นการประกันรายได้เบื้องต้นต่อเกษตรกร

(๒.๒) ทำให้เกษตรกรมีการวางแผนการจำหน่ายข้าวตามกลไกของการตลาด

(๒.๓) แต่เกษตรกรไม่ได้มีการพัฒนาพันธุ์ข้าวเท่าที่ควร เพราะหวังแต่เพียงเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลเป็นแต่เพียงการแก้ปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น

ภาพที่ ๖ แสดงการทำนาข้าวในพื้นที่บ้านดงกลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๒.๓.๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.๒๕๔๘ มาตรา ๓ ระบุไว้ว่า **วิสาหกิจชุมชน** หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกาศกำหนด

โดยวัตถุประสงค์ ดังนี้

(๑) เพื่อให้รัฐทราบข้อมูล วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่เป็นเป้าหมายในการดำเนินงานส่งเสริมที่ชัดเจน

(๒) เพื่อให้เกิดการรวมตัวกันประกอบกิจการของชุมชน ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ได้มีความมั่นคง และได้รับการรับรองตามกฎหมาย ทำให้สามารถมีสิทธิในการขอรับการส่งเสริม หรือสนับสนุนต่อไป

ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนที่จะขอรับการส่งเสริมและสนับสนุน ตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ได้ต้องมีองค์ประกอบ ๒ อย่าง ดังนี้

(๑) มีคุณสมบัติตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เรื่องคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่ประสงค์ขอจดทะเบียน

(๒) ได้จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรแล้ว

ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีดังนี้

(๑) เกิดการร่วมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ทำให้ได้รับการรับรองสถานะการรวมกลุ่มตามกฎหมาย ซึ่งกลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลางได้ทำการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเมื่อวันที่ ๓ เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๘ โดยมีนางสง่า เนาวงศ์ เป็นสมาชิกผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน มีจำนวนสมาชิกเริ่มต้นจำนวน ๕๖ คน

(๒) ก่อเกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ได้สังเกตจากตัวไหมที่กินใบหม่อนมีสุขภาพดี อีกทั้งคนโบราณยังนิยมนำยอดใบหม่อนมาประกอบอาหาร จึงนำไปสู่การพัฒนานำใบหม่อนมาทำชาผสมน้ำร้อนแก้กระหาย เพิ่มความสดชื่นให้ร่างกาย ช่วยลดน้ำตาลในเลือด ลดอาการเบาหวาน เกิดการผลิตสมุนไพรแปรรูปที่มีคุณค่าต่อสุขภาพ

(๓) ส่งเสริมให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยครัวเรือนละไม่ต่ำกว่า ๓๕,๐๐๐ บาทต่อปี รวมถึงการทำให้ผู้สูงอายุซึ่งเริ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในหมู่บ้านได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

(๔) ในระยะแรกได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในเรื่องที่กลุ่มจัดตั้งขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด เครื่องจักรช่วยในการผลิต มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนตากแดดและบรรจุถุงพลาสติกชั่งกิโลขาย นำไปสู่ขบวนการอบด้วยเครื่องอบไฟฟ้าเพื่อป้องกันเชื้อรา บรรจุฟรอยซ์ อัดสุญญากาศ จำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ

(๕) ในระยะต่อมา การช่วยเหลือจากภาครัฐได้ลดลงเพื่อวิสาหกิจชุมชนได้มีการช่วยตัวเอง แต่อย่างไรก็ตาม จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆขาดความต่อเนื่อง เป็นเพราะวิสาหกิจชุมชนที่ยังวางรากฐานไม่ดีพอ

ภาพที่ ๗ แสดงกลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง หมู่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๒.๓.๓ โครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ One Tambon One Product (OTOP)

รัฐบาลมีนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยการสร้างโอกาสการเข้าถึงการบริการของรัฐ สร้างรายได้และอาชีพที่มั่นคงเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนของประชาชน รัฐบาลได้ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสนับสนุนให้ชุมชนเข้าถึงองค์ความรู้สมัยใหม่ แหล่งเงินทุน และพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารและการตลาดเพื่อเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการจัดระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (๑-๕ ดาว) นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นประโยชน์ในการกำหนดแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม

สำหรับ กลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง จัดเป็นประเภทสมุนไพรไม่ใช่อาหาร คือ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรใช้ประโยชน์โดยส่งผลดีต่อสุขภาพ ซึ่งผลการคัดสรร โดยใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณา ๓ ด้าน คือ หลักเกณฑ์ด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน หลักเกณฑ์ด้านการตลาดและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ และหลักเกณฑ์

ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลางได้ระดับ ๔ ดาว ซึ่งจัดเป็นสินค้าที่มีศักยภาพ เป็นที่ยอมรับระดับประเทศ และสามารถพัฒนาสู่สากล

ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีดังนี้

(๑)มีหน่วยงานภาครัฐคือกรมพัฒนาชุมชน เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการผลิตให้มีการผลิตอย่างต่อเนื่องและคุณภาพคงเดิม(Continuous & Consistent)

(๒)เกิดความมีมาตรฐาน(Standardization) โดยมีคุณภาพ(Quality) และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า(Satisfaction)

(๓)มีประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์(Story of Product) สร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า

ภาพที่ ๘ แสดงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร บ้านดงกลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

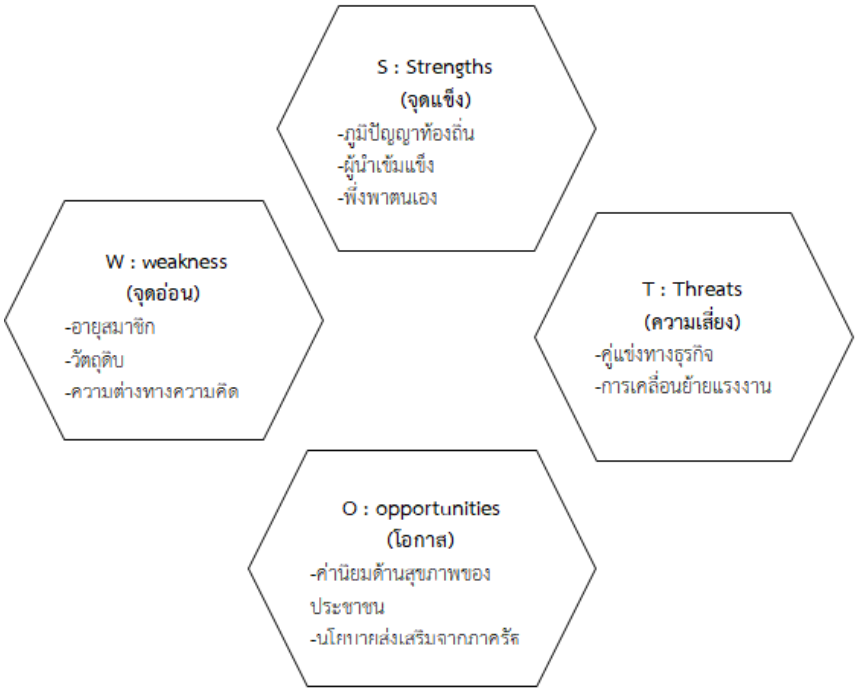
ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning

๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

สภาพเศรษฐกิจสังคมและการเมือง คือบริบทที่สำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์กร หรือกลุ่มใดๆ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ฉะนั้นการบริหารจัดการจะสำเร็จหรือไม่ คนในองค์กรหรือในกลุ่มในชุมชนนั้นๆ ต้องเข้าใจเข้าถึงบริบทข้างต้น ต้องทราบและทำความเข้าใจถึงจุดอ่อน จุดแข็ง ตลอดจนต้องศึกษาปัญหาใดๆ ที่เล็งเห็นว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต และต้องร่วมกันส่งเสริมจุดแข็งให้คงไว้หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น สำหรับจุดอ่อนก็ต้องยอมรับและหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงตามเหตุการณ์หรือตามลำดับความสำคัญเร่งด่วนเพื่อการอยู่รอดและความเข้มแข็งขององค์กร

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ก็เช่นกัน ถึงเวลาที่สมาชิกทุกคนต้องศึกษา รับทราบเข้าใจบริบทต่างๆ ทั้งทางบวกและทางลบเพื่อร่วมกันหาแนวทางให้การบริหารจัดการของกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคง และยั่งยืน

จากการศึกษาของการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของนักศึกษา นปส.รุ่นที่ ๗๓ กป.๑ ได้วิเคราะห์ SWOT Analysis กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น พบว่า

แผนภาพที่ ๓ แสดงการวิเคราะห์วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง

๓.๑.๑. จุดแข็ง S : Strengths

๑. มีระบบบริหารจัดการเรื่องน้ำที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพมีน้ำใช้เพียงพอต่อการประกอบอาชีพภาคเกษตรและอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. มีภูมิปัญญาเดิมๆ ในเรื่องสมุนไพรโดยเฉพาะผู้นำชุมชนได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากบรรพบุรุษทำให้เป็นปัจจัยหลักในการทำต่อยอดการแปรรูปสมุนไพรหลายชนิดเพื่อจำหน่ายและเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

๓. ผู้นำท้องถิ่นเข้ามาดูแลและเป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง ทำให้กลุ่มได้ประโยชน์ในการใช้ภาวะผู้นำของผู้นำมาช่วยในการบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๔. สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นผู้สูงวัย มีวุฒิภาวะในการทำงานและการอยู่ร่วมกันรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา

๓.๑.๒. จุดอ่อน W : weakness

๑. สมาชิกและประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มิได้ใช้ประโยชน์จากน้ำให้คุ้นค่าโดยเฉพาะเพื่อการเกษตรและผลิตวัตถุดิบหรือปลูกสมุนไพรเพื่อใช้ในการผลิตในวิสาหกิจชุมชน ทำให้เพิ่มต้นทุนการผลิตสมุนไพรเพราะต้องสั่งวัตถุดิบมาจากที่อื่น

๒. ไม่ค่อยจะมีคนรุ่นใหม่หรือรุ่นหนุ่มสาวเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มเติมหรือรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นเก่าในอนาคตเสี่ยงต่อความล่มสลายของกลุ่มเมื่อสมาชิกรุ่นปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงวัยสิ้นอายุไปตามกาลเวลา

๓. ความเห็นต่างของการเมืองของสมาชิกและเครือญาติหรือบุคคลในครอบครัวอาจเป็นเหตุให้กลุ่มขัดแย้งแตกแยกหรือมีสมาชิกลดลงไปเรื่อยๆ

๓.๑.๓ โอกาส O : opportunities

๑. ค่านิยมด้านสุขภาพของประชาชนทำให้เปิดโอกาสด้านการตลาดในทางบวกของวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้

๒. จากนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

๓.๑.๔ ความเสี่ยง T : Threats

๑. มีคู่แข่งที่ประกอบการในในลักษณะสมุนไพรพร้อมดื่มจำนวนมาก

๒. แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมนอกพื้นที่ทำให้ในอนาคตอาจขาดแคลนแรงงาน

๓.๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านดงกลาง ม.๗ ตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน ปลูกข้าว ปลูกหม่อน และเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งานและเป็นอาหาร ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ และจะมีประชาชนหนุ่มสาวส่วนหนึ่งประกอบอาชีพรับจ้างสถานประกอบการ โรงงานทำเสื่อ และไปประกอบอาชีพรับจ้างอำเภอใกล้เคียง และต่างจังหวัด

ในอดีตสตรีในหมู่บ้านดงกลางนิยมปลูกต้นหม่อนและนำเอาใบหม่อนมาเลี้ยงตัวหนอนไหม และเห็นว่าตัวไหมที่กินใบหม่อนมีสุขภาพดี สามารถผลิตเส้นใยไหมนำมาทอเป็นผ้าไหม และคนโบราณยังนิยมนำยอดใบหม่อนมาประกอบอาหารประเภท แกง ผัด เพื่อช่วยให้รสชาดของอาหารดีขึ้น ใบสดนำมารับประทานเป็นเครื่องเคียงได้และนิยมนำใบหม่อนมาทำชาผสมน้ำร้อนดื่มแก้กระหายเพิ่มความสดชื่นให้ร่างกาย ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดอาการเบาหวาน และสามารถป้องกันมะเร็งได้ ด้วยใบหม่อนมีสรรพคุณและประโยชน์มากมายต่อผู้บริโภค จึงทำให้สตรีในชุมชนรวมกลุ่มกันและมีแนวคิดในการนำวัตถุดิบที่มีจำนวนมากในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นชาใบหม่อน ในรูปของวิสาหกิจชุมชน โดยผลิตใบหม่อนตากแห้งและทำเป็นชาจำหน่ายจากผลิตภัณฑ์ใบหม่อนตากแดดและบรรจุพลาสติกชั่งกิโลขาย ปัจจุบัน มีการผลิตโดยผ่านกระบวนการอบด้วยเครื่องอบเพื่อป้องกันเชื้อรา บรรจุถุงฟอยด์ อัดสุญญากาศส่งจำหน่ายทั้งภายในจังหวัดขอนแก่นและต่างจังหวัด กลุ่มสตรีมีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ช่วยเสริมสร้างรายได้และเศรษฐกิจชุมชนบ้านดงกลางดีขึ้น และทำให้สมาชิกของกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยครัวเรือนละไม่ต่ำกว่า ๓๕,๐๐๐ บาท ต่อปี ความสำเร็จที่กลุ่มผลิตชาใบหม่อนได้รับที่ผ่านมาคือ ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศในการประกวดวิสาหกิจชุมชนดีเด่น ปี ๒๕๕๖ และปัจจุบันมีตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม คือ ชาใบหม่อนคุณสง่า

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ดังนี้

๑. การรวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยชาวบ้านในหมู่ที่ ๗ บ้านดงกลาง และหมู่บ้านใกล้เคียงโดยเฉพาะผู้สูงอายุได้มารวมกลุ่มกันเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลาง ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ ๓๕ คน ก่อให้เกิดความสามัคคี มีการพึ่งพาอาศัยกัน ของสมาชิก

๒. ส่งเสริมการมีรายได้ให้กับชุมชน จากการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพร ทำให้สมาชิกของกลุ่มมีรายได้ โดยสมาชิกที่ปลูกต้นหม่อนนำผลผลิตใบหม่อนมาขายให้กับกลุ่มวิสาหกิจ และสมาชิกที่มีหน้าที่แปรรูปจากใบหม่อนเป็นชาใบหม่อนจนกระทั่งห่อบรรจุภัณฑ์ ก็จะมีรายได้จากค่าแรงงาน

๓. อนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน การนำใบหม่อนที่มีสรรพคุณมากมายมาใช้ประกอบอาหาร หรือ นำมาผสมน้ำร้อนแก้กระหายนั้น เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้าน เมื่อสมาชิกได้มารวมกลุ่มกัน และได้นำใบหม่อนมาแปรรูปเป็นชาใบหม่อนเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านให้คงอยู่ต่อไป

๔. เกิดสินค้าที่มีคุณค่าต่อสุขภาพของผู้บริโภค กลุ่มวิสาหกิจชุมชุนบ้านดงกลาง นำใบหม่อนที่มีสรรพคุณมากมายมาแปรรูปเป็นชาใบหม่อน ทำให้มีคุณค่าต่อสุขภาพผู้บริโภค สามารถกล่าวได้ว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสมุนบ้านดงกลาง ก่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว ชุมชน เกิดคุณค่าในลักษณะ **“วิสาหกิจดี ชีวีเป็นสุข”**

๓.๓ บทเรียนที่ได้รับในด้าน

๓.๓.๑ การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

(๑) นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาสร้างรายได้ให้กับชุมชน

วิสาหกิจบ้านดงกลาง สืบทอดองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์และแสดงความเป็นตัวตนของตัวเอง โดยนำเอาสมุนไพรพื้นบ้านมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ให้เกิดรายได้ในชุมชน วิสาหกิจบ้านดงกลาง เมื่อตอนจัดตั้งมีสมาชิกแรกเข้า ๑๘ ราย ปัจจุบันมีสมาชิก ๓๕ ราย เงินทุนครั้งแรก ๙๖๐ บาท ปัจจุบันมีทุน ๑,๒๘๐,๐๐๐ บาท มีคณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการ จำนวน ๙ คน มีคุณนวลสง่า เนาวงศ์ เป็นประธาน อำนาจในการเบิกจ่ายถอนเงิน ๒/๓ โดยยึดประธานกลุ่มทุกครั้งที่มีการเบิกจ่ายถอนเงิน โดยมีสมาชิกเป็นผู้ถือหุ้น หุ้นละ ๕๐๐ บาท คนละ ๒๐ หุ้น โดยมีนโยบายการจ่ายเงินปันผลหรือการแบ่งผลประโยชน์ ดูที่เงินหุ้นลงทุน จะจ่ายตามหุ้นของแต่ละคน ผู้ที่เข้ามาผลิตต้องมีรายได้ประจำ ผู้ที่ไม่เข้ามาผลิต ต้องส่งวัตถุดิบให้กับกลุ่ม

(๒) การมีผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถนำองค์กรสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

วิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลาง มีคุณนวลสง่า เนาวงศ์ เป็นประธานกลุ่มเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ตำแหน่งรองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นที่รู้จักภายในตำบล ทำให้การดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดซื้อเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์การผลิตของกลุ่ม บริหารงานภายในกฎระเบียบของกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมฐานะของเศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิก ครอบครัวของสมาชิก สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นผู้นำที่มีองค์ความรู้ในการผลิต การตลาด ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลางมีประสิทธิภาพ

(๓) ความเห็นที่แตกต่างในองค์กร

หากไม่มีการกระทำความเข้าใจหรือปรับเข้าหากัน อาจนำไปสู่อุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กรและสมาชิก ดังนั้น การที่จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของหมู่บ้าน มีการรวมสมาชิกกลุ่มให้เป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่มนั้น ชุมชนในหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มสมาชิก ผู้สมัครต้องมีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านดง กลาง สมาชิกแรกเข้าอย่างน้อยต้องมีหุ้น ๑ หุ้น หุ้นละ ๒๐ บาท เพดานสูงสุด ๕๐๐ บาท การปันผลกำไรจะมีการปันผลกำไรปีละ ๑ ครั้ง การบริหารงานของกลุ่ม คณะกรรมการอยู่ในวาระ ๒ ปี แล้วเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการต้องดูแลสมาชิกให้ทั่วถึงและเป็นธรรม จากกฎระเบียบดังกล่าว ทำให้สมาชิกบางรายมีความคิดเห็นที่แตกต่างในการปฏิบัติของคณะกรรมการที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้อย่างชัดเจน

ประเด็น การขัดแย้งทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงกลางเป็นรองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น โดยมีน้องชายเป็นนายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น มาแล้วหลายสมัย กลุ่มสมาชิกบางส่วนมีความเห็นต่างในทางการเมือง จึงเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจบ้านดงกลางลดน้อยลง

๓.๓.๒ การบริหารการพัฒนาระบบตำบลและอำเภอ

บทเรียนที่ได้รับในด้านการบริหารระดับตำบล และอำเภอ

ในระดับตำบลบ้านโต้นแบ่งเขตปกครองออกเป็น ๙ หมู่บ้าน ประชาชนยังมีความแตกต่างกัน เช่น ประชาชน หมู่ที่ ๑, ๒, ๘, ๙ บ้านโต้น มีวิถีชีวิตการทำงานในพื้นที่ ส่วนประชาชน หมู่ที่ ๕, ๗ บ้านดงกลาง มีวิถีชีวิตคนหนุ่มสาวเคลื่อนย้ายไปทำงานที่อื่น ๆ ส่วนการทำการเกษตร เช่น การปลูกข้าว ก็ปลูกเพียงแค่ไว้กินเองเท่านั้น ทั้งที่ในพื้นที่มีน้ำสำหรับทำการเกษตรได้อย่างสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งในระดับตำบลบ้านโต้น ยังขาดการบูรณาการในทุกภาคส่วนร่วมกัน เพื่อให้เกิดการทำการเกษตรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยการปลูกพืชที่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ชาใบหม่อน พืชสมุนไพรต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ทุกหมู่บ้านในตำบาลต้องร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนการพัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน

ส่วนในระดับอำเภอพระยืน แบ่งเขตปกครอง ออกเป็น ๕ ตำบล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านเกษตรกรรม และการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องบูรณาการร่วมกันในการวางแผนพัฒนาพื้นที่แต่ละตำบลให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกัน พื้นที่ใดที่มีแหล่งน้ำสมบูรณ์เพียงพอตลอดปี ก็ส่งเสริมให้มี การเพาะปลูกพืชที่มีความเหมาะสมและเป็นวัตถุดิบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ และของตลาดทั่วไป เช่น ต้นหม่อน, พืชสมุนไพร, ผักปลอดภัย, ข้าวพันธุ์ทั่วไป และข้าวอินทรีย์ รวมทั้งการพัฒนาพันธุ์พืชต่าง ๆ ให้มีคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของตลาด และการหาตลาดที่ยั่งยืนรองรับผลผลิตทางการเกษตรที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมของภาครัฐให้เพียงพอด้วย

๓.๓.๓ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านดงกลางจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๔๘ มีสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๕๖ คน มีกิจกรรมในการผลิตสินค้า ชาสมุนไพรใบหม่อน และ ลูกประคบ นับเนื่องจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๑๔ ปี กลุ่มจัดได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องและเป็นกิจกรรมที่ได้ จดทะเบียนไว้ตั้งแต่เริ่มแรก เห็นได้ว่ากลุ่มมีความแน่วแน่ตั้งใจ ในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกลุ่มในด้านต่างๆ สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น ดังนี้

๑. ด้านสมาชิกของกลุ่มมีความสมัครสมาน สามัคคีกลมเกลียว รักษาจำนวนไว้ เพียงแต่เมื่อสมาชิกอายุมากขึ้นก็ไม่อาจเป็นสมาชิกต่อไปได้ ซึ่งเป็นไปตามสภาพร่างกาย และนำพาให้สมาชิกพึ่งพาตนเอง

๒. ด้านอาคารสถานที่ ดำเนินการก่อสร้างให้เป็นสัดส่วนใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

๓. ด้านสินค้า มีการผลิตสินค้าหลัก ๘ ชนิด เป็นความหลากหลายที่ช่วยเพิ่มมูลค่าการตลาด

๔. ด้านการตลาด มีตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์

- ร้านเจ้รัตน์ขอนแก่น
- เซ็นโทซ่าขอนแก่น
- ร้านตะวันทองขอนแก่น
- ร้านภูมิสุข อำเภอพล
- ร้าน ปึง หงี่ เซียง ขอนแก่น
- ร้อยเอ็ดพล่าซ่า จังหวัดร้อยเอ็ด
- ปั้มน้ำมัน ปตท. ทั่วประเทศ
- บริษัทเอกสมุนไพรจำกัด นครปฐม
- ลูกค้าขายส่งทั่วประเทศ

<u>ตลาดต่างประเทศ</u>

- ประเทศจีน
- ประเทศเวียดนาม

<u>ประสิทธิผลในการดำเนินงานของกลุ่ม</u>

๑. สร้างอาชีพและรายได้ให้กับสมาชิก

๒. อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. ครอบครัวอบอุ่นไม่มีทรัพย์สิน

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความยั่งยืนและมั่นคง ควรดำเนินการ ดังนี้

๑. เพิ่มจำนวนสมาชิกให้เท่าหรือใกล้เคียงในการจัดตั้ง

๒. เชิญชวนคนหนุ่มสาวเข้ามาเป็นสมาชิก

๓. ระบบการผลิตให้ใช้แรงงานคนและเครื่องจักรกล

๔. ควรทำความร่วมมือจากเครือข่ายวิสาหกิจ ที่ปลูกพืชสมุนไพรในละแวกใกล้เคียง
๕. ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้มีรายละเอียดในการใช้งาน การเก็บรักษารวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
๖. พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์และการขายในระบบออนไลน์
๗. จัดทำระบบบัญชีในทุกๆ ด้าน ได้แก่
- บัญชีจำนวนและราคาวัตถุดิบ
- บัญชีค่าน้ำค่าไฟ
- บัญชีค่าแรงงาน
- บัญชีรายรับรายจ่ายทั้งหมด
- บัญชีทรัพย์สินของกลุ่ม
๘. จัดทำแผนงานการดำเนินงาน ได้แก่
- แผนงานการจัดซื้อวัตถุดิบและวัสดุที่เกี่ยวข้อง
- แผนงานการผลิตสินค้าต่อวันต่อวัน ต่อเดือน ต่อปี

๙. มอบหมายสมาชิกให้มีส่วนรวมในความรับผิดชอบงานในด้านต่างๆ อย่างชัดเจน

การจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
บ้านโนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชน

การเรียนรู้ด้วยการลงมือจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ (Action Learning) บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของ นปส. ๗๓ กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๑๐ ได้ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลของอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตำบลทุ่งโป่ง และบ้านโนนสะอาด ผลการศึกษาเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

๑ การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

๑) ข้อมูลอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ประวัติอำเภออุบลรัตน์

อำเภออุบลรัตน์เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ตอนเหนือของจังหวัดขอนแก่น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้สร้างเขื่อนอเนกประสงค์กั้นลำน้ำพอง ตรงบริเวณเทือกเขาภูพานและภูคำจดกัน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “พองหนีบ” ต่อมาได้รับพระราชทานนามว่า “เขื่อนอุบลรัตน์” ตามพระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัลยา เขื่อนนี้สร้างขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ ผลิตกระแสไฟฟ้าและเพื่อใช้ในการเกษตร รวมทั้งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอ โดยแยกออกจากอำเภอน้ำพอง เนื่องจากประชากรอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย การคมนาคม ไม่สะดวก ประกอบกับ อำเภอน้ำพองมีอาณาเขตกว้างขวาง เพื่อสะดวกในการปกครองดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อย จึงได้แยก ๓ ตำบล ได้แก่ ตำบลโคกสูง ตำบลนาคำ และตำบลบ้านดง ตั้งเขตการปกครองเป็น “กิ่งอำเภออุบลรัตน์” โดยให้มีชื่อสอดคล้องกับชื่อเขื่อนอุบลรัตน์ที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่ตั้งกิ่งอำเภอ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๒ ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็น “อำเภออุบลรัตน์”

คำขวัญอำภออุบลรัตน์ : ทะเลน้ำจืดอีสาน สวยตระการเขื่อนอุบลรัตน์ นมัสการ องค์พระใหญ่ หย่อนใจบางแสนสอง ลิ้มลองอาหารปลารสเด็ด

ที่ตั้ง และอาณาเขต : อำเภออุบลรัตน์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดขอนแก่นโดยอยู่ห่างจากอำเภอเมืองขอนแก่นประมาณ ๕๑ กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๑๐๙ มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งหมด ๔๘๕ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๓๐๓,๑๒๕ ไร่

มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนางิ้ว อำเภอเขาสวนกวาง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลป่าหวายนั่ง ตำบลโคกงาม อำเภอบ้านฝาง และตำบลหนองผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลตำบลดงเมืองแอม อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลนาหว้า ตำบลทุ่งชุมแพ ตำบลกุดขอนแก่น ตำบลบ้านค้อ และตำบลโคกใหญ่ อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

สภาพการเมืองการปกครอง : แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ ตำบล ๗๑ หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลโคกสูง (๑๓ หมู่บ้าน) ตำบลบ้านดง (๑๕ หมู่บ้าน) ตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ (๑๐ หมู่บ้าน) ตำบลนาคำ (๑๓ หมู่บ้าน) ตำบลศรีสุขสำราญ (๑๐ หมู่บ้าน) และตำบลทุ่งโป่ง (๑๐ หมู่บ้าน)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๗ แห่ง แยกเป็น เทศบาลตำบล ๓ แห่ง (เทศบาลตำบล เขื่อนอุบลรัตน์ เทศบาลตำบลโคกสูงและเทศบาลตำบลนาคำ) องค์การบริหารส่วนตำบล ๔ แห่ง (องค์การบริหารส่วนตำบล เขื่อนอุบลรัตน์ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุขสำราญ องค์การบริหาร ส่วนตำบลบ้านดง และองค์การบริหาร ส่วนตำบลทุ่งโป่ง)

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑๐,๑๕๓ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๔๐,๗๐๙ คน แยกเป็น ชาย ๒๐,๔๔๙ คน หญิง ๒๐,๒๖๐ คน

ลักษณะภูมิประเทศและอากาศ : อำเภออุบลรัตน์มีสภาพเป็นที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่ จะมีลักษณะเป็นภูเขาเตี้ยๆ และเนินดินขนาดใหญ่สืบเนื่องมาจากที่เป็นพื้นที่อยู่ติดกับภูเขา กล่าวคือ มีเทือกเขาภูพานคำตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอ ในลักษณะทอดยาวจากทิศเหนือไปทางทิศใต้ สภาพอากาศ มี ๓ ฤดู ฤดูร้อนจะร้อนอบอ้าว ฤดูหนาวจะหนาวจัด คงมีเพียงฤดูฝนที่อากาศค่อนข้างสบายมีปริมาณน้ำฝนน้อย

ทรัพยากรธรรมชาติ : อำเภออุบลรัตน์มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญดังนี้

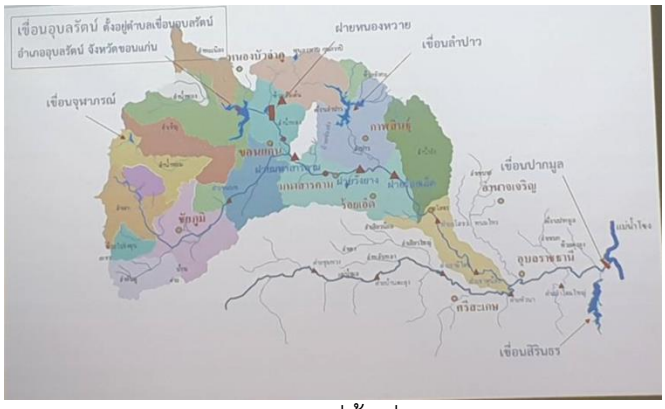
๑) ดิน มีลักษณะเป็นดินลูกรังอยู่แทบทุกแห่ง เหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง

๒) แม่น้ำและแหล่งธรรมชาติ

๒.๑) เขื่อนอุบลรัตน์เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ ๒๕๖,๒๕๐ ไร่ ประโยชน์เป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเขต ๒ และประชาชนก็ยังได้ใช้ เป็นที่ทำการประมงและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

๒.๒) ลำน้ำพอง ไหลผ่านตำบลบ้านดง ตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ ตำบลทุ่งโป่ง ตำบลโคกสูง มีน้ำไหลตลอดปี เป็นแหล่งน้ำสายสำคัญของอำเภออุบลรัตน์ ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกและอื่น ๆ

๒.๓) ลำห้วยคุมมุม เป็นลำห้วยที่ไหลจากทางตอนเหนือสู่ตอนใต้ ไหลมาบรรจบลำน้ำพอง ผ่านตำบลศรีสุขสำราญ ตำบลนาคำ ตำบลบ้านดง ฤดูร้อนแห้งขอดบางตอน และบางตอนยังมีน้ำขังรวมไว้ใช้ประโยชน์ ให้สัตว์ดื่มกินและทำการเกษตร

รูปภาพแสดงแผนที่ตั้งเขื่อนอุบลรัตน์

รูปภาพแสดงเขื่อนอุบลรัตน์

๓) ป่าไม้ ประกอบด้วย ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน ๑ แห่ง ป่าเตรียมสงวน ๑ แห่ง มีเนื้อที่รวม ๑๙๓,๖๙๓ ไร่ หรือประมาณ ๖๓.๘๙% ของพื้นที่อำเภอ ปัจจุบันบริเวณพื้นที่ยังคงสภาพป่าอยู่มากตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอตามเทือกเขาภูพานคำ

- อำเภออุบลรัตน์มีป่าไม้อยู่ทางทิศตะวันตกตั้งแต่เหนือจรดใต้ของพื้นที่ เป็นป่าไม้เขตอนุรักษ์ ๓ แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง ภูเม็ง อุทยานแห่งชาติภูพานคำ ชนิดพันธุ์ไม้ที่พบมากตามลำดับมี ไม้เต็ง ไม้แดง ไม้ตะเคียนหิน ไม้ก่อ ไม้ตะเคียนทราย ไม้มะค่าแต้ เฟิร์นไม้ประดู่ และไม้ติ้ว

สภาพทางเศรษฐกิจ : โครงสร้างทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้มีด้านการอุตสาหกรรมขนาดเล็กและกลาง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่แปรรูปมาจากการเกษตร

อำเภออุบลรัตน์มีพื้นที่การเกษตรกรรม ๒๐๔,๐๗๑ ไร่ (พื้นที่ทำไร่ ๑๓๘,๘๖๗ ไร่ ทำสวน ๔,๘๖๙ ไร่ ทำนา ๖๐,๓๑๕ ไร่) ส่วนใหญ่เป็นการเพาะปลูกโดยอาศัยน้ำฝนธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์สูงสุดของการเกษตรกรรมได้จากพืชหลักเศรษฐกิจที่สำคัญคือ มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว มีการทำปศุสัตว์ (โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่) การประมง อาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นต้น

การอุตสาหกรรม : ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน กิจกรรมอุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ โรงสี การทอผ้าไหม การทอเสื่อ และการจักสาน ในบางพื้นที่ เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และในตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ก็เป็นการทำอาหารแปรรูปจากปลาต่าง ๆ เช่น ปลารมควัน ปลาร้า ปลาส้ม เป็นต้น

สภาพทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี : ประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาท้องถิ่น มีชีวิต ความเป็นอยู่เรียบง่าย รักความสงบและความอิสระ นับถือยึดมั่นในศาสนาพุทธ และเคารพผู้อาวุโส การปฏิบัติสืบทอดขนบธรรมเนียม เป็นตามแบบฉบับอิสานทั่วไป เช่น การทำบุญปีใหม่ บายศรีสู่ขวัญ บุญบั้งไฟ เข้าพรรษา บุญกฐิน งานบวชนาค ฯลฯ

บุญประเพณีที่เป็นจุดเด่น คือ ประเพณีบุญบั้งไฟจัดประมาณเดือนมิถุนายนของทุกปีประเพณีลอยกระทงจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนสิบสองของทุกปี ประเพณีตักบาตรเทโว ไหว้พระพุทธบาทไหว้พระใหญ่วันออกพรรษาของทุกปี

การศึกษา : การศึกษาในระบบโรงเรียน ประกอบด้วยสถานศึกษาทั้งหมดของภาครัฐและเอกชนจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (โรงเรียนสามัญ ๔ แห่ง โรงเรียนประถม ๓๔ แห่ง โรงเรียนอนุบาล ๑ แห่ง) การจัดการศึกษานอกระบบ คือ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภออุบลรัตน์ ทั้งสายสามัญ คือ ระดับประถม มัธยมตอนต้น มัธยมตอนปลายและงานสายอาชีพเพื่อผู้ที่ด้อยหรือพลาดโอกาสทางการศึกษามีที่ให้บริการข่าวสารข้อมูล คือ มีห้องสมุดประชาชนจำนวน ๑ แห่ง และมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จำนวน ๖๔ แห่ง

ศาสนา : ประชาชนนับถือศาสนาพุทธประมาณ ๙๙.๙๐% โดยมีสถานที่ประกอบพิธี ทางศาสนา ได้แก่ วัด ๔๒ แห่ง มีการทำบุญตามประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ของชาวอีสาน การทำบุญตามประเพณี ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตา ยาย มาจนถึงปัจจุบัน

การสาธารณสุข : โรงพยาบาล ๑ แห่ง สถานีอนามัย ๗ แห่ง

สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ : การไฟฟ้า ปัจจุบันในเขตพื้นที่อำเภออุบลรัตน์มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้านการประปาได้รับการบริการจากการประปาส่วนภูมิภาค ๒ ตำบล คือ ตำบลเขื่อนอุบลรัตน์และตำบลบ้านดง ส่วนตำบลโคกสูงเป็นประปาอนามัย ตำบลนาคำกับตำบลศรีสุขสำราญบางส่วน มีประปาน้ำซับ บ้านหนองไหล บ้านคำปลาหลาย เป็นน้ำประปาน้ำซับ เรื่องประปาถือว่า เป็นปัญหาหนักของอำเภออุบลรัตน์ ซึ่งทางอำเภอมีนโยบายจะขยายประปาให้ครบทุกตำบลต่อไป

วิสัยทัศน์การพัฒนาอำเภออุบลรัตน์ : อำเภออุบลรัตน์ จะเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว พัฒนาการเกษตรและระบบชลประทาน มีสิ่งแวดล้อมที่ดี คนดีมีคุณภาพ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ :

๑. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าเทียม ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

๒. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่และก้าวไกล เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

๔. เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

๕. พัฒนาทักษะการส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ :

๑. ภาคการเกษตรสามารถปรับเปลี่ยนสู่ระบบการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ผลผลิตทางการเกษตรและปศุสัตว์ มีคุณภาพและมีมูลค่าสูง

๓. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๔. ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้

๕. สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง

๖. จำนวนพื้นที่ที่ได้รับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

๗. ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมให้มีความยั่งยืนและเป็นที่รู้จักสู่สากล

๒) ข้อมูลตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

สภาพทั่วไป

ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ จังหวัดขอนแก่น ห่างจากที่ว่าการอำเภออุบลรัตน์ ๕ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดขอนแก่น ๔๕ กิโลเมตร เป็นตำบลที่แยกออกมาจากตำบลเขื่อนอุบลรัตน์และตำบลโคกสูง เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๑ โดยมีจำนวน ๘ หมู่บ้าน และเมื่อปี ๒๕๔๔ ได้แยกหมู่ ๖ และหมู่ ๘ ออกเป็นหมู่ ๙ ปัจจุบันมีจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีลำน้ำพองเป็นแนวเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีเทือกเขาภูพานคำและลำห้วยยางน้อยเป็นแนวเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีลำห้วยยางเป็นแนวเขต

ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีลำห้วยหว้าเป็นแนวเขต

ด้านการเมือง/การปกครอง : แบ่งการปกครองเป็น ๑๐ หมู่บ้าน ความหนาแน่นเฉลี่ย ๑๖๖ คน/ตารางกิโลเมตร ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนครัวเรือน
๑	บ้านโนนสะอาด	๑๗๓	๑๗๗	๓๕๐	๘๓
๒	บ้านจระเข้สงเคราะห์	๑๐๗	๙๘	๒๐๕	๔๓
๓	บ้านโนนอินทร์แปลง	๑๗๖	๑๓๙	๓๑๕	๗๔

๔	บ้านทรัพย์สมบูรณ์	๑๗๓	๑๘๗	๓๖๐	๑๑๙
๕	บ้านหนองผือ	๓๓๔	๓๔๘	๖๘๒	๑๕๐
๖	บ้านห้วยยาง	๓๓๖	๓๖๑	๖๙๗	๑๕๙
๗	บ้านทุ่งโป่ง	๒๗๐	๒๗๗	๕๔๗	๑๕๒
๘	บ้านห้วยยาง	๔๓๑	๔๔๐	๘๗๑	๒๐๒
๙	บ้านแหลมทอง	๓๖๓	๓๕๐	๗๑๓	๑๖๓
๑๐	บ้านทุ่งโป่ง	๒๗๐	๒๘๘	๕๕๘	๑๔๔
รวมประชากรทั้งหมด		**๒,๖๓๓**	**๒,๖๖๕**	**๕,๒๙๘**	**๑,๒๘๙**

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง อำเภออุบลรัตน์ ณ วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๖๑

สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ : ตำบลทุ่งโป่งมีเนื้อที่โดยประมาณ ๓๒ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๒๐,๐๐๐ ไร่ แบ่งออกเป็นที่ดินทำการเกษตรกรรม ๑๘,๒๐๗ ไร่ ที่ดินอยู่อาศัย ๑,๔๐๐ ไร่ที่ดินสาธารณประโยชน์ ๒๑๑ ไร่ ที่รกร้างว่างเปล่า ๘๖ ไร่ พื้นที่เป็นที่ราบบางตอน พื้นที่ส่วนใหญ่ มีสภาพเป็นที่ดอนภูเขาสลับเนินดินขนาดใหญ่ สืบเนื่องจากเป็นพื้นที่ติดเทือกเขาภูพานคำ ซึ่งทอดตัวทางทิศตะวันตกและมีที่ราบลุ่มลำน้ำพอง สภาพพื้นดินเป็นดินร่วนปนทราย และมีบ่อลูกรังกระจายตัวโดยทั่วไป

ลักษณะภูมิอากาศ : เป็นแบบมรสุมมี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อนตั้งแต่เดือนมีนาคม – มิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – ตุลาคม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน – กุมภาพันธ์

ลักษณะของดิน : สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย การทำการเกษตรเพาะปลูกไม่ได้ผลต็มประสิทธิภาพและป่าชุมชนมีจำนวนความหนาแน่นลดลงทุกๆปี

ลักษณะของแหล่งน้ำ : มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ ลำน้ำพอง ๑ แห่ง ลำห้วย ๘ แห่ง บึง หนองและอื่นๆ ๑๔ แห่ง

- น้ำอุปโภคบริโภค คือ ประปาน้ำดิบ มีใช้ ๑๐ หมู่บ้าน ๑,๒๘๑ ครัวเรือน ประปาผิวดิน น้ำสะอาดของอบต.ทุ่งโป่ง มีใช้ ๑๐ หมู่บ้าน ๖๔๖ ครัวเรือน บ่อน้ำ ๕ บ่อ สระน้ำสาธารณะ ๑๗ สระ

ที่ดินของรัฐและที่สาธารณะประโยชน์ ได้แก่

- โคกหินสาธารณะประโยชน์ ๑๖ ไร่ ๒ งาน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่๓
- ป่าช้าสาธารณะประโยชน์ ๒๓ ไร่ ๒ งาน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๕
- โคกโรงเรียน ๓๓ ไร่ ๓ งาน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๗
- ดอนป่าช้าสาธารณะประโยชน์ ๕๐ ไร่ ๓ งาน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๙
- ป่าไม้ดอนปู่ตาสาธารณะประโยชน์ ๒๙ ไร่ ๓๑ ตารางวา
- ป่าหลุมหินสาธารณะประโยชน์ ๓ ไร่ ๒ งาน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๖
- ป่าช้าสาธารณะประโยชน์ ๕๗ ไร่ ๓ งาน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๑๐

สวัสดิการสังคม

- ด้านการศึกษา มีโรงเรียน ๔ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑ แห่ง หอกระจายข่าว ๑๕ แห่ง
- ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ๒ แห่ง
- การประปา มีประปาน้ำดิบใช้ ๑๐ หมู่บ้าน ๑,๒๘๙ ครัวเรือน บ่อน้ำ ๕ บ่อ สระน้ำสาธารณะ ๑๗ สระ

ระบบเศรษฐกิจ

๑) การประกอบอาชีพ อาชีพหลัก ได้แก่ การทำนาทำไร่มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ฯลฯอาชีพรอง ได้แก่ รับจ้างทั่วไป การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค ไก่ ฯลฯ

๒) อุตสาหกรรม การพาณิชย์ และกลุ่มอาชีพ : มีโรงแรม ๓ แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม ๑ แห่ง ปั๊มน้ำมันและก๊าซ (ปั๊มหลอด,ปั๊มหัวฉีด) ๒ ปั๊ม โรงสี ๒๓ แห่ง อุตสาหกรรมในครัวเรือน (ทำขนนจีน) ๑ แห่ง วิสาหกิจชุมชน (โรงอัดอิฐบล็อก) ๑ แห่ง ร้านบริการอินเตอร์เน็ต (เกมส์) ๑ แห่ง

ยุทธศาสตร์ขององค์การบริการส่วนตำบลทุ่งโป่ง

วิสัยทัศน์ : ตำบลทุ่งโป่งมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง น้ำไหลไฟสว่าง คมนาคมสะดวก ปลอดมลพิษ

พันธกิจ :

๑. พัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและสร้างเครือข่ายการพัฒนาทุกภาคส่วน

๒. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความทันสมัย เพื่อการบริหารงานและการบริการประชาชน

๓. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

๔. พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา การสังคมสงเคราะห์ การสาธารณสุข การกีฬา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณี

๕. พัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบบริการสาธารณะ และระบบป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยให้ได้มาตรฐาน มีประสิทธิภาพ

๖. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการดำเนินชีวิตตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๗. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองและการพัฒนาท้องถิ่นทุกขั้นตอน

๘. พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและเกิดประสิทธิภาพ ยั่งยืน

๓) ข้อมูลบ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ข้อมูลทั่วไป

บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เป็น ๑ ใน ๑๐ หมู่บ้านของตำบลทุ่งโป่ง ภูมิลำเนาเดิมของราษฎรย้ายมาจากบ้านกุดน้ำเขียว ตำบลนาหว้า อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ทางราชการได้อพยพราษฎรผลกระทบการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ มาอยู่ในบริเวณแห่งนี้และตั้งขึ้นเป็นนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ รวมถึงได้จัดสรรที่ดินให้ครัวเรือนละ ๑๕ ไร่ เดิมชื่อ บ้านนิคมผัง ๗ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลโคกสูง มีสมาชิกเริ่มแรก จำนวน ๔๐ ครอบครัว ต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ตามสภาพพื้นที่เป็นที่เนินสูงว่า บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง มีผู้นำชื่อ นายคำมี จันทาฟ้าเหลี่ยม เป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยมี นายน้อย ฤทธิ์จันทร์ และนายบัวจันทร์ คำนา เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๒ ชื่อ นายบุญ เพชรดง โดยมีนายบุญมี นาหนองค้า และนายสมัย จอมชัยภูมิ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันมี นายเสถียร จันทาฟ้าเหลี่ยม เป็นผู้ใหญ่บ้านโนนสะอาดและเป็นกำนันตำบลทุ่งโป่ง

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านจระเข้สงเคราะห์ หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งโป่ง

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านห้วยยาง หมู่ที่ ๖,๘ และบ้านแหลมทอง หมู่ที่ ๙ ตำบลทุ่งโป่ง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านห้วยยาง หมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งโป่ง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านทรัพย์สมบูรณ์ หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งโป่ง

ประชากรทั้งสิ้น ๘๓ ครัวเรือน รวม ๓๕๐ คน เป็นชาย ๑๗๓ คน หญิง ๑๗๗ คน

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

บ้านโนนสะอาดมีพื้นที่ทั้งหมด ๗๘๒ ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตร ๖๕๖ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๘๖ ไร่แต่เดิมประชาชนประกอบอาชีพ ปลูกฝ้าย ปอ ตัดฟืนขาย ปลูกยาสูบ ต่อมาการประกอบอาชีพหลักของหมู่บ้าน ได้แก่ การทำนา,ทำไร่อ้อย,มันสำปะหลัง, ยูคาลิปตัส,ข้าวโพด,เลี้ยงวัว และอาชีพรับจ้างทั่วไป ผลผลิตข้าวที่ได้ส่วนใหญ่จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน มีเหลือขายเป็นส่วนน้อย ชาวบ้านโนนสะอาด มีรายได้เฉลี่ย ๖๒,๕๕๗บาท/คน/ปี (จากข้อมูล จปฐ. ปี ๒๕๖๒)

ข้อมูลด้านสังคม : ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่มีลักษณะเป็นเครือญาติ ที่ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเดียวกัน ถึงแม้จะมีคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่บางส่วนก็สามารถเข้ากันได้ดีกับ คนในพื้นที่ ทำให้เป็นสังคมที่คุ้นเคยกันอย่างดี มีความสนิทสนมสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเคารพและยำเกรงผู้อาวุโสกว่าเคารพในตัวผู้นำทั้งผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้ง คนจน คนด้อยโอกาส ได้รับการดูแลจากคนในหมู่บ้าน โดยจะมีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และยังได้รับการจัดสรรจากผลกำไรจากกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือกันในหมู่บ้าน

ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑) มีลำน้ำพองซึ่งเป็นแหล่งน้ำอยู่ใกล้หมู่บ้าน สามารถนำน้ำมาใช้ในการทำการเกษตรได้

๒) มีลำห้วยยางอยู่ใกล้หมู่บ้าน และมีหนองน้ำของหมู่บ้านเพื่อทำการประมงหมู่บ้าน

ศักยภาพของหมู่บ้าน

บ้านโนนสะอาดมีศักยภาพในหลายด้านทั้งด้านบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านต่างๆ และสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

๑. จุดเด่นด้านบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านต่างๆ ในชุมชน

๑) ปราชญ์ชาวบ้าน

ที่	ชื่อ – สกุล	บ้านเลขที่	อายุ	ประเภทความสามารถที่ชำนาญ
๑	นายสมัย จอมชัยภูมิ	๕๐	๕๙	เกษตรอินทรีย์
๒	นางสุภาลักษณ์ ผิวสว่าง	๔๕	๕๙	สมุนไพร
๓	นายกุลชา แสงภา	๕๕	๔๕	ไร่นาสวนผสม

๒) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ที่	ชื่อ – สกุล	บ้านเลขที่	อายุ	ประเภทอุตสาหกรรม/หัตถกรรม
๑	นางหวด คำนา	๑๐	๘๔	ทอเสื่อ
๒	นายสด สังฆศรี	๓๓	๗๓	จักสาน
๓	นางชู ตะโนนทอง	๑๒	๖๐	ทอผ้า

๓) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่	ชื่อ – สกุล	บ้านเลขที่	อายุ	ประเภทการจัดการทรัพยากรฯและสิ่งแวดล้อม
๑	นายประจักษ์ ตะโนนทอง	๑๒	๖๖	ไร่นาสวนผสม
๒	นายสุสดี คมสันต์	๕๓	๕๙	ไร่นาสวนผสม
๓	นางสุภาลักษณ์ ผิวสว่าง	๔๕	๕๙	ปลูกพืชสมุนไพร

๔) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

ที่	ชื่อ – สกุล	บ้านเลขที่	อายุ	ประเภทกองทุนและธุรกิจชุมชน
๑	นายเสถียร จันทาฟ้าเหลื่อม	๓๗	๕๕	กองทุนโครงการ กข.คจ.
๒	นางสุภาลักษณ์ ผิวสว่าง	๔๕	๕๙	กลุ่มออมทรัพย์ฯ
๓	นางครีมหอม โสภาไฮ	๕๔	๕๕	กลุ่มอาชีพสตรี
๔	นายประจักษ์ ตะโนนทอง	๑๒	๖๖	กองทุนหมู่บ้าน
๕	นายบุญหยด นาเมืองรักษ์	๘	๕๙	กลุ่มเลี้ยงโค

๕) ด้านการแพทย์แผนไทย

ที่	ชื่อ – สกุล	บ้านเลขที่	อายุ	ประเภทการแพทย์แผนไทย
๑	นางสุภาลักษณ์ ผิวสว่าง	๔๕	๕๙	สมุนไพร

๒. จุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ

บ้านโนนสะอาด มีพื้นที่ดินเพื่อการเกษตร สามารถพัฒนาเป็นแหล่งผลิตพืชผลการเกษตร ไร่นาสวนผสมได้ แต่ต้องจัดทำระบบน้ำเข้าสู่พื้นที่อย่างทั่วถึง

๓. จุดเด่นด้าน ศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่น

ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้าน ๑ แห่ง ชาวบ้านมีความสามัคคี รักใคร่ปรองดอง รวมตัวกันเป็นกลุ่ม/องค์กรทางสังคม ในหมู่บ้านหลากหลายกลุ่มประชากรมีสุขภาพดี คนอายุ ๓๕ ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีทุกคน บ้านเรือนมีความมั่นคงถาวร จัดเป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ ครอบครัวมีความ

อบอุ่น เด็กและเยาวชนมีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทุกครัวเรือนฝักใฝ่ในศาสนา มีการปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำทุกสัปดาห์ มีการส่งเสริมด้านการศึกษา กีฬาและนันทนาการแก่ชุมชน ผู้คนในชุมชนมีความเคารพนับถือและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านของชาวอีสานอย่างเหนียวแน่น มีการทำบุญตักบาตรทุกวัน การทำบุญประเพณีต่างๆอย่างสม่ำเสมอ ทำบุญประเพณีประจำเดือนทุกเดือน (ประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่)

๔. ศักยภาพชุมชน โดยภาพรวม

๑) ทรัพยากรบุคคล มีผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถ ในการบริหารงาน ประสานงานที่ดี ขยันทำมาหากิน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๒) มีแหล่งน้ำสามารถพัฒนาระบบสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าและสร้างคลองส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตรได้ให้มีน้ำเพียงพอตลอดปี

๓) มีที่ดินสามารถพัฒนาพื้นที่ดินให้ดีขึ้นสามารถทำการเกษตร ไร่นาสวนผสมได้ตลอดปี

การวิเคราะห์ปัญหา การพัฒนาหมู่บ้าน

สภาพปัญหาของชุมชน

บ้านโนนสะอาด ยังมีปัญหาต่างๆอีกหลายประการ ที่ผู้นำชุมชนต้องประสานดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่สำคัญและการจัดลำดับความสำคัญปัญหาของหมู่บ้าน ตามมติเวทีประชาคม มีดังนี้

ที่	ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
๑	น้ำเพื่อการเกษตร	- หนองน้ำตื้นเขิน - ระบบคลองส่งน้ำ ไม่ทั่วถึง	- ขุดลอกแหล่งน้ำ - สร้างคลองส่งน้ำเพิ่มให้ทั่วพื้นที่
๒	ด้านอาชีพและรายได้	- ขาดน้ำเพื่อการเกษตร - ขาดเงินทุนปัจจัยการผลิต - ปัญหาการว่างงาน - ขาดความรู้ด้านอาชีพและการบริหารงานกลุ่ม	- พัฒนาระบบสูบน้ำ คลองส่งน้ำ - สนับสนุนทุนพัฒนาอาชีพและปัจจัยการผลิตในรูปกลุ่ม - ฝึกอบรมอาชีพการบริหารงานกลุ่มและการตลาด
๓	สุขภาพอนามัย	- การแพร่ระบาดของโรคท้องร่วง และไข้เลือดออก - ขาดความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพโดยชุมชน	- รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ - ฝึกอบรมด้านสุขภาพ - ฝึกอบรมให้ความรู้การส่งเสริมสุขภาพและการสุขาภิบาลอาหาร
๔	ด้านสิ่งแวดล้อม	- การทิ้งขยะไม่เป็นที่ - แหล่งน้ำตื้นเขิน - เกิดมลพิษจากการเผาขยะและเผาถ่าน - คุณภาพดินไม่ดี ดินเค็ม เนื้อดินเป็นกรวดทราย	- ประชาสัมพันธ์รณรงค์รักษาความสะอาด-ปรับปรุงแหล่งน้ำ - ลดการเผาขยะ - ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ - พัฒนาวิธีเผาถ่านลดมลพิษ - ปรับปรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุ

การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของหมู่บ้าน

จุดอ่อนของหมู่บ้าน	จุดแข็งของหมู่บ้าน
๑. ขาดน้ำเพื่อการเกษตร ๒. ขาดที่ทำกิน ๓. ขาดความรู้ด้านการประกอบอาชีพ ๔. ราคาผลผลิตตกต่ำ ๕. ขาดความรู้ในการบริหารจัดการขยะชุมชน ๖. รายได้น้อยกว่ารายจ่าย/ใช้จ่ายเกินตัว ๗. ชุมชนแออัด ๘. ครัวเรือนแตกแยก ขาดความอบอุ่น ๙. เกษตรใช้สารเคมีมากในชุมชน ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ ๑๑. ระบบชลประทานยังไม่ทั่วถึง ๑๒. ขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ทำกิน ๑๓. วัยแรงงานมีการอพยพสู่เมือง ๑๔.ประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา	๑. ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง ๒. ชาวบ้านมีความรักใคร่ สามัคคี เอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ๓. มีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน ๔. มีกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง ๕. มีการคมนาคมที่สะดวก ๖. ประชาชนดำรงชีวิตแบบพอเพียง ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของรัชกาลที่ ๙ ๗. โครงสร้างหมู่บ้านถูกจัดวางเป็นผังบ้าน ทำให้ง่ายต่อการปกครอง ดูแลและรักษา ความปลอดภัยหมู่บ้านและการต่อยอดการพัฒนา ถนนในอนาคต
โอกาส	**ข้อจำกัด**
๑. เป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ลำน้ำพอง สามารถพัฒนา ระบบส่งน้ำเพื่อทำการเกษตรได้ ๒. คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำงานโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้มีรายได้ตลอดปี ๓. จังหวัดมีนโยบายส่งเสริมให้อำเภออุบลรัตน์เป็น เมืองท่องเที่ยว ๔. มีโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ ราษฎรมีงานทำ มีรายได้ ๕. มีสถาบันการเงิน เข้ามาเปิดให้บริการในพื้นที่ หลายสถาบัน ๖. มีนักท่องเที่ยว เข้ามาเที่ยวในเขตอำเภออุบลรัตน์ เป็นจำนวนมากต่อปี ๗. มีสินค้าที่ได้จากการทำประมงจำหน่าย	๑. คนวัยหนุ่มสาว ส่วนใหญ่ไปทำงานต่างจังหวัด ส่วนใหญ่มีแต่ผู้สูงอายุ คนชรา เยาวชนและเด็ก อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ๒. พื้นที่ประสบภัยธรรมชาติ ทำให้เกิดปัญหาด้าน สิ่งแวดล้อม ๓. ปัญหาการไหลบ่าของอารยะธรรมตะวันตก เข้ามามากเกินไป ทำให้จารีตประเพณีท้องถิ่นเสื่อม ๔.มิติของภูมิสังคม ทำให้ขาดความตื่นตัว ในการพัฒนาหมู่บ้าน

๒.๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

ข้อมูลการบริหารจัดการน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

โครงการพัฒนาและจัดหาน้ำในตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นของมูลนิธิปิดทองหลังพระ โดยสถานที่ทำการของมูลนิธิฯ ตั้งอยู่ที่บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ในอดีตเมื่อมีการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ได้มีการอพยพชาวบ้าน ๔ หมู่บ้านมาอยู่ในพื้นที่แต่ด้วยพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ใต้เขื่อนฯ สูงกว่าระดับการระบายน้ำของเขื่อนฯ จึงไม่ได้ใช้น้ำจากเขื่อนฯ ประกอบกับเป็นพื้นที่อับฝน ทำให้ชาวบ้านปลูกพืชได้ยาก หน่วยงานรัฐจึงเข้ามาจัดการเรื่องน้ำ และเป็นพี่เลี้ยงด้านเกษตรกรรมแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชา ภายใต้โครงการของ มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ นับจากการก่อตั้งมูลนิธิปิดทองหลังพระ ในปี ๒๕๕๓ และเริ่มดำเนินการพื้นที่ต้นแบบในจังหวัดน่านเป็นแห่งแรก ปัจจุบันพื้นที่ต้นแบบได้ขยายไปยังทุกภาค ได้แก่ อุดรธานี ขอนแก่น กาฬสินธุ์ อุทัยธานี เพชรบุรี และสามจังหวัดชายแดนใต้

ชาวบ้านในตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านมาประสบปัญหาขาดแคลนน้ำใช้ทำการเกษตร ต่อมาหน่วยงานหลายภาคส่วนได้นำ “โครงการพัฒนาและจัดหาน้ำ” เข้ามาช่วยแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙

โครงการพัฒนา - จัดหาน้ำ สร้างชีวิตใหม่เกษตรกร อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำพอง เป็นที่รับน้ำ มาจากเขื่อนอุบลรัตน์ จะปล่อยน้ำไปตามคลองส่งน้ำ สถานีสูบน้ำบ้านหนองผือ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เป็นระยะทางกว่า ๑ กิโลเมตร โดยน้ำเหล่านี้จะไหลลงสู่ปลายคลองและพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน ซึ่งจะช่วยจัดการระบบน้ำในช่วงหน้าแล้งได้เป็นอย่างดี ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙ เดิมทีพื้นที่แห่งนี้ เป็นดินทรายขาดแคลนน้ำ ต้องอาศัยจากน้ำฝนเท่านั้น ปีไหนแล้งก็จะมีน้ำไม่เพียงพอ ถึงแม้ว่า จะขุดบ่อแล้วก็ยังไม่พอใช้

ต่อมาในปี ๒๕๕๗ จึงมีการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้าน โดยมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินงาน“โครงการพัฒนาและจัดหาน้ำ” จนสามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้ถึง ๑๐ หมู่บ้าน เพื่อให้เป็นพื้นที่ต้นแบบและตั้งเป้าไว้ว่าจะขยายผล ในพื้นที่เป้าหมายอีกกว่า ๕๐๐ หมู่บ้าน ทั้งนี้การเกษตรในพื้นที่ทุ่งโป่ง ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ นอกจากข้าวที่ผ่านการคัดเลือกพันธุ์พืชไร่ ข้าวโพดหวาน ยังมีการทำพืชสวนอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น มะพร้าว กล้วย ส้มโอ หรือแม้แต่การเลี้ยงสัตว์อย่างเป็ด ไก่ ซึ่งผลผลิตเหล่านี้ยังส่งผลให้ชาวบ้านมีตลาดหลายที่รองรับได้อีกด้วย

การจัดทำโครงการศึกษา วิจัย การพัฒนาอันเนื่องมาจากโครงการพระราชดำริ เพื่อสังเคราะห์แนวคิดหลักทฤษฎี ปัจจัยความเชื่อมโยง ปัจจัยความสำเร็จ และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ซึ่งจะมีการจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์ความรู้จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในเชิงปฏิบัติและต่อเนื่องด้วยงานวิจัยในโครงการพัฒนาแนวทางการ

ขับเคลื่อนทฤษฎีใหม่ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ในขั้นที่ ๒ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนได้รูปแบบการปฏิบัติในการพัฒนาครัวเรือนและชุมชนไปสู่ ความยั่งยืนอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการรวมกลุ่ม เพื่อการพัฒนาครัวเรือนเข้มแข็ง สู่การรวมกลุ่มที่มีความมั่นคงยั่งยืน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสรุปเป็น แนวปฏิบัติสำหรับกลุ่มและหน่วยงานสนับสนุนได้เป็นบันได ๗ ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ทำไมต้องรวมกลุ่ม : เพราะสารพันปัญหารุมเร้า ขายผลผลิตไม่ได้ราคา เกิดภัยพิบัติ โรคภัยคุกคาม สุขภาพเสื่อมโทรม ฯลฯ

ขั้นที่ ๒ สิทธิกับหน้าที่ต้องมาด้วยกัน : ทำความเข้าใจให้ดี แล้วตกลงกันให้ชัดเจนว่าสิทธิและหน้าที่ต้องมาด้วยกัน

ขั้นที่ ๓ ร่วมคิดร่วมทำ : ร่วมกันคิด ร่วมกันทำในทุกเรื่อง ตั้งแต่กำหนดข้อบังคับของกลุ่มไปจนถึงการผลิตสินค้า คิดต้นทุน ทำบัญชี ดูแลจัดเก็บสินค้าหรือผลผลิต

ขั้นที่ ๔ แข่งขันให้ได้ในตลาด : ช่วยกันหาทางเพิ่มมูลค่าผลผลิตช่องทางการขาย และวิธีการลดต้นทุน

ขั้นที่ ๕ มีสิทธิมีเสียง : กระตุ้นให้สมาชิกทุกคน มาร่วมใช้สิทธิออกเสียงในการประชุมทุกครั้งและทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นหนทางแก้ปัญหาหรือให้ความรู้ใหม่ ๆ กับสมาชิก

ขั้นที่ ๖ ข้อมูลดีมีความรู้ : เก็บรวบรวมข้อมูลทุกด้านไม่ว่าการผลิตการขาย และความรู้ จากคนเก่ง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแผนการผลิต แผนการขาย การใช้จ่าย และการทำงานของกลุ่ม

ขั้นที่ ๗ แสวงหาพันธมิตรรอบตัว : ร่วมมือกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยราชการ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและกลุ่มอื่น ๆ เพื่อนำความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมทั้งเงินทุนมาพัฒนาสินค้าและขยายตลาด

๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

ผลจากนโยบายของภาครัฐในการก่อสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำหรือเพื่อการผลิตไฟฟ้าควรมีการศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบครอบ ทุก ๆ ด้าน เมื่อมีการอพยพราษฎร ที่ถูกผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนจากสภาพความเป็นอยู่ที่เดิมต้องมาอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ไม่มีความคุ้นเคย สภาพพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความถนัด ในอาชีพ ทำให้ประชาชนเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต อาชีพ รายได้ ความสัมพันธ์ในครอบครัว สภาพชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น

เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการของภาครัฐในทุกเรื่อง โดยเฉพาะจากการก่อสร้างเขื่อนฯ ต่าง ๆ ภาครัฐควรมีการศึกษา วิจัย และจัดทำประชาพิจารณ์ รวมทั้งต้องมีการวางแผน การจัดสรรพื้นที่ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดหาแหล่งน้ำ การส่งเสริมอาชีพ/รายได้ การจัดสวัสดิการต่าง ๆ รวมถึงการบริหารจัดการให้ครอบคลุม ให้ครบ สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน เพื่อให้ประชาชนที่ถูกผลกระทบได้รับการทดแทนที่เหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning

ผลจากการศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ (Action Learning) บ้านโนนสะอาดหมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของ นปส. ๗๓ กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๑๐ ทำให้ได้ข้อมูลด้านความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ความอยู่ดี

มีสุขของคน ครองครัว และชุมชน บทเรียนที่ได้รับในด้านการบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล รวมถึงข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning ดังนี้

๓.๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

ความเสี่ยงของบุคคล

๑) คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาทำให้ขาดความรู้ที่แพร่หลาย จึงไม่ได้นำความรู้มาพัฒนาหมู่บ้าน

๒) คนวัยหนุ่มสาวนิยมในการทำงานโรงงานหรือรับจ้าง จึงไม่มีเยาวชนคนรุ่นใหม่ ทำการเกษตร และฝากลูกให้ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้เลี้ยงดู

๓) คนส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย รู้ไม่เท่าทันโลกปัจจุบันซึ่งอาจจะถูกลอกลวงต่างๆ เช่น การขายฝากที่ดิน การเดินทางไปทำงานต่างปกระเทศ การขายผลผลิตที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

๔) คนส่วนใหญ่มีความรู้สึกเหลื่อมล้ำ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ และได้รับการจัดสรรที่ดินที่ไม่มีคุณภาพ ไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพ

๕) ขาดทักษะอาชีพเสริม และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรฐกิจพอเพียง มุ่งหารายได้เป็นหลัก แต่ไม่ยอมลดรายจ่าย เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกพืชน้ำน้อย เป็นต้น

๖) ขาดความรู้และทักษะในการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย

๗) ขาดทักษะในการขายสินค้าเกษตร

๘) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และสายตา

ความเสี่ยงของครอบครัว

๑) ขาดแรงงานวัยหนุ่มสาว เนื่องจากในหมู่บ้านไม่มีอาชีพ ทำให้คนวัยหนุ่มสาวออกไปทำงานรับจ้างนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่

๒) บ้านโนนสะอาดส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ เยาวชนวัยกำลังศึกษา และเด็กอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น

๓) การประกอบอาชีพของครอบครัว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ต้องพึ่งพาน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ทำให้ผลผลิตไม่ได้ตามเป้าหมาย บางปีประสพปัญหาฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วงทำให้พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ครอบครัวขาดรายได้

๔) ครอบครัวขาดอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ทำให้อาชีพดั้งเดิมที่เคยทำมา เช่น การทอผ้า โดยเฉพาะการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ การทอเสื่อ การจักสาน ฯลฯ จะไม่มีคนทำต่อเนื่องและจะสูญหายไปในที่สุด

๕) ครอบครัวบางครอบครัว มีเยาวชนเสพยาเสพติดที่อยู่ในระยะเฝ้าระวัง ทำให้เป็นภัยต่อสังคมและเป็นอันตรายต่อชีวิต เยาวชนเสียอนาคตไม่จบการศึกษาตามที่ภาครัฐกำหนด

๖) ขาดน้ำประปาที่ถูกลักษณะ นำมาใช้อุปโภคบริโภคในครัวเรือน ทำให้มีความเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยที่ดี

ความเสี่ยงด้านชุมชน

๑) ในชุมชนมีเยาวชนติดยาเสพติดจำนวน ๑๒ ราย ซึ่งได้นำเข้าสู่กระบวนการบำบัดเรียบร้อยแล้ว ปัจจุบันอยู่ระหว่างการเฝ้าติดตามพฤติกรรม

๒) ผู้นำชุมชน (กำนันและคณะกรรมการหมู่บ้าน) ยังขาดการทำงานแบบมีส่วนร่วมมีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ไม่บ่อยครั้ง

๓) ที่ตั้งของชุมชน (ภูมิสังคม) อยู่ในพื้นที่สูง ซึ่งมีความสูงจากลำน้ำพองกว่า ๑๐ เมตร ทำให้การสูบน้ำเข้าไปใช้ในหมู่บ้านมีต้นทุนค่าไฟฟ้าสูบน้ำที่มีราคาค่าใช้จ่ายสูง ไม่คุ้มค่า และแรงดันน้ำ บางพื้นที่ไปไม่ถึง

๔) ชุมชนไม่สามารถนำน้ำใต้ดินมาใช้ประโยชน์ได้ มีการเจาะบ่อบาดาลลึกกว่า ๓๐๐ เมตร จำนวน ๔ บ่อ ก็ไม่พบน้ำ

๕) ชุมชนได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ โดยรัฐได้อพยพประชาชนในพื้นที่สร้างเขื่อน จำนวน ๔๐ ครัวเรือน มาอาศัยอยู่บ้านโนนสะอาด และจัดสรรที่ดินทำกินให้ครอบครัวละ ๑๓ ไร่ จัดสรรที่ดินที่อยู่อาศัยให้ครัวเรือนละ ๒ ไร่ โดยการจับสลากซึ่งพื้นที่ชุมชนดังกล่าวเป็นพื้นที่สูงไม่มีแหล่งน้ำ ทำให้ความรู้สึกของประชาชนดังกล่าวคิดว่าตนเองเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากรัฐ ดังนั้นภาครัฐจะต้องช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

๖) ชุมชนขาดการสืบทอดวัฒนธรรม และอาชีพที่ดีจากบรรพบุรุษ เช่น การทอผ้า การทอเสื่อ การจักสาน

๗) คนในชุมชนมีพฤติกรรมใช้สารพิษสารเคมีจำนวนมาก โดยเฉพาะยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ไม่ตระหนักถึงโทษ หรือพิษภัยดังกล่าวและมีผู้เสียชีวิตจากการใช้สารเคมีหลายราย

๘) ในชุมชนไม่มีโรงเรียน เนื่องจากเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก นักเรียนจึงต้องไปเรียนร่วมกับหมู่บ้านอื่น ทำให้เด็กต้องเดินทางไกลและมีค่าใช้จ่ายการเดินทาง

๙) ชุมชนนิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว ข้าวโพด ซึ่งต้องอาศัยกลไกตลาด เมื่อคำนวณต้นทุนแล้วพบว่ามีกำไรหรือรายได้จากการปลูกพืชดังกล่าวไม่มากและบางปีขาดทุน

๑๐) ชุมชนทำอาชีพรองหรืออาชีพเสริมบ้างแต่ไม่ทุกครัวเรือน เช่น การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ โคเนื้อ และยังพึ่งพิงอาหารจากร้านค้าภายนอกชุมชน

๓.๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครองครัว และชุมชน

ความอยู่ดีมีสุขด้านคน

๑) มีนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์มาพัฒนาคนตั้งแต่อดีต จึงทำให้คนในชุมชนมีการเชื่อฟังผู้นำ เชื่อฟังราชการ และได้รับการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ จากรัฐมากพอสมควร

๒) คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เนื่องจากถูกอพยพมาจากหมู่บ้านเดียวกัน จึงเคารพผู้อาวุโส เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน พึ่งพาอาศัยกัน

๓) คนในหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนจากโครงการปิดทองหลังพระ ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและปัจจัยการผลิต รวมทั้งองค์ความรู้ ด้านการผลิต การตลาด การบริหารจัดการ ทำให้บางครอบครัวมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงยั่งยืน

๔) คนในชุมชนมีวัฒนธรรมและความเชื่อที่เหมือนกันเคารพผู้อาวุโสมีจารีตประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณีบุญเป็นประจำทุกเดือน และมีการสืบทอดตลอดมา

๕) คนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญตักบาตร ซึ่งปัจจุบันมีพระสงฆ์ ๒ รูป ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

๖) โครงการปิดทองหลังพระได้สร้างครัวเรือนต้นแบบ ทำให้มีการขยายผลไปยังครัวเรือนอื่นๆและจะสามารถแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำในพื้นที่ได้ โดยการปลูกพืชใช้น้ำน้อย เลี้ยงสัตว์ ไร่นาสวนผสมรวมทั้งรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรทั้งหมด

ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว

๑) เป็นครอบครัวผู้สูงอายุ ปู่ ย่า ตา ยาย อยู่บ้านเลี้ยงหลานให้ลูกๆ ไปทำงานที่โรงงานพานาโซนิค โรงงานกระดาษในตัวอำเภออุบลรัตน์ ไปทำงานต่างจังหวัดและได้ส่งเงินมาให้ครอบครัว เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ทำให้มีรายได้ที่มั่นคงประจำทุกเดือน

๒) ครอบครัวที่ยังอยู่ในวัยทำงาน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกอ้อย ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด ตามฤดูกาล ทำให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ สำหรับบางครอบครัว มีการประกอบอาชีพอื่น การเลี้ยงโคเนื้อ เลี้ยงไก่พันธุ์ประดู่หางดำ สุกร และปลูกผักเป็นอาชีพเสริม

๓) สถานะทางครอบครัวส่วนใหญ่ของชุมชน มีพออยู่พอกินไม่ขัดสนมีบางครอบครัว ได้กู้เงินกองทุนต่างๆ ในหมู่บ้านมาลงทุนทำการเกษตรไม่มีหนี้นอกระบบ

๔) ในครอบครัวมีความรักใคร่เอื้ออาทรต่อกัน มีความผูกพัน พึงพาอาศัยกัน มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

ความอยู่ดีมีสุขของชุมชน

๑) สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เนื่องจากเป็น เครือญาติกัน มีความรัก ผูกพันกันโดยสายเลือดทำให้ไม่มีความขัดแย้งในชุมชน

๒) ชุมชนมีกฎกติกาในการอยู่ร่วมกัน ทำให้ชุมชนยึดถือและปฏิบัติตามกฎกติกาที่กำหนด ไม่มีความขัดแย้งกัน

๓) ชุมชนมีผู้ปกครองท้องที่ที่มีภาวะผู้นำสูงเป็นที่นับถือและศรัทธาของชุมชน มีการกำหนดบทบาทคณะกรรมการอย่างชัดเจน และดำเนินการตามอำนาจหน้าที่อย่างเคร่งครัด ทำให้การบริหารชุมชนเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย

๔) ชุมชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต เนื่องจากคนในชุมชนได้รับการจัดสรรพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยครอบครัวละ ๑๕ ไร่ จึงมีการจัดสรรพื้นที่ในการประกอบอาชีพทั้งปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ไว้บริโภคในครัวเรือน และที่เหลือขายเป็นรายได้นำมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ในครัวเรือน

๕) ชุมชนรักความสงบ ความสันติ คนในชุมชนไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ไม่มีปัญหาการลักขโมย

๖) ในชุมชนไม่มีแหล่งบันเทิงหรือสถานบริการที่เป็นอบายมุข

๗) ในชุมชนมีการยึดถือจารีตประเพณี วัฒนธรรมร่วมกัน

๓.๓ บทเรียนที่ได้รับจากการศึกษาเรียนรู้ ดังนี้

๑) การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

๑.๑) ท้องถิ่น (อบต.ทุ่งโป่ง) และท้องที่ (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) มีความเข้มแข็ง สมัครสมานสามัคคี ร่วมพลังในการทำงาน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ปัญหาน้ำอุปโภคบริโภค ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาการคมนาคม จึงนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและลดความเดือดร้อนของประชาชนลงได้

๑.๒) โครงการปิดทองหลังพระ เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงชุมชนและเกษตรกร แกนนำ (ระเบิดจากข้างใน) ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา

๑.๓) ผู้นำและผู้อาวุโสในชุมชนสามารถนำประชาชนทำกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ และร่วมกันพัฒนาแก้ไขปัญหาได้

๑.๔) โครงการปิดทองหลังพระได้นำนวัตกรรม เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน เช่นการใช้ลดการใช้พลังงานโดยการนำไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์สูบน้ำไปใช้ ในการเกษตร เพื่อลดต้นทุน การลดการใช้สารพิษสารเคมี และการปลูกพืชใช้น้ำน้อยที่มีประสิทธิภาพด้วยระบบน้ำหยด

๑.๕) การแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำโดยน้อมนำศาสตร์พระราชา ไปสู่การปฏิบัติโดยการเรียนรู้ชุมชน ระเบิดจากข้างใน สร้างการพึ่งตนเองค่อยเป็นคอยไป ทำทีละขั้นตอน สามารถสร้างความเชื่อมั่นและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืน

๑.๖) การอพยพประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐจากการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ จะต้องมีการศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบครอบ ทุกๆด้าน และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการดำเนินการด้วย รวมทั้งการอพยพประชาชนไปอยู่ถิ่นที่อยู่ใหม่ โดยจัดสรรที่ดินทำกินให้ครัวเรือนละ ๑๓ ไร่ อาจไม่เหมาะสมและตรงตามความต้องการ เพราะเป็นพื้นที่ไม่เหมาะสมแก่การทำการเกษตร

๑.๗) การจัดสรรที่ดินที่อยู่อาศัยให้ครัวเรือนละ ๒ ไร่ทำให้การปลูกสร้างบ้านห่างไกลกัน ทำให้การติดต่อสื่อสารพบปะแลกเปลี่ยน ความคิดเป็นค่อนข้างลำบาก

๑.๘) ในชุมชนและท้องถิ่นยังมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและเด็กซึ่งอาจเกิดจากระบบครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น และเจ้าหน้าที่รัฐยังไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหา

๑.๙) สภาพสังคมปัจจุบัน วัยแรงงานไปทำงานนอกพื้นที่ไม่นิยมทำการเกษตร และ ให้ผู้สูงอายุเลี้ยงลูกหลานในอนาคตจะทำให้ชุมชนขาดแรงงานในพื้นที่ เป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมให้ดี

๒) การบริหารพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

๒.๑) ส่วนราชการระดับตำบลมีบุคลากรน้อย บางหน่วยงานเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบหลายตำบล และขาดงบประมาณดำเนินการ จึงทำให้การแก้ไขปัญหายังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมทั้งยังไม่มีการบูรณาการในการทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง

๒.๒) ส่วนราชการระดับอำเภอมีภาระงานจำนวนมาก ซึ่งปัญหาขาดน้ำของชุมชน เป็นปัญหาที่สำคัญจะต้องมีการบูรณาการ การแก้ปัญหาในทุกมิติ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน แต่ยังขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๒.๓) มูลนิธิปิดทองหลังพระ เป็นองค์กรที่เติมเต็มการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำให้แก่ประชาชนตามศาสตร์พระราชา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาและระเบิดจากตัวเกษตรกรเอง ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะท้องถิ่น และอำเภอจะต้องสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของมูลนิธิปิดทองหลังพระอย่างจริงจังต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกิจกรรมด้านการเกษตรด้านการประมง ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

๓) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

นโยบายของรัฐบาลที่ลงสู่ชุมชนมีจำนวนมาก และบางนโยบายส่งเสริมให้ประชาชน คิดเอง ทำเอง จึงขอสรุปบทเรียนดังนี้

๓.๑) โครงการที่ส่วนราชการรับผิดชอบและลงไปดำเนินการในพื้นที่เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดในแต่ละโครงการ มีประชาชนได้รับประโยชน์ เช่น

(๑)โครงการก่อสร้างซ่อมแซมถนน

(๒) โครงการจัดทำคลองส่งน้ำ

(๓) โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

(๔) โครงการอบรมกลุ่มอาชีพด้านต่าง ๆ

(๕) โครงการธนาคารโค (การส่งเสริมการเลี้ยงโค)

(๖) โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและสัมมาชีพชุมชน

(๗) โครงการส่งเสริมอาชีพวิสาหกิจชุมชน

(๘)โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(๙) โครงแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ)

(๑๐) โครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

๓.๒) โครงการที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้หมู่บ้านดำเนินการโดยตรง เป็นโครงการที่ประชาชนคิดเอง ทำเอง และร่วมรับประโยชน์สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วมทุกมิติ เช่น

(๑) โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน หมู่บ้านละ ๒๕๐,๐๐๐ บาท

(๒) โครงการไทยนิยมยั่งยืน หมู่บ้านละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

(๓) โครงการตำบลละ ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ดังนั้นการดำเนินโครงการตามนโยบายของรัฐบาล จึงมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและหากเพิ่มบทบาทให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม ก็จะสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้ต่อไป

๓.๔ ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning

จากการศึกษาเรียนรู้ Action Learning บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ทำให้ทราบถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม รวมถึงปัญหา ความต้องการ ที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ จนถึง
ปัจจุบัน (เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๒) เป็นเวลา ๕๕ ปีแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการเยียวยาและแก้ไขปัญหาต่างๆที่ประชาชนได้รับอย่างแท้จริง โดยเฉพาะบ้านโนนสะอาดเป็นหมู่บ้านเดียวเมื่อเปรียบเทียบกับ ๙ หมู่บ้านของตำบลทุ่งโป่งที่ยังคงมีปัญหาในหลายๆ ด้าน เนื่องจากมีสภาพพื้นที่เป็นที่สูงสภาพดิน เป็นดินร่วนปนทราย ทำการเกษตรได้เฉพาะการทำไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย ข้าวโพด สำหรับการทำนาก็ทำเฉพาะไว้รับประทานในครอบครัว อีกทั้งจำนวนพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ๗๘๒ ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตร ๖๕๖ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๘๖ ไร่ ไม่สามารถขยายพื้นที่ทำการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ น้ำเพื่อการเกษตรต้องอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ปีไหนเกิดฝนไม่ตกตามฤดูกาล ฝนแล้ง จะทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ผลผลิตตกต่ำ รายได้ของประชาชนก็ลดน้อยไปด้วย ทำให้ประชาชน คนหนุ่มสาว วัยแรงงาน ต้องออกไปทำงานที่อื่นในท้องที่อำเภออุบลรัตน์ (โรงงานพานาโซนิค โรงงานทำกระดาษ) และออกไปทำงานที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ในหมู่บ้านจึงเหลือแต่ผู้สูงอายุ เยาวชนวัยเรียนและเด็ก ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น

จากการที่ นปส. ๗๓ กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๑๐ ได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของบ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในช่วงระหว่างวันที่ ๑ – ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒) จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) เชิงนโยบาย

๑.๑) การที่ภาครัฐจะดำเนินนโยบายต่าง ๆ ควรทำการศึกษา วิจัย และจัดทำประชาพิจารณ์ ถึงผลได้ผลเสีย และควรให้ประชาชนที่ถูกผลกระทบได้รับทราบและเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน รวมถึงให้มีการเตรียมการในส่วนต่างๆ ให้มีความพร้อม ครบถ้วนสมบูรณ์ และคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเป็นสำคัญ

๑.๒) ให้หน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานรวมถึงกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ให้เห็นผลเป็นรูปธรรม

๑.๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการการจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างจริงจังและครบวงจร

๒) เชิงวิชาการ

๒.๑) จัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ การส่งเสริมอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ และการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ต่อไป

๒.๒) จัดให้มีการประชุมและจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้นำชุมชน/ประชาชน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำปัญหาและความต้องการ มาจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านจัดทำแผนงาน/โครงการในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และนำแผนงาน/โครงการ ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณในแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไป

๒.๓) เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญและติดตามประสานการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

๒.๔) จัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

บ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๑ การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

๑.๑ ประวัติความเป็นมา

บ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีประวัติความเป็นมาดังนี้ แต่ก่อนบ้านดอนหันได้อพยพมาจากบ้านแห่ หมู่ที่ ๑ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น คนที่มีที่ดินที่นาอยู่บ้านดอนหันก็ได้มาปรึกษาหารือกันว่า บ้านดอนหัน มีต้นไม้ใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก และได้มีการมาจับจองที่ดินเพื่อที่จะมาทำไร่ ทำนาเพราะว่ามีลำห้วยธรรมชาติล้อมด้านทางทิศตะวันตกโค้งลงด้านทิศใต้ ด้านทิศตะวันตกเรียกว่าล่องค้อ เพราะว่ามีต้นค้อ เป็นจำนวนมาก ต้นน้ำไหลออกจากลำน้ำเชิญ ลัดลงสู่ กุดลัดควายและลงสู่กุดแห่ มีนายสี มุงคุณ และ นายอุทธา หมื่นชั่ง เป็นคนแรกที่อพยพมาจากบ้านแห่ มีที่ดินอยู่ที่หนองสระพังกุดผักแป และ มีป่าเป็นดอนๆ มีต้นหันปกคลุมเป็นจำนวนมาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้าน ว่า บ้านดอนหัน ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายเมียว ยางขาม และผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นายสุภาษิต หลอดอาษา

๑.๒ สภาพทั่วไป

บ้านดอนหัน เป็นหมู่บ้านที่มีแนวเขตติดกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพรม-เชิญ อยู่ในเขตชลประทาน มีลำน้ำเชิญเป็นแหล่งน้ำสายหลักที่ใช้ในการเกษตร และมีพื้นที่ป่าชุมชน ลำห้วย หนอง ต่าง ๆ โครงการเขื่อนน้ำเชิญอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพรม - เชิญ) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ มีพระราชดำริ ให้กรมชลประทานพิจารณาวางโครงการเป็นเขื่อนทดน้ำคอนกรีตเสริมเหล็กขึ้น เมื่อวางโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้กราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ (พระนามเดิม เมื่อครั้งนั้น) ได้เสด็จไปทอดพระเนตรบริเวณที่จะสร้างเขื่อนทดน้ำเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐ และมีพระราชดำรัสให้กรมชลประทานก่อสร้างให้แล้วเสร็จโดยด่วนโดยมีที่ตั้งของเขื่อนน้ำเชิญ ณ บ้านดอนหัน หมู่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯรัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จทอดพระเนตร ครั้งที่สองเมื่อการก่อสร้างใกล้แล้วเสร็จลักษณะเป็นเขื่อนทดน้ำคอนกรีตเสริมเหล็ก โครงการเขื่อนน้ำเชิญอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ ของพสกนิกรอำเภอชุมแพ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และ อำเภอคอนสาร อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

(๑) **อาณาเขตบ้านดอนหัน**

ทิศเหนือ	จด	บ้านหนองบัว	ตำบลชุมแพ	อำเภอชุมแพ
ทิศใต้	จด	บ้านโนนคูณ	ตำบลโนนคูณ	อำเภอคอนสาร
ทิศตะวันออก	จด	บ้านมาลา	ตำบลชุมแพ	อำเภอชุมแพ
ทิศตะวันตก	จด	บ้านกุดแคน	ตำบลตงกลาง	อำเภอคอนสาร

(๒) ข้อมูลทั่วไปบ้านดอนหัน

พื้นที่ ๑,๖๑๓ ไร่ แยกออกเป็น

- ที่อยู่อาศัย ๒๑๓ ไร่
- ที่ดินทำกิน ๑,๒๐๐ ไร่
- ที่ดินสาธารณประโยชน์ ๒๐ ไร่
- จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑๔๖ ครัวเรือน
- จำนวนประชากร ๕๑๒ คน แยก ชาย ๒๕๔ คน หญิง ๒๕๘ คน
- ประปา ๑ แห่ง
- วัด ๑ แห่ง
- สถานีสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า ๑ แห่ง
- หอกระจายข่าว ๑ แห่ง
- ศาลาประชาคม ๑ แห่ง
- แหล่งน้ำ ๕ แห่ง
- โรงสีข้าวชุมชน ๑ แห่ง

(๓) ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ติดกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพรมเชิญ อยู่ในเขตชลประทาน มีลำน้ำเชิญเป็นแหล่งน้ำสายหลักที่ใช้ในการเกษตร และมีพื้นที่ป่าชุมชน ลำห้วย หนอง ต่างๆ

(๔) ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพอากาศ โดยทั่วไป ประกอบด้วย ๓ ฤดู

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธุ์ ถึงเดือนเมษายน
ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม
ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม

(๕) **สถิติปริมาณน้ำฝนและปริมาณน้ำใต้ดิน** โดยทั่วไปตำบลชุมแพ ปริมาณน้ำฝน ๓ ปีย้อนหลัง มีค่าเฉลี่ยประมาณ ๑,๐๕๗.๗๓ มิลลิเมตร ส่วนปริมาณน้ำใต้ดิน อยู่ระหว่าง ๑๐-๒๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

(๖) แหล่งน้ำและระบบชลประทาน

ที่	ชื่อแหล่งน้ำ	หมายเหตุ	ขนาดพื้นที่(ไร่)
๑	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพรมเชิญ	ส่งน้ำให้เกษตรกรเพื่ออุปโภคบริโภค/ใช้ในการเกษตร	พื้นที่ความจุน้ำฝน ๔.๕ ล้าน ลบ.ม.
๒	ลำน้ำเชิญ	ใช้ในการเกษตร	ต้นน้ำจากอุทยานฯ น้ำหนาว
๓	หนองหินลาด	ใช้เกษตรกรเพื่ออุปโภคบริโภค/ใช้ในการเกษตร	๑๘๐ ไร่
๔	กุดลาดควาย	ใช้ในการเกษตร	๔๗ ไร่
๕	หนองน้อย	ใช้ในการเกษตร	๘ ไร่
๖	บ่อบาดาลประจำหมู่บ้าน	ส่งน้ำให้ประชาชนเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน	ขุดลึก ๔๘ เมตร

(๗) พืชเศรษฐกิจ

ที่	ชื่อพืช	จำนวนพื้นที่ที่ปลูก (ไร่)	จำนวนครัวเรือน	ฤดูที่ปลูก
๑	ข้าวนาปี	๙๑๗	๗๒	ฤดูฝน/นาปี
๒	ข้าวนาปรัง	๓๔๗	๔๑	ฤดูแล้ง/นาปรัง
๓	อ้อย	๑๕๘	๑๑	ตลอดปี
๔	ยางพารา	๑๕	๒	ตลอดปี
๕	พริก	๑๑๕	๔๕	ฤดูแล้ง
๖	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๘๗	๒๑	ฤดูแล้ง
๗	ถั่วเหลือง	๑๑๔	๒๔	ฤดูแล้ง
๘	พืชอื่นๆเช่น พืชผัก แตงกวา ฯลฯ	๒๕	๑๔๖	ตลอดปี

(๘) ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

- ที่ดินสาธารณประโยชน์

- แปลงที่ ๑ ชื่อ หนองทุ่งหินลาด
  ขนาดพื้นที่ ๑๒๗ ไร่ การใช้ประโยชน์ กักเก็บน้ำ
- แปลงที่ ๒ ชื่อ หนองน้อย
  ขนาดพื้นที่ ๑๒ ไร่ การใช้ประโยชน์ ปล่อยปลา
- แปลงที่ ๓ ชื่อ โนนภูดิน
  ขนาดพื้นที่ ๓๒ ไร่ การใช้ประโยชน์ ปลูกป่าไม้

แปลงที่ ๔ ชื่อ โคกหนองหิน
ขนาดพื้นที่ ๑๔ ไร่ การใช้ประโยชน์ อนุรักษ์ดิน

- แปลงที่ ๕ ชื่อ ที่ดินสาธารณประโยชน์ป่าช้าสัตว์
  ขนาดพื้นที่ ๘๐ ไร่ การใช้ประโยชน์ เลี้ยงสัตว์

๒.๑.๓ ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

การประกอบอาชีพ อาชีพหลักอาชีพเสริม

๑) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม(ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์) ๕๓ ครัวเรือน

๒) ประกอบอาชีพรับราชการ ๘ ครัวเรือน

๓) ประกอบอาชีพค้าขาย ๔ ครัวเรือน

๔) ประกอบอาชีพรับจ้าง ๑๑๐ ครัวเรือน

๕) ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน ๑๙ ครัวเรือน

รายได้เฉลี่ย ๓๘,๘๖๙ บาท / คน ปี

๒.๑.๔ ศาสนาและวัฒนธรรม

ศาสนสถาน วัดพุทธ ๑ แห่ง พระสงฆ์ ๓ รูป

๑) ทุก ๆ ปี จะมีการเลี้ยงบ้าน และทำพิธีบวงสรวงศาลเจ้าปู่ประจำบ้าน

๒) เดือนเมษายนของทุกปี ชาวบ้านได้พากันสงค์น้ำที่โนนภูดิน เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข

๓) ชาวบ้านได้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทย คือการทำบุญประจำปี อาทิ บุญมหาชาติ บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญผ้าป่าและบุญกฐิน เป็นต้น

<u>๒.๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน</u>

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านดอนหัน และสังเกตพบว่า การบริหารจัดการหมู่บ้าน มีปัจจัยที่ส่งเสริมให้บ้านดอนหัน ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีการบริหารจัดการภายในหมู่บ้านที่ดี มี ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการ กลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ และตัวแทนชาวบ้าน พบวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมมาจากรุ่นบรรพบุรุษ เน้นการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายมีบ้านเรือนเป็นครอบครัวเดียว การอยู่รวมกันในสังคมเป็นสังคมเครือญาติ มีความรักความสามัคคี รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ชอบเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ผู้นำหมู่บ้าน

บ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ และมีผู้นำหมู่บ้าน ดังนี้

๑) นายพุทธชพัฒน์ พูนศรีนันทพัทธ กำนันตำบลชุมแพ

๒) นายสุภาษิต หลอดอาสา ผู้ใหญ่บ้าน

๓) นายเสถียร เจนภัย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

๔) นางจรัส จวบสุข ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

๕) นายสถาพร เพ็ญบุญสมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนตำบล

๖) นายฉลอง เจริญคุณ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

๒.๒.๒ ผู้ที่มีความรู้ ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ในหมู่บ้าน

๑) ผู้มีความรู้ด้านศาสนา / ศิลปวัฒนธรรม / ประเพณีท้องถิ่น เช่น มรรคทายก หมอสูตร หมอลำ หมอแคน นักดนตรีพื้นบ้าน นักแต่งกลอนลำ นักผญา และกวีต่างๆ ได้แก่

๑)	นายสุข	เบญจวะนิจ	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๕๓	มรรคทายก
๒)	นายดี	สิทธิ์พันธ์	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๘	นักผญา
๓)	นายไสว	ทาขุลี	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๒	เป่าแคน
๔)	นายพันธ์	กุดจอมศรี	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๖๕	ศาสนา
๕)	นางทอง	เจริญคูณ	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๕๖	ประเพณี
๖)	นางคำ	ผิวนางงาม	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๘๒	วัฒนธรรม

๒) ผู้มีความรู้ด้านงานหัตถกรรม เช่น งานแกะสลัก ช่างปั้น ช่างไม้ จักสาน ทอผ้า และหัตถกรรมอื่นๆ ได้แก่

๑)	นายบุญ	เจริญคุณ	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๔๒	จักสาน
๒)	นายสุบัน	เจนทาง	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๑๒	จักสาน

๓) ผู้มีความรู้ด้านการเกษตรเช่นเกษตรผสมผสานเกษตรธรรมชาติ การขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยีการขยายพันธุ์พืชและสัตว์ ได้แก่

๑)	นายแผน	หมื่นชั่ง	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๗๔	ขยายพันธ์พืช
๒)	นายขันติ	แกนภูเขียว	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๑๔	เกษตรธรรมชาติ
๓)	นายทำนอง	เจริญคุณ	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๕๓	เกษตรผสมผสาน

๔) ผู้มีความรู้ด้านการแปรรูปถนอมอาหาร ได้แก่

๑)	นางบัวลี	นาคเวียง	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๗๑	แปรรูปอาหาร
๒)	นางจำนงค์	ชันธุระ	ที่อยู่บ้านเลขที่ ๙๔	แปรรูปอาหาร

๕) ผู้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชน กลุ่มองค์กร ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายองค์กรชุมชน ได้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

๑)	นายสุภาษิต	หลอดอาสา	ประธาน
๒)	นายเสถียร	เจนภัย	รองประธาน
๓)	นางจรัส	จวบสุข	เลขานุการ
๔)	นายประเสริฐ	ทีภูเวียง	เหรัญญิก
๕)	นายประจิตร	รถหามแห	กรรมการ
๖)	นายสมเปียง	หลอดอาสา	กรรมการ
๗)	นายยงค์	เติมวิถี	กรรมการ
๘)	นายทำนอง	เจริญคุณ	กรรมการ

๖) คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน ประกอบด้วย

๑) นางพานทอง	โฮมหงษ์	ประธาน
๒) นางหลุน	เจริญคุณ	รองประธาน
๓) นางทองดาว	บุดลัด	เลขานุการ
๔) นางจรัส	อุดมสุข	เหรัญญิก
๕) นางพันมณี	จันไทย	กรรมการ
๖) นางบัวสาร	เบญจวะนิจ	กรรมการ
๗) นางสาคร	คุณโคธา	กรรมการ
๘) นางจำนงค์	ซุ้มธุระ	กรรมการ
๙) นางอั้ว	แสงจันดา	กรรมการ
๑๐) นางพรมเพชร	ชัยบุญ	กรรมการ
๑๑) นางสุพรรณ	คำโลห์	กรรมการ
๑๒) นางเสวียน	ผิวนางงาม	กรรมการ
๑๓) นางหนูเลี่ยม	แก้วโท	กรรมการ
๑๔) นางหนูเลื่อม	อ่อนศรี	กรรมการ
๑๕) นางบุญมี	ชัยธุระ	กรรมการ

๒.๒.๓ แหล่งเงินทุนในหมู่บ้านและกลุ่มอาชีพ

๑) กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ ๙ บ้านดอนหัน ที่ตั้งเลขที่ ๘๙ จัดตั้งเมื่อวันที่ ๑๔ เดือน ตุลาคมพ.ศ. ๒๕๔๔ สมาชิกก่อตั้ง ๗๓ คน สมาชิกปัจจุบัน ๗๓ คน ทุนของกลุ่ม ๑,๖๔๐,๐๐๐ บาท ซึ่งได้จากระดมทุนจากสมาชิก ๖๔๐,๐๐๐ บาท จากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทคณะกรรมการ ๙ คน ประธานชื่อ นายสนอง เจริญคุณ

๒) กลุ่มเกษตรกร หมู่ที่ ๙ บ้านดอนหัน ที่ตั้งเลขที่ ๘๙ จัดตั้งเมื่อวันวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ สมาชิกก่อตั้ง ๕๓ คน สมาชิกปัจจุบัน ๖๕ คน ทุนของกลุ่ม ๑,๑๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งได้จากระดมทุนจากสมาชิก ๑๒,๑๘๕ บาท จากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการ ๑,๑๐๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการ ๙ คนประธานชื่อ นายสนอง เจริญคุณ

๓) กลุ่มออมทรัพย์ หมู่ที่ ๙ บ้านดอนหัน ที่ตั้งเลขที่ ๘๙ จัดตั้งเมื่อวันวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ สมาชิกก่อตั้ง ๘๓ คน สมาชิกปัจจุบัน ๗๓ คน ทุนของกลุ่ม ๖๔,๘๔๒ บาท ซึ่งได้จากระดมทุนจากสมาชิก ๑๐๐ บาท คณะกรรมการ ๙ คน ประธานชื่อ นายสนอง เจริญคุณ

๔) กลุ่มข้าวมะลิอินทรีย์ หมู่ที่ ๙ บ้านดอนหัน ที่ตั้งเลขที่ ๘๙ จัดตั้งเมื่อวันวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ สมาชิกก่อตั้ง ๓๑ คน สมาชิกปัจจุบัน ๓๑ คน ทุนของกลุ่ม ๘,๖๐๖ บาท ซึ่งได้จากระดมทุน

จากสมาชิก ๓,๘๓๐ บาท จากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการ ๘,๖๐๖ บาท คณะกรรมการ ๕ คน ประธานชื่อ นายสนอง เจริญคุณ

๕) กลุ่มกลุ่มทอผ้า (สายฝน) หมู่ที่ ๙ บ้านดอนหัน ที่ตั้งเลขที่ ๘๐ จัดตั้งเมื่อวันวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ สมาชิกก่อตั้ง ๑๕ คน สมาชิกปัจจุบัน ๑๕๔ คน ทุนของกลุ่ม ๑๐,๐๐๐ บาท จากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการ ๑๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการ ๕ คน ประธานชื่อ นางบานทอง โฮมหงษ์

๒.๒.๔ ผลิตภัณฑ์ชุมชน

๑) ผ้าทอ กลุ่มทอผ้า(สายฝน) บ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ สามารถติดต่อได้ที่ นางบานทอง โฮมหงษ์ เลขที่ ๘๐ บ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น กำลังการผลิต ๒๐๐ บาท / ชิ้น ราคา ๑๐๐ บาท / ชิ้น

๒) ผ้าทอเสื่อกก ชื่อกลุ่ม กลุ่มทอเสื่อกก บ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ สามารถติดต่อได้ที่ กลุ่มสตรีบ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

๒.๒.๕ สถานะของทุนบุคคลและครอบครัว

ทุนทางสังคม หมู่ที่ ๙ บ้านดอนหัน ในหมู่บ้านมีทุนระดับบุคคลจำนวน ๑๘ คน ที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นต้นแบบของชุมชน เป็นคนเก่งคนดีคนสำคัญ ที่สามารถดำเนินกิจกรรมในชุมชนจนกระทั่งเกิดผลกระทบด้านบวกสู่ชุมชน ได้แก่

๑) บุคคลต้นแบบด้านสังคมพฤติกรรมตามวิถีชุมชนท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ นายไสว ทาขุลี นายประยนต์ คิดทรัพย์ นายแผน หมื่นชั่ง นางสมพาน คิดทรัพย์ โดยการเป็นปราชญ์ผู้มีความรู้ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและสมุนไพร ด้านพิธีการทางศาสนาและความเชื่อในชุมชน ทั้งนี้จะเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังคม วัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพตามบริบทพื้นที่ตลอดทั้งการอนุรักษ์ประเพณีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน

๒) บุคคลที่เป็นผู้นำในด้านการบริหารจัดการชุมชน และการประสานงานกับหน่วยงานเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้ตั้งกฎระเบียบชุมชนเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามพร้อมทั้งการดูแลรักษาความสงบและความปลอดภัยในชุมชน การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในชุมชนของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆที่ให้การนับสนับสนุน ทั้งด้านการเมืองการปกครอง ด้านสวัสดิการชุมชน ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อ เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้นำชุมชนทั้งผู้นำท้องที่ผู้นำท้องถิ่นหรือเป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้การเคารพนับถือที่สามารถ กำกับดูแลงานและกิจกรรมในชุมชนได้ ได้แก่ นางโอภาส ผิวนางาม นางบุญมี มุคลักษณ์ นางพานทอง โฮมหงษ์ นางประเสริฐ ผิวนางาม นายสุภาษิต หลอดอาษา นายสมาน คำโล่ นายสถาพร เพ็ญบุญ นายฉลอง เจริญคุณ นางทองดาว มุคลักษณ์

๓) แกนนำคนสำคัญที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานเพื่อการแก้ไขปัญหาและความต้องการในชุมชน ผ่านการดำเนินการในกลุ่มต่างๆในชุมชนเพื่อการสร้างผลกระทบต่อคนในชุมชนประกอบด้วยนายคำพอง โฮมหงษ์ นายประเสริฐ ทีภูเวียงนายทำนอง เจริญคุณ อันส่งผลให้เกิดงานเกิดอาชีพ เกิดการร่วมตัวเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของคนในชุมชน เพื่อเข้ามีมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกรข้าวมะลิอินทรีย์กลุ่มสตรีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

๒.๒.๖ สถานะของกลุ่มทางสังคมและองค์กรชุมชน

ทุนกลุ่มทางสังคมและองค์กรชุมชน ของหมู่ที่ ๙บ้านดอนหัน ในหมู่บ้านมีการร่วมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนและเสริมความเข้มแข็งในกระบวนการจัดการตนเองการแก้ไขปัญหาและความต้องการในชุมชนแต่ละด้าน สถานะของทุนระดับหน่วยงานและแหล่งประโยชน์ เป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาและการดำรงชีวิตที่ควบคู่ไปกับเอกลักษณ์ความเป็นอยู่ของคนในหมู่ที่ ๙ บ้านดอนหัน ประกอบด้วย

๑) วัดดาวเรือง ตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๐ เนื้อที่ ๗ ไร่ ใช้ทำบุญตามประเพณีต่างๆ ปัจจุบันมีพระปลัด ณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี เจ้าอาวาสวัดดาวเรือง

๒) เขื่อนทดน้ำลำน้ำเชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ทรง มีประราชดำริสร้างเขื่อนทดน้ำลำน้ำเชิญ ในปี พ.ศ.๒๕๑๙ แล้วเสร็จใน ปี พ.ศ.๒๕๒๐ เป็นเขื่อนทดน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ของตำบล ชุมแพ ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ และตำบลโนนคูณ ตำบลโคกสะอาด อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งลำน้ำเชิญไหลผ่าน เพื่อให้ประชาชนใช้เพื่อการเกษตร

๓) สถานีสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าบ้านดอนหันได้รับการถ่ายโอนมาจากโครงการชลประทานขอนแก่น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ใช้ประโยชน์ในการสูบน้ำให้แก่สมาชิกในเขตตำบลชุมแพ ตำบลโคกสะอาด โดยสมาชิกจ่ายค่าสูบน้ำเป็นรายชั่วโมง ๆ ๗๕ บาท องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

๔) ที่ทำการกลุ่มผู้ใช้น้ำ ใช้จัดประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำฝั่งซ้าย และฝั่งขวา ลุ่มน้ำพรม-เชิญ

๕) สถานีโทรทัศน์ ITV.เป็นเสาส่งสัญญาณโทรทัศน์ในเขตพื้นที่โดยเช่าเป็นรายปี ก่อตั้งปี พ.ศ.๒๕๕๐

๖) หนองทุ่งหินลาด มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๑๕ ไร่ เป็นที่หนองสาธารณะ ประโยชน์เก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง และใช้ประโยชน์ในการออกกำลังกาย ได้รับงบประมาณจากกรมชลประทาน จำนวน ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ในปี พ.ศ.๒๕๖๐

๗) หนองน้อย มีเนื้อที่ ๘ ไร่ เป็นหนองขุดลอกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ งบประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง

๘) โนนภูดิน เนื้อที่ ๖๐ ไร่ เป็นสถานที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ส่วนมาเป็นมากเป็นป่าเต็ง ป่าจิก ป่ารัง ต้นมะค่า ประชาชนในพื้นที่ในการหาของป่ามาขาย และบริโภค

๙) โคกหนองหิน มีเนื้อที่ ๒๐ ไร่ เป็นที่เลี้ยงสัตว์ของประชาชน

๑๐) ที่ดินสาธารณะประโยชน์ (ป่าช้า เลี้ยงสัตว์) มีเนื้อที่ ๘๐ ไร่ ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยง และเป็นป่าชุมชน

๑๑) ลำน้ำเชิญเป็นลำน้ำเกิดตามธรรมชาติ ต้นน้ำมาจากอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว และเขื่อนจุฬาภรณ์ เป็นแหล่งน้ำสายหลักที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตร ของชุมชน อำเภอชุมแพ และอำเภอใกล้เคียง

๑๒) กุดลัดควาย เป็นหนองน้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตร แก้ปัญหาภัยแล้ง

๑๓) ป่าช้าบ้านดอนหัน เนื้อที่ ๘๐ ไร่ ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพริก ปลูกมะเขือ

๑๔) ศาลาประชาคม ใช้เป็นที่ประชุมอบรมเนื่องในโอกาสต่างๆ ได้งบประมาณมาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ.๒๕๔๙

๑๕) หอกระจายข่าวใช้ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร แจ้งเหตุ งบประมาณ ๙๙,๘๐๐ บาท ในปี พ.ศ.๒๕๖๐ จากโรงงานไฟฟ้าไบโอฟลูเอล

๑๖) ลานกีฬา/ลานตากข้าว ใช้ในการเล่น และตากข้าว ของคนในชุมชน งบประมาณในการก่อสร้าง ๗๗,๐๐๐ บาท งบจากโครงการ SML และตำบลละ ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๑๗) โรงสีข้าวชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายให้กับสมาชิก ในการสีข้าว มีสมาชิกทั้งหมด ๘๓ ครัวเรือน มีเงินปันผลให้แก่สมาชิกทุกปี มีเงินกองทุนทั้งหมด ๒๗,๐๐๐ บาทได้รับงบประมาณจากรัฐบาลโครงการประชารัฐ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐

๑๘) ประปาหมู่บ้าน ก่อตั้งมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๕๙ มีงบประมาณในการก่อสร้าง ๕๐๐,๐๐๐ บาทงบทุนหมุนเวียน ๑๑๗,๐๐๐ บาท

๒.๒.๗ สถานะทุนระดับชุมชนและหมู่บ้าน

ทุนระดับชุมชนและหมู่บ้านของหมู่ที่ ๙บ้านดอนหัน ในหมู่บ้านมีการร่วมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนและเสริมความเข้มแข็งในกระบวนการจัดการตนเองการแก้ไขปัญหาและความต้องการในชุมชนแต่ละด้าน ประกอบด้วย กองทุนเงินล้าน จำนวนสมาชิก ๘๙ คน การดำเนินงาน กองทุนปล่อยให้สมาชิกกู้ได้คนละ ๓๐,๐๐๐ บาท/คน เก็บ ดอกเบี้ยร้อยละ ๕๐ สตางค์ ไม่มีค่าสมัครแต่เป็นการออมสัจจะ ๑๓๐ / ปี จะเปิดรับสมัครใหม่ทุกปีและขยายกองทุนด้วยดอกเบี้ย วัตถุประสงค์เพื่อปล่อยกู้นำไปเป็นทุนประกอบอาชีพ

๒.๒.๘ โอกาสของการแก้ปัญหาจนเกิดวิธีการทำงานในการจัดการตนเอง

จากสถานการณ์การแก้ปัญหาของตำบลที่ผ่านมานำมาสู่วิธีการทำงานในการจัดการตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งของตำบลแสดงให้เห็นจาก ความร่วมมืออย่างแข็งขัน ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

ประชาชนในหมู่บ้านมีปัญหา มีรายได้น้อย ประสบปัญหาภาระหนี้สิน จากการประกอบอาชีพทำการเกษตรที่มีต้นทุนจากการผลิตสูง เช่น ค่าปุ๋ย ค่าแรงงาน เป็นต้น จากการขาดรายได้จึงเกิดการรวมกลุ่มของราษฎร ในหมู่บ้าน ที่มีอาชีพเดียวกัน และความคิดคล้ายกัน บริหารจัดการกลุ่มด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการแต่ละกลุ่ม ทำให้กลุ่มเข้มแข็งช่วยเหลือตนเองได้และช่วยเหลือชุมชน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรข้าวมะลิอินทรีย์กลุ่มสตรี กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จากการรวมกลุ่มในหมู่บ้านทำให้ประชาชนอยากพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพึ่งตนเองโดยตัวผู้นำและชาวบ้านต่างร่วมแรงร่วมใจ นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาชุมชน มีความเสียสละมองเห็นถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาหมู่บ้านและพร้อมเป็นชุมชนต้นแบบในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นแรงผลักดันให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น และเกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานองค์กรภาครัฐ และ เอกชน ทั้งในพื้นที่ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

๒.๒.๙ วิธีการทำงาน

ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานชุมชน คณะกรรมการ และแกนนำด้านต่าง ๆ ในชุมชน มีวิธีการทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านจัดการตนเองโดยใช้หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่ม หมู่บ้านและ องค์กรให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ สร้างการมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนการแสดงความคิดเห็นในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านการต่อยอดงาน เพิ่มศักยภาพโดยการส่งเสริมการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่าย ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพยกย่องชมชยคนที่ทำดี สร้างการยอมรับ และอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข เกิดความรู้สึกรักชุมชนและทำงานเพื่อชุมชน

ทิศทางการพัฒนาเริ่มต้นจาก ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน แกนนำทุก ๆ ด้าน ปราชญ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ ในชุมชน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ร่วมกันจัดทำข้อมูลวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และความต้องการของประชาชนนำเข้าสู่เวทีประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็นของคนทั้งหมู่บ้านให้ร่วมกันแสงความคิดเห็นร่วมหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิด และต่อยอดการพัฒนางาน กลุ่ม แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาในระดับหมู่บ้านเพื่อเข้าใจร่วมกัน ให้แผนโครงการที่ร่วมกันจัดทำขึ้นนั้นเป็นเครื่องมือในการประสานการทำงาน ขอความช่วยเหลือทั้งด้านคน งาน งบประมาณจากหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ที่มีนอกชุมชน

๒.๒.๑๐ ผลผลิตและผลลัพธ์

ประชาชนชุมชนบ้านดอนหัน มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้านตนเอง ให้การยอมรับผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน รวมถึงแกนนำในทุก ๆ ด้าน เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมตามอาชีพ และความถนัดและสอดคล้องตามทุนทางสังคมที่อยู่ในชุมชน บริหารกลุ่มในรูปแบบคณะกรรมการทำให้กลุ่มเข้มแข็ง มีกลุ่มในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มเกษตรกรข้าวมะลิอินทรีย์กลุ่มสตรีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในชุมชนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาชุมชน

๒.๓.๑ โครงการไทยนิยม ยั่งยืน

โครงการไทยนิยม ยั่งยืน เป็นสิ่งที่ต่อยอดมาจากแนวคิด **"โครงการประชารัฐ"** ในการแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยั่งยืน ในทุก ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงความมั่นคง ซึ่งคอนเซ็ปต์ของไทยนิยม ยั่งยืน จะเป็นการจัดสรรงบประมาณลงไปในแต่ละพื้นที่อย่างเท่าเทียม ตามความต้องการของประชาชน เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศ พร้อมกับให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โครงการไทยนิยม ยั่งยืน จะแบ่งการดำเนินงานออกเป็น ๓ ช่วง คือ

ช่วงแรก : รับฟังความคิดเห็น

เริ่มลงพื้นที่ไปแล้วตั้งแต่วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ และจะทยอยรับฟังความคิดเห็นให้ครบทั่วประเทศ จนถึงวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑ โดยเน้นลงพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความเดือดร้อนเป็นรายครัวเรือนรายบุคคล

ช่วงที่สอง : สร้างความรับรู้และปฏิบัติตามสัญญาประชาคม

ระหว่างวันที่ ๒๑ มีนาคม จนถึง ๑๐ เมษายน ๒๕๖๑ โดยจะเป็นการลงพื้นที่ไปสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน จากการเปิดรับฟังเสียงสะท้อนของคนในชุมชน แล้วกำหนดเป็นความตกลงของการอยู่ร่วมกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ

ช่วงสุดท้าย : สร้างการรับรู้ ปรับความคิด เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

เป็นการปรับความคิดของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ให้ถูกต้อง เพื่อเดินหน้าพัฒนาไปพร้อมกัน โดยระหว่างวันที่ ๑๑-๓๐ เมษายน ๒๕๖๑ จะเป็นการสร้างการรับรู้ ปรับความคิดตามวิถีไทย วิถีพอเพียง และระหว่างวันที่ ๑-๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ จะเป็นการร่วมแก้ปัญหา รู้เท่าทันยาเสพติด

หมู่บ้านดอนหันได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด โดยนำปัญหาทั้งหมดมาหารือกันได้ข้อยุติคือประชาชนมีปัญหาในเรื่องน้ำอุปโภค ที่ประชาชนจะต้องซื้อน้ำดื่มทำให้สิ้นเปลือง จึงเสนอขอโครงการตู้น้ำดื่มหยอดเหรียญเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดตามความต้องการของชาวบ้านโครงการไทยนิยมยั่งยืนจึงเป็นโครงการที่ดี มีประโยชน์ แก้ปัญหาของประชาชนโดยประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

๒.๓.๒ โครงการยกระดับศักยภาพหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ

โครงการยกระดับศักยภาพหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๙ ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ โดยได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภูมิภาคทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสาธารณประโยชน์ สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นไปความต้องการของประชาชนในพื้นที่ตามแนวทางประชารัฐ มีเป้าหมายดำเนินการในหมู่บ้านทั้งหมด ๗๔,๖๕๕ หมู่บ้านทั่วประเทศ โดยสนับสนุนงบประมาณให้หมู่บ้านละ ๒.๕ แสนบาท เป็นงบประมาณรวมทั้งสิ้น ๑๘,๗๖๐ ล้านบาท กรอบระยะเวลาดำเนินการภายใน ๙๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ - ๓๑ มกราคม ๒๕๖๐ หมู่บ้านดอนหันได้เสนอโครงการ โรงสีประชารัฐ ที่แก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านต้องไปจ้างโรงสีเอกชน ทำให้ถูกโกงปริมาณ น้ำหนัก ทำให้ได้ข้าวสารที่สีน้อยกว่าที่ควรจะได้ เมื่อมีโครงการ โรงสีประชารัฐ ตามโครงการยกระดับศักยภาพหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการถูกเอาเปรียบจากเจ้าของโรงสี และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อันเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

๒.๓.๓ โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นนโยบายนี้เป็น "เรือธง" หรือจุดขายหลักของนโยบายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยของรัฐบาล ก็คงจะไม่ผิดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงปลายปีมีการแจกของขวัญปีใหม่ให้กับผู้ถือบัตรซึ่งมีอยู่ราว ๑๑ ล้านคนทั่วประเทศ ซึ่งจะมีการแจกเพิ่มเติมให้กับกลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้ที่ไม่สามารถเดินทางมาลงทะเบียนรอบปกติที่ผ่านคุณสมบัติอีกกว่า ๓ ล้านราย ในช่วงกลางเดือน ธ.ค.ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการแจก**เงิน**คนละ ๕๐๐ บาทให้สามารถถอน**เงิน**จากบัตรผ่านเครื่องเอทีเอ็ม ช่วยจ่ายค่าน้ำ-ค่าไฟ ช่วยจ่ายค่าเช่าบ้านเดือนละ ๔๐๐ บาทให้แก่ผู้สูงอายุ หรือแม้แต่ช่วยจ่ายเงินค่าเดินทางไปรักษาพยาบาลคนละ ๑,๐๐๐ บาทให้กับผู้สูงอายุ ล้วนแล้วแต่เป็นสิทธิประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นของผู้ถือ**บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ**ซึ่งได้รับเป็นของขวัญปีใหม่ในช่วงส่งท้ายปี ๒๕๖๑ โครงการนี้สำหรับหมู่บ้านดอนหัน เห็นว่ามีข้อดี คือรัฐช่วยเหลือค่าใช้จ่ายของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน แต่มีข้อเสียคือทำให้ประชาชนเกียจคร้าน ไม่ขยันขันแข็ง เพราะเห็นว่ารัฐช่วยเหลืออยู่ค่าใช้จ่ายแล้ว

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning

๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

๑.๑ ความเสี่ยงต่อการขาดแหล่งน้ำเพื่อการทำการเกษตรขาดองค์ความรู้ในการกักเก็บน้ำอย่างเพียงพอ ในฤดูฝน และในฤดูแล้งอาจเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคและน้ำเพื่อการเกษตร

๑.๒ ความเสี่ยงจากกรณีความขัดแย้งอันอาจเกิดจาก การขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า

๑.๓ ความเสี่ยงต่อภาวะหนี้สินที่มีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการกู้ยืม ได้โดยง่าย

๒ ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้ด้านวิชาการเกษตร(เกษตรอินทรีย์/เกษตรปลอดสาร)มีการใช้สารเคมีในการผลิตเป็นจำนวนมาก ต้นทุนการผลิตสูง(ปุ๋ย สารเคมี ยาฆ่าแมลง)

๓ ความเสี่ยงต่อการทำการเกษตรแบบผู้จัดการ(จ้างทำนา ทำการเกษตร ในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต)

๔ ความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ ซึ่งเกิดจากการใช้สารเคมี ในพืชผลทางการเกษตร

๕ ความเสี่ยง ในการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร ไม่ได้ราคา เนื่องจาก การผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน(สารพิษตกค้าง ต้นทุนการผลิตสูง)

๖ ความเสี่ยงของค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ทางด้านวัตถุ และสิ่งของฟุ่มเฟือย ขาดการประหยัด ไม่มีเงินออม

๗ ความเสี่ยงของชุมชน ที่อาจปรับเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง หรือสังคมเชิงเดียว เนื่องจากการสื่อสารการคมนาคม เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่เปลี่ยนแปลงไป

๓.๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน

ปัจจัยภายใน ปัจจุบันชุมชนบ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ ยังคงไว้ซึ่งสภาพของความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีอัตลักษณ์ประจำถิ่นเป็นของตนเอง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำ นำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ในการทำการเกษตร มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ส่งผลให้คน ครอบครัว ชุมชน มีความสุข

ปัจจัยภายนอก อันได้แก่ เทคโนโลยี นวัตกรรม ยังเผยเข้ามายังไม่มากนัก ภาครัฐ จึงควรตระหนักถึง วิถีความเป็นอยู่ของชุมชน โดยนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ อาทิการขุดบ่อน้ำ(บ่อพวง) หลุมขนมครก เพื่อเก็บน้ำในฤดูน้ำหลากหรือมีมาก การส่งเสริมภาคการเกษตรโดยไม่ใช้เคมี การปลูกฝังค่านิยมในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า โดยมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม รวมทั้ง ความภาคภูมิใจ ที่ปรากฏจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เสด็จ ถึง ๒ ครั้ง เพื่อสร้างเขื่อนทดน้ำพรม-เชิญ (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพรม-เชิญ) ภาครัฐต้องเร่งขยายผล ศูนย์เรียนรู้ โดยให้คน ชุมชน สังคม ร่วมเป็นเจ้าของ

๓.๓ บทเรียนที่ได้รับในด้าน

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

การบริหารจัดการชุมชน อยู่ในระดับดี ผู้ใหญ่บ้าน บริหารในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานชุมชน คณะกรรมการ และแกนนำด้านต่าง ๆ ในชุมชน มีวิธีการทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านจัดการตนเอง โดยใช้หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มหมู่บ้านและองค์กรให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ สร้างการมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนการแสดงความคิดเห็นในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน

นอกจากนั้น ยังพบว่ามีการบริหารจัดการชุมชน โดยผู้นำชุมชนที่เข็มแข็ง มีศักยภาพของคนในชุมชน อยู่ในระดับดี มีความร่วมมือระหว่างประชาชน ภาครัฐ ทั้งในระดับท้องที่ ท้องถิ่น อำเภอ เป็นอย่างดี จากประเด็นดังกล่าว ภาครัฐควรมีการต่อยอดการพัฒนา ด้วยการ ส่งเสริม สนับสนุน ต่อยอด เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

- การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

การพัฒนาระดับตำบลบ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ(อบต.ชุมแพ) พบว่า อบต.ชุมแพ ได้ดำเนินโครงการ/แผนงาน/กิจกรรม ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ดังนี้

<u>ด้านโครงสร้างพื้นฐาน</u> ประกอบด้วย

๑.โครงการก่อสร้างปรับปรุงถนนลาดยาง/คสล. จากบ้านดอนหัน ถึง โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพรม-เชิญ(กรมชลประทาน)

๒.โครงการขยายเขต/ซ่อมแซม ไฟฟ้าสู่แหล่งทำการเกษตร

๓.โครงการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะภายในหมู่บ้าน

๔.โครงการขุดลอกหนองทุ่งหินลาด

๕.โครงการขยายไหล่ทางสายกลางหมู่บ้าน

๖.โครงการปรับปรุงผิวการจราจร(หินคลุก) ถนนรอบหมู่บ้าน และถนนสู่แหล่งการเกษตร สายหนองหว้า

๗.โครงการก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน

๘.โครงการรางระบายน้ำภายในหมู่บ้าน

<u>ด้านเศรษฐกิจและการมีอาชีพ รายได้และการมีงานทำ</u> ประกอบด้วย

๑.กิจกรรมส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโค

๒.กิจกรรมส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้

๓.ส่งเสริมให้ประชาชนรักการออม

๔.กิจกรรมส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ

๕.อบรมอาชีพแก่ครัวเรือน เพื่อเพิ่มรายได้

๖.อบรมส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์

ด้านสังคม การเมือง การปกครอง การศึกษาประกอบด้วย

๑.กิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยหมู่บ้าน

๒.กิจกรรมการดูแลครอบครัวที่อ่อนแอ ไร้ที่พึ่ง ผู้สูงอายุที่อยู่กับเด็กตามลำพัง

๓.กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔.กิจกรรมจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

๕.กิจกรรมอบรมส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์

๖.กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมประเพณีไทย

๗.การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภายในหมู่บ้านดอนหัน

๘.กิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งและต่อต้านการขายสิทธิ ขายเสียง

๙.กิจกรรม ปลูกป่า/ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบหมู่บ้าน

การพัฒนาระดับอำเภอ อำเภอชุมแพได้ดำเนินการวางแนวทางในการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาอำเภอ เพื่อเน้นการพัฒนาระดับพื้นที่ หมู่บ้าน ตำบล โดยมุ่งพัฒนาในภาคการเกษตรด้วยการ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าประสงค์ ดังนี้

๑. มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม เพื่อให้ประชาชน อยู่ดี มีสุข บ้านเมือง สงบเรียบร้อย

๒. มุ่งพัฒนาสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ ลดปัญหาอาชญากรรม ประชาชนสุขภาพแข็งแรง

๓. เสริมสร้างการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคมในระดับอำเภอ

๔. มุ่งพัฒนาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ระหว่างอำเภอใกล้เคียง

๕.มุ่งพัฒนาเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตร และแหล่งผลิตอาหาร

๖.ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิญวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จัก

๗.สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณภาพ

ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอำเภอ ดังนี้

๑. การเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขัน

๒. การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมสู่ชุมชนเข็มแข็ง

๓. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่ความยั่งยืน

๔. เสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๕. การพัฒนาระบบการบริหารงานเพื่อมุ่งสู่การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐ(ในการบริหารจัดการน้ำ)

แหล่งน้ำต้นทุน : แหล่งน้ำต้นทุนที่สำคัญ คือ เขื่อนเก็บกักน้ำของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่

๑. เขื่อนจุฬาภรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ความจุ ๑๖๓.๗๕๑ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นแหล่งน้ำต้นทุนหลักของลุ่มน้ำพรม-เชิญ สถิติโดยเกณฑ์เฉลี่ย พบว่า การปล่อยน้ำจะปล่อยเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้าผ่านเครื่องกำเนินไฟฟ้าลงลำน้ำเชิญ เฉลี่ยปีละ ๑๑๒ ล้านลูกบาศก์เมตร (ร้อยละ ๗๑ ของปริมาณน้ำที่ปล่อยจากอ่างฯ ทั้งหมด)

๒. **เขื่อนห้วยกุ่ม** จังหวัดชัยภูมิ ตัวเขื่อนขวางกั้นลำน้ำพรม และอยู่ห่างจากท้ายเขื่อนจุฬาภรณ์ ประมาณ ๔๐ กิโลเมตร เป็นเขื่อนหินทิ้งแกนดินเหนียว มีความสูง ๓๕.๕ เมตร สันเขื่อนอยู่ที่ระดับ+๓๑๖.๕ เมตร(ระดับน้ำทะเลปานกลาง) ความยาวสันเขื่อน ๒๘๒ เมตร ความกว้าง ๘ เมตร **ความจุน้ำ ๒๐.๓๔๕ ล้าน** ลูกบาศก์เมตร

จากการลงพื้นที่ศึกษา ข้อมูลประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการน้ำ ของบ้านดอนหัน หมู่ที่ ๙ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่าในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอยู่ในระดับปานกลางส่วนใหญ่มีรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ ยังไม่พบว่า มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในการขาดแคลนน้ำ หรือ กรณีน้ำท่วม น้ำหลาก ส่วนใหญ่ยังคงเป็นหน้าที่ของภาครัฐในการแก้ไขปัญหา

ในการบริหารจัดการน้ำ ประชาชนให้ความสำคัญกับการประชุมกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ แต่ขาดการตระหนัก การปลูกจิตสำนึก ในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า และ การส่งต่อน้ำไปยังปลายทาง เนื่องจากบ้านดอนหัน ไม่มีปัจจัยของการขาดแคลนน้ำ เพราะเป็นชุมชน ที่รับน้ำเป็นหมู่บ้านแรกจากแหล่งกักเก็บน้ำ (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพรม-เชิญ)

มีข้อตกลงในการส่งน้ำและการรับน้ำ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน(JMC) ประกอบด้วยตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนโครงการชลประทาน และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีข้อตกลงในการใช้น้ำร่วมกันอย่างชัดเจน ดังนี้

๑. ก่อนการส่งน้ำให้เกษตรกรร่วมกันทำความสะอาดคูคลอง

๒. เมื่อเริ่มส่งน้ำ ให้ปิดท่อส่งน้ำเข้านาทุกท่อก่อนโดยกลุ่มผู้ใช้น้ำและเกษตรกร

๓. เมื่อเริ่มส่งน้ำ ให้ยกบานอาคารทดน้ำกลางคลองขึ้นทั้งหมดก่อนเพื่อให้น้ำถึงปลายคลองเร็วที่สุด โดยเจ้าหน้าที่ชลประทาน ร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ดำเนินการและเฝ้าระวัง

๔. เมื่อน้ำถึงปลายคลองให้เจ้าหน้าที่ชลประทานร่วมกับหัวหน้ากลุ่มไล่ปิดอาคารทดน้ำกลางคลองจากปลายคลองมาหาต้นคลองเพื่อทดน้ำให้สูงขึ้นจนเต็มคลอง

๕. เกษตรกรเริ่มเปิดบานท่อส่งน้ำเข้านาเพื่อรับน้ำจากปลายคลองกลับมาหาต้คลองเจ้าหน้าที่ชลประทานปรับบานประตูระบายน้ำปากคลองให้เหมาะสม

๖. เมื่อได้รับน้ำครบแล้วในรอบถัดไปให้ปฏิบัติเช่นเดิมตั้งแต่ข้อ ๑ อีกครั้ง

การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC)

- JMC ลุ่มน้ำเชิญ สมาชิก ๒๙ คน ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ลงนามเห็นชอบ เมื่อ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔
- JMC น้ำเชิญฝั่งซ้าย สมาชิก ๑๙ คน นายอำเภอชุมแพ ลงนามเห็นชอบ เมื่อ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

คณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) มีหน้าที่ ดังนี้

๑. กำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งน้ำจากเขื่อนจุฬาภรณ์ ให้กับลุ่มน้ำเชิญ สนองความต้องการใช้น้ำในด้าน ต่างๆ อย่างเป็นธรรม ทั่วถึง และประหยัด รวมถึงการกำหนดมาตรการในการควบคุมการใช้น้ำ

๒. จัดสรรน้ำประจำฤดูการใช้น้ำ และกำหนดระยะเวลาฤดูกาลใช้น้ำ และกำหนดระยะเวลาฤดูกาลส่งน้ำ

๓. ประชาสัมพันธ์ให้เครือข่ายรับทราบข้อตกลงหลักเกณฑ์การแบ่งสรรน้ำ มาตรการควบคุมน้ำและปริมาณน้ำที่แบ่งสรรแต่ละฤดูการส่งน้ำ ตลอดจนการส่งเสริมการผลิตการเกษตร การตลาด เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานมีผลตอบแทนสูงสุด

กลุ่มผู้ใช้น้ำมีการวางแผนจัดการประชุมองค์กรผู้ใช้น้ำด้วยตนเอง โดยไม่พึงพาเจ้าหน้าที่ชลประทานในทุกเรื่อง แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วม

กลุ่มผู้ใช้น้ำ และประชาชน มีการพัฒนาแหล่งน้ำ ทำความสะอาดร่วมกัน พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อม “ปลูกป่า” โดยขณะศึกษาเรียนรู้ ได้ร่วมกับชาวบ้าน ทำการปลูกป่า ตามโครงการ “ชุมชนอาสา สร้างป่า รักษ์น้ำ”

หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อยเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนน้ำ อาทิ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการปลูกข้าวนาปรัง โดยการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยทดแทน

<u>การนำนโยบายของรัฐมาปฏิบัติในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน</u>

ภาครัฐต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เร่งสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและที่สำคัญ คือ ประชาชนในพื้นที่ผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอย่างยั่งยืน โดยเน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณ มีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและพอประมาณรักษาดุลยภาพทางธรรมชาติในลุ่มน้ำไว้โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนผู้มีส่วนได้เสียต่อทรัพยากรน้ำ

ภาครัฐควรเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจในระบบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน โดยการนำหลักการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล

ภาครัฐต้องพัฒนาขีดความสามารถทักษะและเทคนิคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลังคนและพลังแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาพลังคนเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพ มีคุณธรรม และคนในชุมชนมีความสุข โดยส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญความจำเป็นของการเรียนรู้มีทักษะและกระบวนการในการคิดการวิเคราะห์และการแก้ปัญหาและนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ สู่ความสมดุลพอเพียงและยั่งยืนทั้งนี้ “การบริหารจัดการน้ำ” ควรยึด “คน” เป็นศูนย์กลางในการทำงานโดยเริ่มจากการทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน

การบริหารของภาครัฐ มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในเชิงพื้นที่ แต่ต้องมีการพัฒนา ต่อยอดการดำเนินการในทุกมติ ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ให้มีความอยู่ดี มีสุข มีความยั่งยืน พึ่งตนเองและชุมชนมีความเข็มแข็ง ด้วยการนำหลักของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเป็นระบบ ในทุกรูปแบบของการบริหารจัดการทั้งในบุคคล ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ทั้งนี้ สามารถสรุปประเด็นการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำ ที่ควรนำไปต่อยอดการพัฒนาในการบริหารจัดการน้ำ ดังนี้

๑. ควรยึดหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำเป็นเจ้าของร่วมกันรู้จักแบ่งปันโดยอาศัยการประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการจัดสรรน้ำอย่างรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งตระหนักถึงอยู่ปลายน้ำที่รอรับน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

๓. ร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหา หากเกิดกรณีการผันผวนของน้ำ น้ำมาก น้ำน้อย แหล่งเก็บกักน้ำเพิ่มเติม เพื่อบรรเทาอุทกภัยและแก้ปัญหา โดยนำแนวทางการทำบ่อพวงหรือการทำ“บ่อขนมครก” ตามแนวพระราชดำริ ในช่วงน้ำมาก เพื่อกักน้ำไว้ใช้ในฤดูน้ำน้อย ฝายชะลอน้ำ รวมทั้งการช่วยกำจัดวัชพืช สิ่งกีดขวางทางน้ำ การสร้างบ่อขนมครก ไว้กักเก็บน้ำในที่ดินของตนเอง ขุดดินเป็นหลุมขนมครกเปรียบเสมือนเป็นหนองหรือสระน้ำ ไว้ตามท้องไร่ ท้องนา ตลอดเส้นทางที่ผ่านไป เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภค บริโภคและทำการเกษตร

๔. หลักสำคัญในการแก้ปัญหาน้ำแล้ง คือ พื้นที่ต้นน้ำ ต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่วนพื้นที่กลางน้ำ มีไว้จัดการกักเก็บน้ำ และพื้นที่ปลายน้ำ ต้องบำบัดและป้องกัน ด้วยการจัดพื้นที่ที่เหมาะสมกับ การเกษตรผสมผสานทฤษฎีแนวใหม่เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ทำได้ง่ายและกักเก็บน้ำได้จริง ควรมีการรณรงค์จากต้นน้ำผ่านกลางน้ำ สู่ปลายน้ำลำคลอง ชี้ให้เห็นว่าทุกคนมีโอกาสได้รับผลกระทบจากวิกฤติน้ำ แต่สามารถมีส่วนช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ผ่านการสร้างต้นแบบจากศาสตร์พระราชา รวมทั้งนำแนวทางธนาคารน้ำใต้ดินมาใช้เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย

๕. ควรเร่งศึกษาระบบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล

๖. สร้างภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง เกิดความยั่งยืน รู้คุณค่า

๗. ส่งเสริมสนับสนุนให้หมู่บ้านดอนหันให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านเกษตรทฤษฎีใหม่

๘. สร้างอนุสรณ์สถานเพื่อรำลึกถึงการเสด็จของในหลวง รัชกาลที่ ๙ เพื่อให้ชุมชนได้ประพฤติปฏิบัติ**ตน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**

บ้านละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

๑ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๐๒ พ่อค้าควายคือ นายชาลี ทาหาร (สมัยก่อนเรียกว่านายฮ้อย) ได้เดินทางมาซื้อวัวควาย แถวทางภาคอีสาน เพื่อจะนำควายไปขายยังภาคกลาง (จังหวัดลพบุรี) นายชาลี ทาหาร เป็นคนชาวจังหวัดลพบุรีได้เดินทางมาพบเห็นบึงน้ำขนาดใหญ่ ระหว่างทางได้นำควายมาพักอาศัย แถวริม เป็นแรมเดือน เพื่อจะเดินทางต่อไปจังหวัดลพบุรี ขณะนอนพักแรมนั้น นายชาลีมีความคิดว่านั้นมีปริมาณน้ำมาก เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์ล้อมรอบไปด้วยทุ่งนา ดังนั้น นายชาลี ทาหาร จึงได้ตั้งชื่อบึงว่า “บึงละหานนา” โดยได้นำเอาชื่อ บึงละหาน มาตั้งเป็น หมู่บ้านละหานนา โดยได้นำเอานามสกุลตัวเองมาตั้งเป็นนามหมู่บ้าน ต่อมานายชาลี จึงได้แต่งงานมีครอบครัว อยู่ที่บ้านละหานนา บ้านละหานนา เดิมทีเป็นหมู่บ้านในเขตตำบลโคกสง่า อำเภอพล เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๑ ทางราชการได้แบ่งโอนหมู่บ้านจำนวน ๑๒ หมู่บ้านของตำบลโคกสง่า ออกมาจัดตั้งเป็นตำบลใหม่ ชื่อว่า ตำบลละหานนา อำเภอพล และต่อมาได้เขียนชื่อใหม่เป็น ตำบลละหานนา และจัดตั้งอำเภอแวงน้อยขึ้น จึงมีผลทำให้ตำบลละหานนา โอนมาขึ้นตรงต่อเขตปกครองอำเภอแวงน้อย และในเมื่อวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รับการยกฐานะตำบลละหานนา เป็น สภาตำบลละหานนา จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลละหานนาจนถึงปัจจุบัน

๑ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่

คำขวัญ แวงน้อยงามน้ำใจดี พ่อหมื่นศรีหลักเมือง ลือเลื่องปลาบึงละหาน ตำนานเก่าหินภูถ้ำ ไหลลึกล้ำน้ำซับเย็น ธรรมะเด่นหลวงปู่ วรพรต ทุ่งเขียวสดไร่นาสวน

บ้านละหานนา หมู่ที่ ๑ เป็นหมู่บ้านมีความเป็นชนบท วิถีชีวิตของคนในชุมชนอยู่อย่างเอื้ออาทรซึ่งกันและกันโดยประชาชนวัยแรงงานส่วนมากมีการอพยพไปทำงานต่างจังหวัด นอกจากนี้ชาวบ้านมีความผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ดอน สภาพดินเป็นดินเหนียว และดินทรายดินขาดความอุดมสมบูรณ์และดินเค็มบางแห่ง มีป่าเสื่อมโทรม สภาพโดยทั่วไปแห้งแล้ง อาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีบึงละหานนา ขนาดใหญ่ และมีแม่น้ำชีไหลผ่าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก มีพื้นที่การเกษตรนาข้าว ๒๕๑๔ ไร่ มันสำปะหลัง ๖๙ ไร่ ไม้ผล ๑๒ ไร่ พืชผัก ๗ ไร่ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ และพืชอื่นๆ ๔๐๑ ไร่ และมีรายได้เสริมจากการประมงขนาดเล็กหาปลาในบึงละหานนาเพื่อขาย และแปรรูปอาหารทำส้มปลาขาย และจักสานไม้ไผ่ รับจ้างทั่วไป และมีการเลี้ยงสัตว์ โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- มีกลุ่มเกษตรกรข้าวพันธุ์ดี ตั้งอยู่ ๑๕๙ ม.๑ จัดตั้งเมื่อพ.ศ.๒๕๔๒ สมาชิก ๒๘ คน จำนวนทุน ๒๐,๐๐๐บาท เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ ๑๐๕ จำนวน ๒๐๐ ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๔๒๐ กิโลกรัม/ไร่ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย ๔๐,๐๐๐บาท/คน/ปี

- ด้านการปกครองตำบลละหานนา มีจำนวน ๑๖ หมู่บ้าน มี ๑ องค์การบริหารส่วนตำบล บ้านละหานนา หมู่ ๑ ตำบลละหานนา มีจำนวนครัวเรือน ๓๐๗ ครัวเรือน ประชากร ๙๑๗ คน เป็นชาย ๔๖๓ คน เป็นหญิง ๔๕๔ คน ประชาชนชาวบ้านละหานนา ยึดหลักประชาธิปไตยการบริหารหมู่บ้าน ยึดมติ และเสียงส่วนใหญ่ และมีผู้นำในชุมชน คือ

■ ผู้นำด้านการปกครองได้แก่ กำนัน ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล

■ ผู้นำด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลละหานนา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลละหานนา

■ ผู้นำด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน (ปราชญ์ชาวบ้าน)
๑. นายเสาร์ จันทร์ทะดวง ด้านสู่ขวัญ พิธีทางศาสนาพิธีกรรมต่างๆ
๒. นางปัญญา แก้วน้อย ด้านการทอเสื่อ
๓. นายสมหวัง อินทร์พรม ด้านเลี้ยงสัตว์
๔. นางสมรักษ์ ศรีวิเศษ ด้านแปรรูปอาหารทำส้มปลา
๕. นางรุ่งราตรี จำปลาทอง ด้านการตัดเย็บ

๑.๒ ภูมิปัญญาดั้งเดิม

ชาวบ้านละหานนา มีรายได้จากการทำนาเป็นหลัก อาชีพเสริม ได้แก่ เกษตรผสมผสาน การทอสื่อกก ทอผ้าไหม เลี้ยงโค เลี้ยงปลา ไก่เพื่อการบริโภค ปลูกผักสวนครัว มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อให้ลูกหลาน ประเพณีที่โดดเด่น คือ บุญบั้งไฟ การเซิ้งบั้งไฟ ประเพณีสงกรานต์ การจัดทำผ้าป่า และกฐินสมทบทุนสร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่ มีสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ คือ “วัดท่าละหานนา” ซึ่งเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน เป็นการหล่อหลอมประสบการณ์ของรุ่นสู่รุ่น เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่สร้างขึ้นมาให้ดำเนินชีวิตเป็นกฎของหมู่บ้านการดำรงชีวิตในครัวเรือน มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ กัน มีการร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคม และเป็นแบบสังคมชาวพุทธยึดขนบธรรมเนียมประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่ อนุสรณ์สถานที่สำคัญคือ มีรูปปั้น รูปเหมือนเจ้าพ่ออุปฮาดราชวงค์ ประดิษฐานอยู่ศาลริมบึงละหานนาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งบึงละหานนามีพื้นที่ขนาดใหญ่ติดต่อกัน๓ จังหวัด คือ อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ และอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา แหล่งทำกินทำการประมงและการเกษตรสำหรับประชากร มีทัศนียภาพที่สวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ตลอดจนเป็นสถานที่พักผ่อนของประชากรที่อยู่แถบบริเวณใกล้เคียง ซึ่งหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ วัว- ควาย จะเห็นฝูงวัว- ควายนับร้อย ๆตัวเดินเลาะริมฝั่งกลับเข้าหมู่บ้านยามเย็น เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมมีให้เห็นเป็นประจำ บึงละหานนา เป็นแหล่งน้ำสาธารณะที่

สำคัญในการประกอบพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลลอยเถ้าดอกไม้จันทน์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ (๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐)

๑.๓ ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพของชุมชน

ที่ตั้งชุมชน บ้านละหานนา หมู่ที่ ๑ ตำบลละหานนาอยู่ในเขตปกครองของตำบลละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านจากจังหวัดขอนแก่นสามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถยนต์โดยสารประจำทางโดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๒ สายกรุงเทพฯ - หนองคาย การเดินทางจากศาลากลางจังหวัดขอนแก่นไปทางทิศใต้ ผ่านอำเภอบ้านไผ่ อำเภอพล รวมระยะทางประมาณ ๗๐ กิโลเมตร จากอำเภอพล ไปยังอำเภอแวงน้อย ระยะทาง ประมาณ ๒๒ กิโลเมตรและบ้านละหานนาหมู่ ๑ อยู่ห่างจากอำเภอแวงน้อยไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะทางประมาณ ๑๑ กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน ร้อยละ ๙๐ เป็นที่ราบลุ่มแอ่งกะทะ ในฤดูน้ำหลากน้ำท่วมขัง ในฤดูแร้งน้ำจะแห้งขอด ปัจจุบันมีการก่อสร้างโครงการแก้มลิงบึงละหานนาพร้อมอาคารประกอบ ในบึงมีน้ำเพียงร้อยละ ๑๐

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศแบบ มี ๓ ฤดู ดังนี้ ฤดูฝน เมื่อมีฝนตกปริมาณมาก มีน้ำไหลหลากตามแม่น้ำชี ฤดูร้อนอากาศร้อนจัด ฤดูหนาวอากาศหนาวแต่หนาวในช่วงสั้นๆ

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านคลองเจริญ ต.ละหานนา อ.แวงน้อย
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านบึงบัวทอง ต.ละหานนา อ.แวงน้อย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านโคกสูง ต.ละหานนา อ.แวงน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบึงละหานนา ต.ละหานนา

แหล่งน้ำ (น้ำอุปโภค/บริโภค)

๑. ระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๑ แห่ง มีครัวเรือนใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค ครบทุกครัวเรือน

๒. บึงละหานนา เป็นบึงน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดปี คุณภาพของน้ำมีความเหมาะสมดี เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ทำนา เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชอายุสั้น เช่น ถั่วลิสง ข้าวโพด เป็นต้น เพราะมีสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้านำนำไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตรฤดูแล้ง ครัวเรือนที่ปลูกพืชอายุสั้นเช่นปลูกถั่ว และเป็นแหล่งเพาะพันธ์สัตว์น้ำ และเป็นทำเลในการหาอาหาร และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

ดิน

สภาพดินของหมู่บ้าน จัดเป็นดินร่วนปนทราย ดินเหนียว จากการสำรวจข้อมูล กชช.๒ค ปี ๒๕๖๐ พบว่า บ้านละหานนา หมู่ ๑ ตำบลละหานนา ประสบกับปัญหา ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินดาน ดินขาดอินทรีย์วัตถุ หน้าดินถูกชะล้าง เนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตร (ทำนา) ไม่มีการปลูกพืชบำรุงดินพืชหมุนเวียน ต่อมาครัวเรือนส่วนใหญ่หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพลดการใช้ปุ๋ยเคมีจึงทำให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลง

การคมนาคม/สาธารณูปโภค/การสื่อสาร

บ้านละหานนา มีการคมนาคมขนส่ง การสาธารณูปโภค และการสื่อสารที่สะดวกสบายเพราะอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอ ระยะทางจากอำเภอถึงหมู่บ้าน ประมาณ ๑๑ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางไม่เกิน ๑๕ นาที ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง ๔ สายทาง ระยะทาง ๑,๕๐๐ เมตร ถนนลูกรัง ๒ สาย ระยะทาง ๑,๕๐๐ เมตร ถนนคอนกรีต ๑๐ สาย ระยะทาง ๑,๕๐๐ เมตร มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน มีระบบประปาหมู่บ้านที่ประชาชนใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในหมู่บ้านทุกด้าน

๑.๔ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอันเกิดแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ

บทบาทรัฐในการพัฒนาชนบท และพลังของเศรษฐกิจระบบตลาดเสรี ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนี้

๑.)ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ กรมส่งเสริมพลังงาน กระทรวงพลังงานได้ดำเนินโครงการก่อสร้างสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า พร้อมระบบกระจายน้ำระบบท่อความยาว ๒๐๐๐ เมตร ณ หมู่ที่ ๑ บ้านละหานนาโดยสูบน้ำจากบึงละหานนา ครอบคลุมพื้นที่เกษตร ๒๘๐๐ ไร่

๒) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่นและสำนักงานเกษตรอำเภอแวงน้อย ได้ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกถั่วลิสง สมาชิก ๒๘ คน ปลูกถั่ว ๒๘ ไร่ เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้กับชุมชน

๓) ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่นและสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแวงน้อย ให้คัดเลือกบ้านละหานนา หมู่ที่ ๑ ตำบลละหานนา อำเอแวงน้อย เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOPนวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยม อำเภอยั่งยืน ได้พัฒนาบ้านละหานนาที่เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยการส่งเสริมให้มีกลุ่มผลิตสินค้า OTOP ในชุมชน ๑๐ ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ๑)ทอเสื่อกก ๒) ตัดเย็บแปรรูปเสื่อกก๓) ผ้าเปลพิมพ์ลาย ๔) ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ๕) ปลาส้มปลาแดดเดียว และหกม่ำไข่ปลา ๖) ถั่วคั่วทราย ๗) กล้วยฉาบ ขนมเทียนแก้วและขนมใส่ไส้ ๘)ไม้กวาดดอกหญ้า ๙) ผักปลอดสารพิษ และ ๑๐) แจ่วบองสมุนไพร

๔) ปีพ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๓ กรมชลประทานโดยสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดที่ ๖ ให้ดำเนินโครงการแก้มลิงบึงละหานนา พร้อมอาคารประกอบ ตำบลละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น งบประมาณ ๔๐๖,๗๘๔,๑๕๒.๘๘ บาท เป็นงบประมาณผูกพันข้ามปี เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ ถึงเดือนเมษายน ๒๕๖๓ กิจกรรมที่ดำเนินการได้แก่

- ขุดลอกพร้อมก่อสร้างทำนบดิน ความยาว ๑๒๕๐๐ เมตร ลึกตื้นกว้าง ๘ เมตร ปริมาณดินขุด ๑.๒๕ ลบ.ม.

- ก่อสร้างถนนลาดยางแอสฟัลติกคอนกรีต ความยาว ๑๒,๕๐๐ เมตร ผิวจราจรกว้าง ๖ เมตร

- ก่อสร้างประตูระบายน้ำพร้อมสะพานรถยนต์ จำนวน ๔ ช่อง จำนวน ๒แห่ง

- งานอาคารระดับน้ำ จำนวน ๖ แห่ง

- งานท่อระบายน้ำปากคลอง จำนวน ๖ แห่ง

- งานสถานีสูบน้ำ ๑ แห่ง

-งานระบบส่งน้ำระบบท่อ ยาว ๘,๘๘๒ เมตร พื้นที่เกษตร ๘๕,๐๐๐ ไร่

- งานบ้านพัก ๒ หลัง

๕) ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแวงน้อย ได้ส่งเสริมกลุ่มสัมมาชีพชุมชน(กลุ่มทอผ้าไหม)

๒. การเรียนรู้การบริหารจัดการชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเป็นละหานนา

วิสัยทัศน์ คือ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของบุคคลในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

พันธกิจ

๑.ร่วมกันวางแผนกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน

๒.ร่วมแรง ร่วมใจกัน สอดส่องดูแลป้องกันไม่ให้สิ่งผิดกฎหมายเข้ามาสู่ชุมชน
๓.ร่วมกันเสริมสร้าง ปรับปรุงสิ่งสาธารณะประโยชน์ให้พร้อมใช้งานได้เสมอ
๔.ช่วยกันปลูกฝังลักษณะนิสัยให้เยาวชนรู้จักและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม
๕.ร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นเพื่อความปกติสุขของชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่๑.ปรับปรุงซ่อมแซมถนนหนทางเพื่อความสะดวกในการสัญจร

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่๒.สนับสนุนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ให้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่๓.สร้างพลังให้แก่คนรุ่นใหม่ เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนา

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่๔.ปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนรู้จักประหยัดอดออมเพื่อลดรายจ่าย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่๕.ช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และการรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่๖.บริหารจัดการ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่๗.เฝ้าระวัง ดูแล สอดส่องและต่อต้านยาเสพย์ติดและสิ่งผิดกฎหมายทุกชนิดไม่ให้เข้าสู่ชุมชน

จากการเรียนรู้การปฏิบัติงานจริงในชุมชนบ้านละหานนา ด้านระบบการบริหารจัดการชุมชน พบว่า

๑) กฎหมายระเบียบข้อบังคับภาครัฐ ได้แก่ ข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบลละหานนา เกี่ยวกับการจัดการขยะการก่อสร้างถนนการบริหารจัดการน้ำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎระเบียบของทางราชการด้านการเกษตรการลดใช้สารเคมี เป็นต้น มีผลกระทบต่อการใช้หรือการประกอบอาชีพในชุมชนระบบการบริหารจัดการเงินทุนระบบการผลิตเชิงเกษตรกรรม หรืออุตสากรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน รวมทั้งโครงการแก้มลิงบึงละหานนา พร้อมอาคารประกอบมีเป้าประสงค์เพื่อเก็บกักน้ำและชะลอน้ำหลากในลุ่มน้ำชีตอนบนเป็นแหล่งน้ำต้นทุนเพื่อการอุปโภคบริโคและการเกษตรและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยมิได้ระบุเรื่องการประมง จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมคือการประมง เป็นปัจจัยเสี่ยงในการเกิดหนี้สิน และความเสี่ยงในการไม่สามารถชำระหนี้ภายในชุมชนได้

๒) การจัดการปัญหาชุมชนในปัจจุบันควรได้รับการสนับสนุนในประเด็นดังต่อไป

- องค์ความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ และด้านการตลาดจากหน่วยงานภาครัฐ
- การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยชุมชนบูรณาร่วมกับโครงการส่งน้ำบำรุงชีกลาง
- สถานีสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า หรือโซล่าร์เซลล์ (พลังงานแสงอาทิตย์)เพิ่มเติม
- การเร่งรัดการดำเนินโครงการแก้มลิงละหานนาพร้อมอาคารชลประทานให้ดำเนินการตามแบบปฏิบัติให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

๓) ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชน คือกำนันและผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นทีมงานพลังหนุ่ม และมีความสมัครสมานสามัคคีกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (นายกอบต. ละหานนา) ชุมชนได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชัดเจน รวมทั้งภายในชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆมีการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ รวม ๙ กลุ่ม และมีเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มอาชีพจำนวน ๓.๒ ล้านบาทเศษ

๔) การวิเคราะห์ภาพรวมของภาคเกษตรในชุมชน พบว่า อาชีพหลัก คือ ทำนา รองลงมา คือ เกษตรผสมผสาน ประมง การปศุสัตว์ และปลูกพืชหลังนา แหล่งน้ำต้นทุนในการเกษตร คือ บึงละหานนา ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ชุมชนเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เพาะปลูกการทำนาส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานในการไถหว่าน และเก็บเกี่ยว โดยรถไถของเกษตรกรภายในชุมชน ส่วนอาชีพเสริมมีการประมง และปลูกพืชหลังนา เช่น ถั่วลิสง อ้อย พืชผักต่างๆ มีการแปรรูปข้าวไรซ์เบอร์รี่ การแปรรูปถั่วคั่วทราย แปรรูปปลาส้ม ปลาแดดเดียว หม่ำไข่ปลา แจ่วบองสมุนไพร เป็นต้น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๒ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินโครงการแก้มลิงบึงละหานนา พร้อมอาคารประกอบซึ่งมีการขุดลอก โดยสูบน้ำทิ้งออกมาและประตูระบายน้ำยังไม่ดำเนินการแล้วเสร็จ ส่งผลต่อความเสี่ยงน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ สำหรับด้านการตลาด ส่วนใหญ่จะวางขายตามตลาดของชุมชนตำบล

๕) การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าชาวบ้านบางส่วนประมาณร้อยละ ๒๐ มีการทำการเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่นาของตนเอง แต่ยังขาดระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตร ภาครัฐควรพิจารณาให้การสนับสนุนขยายไฟฟ้าเข้าสู่ไร่นา และระบบกระจายน้ำให้ทั่วถึง เช่น บ่อน้ำในไร่นา หรือกระจายน้ำด้วยระบบท่อเพิ่มเติม ตัวแปรที่สำคัญในการบริหารจัดการของชุมชน คือ ผู้นำชุมชนทางสังคม คือ เจ้าคณะอำเภอ และทุนการพัฒนา คือ บึงละหานนา

การบริหารจัดการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทุนชุมชน ๕ ประเภท ได้แก่

๑. ทุนมนุษย์ : ผู้คนในชุมชน มีความรัก ความสามัคคีกัน ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ล้วนร่วมแรงร่วมใจกัน จนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างดีเยี่ยม

๒. ทุนสังคม : ชาวบ้านละหานนา มีความพร้อมเพรียงกัน ในการจัดชมรมและกลุ่มต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

๓. ทุนกายภาพ : การคมนาคมสะดวก รวดเร็ว นับถือศาสนาพุทธ และได้ร่วมกันทำนุบำรุงพุทธสถาน ซึ่งเป็นวัดที่มีชื่อเสียงประจำหมู่บ้าน “วัดท่าละหาน” เป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้านและเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

๔. ทุนธรรมชาติ : บึงละหานนา หนองละหานนาขนาดใหญ่ที่มี อาณาเขตติด ๓จังหวัด

๕.ทุนการเงิน : ชาวบ้านละหานนา มีการรวมกลุ่มกันในการจัดหาแหล่งเงินทุน

ศักยภาพ และการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น

- มีปราชญ์ชาวบ้านด้านต่างๆ ที่จะให้ความรู้ เช่น การทอเสื่อ เกษตรผสมผสาน ปลูกผักปลอดสาร ปลูกถั่วลิสง จักสาน หมอสู่ขวัญ การถนอมอาหารทำปลาส้ม เป็นต้น

- ทุนทางทรัพยากรที่พอจะสนับสนุนการประกอบอาชีพ เช่น หนองน้ำที่ใช้ในการเกษตร และ พื้นที่สาธารณประโยชน์ที่ชาวบ้านใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์

- มีเงินกองทุนที่สนับสนุนการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้าน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาสตรี กองทุนทอผ้าไหม กองทุนเกษตรกร และมีกองทุนที่คอยขับเคลื่อนชุมชนดังนี้

๑) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีสมาชิก ๒๑๑ คน เงินทุนในปัจจุบัน ๒,๕๒๐,๐๐๐ บาท มีนายสมหวัง อินทร์พรหม เป็นประธานกิจกรรม คือ ให้กู้ยืมเงินประกอบอาชีพ

๒) กองทุนพัฒนาสตรี มีสมาชิก ๓๐ คน เงินทุนในปัจจุบัน ๑๒,๕๐๐บาท กิจกรรมคือ การเก็บออม

๓) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีสมาชิกคน ๙๐ คน เงินทุนในปัจจุบัน ๒๕๐,๐๐๐ บาท ประธานกลุ่ม คือนายอุดม สุขแป กิจกรรมกลุ่ม คือ ให้สมาชิกกู้ยืมประกอบอาชีพ

๔) กลุ่มทอเสื่อกก มีสมาชิก ๒๐ คน เงินทุน ๑๒,๐๐๐ บาท

๕) กองทุนปุ๋ยชีวภาพ เงินทุน ๑๑,๐๐๐ บาท มีนายสมหวัง อินทร์พรหมเป็นประธานได้รับการสนับสนุนจากยุทธศาสตร์อยู่ดี มีสุข

๖) กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ เงินทุน ๖๒,๐๐๐ บาท วัตถุประสงค์ส่งเสริมการเลี้ยงโค

๗) กองทุนฉางข้าว วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน รับซื้อข้าวช่วยเหลือสมาชิก เงินทุน ๘๔,๐๐๐ บาท

๘) กองทุน กข.คจ.ทุน ๒๘๑,๐๐๐ บาท มีนายสมหวัง อินทร์พรหม เป็นประธาน

๙) กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์ผู้เสียชีวิตในหมู่บ้าน สมาชิกจำนวน ๔๑๐ คน มีเงินทุนดำเนินการ ๒๗,๕๐๐ บาท มีนายสมหวัง อินทร์พรหม เป็นประธาน

๒.๑ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

๒.๑.๑ นโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐที่ดำเนินการในพื้นที่

๒.๑.๑.๑ โครงการสถานีสูบน้ำบ้านละหานนา ดำเนินการก่อสร้าง โดยกรมส่งเสริมพลังงานกระทรวงพลังงานตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ ปัจจุบันได้ถ่ายโอนให้องค์การบริหารส่วนตำบลละหานนา บริหารจัดการก่อสร้าง ดูแลบำรุงรักษา และมีกลุ่มผู้ใช้น้ำของชุมชนบ้านละหานนาร่วมบริหารจัดการน้ำ โดยสูบน้ำจากบึงละหานนากระจายให้กับพื้นที่การเกษตร ๒,๘๐๐ ไร่และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นมา เพื่อให้มีระเบียบและข้อบังคับใช้ในกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยมีกฎใช้น้ำร่วมกัน คือ

- สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกจะต้องมีศีลธรรมต่อกันจะซื่อสัตย์ต่อกลุ่มด้วยกัน

- เมื่อมีคลองใส่ไก่ผ่านนาใครคนนั้นต้องให้ผ่านไปด้วยดีโดยไม่มีข้อต่อรอง

- เมื่อมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งกำลังเอาน้ำจากคิวของตนอยู่ สมาชิกคนอื่นจะเปิดเอาน้ำของสมาชิกผู้มีคิวรับน้ำไม่ได้โดยเด็ดขาด ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นจะขอกันได้ หรือแลกเปลี่ยนคิวน้ำเท่านั้น

ค่าบริการสูบน้ำเพื่อเป็นค่ากระแสไฟฟ้า

กลุ่มผู้ใช้น้ำบ้านละหานนามีจำนวนสมาชิกทั้งหมด ๑๖๘ ครอบครัว มีพื้นที่รับน้ำได้ทั้งสิ้น ๒,๘๐๐ ไร่ ซึ่งแยกออกเป็นกลุ่มย่อย ๑๓ กลุ่ม เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการบริหาร และการดูแลในการจ่ายน้ำให้กับสมาชิกทั่วถึง ซึ่งแต่ละกลุ่มมีหัวหน้ากลุ่ม ๑ คน คอยดูแลสมาชิกในกลุ่มของตน

การบริหารจัดการน้ำทำการเกษตร

ในการบริหารจัดการน้ำ ช่วงฤดูฝนจากพฤษภาคม – พฤศจิกายน โดยจะเปิดให้สมาชิกจองคิวรับน้ำกันแต่ละครั้งจะได้คนละ ๒ คิวน้ำ (กลางวัน ๑ กลางคืน ๑)

การเก็บค่าบริการ

ในการเก็บค่าบริการจากสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำคิดเป็นค่ากระแสไฟฟ้าและค่าบริการเป็นชั่วโมงละ ๑๐๐ บาท ต่อชั่วโมง หรือ ๑,๐๐๐บาท ต่อวัน วันละ ๑๐ ชั่วโมง เริ่มจาก วันที่ ๑– ๓๐ ของทุกเดือน เพื่อจะนำเงินไปจ่ายค่ากระแสไฟฟ้าสมทบจากรัฐบาลช่วยร้อยละ๖๐หักค่ากระแสไฟฟ้าแล้ว ถ้ายอดเงินเหลือจะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

(๑) แบ่งเข้าเป็นกองทุนกลุ่มผู้ใช้น้ำร้อยละ ๓๕

(๒) แบ่งไว้เป็นเงินซ่อมบำรุงระบบส่งน้ำร้อยละ ๓๕

(๓) แบ่งให้เป็นค่าดำเนินงานของคณะกรรมการร้ออยละ ๓๐

การบริหารจัดการกองทุนกลุ่ม

กลุ่มผู้ใช้น้ำบ้านละหานนา ได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาพลังงาน เมื่อ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๗ มาเป็นทุนในกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อจะมาบริหารเพิ่มทุนในกลุ่ม ๕๐,๐๐๐ บาท ซึ่งปล่อยให้สมาชิกกลุ่มได้ยืมลงทุนซื้อปุ๋ย ซื้อยา ทางกลุ่มได้มีมติให้สมาชิกยืม คิดดอกเบี้ย ๑๐๐ ละ ๕ บาท ต่อปี ขณะนี้มีเงินกองทุน ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐บาท

กิจกรรมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ได้ทำกิจกรรมร่วมกันหลายอย่าง เช่น ทำความสะอาดคลองส่งน้ำ ซ่อมรักษาท่อส่งน้ำ และร่วมกิจกรรมกำจัดวัชพืชในบึงละหานนา เป็นประจำปี

๒.๑.๑.๒ โครงการพัฒนาแก้มลิงบึงละหานนา พร้อมอาคารประกอบ ตำบลบึงละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นสืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินจังหวัดขอนแก่น เพื่อพระราชทานปริญญาบัตรให้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๓๙ ในวันดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งต่อผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ให้ประสานความร่วมมือกับส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยทรงมีพระราชดำริความว่าลำน้ำชีในฤดูน้ำหลากน้ำท่วมพื้นที่ทั้งสองฝั่ง ซึ่งมีห้วย หนอง บึงและพื้นที่สาธารณะมาก เมื่อถึงเวลาน้ำลด น้ำที่ท่วมพื้นที่ดังกล่าวก็ลดตามไปด้วย ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำเช่นเคย จึงควรที่จะมีการสำรวจและหาวิธีการเก็บกักน้ำให้อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวตลอดไปเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูกและทรงยกตัวอย่างที่จังหวัด

พระนครศรีอยุธยาที่พระองค์ได้ทรงกระทำแล้วได้ผล โดยนำน้ำที่เก็บกักไว้ไปใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกและให้มีฝ่ายวิชาการร่วมด้วย

ในปี ๒๕๔๒ กรมชลประทานได้เข้าดำเนินการขุดลอกแก้มลิงบึงละหานนาพร้อมอาคารประกอบตามแนวพระราชดำริ โดยขุดลอกแก้มลิงบึงละหานนาพื้นที่ประมาณ ๑๖๙ ไร่ ขุดลึกเฉลี่ยประมาณ ๓.๕๐ เมตร โดยนำดินขุดลอกไปถมเกลี่ยทำคันดินทิ้งเพื่อใช้ในการคมนาคมให้สะดวกขึ้นและป้องกันการบุกรุกพื้นที่ด้วยต่อมาในวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๗ นายทองปักษ์ มาพงษ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลละหานนาในขณะนั้นได้มีหนังสือเสนอโครงการขุดลอกบึงละหานนาให้สำนักงานชลประทานที่ ๖ พิจารณาเนื่องจากการดำเนินการในปี ๒๕๔๒ ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่บึงละหานนาทั้งหมดซึ่งมีประมาณ ๓,๒๗๗ ไร่ กรมชลประทานเห็นว่าเพื่อเป็นการพัฒนาต่อยอดโครงการตามแนวพระราชดำริจึงได้ให้สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ ๖ กองพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางจัดเข้าแผนงานก่อสร้างในปี ๒๕๕๙กรมชลประทาน โดยสำนักงานก่อสร้างกรมชลประทานขนาดกลาง จึงได้จัดทำโครงการโครงการ/แก้มลิงบึงละหานนา พร้อมอาคารประกอบ ตำบลละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น งบประมาณ๔๐๖,๗๘๔,๒๐๐ บาท ดำเนินงานในพื้นที่ตำบลละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น เป็นงบประมาณผูกพันข้ามปี ดังนี้

ปีงบประมาณ	งบประมาณได้รับ
ปี ๒๕๕๙	๘๗,๙๘๓,๔๐๐.๐๐
ปี ๒๕๖๐	๒๙,๕๒๗๘๐๐.๐๐
ปี ๒๕๖๑	๖๒,๒๔๖,๒๐๐.๐๐
ปี ๒๕๖๒	๘๖,๔๔๑,๔๐๐.๐๐
ปี ๒๕๖๓	๑๔๐,๕๘๕,๔๐๐.๐๐
รวม	๔๐๖,๗๘๔,๒๐๐.๐๐

ผู้รับจ้าง	บริษัท ยิ่งเจริญก่อสร้างบุรีรัมย์ จำกัด
ลงนามในสัญญา	๓๐ ก.ย.๕๙
เริ่มอายุสัญญา	๑ ธ.ค.๕๙
ครบอายุสัญญา	๑๕ พ.ย.๖๒
อายุสัญญา	๑,๐๘๐ วัน
สัญญาเลขที่	กจ.๓๔/๒๕๕๙ (สพด.)
วงเงินตามสัญญา	๔๐๖,๗๘๔,๑๕๒.๘๘

<u>วัตถุประสงค์ของโครงการ</u>

๑. เป็นแหล่งเก็บกักน้ำและชะลอน้ำหลากในลุ่มน้ำชีตอนบน

๒. เป็นแหล่งน้ำต้นทุน สำหรับการอุปโภค บริโภค การผลิตประปาและพื้นที่เพาะปลูกบริเวณพื้นที่โครงการ

๓. เป็นแหล่งน้ำต้นทุนสำหรับพื้นที่เพาะปลูกบริเวณรอบๆ แก้มลิง และเป็นแหล่งน้ำต้นทุนของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

๔. พัฒนาเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในพื้นที่

<u>กิจกรรมที่ดำเนินการตามโครงการ</u>

๑. งานขุดลอกพร้อมก่อสร้างทำนบดิน ความยาว ๑๒,๕๐๐ เมตร หลังคืนกว้าง ๘ เมตร ปริมาณดินขุด ๑.๒๕ ล้าน ลบ.ม. ปริมาตรเก็บกัก ๑๙.๐๘ ล้าน ลบ.ม.

๒. งานก่อสร้างถนนลาดยางแอสฟัสติก ความยาว ๑๒,๕๐๐ เมตร ผิวจราจรกว้าง ๖ เมตร

๓. งานก่อสร้างประตูระบายน้ำพร้อมสะพานรอบ ๖x๖ เมตร จำนวน ๔ ช่อง จำนวน ๒ แห่ง

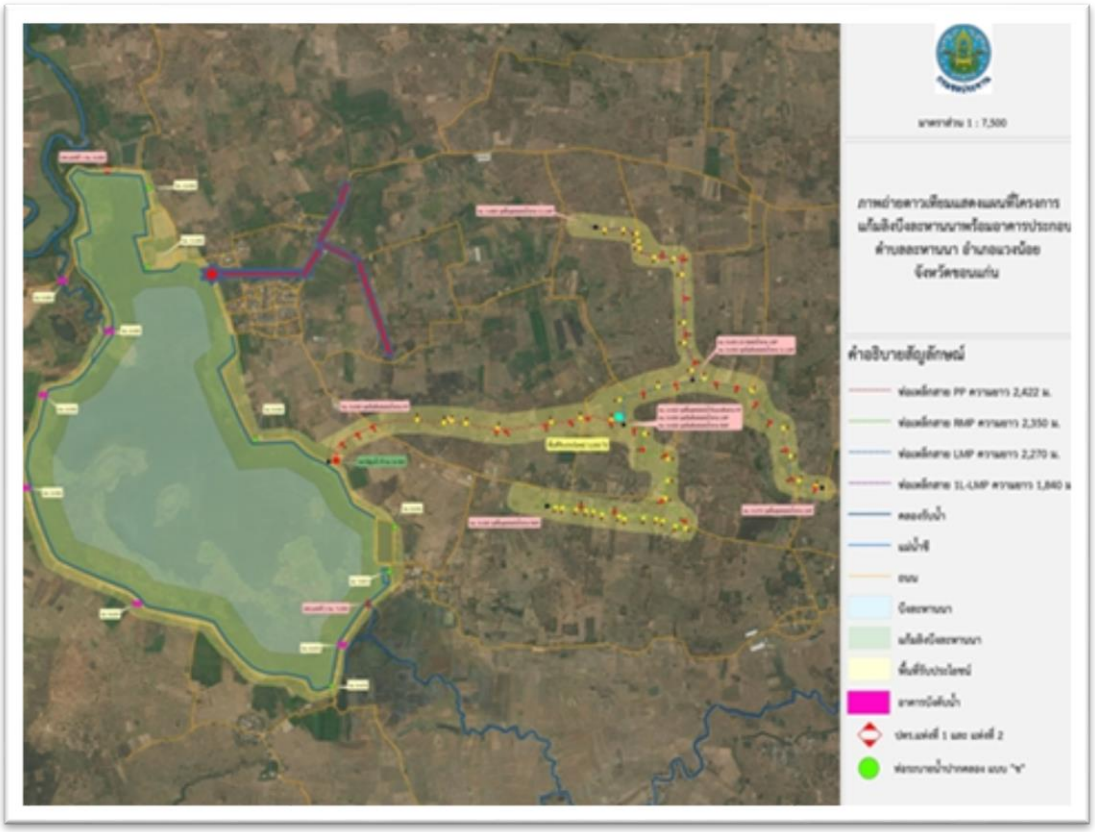
๔. งานอาคารบังคับน้ำ จำนวน ๖ แห่ง

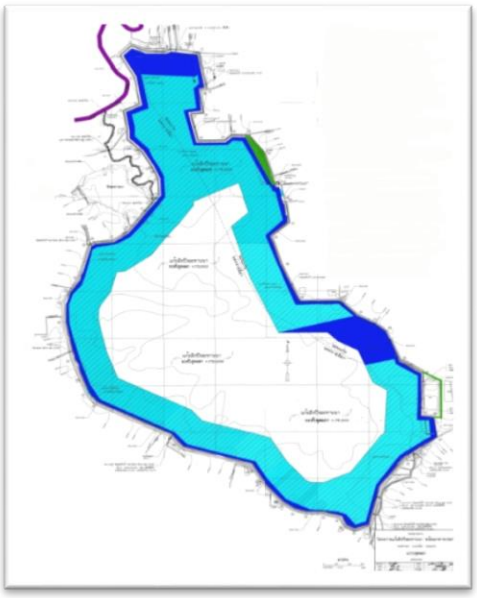
๕. งานท่อระบายน้ำปากคลองแบบ “ข” จำนวน ๖ แห่ง

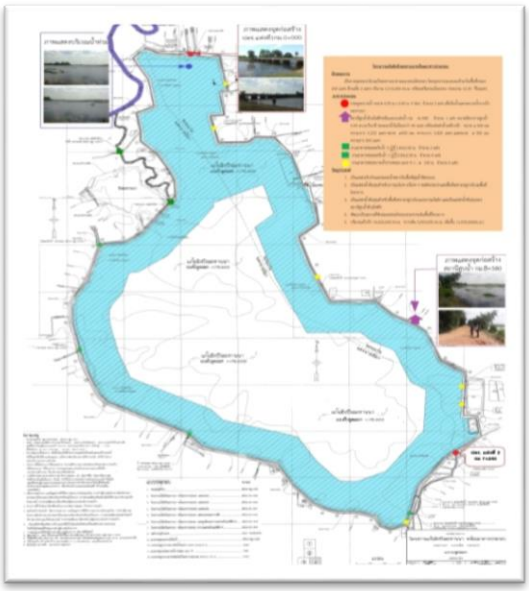
๖. งานสถานีสูบน้ำ ๑ แห่ง และระบบส่งน้ำ ๘,๘๘๒ เมตร พื้นที่เกษตร ๕,๐๐๐ ไร่

๗. งานอาคารบ้านพัก จำนวน ๒ หลัง

ในการดำเนินโครงการ ดำเนินงานตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ สัญญาสิ้นสุดหรือขยายสัญญาแล้ว คือเมษายน ๒๕๖๓ ปัจจุบันดำเนินงานได้คิดเป็นร้อยละ ๖๐

๒.๓.๒ ผลกระทบมีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

จากการลงพื้นที่ของคณะนักศึกษา นปส.รุ่นที่ ๗๓ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๖ (กป.๖) บ้านละหานนา หมู่ที่ ๑ ตำบลละหานนา อำเภอแว้งน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่านโยบายภาครัฐที่ผลกระทบมีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน ได้แก่ โครงการก่อสร้างแก้มลิงบึงละหานนาพร้อมอาคารประกอบ ตำบลละหานนา อำเภอแว้งน้อย จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

ผลลัพธ์เชิงบวก	ผลลัพธ์เชิงลบ	ความเสี่ยง
๑. ชุมชนได้แหล่งเก็บกักและชะลอน้ำหลากสามารถป้องกันน้ำท่วมอย่างมีประสิทธิภาพ ๒. ชุมชนมีแหล่งน้ำต้นทุนขนาดใหญ่ เพื่อการอุปโภคบริโภค ผลิตน้ำประปา และเพื่อการเกษตร ป้องกันภัยแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓. ชุมชนได้แหล่งท่องเที่ยว และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น ๔. ประชาชนเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนได้	๑. วิถีชีวิตเปลี่ยนจากการทำประมง เพาะเลี้ยงเป็นพืชอนุรักษ์ ๒. ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ๓. เป็นแหล่งมั่วสุม ๔.กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก กลุ่มอาชีพเลี้ยงโค กระบือ กลุ่มอาชีพถนอมอาหารปลาส้ม กลุ่มทำนา กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ถั่วลิสง	๑. การประกอบอาชีพทำการประมง ๒. ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน - อุบัติเหตุทางน้ำ (คน/สัตว์เลี้ยง) - แหล่งมั่วสุมของวัยรุ่น ๓. การบริหารจัดการทำน้ำเพื่อการเกษตร (สถานีสูบน้ำแห่งใหม่) ๔. ความยั่งยืนของโครงการในการพัฒนาต่อยอดและการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า - ด้านการท่องเที่ยว - ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - ด้านการส่งเสริมอาชีพรอบพื้นที่โครงการ

๒.๒ ความเห็นและความสามารถของชุมชน ในการใช้ประโยชน์จากโครงการแก้มลิงบึงละหานนา พร้อมอาคารประกอบชุมชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการดังกล่าว แต่ในระหว่างดำเนินโครงการซึ่งใช้เวลา ๓-๔ ปี ได้รับผลกระทบต่อการใช้น้ำชุมชนก็มีความอดทน และปรับวิถีการดำรงชีวิต ภายหลังดำเนินการตามโครงการแล้วเสร็จชุมชนจะดำเนินการในเรื่องของการส่งเสริมอาชีพ และบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจะร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ส่วนราชการ และอำเภอ ดำเนินการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนโดยใช้บึงละหารนาเป็นจุดแข็งในการพัฒนาร่วมกัน เช่น การพัฒนาเป็นแหล่งน้ำท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงสุขภาพและเชิงเกษตร รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning

๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

ความเสี่ยงของบุคคล

- ขาดความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในการทำการเกษตร หลังโครงการแล้วเสร็จในช่วงฤดูแล้ง
- ขาดความรู้ในการทำการเกษตร เช่น การเลือกเมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพดินในพื้นที่ หรือเหมาะสมกับจำนวนแหล่งน้ำของชุมชน
- คนหนุ่มสาว ทิ้งถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่
- ขาดความรู้ในการทำการตลาด
- ขาดมาตรการการป้องกันเด็กจมน้ำ
- ปัญหาหนี้สิน เนื่องจากในปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ อยู่ในระหว่างดำเนินโครงการ น้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ ประกอบกับเกิดภัยแล้ง ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้ผล รายได้ของชาวบ้านไม่เพียงพอในการชำระหนี้ยังมีผลให้ชุมชนเรื่องเสี่ยงต่อปัญหาหนี้สินต่อไป

ความเสี่ยงของครอบครัว

- ขาดความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัวในชุมชนเพราะเหลือแต่เด็กและคนชรา
- การไปทำงานที่อื่นของคนหนุ่มสาว และทิ้งลูกไว้กับปู่ย่า ตายายเลี้ยง ความช่วยเหลือของปู่ย่า ตายาย เป็นไปบนพื้นฐานของความรักต่อลูกและความห่วงใยต่อหลานลดผลกระทบทางลบจากการที่พ่อแม่ไม่ได้ดูแลลูกเอง แต่ตัวปู่ย่า ตายายกลับได้รับผลกระทบ เพราะต้องรับภาระรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น
- เด็กๆ ที่พ่อแม่ไปทำงานในเมือง ส่วนใหญ่จะขาดความอบอุ่น มีโอกาสที่จะไปเกี่ยวข้องกับการพนัน หรือยาเสพติด
- ขาดการสานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความเสี่ยงของชุมชน

- ประชาชนในบ้านละหานนา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะได้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำในบึงละหานนาช่วงฤดูแล้ง
- ชุมชนบ้านละหานนายังขาดระบบการกระจายน้ำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน
- เกิดภาวะภัยแล้ง หรือฝนทิ้งช่วง
- หน่วยงานภาครัฐยังขาดแผนงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมช

- ปัญหาน้ำเค็ม โดยเฉพาะในระหว่างการก่อสร้างตามโครงการแก้มลิงบึงละหารนา พร้อมอาคารประกอบน้ำในบึงละหานนาไม่เพียงพอหรือแห้งขอด ส่งผลต่อน้ำใต้ดินเค็มไปด้วย เนื่องจากไม่มีน้ำซึมลงไม่เจือปน

- น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค และเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ ระหว่างการดำเนินโครงการยังไม่แล้วเสร็จ

- ปัญหาการประกอบอาชีพการประมง เนื่องจากโครงการแก้มลิงบึงละหารนา พร้อมอาคารประกอบมีเป้าหมาย เพื่อเก็บกักน้ำและชะลอน้ำหลาก เป็นแหล่งน้ำต้นทุนเพื่ออุปโภค บริโภค และการเกษตร และเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จะส่งผลกระทบต่อการทำการประมงของชุมชน

๓.๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน

ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน บ้านละหานนา หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า

๑) ผู้นำชุมชน คือ กำนัน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลละหานนา ซึ่งมีบ้านเรือนอยู่ในหมู่ที่ ๑ เป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็ง เป็นวัยหนุ่มทั้งคู่ มีความสมัครสมานสามัคคี ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเชื่อมั่นในการนำชุมชนไปสู่การพัฒนาที่พึ่งตนเองได้ มีวิสัยทัศน์ และร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนที่ชัดเจนมีเป้าหมายเพื่อคน ครอบครัว และชุมชนมีความสุขอยู่ดีกินดี

๒) สังคมแห่งความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชุมชนมีความสุขกับชีวิตแบบอีสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี (ฮีตสิบสองคองสิบสี่) มีความสมัครสมานสามัคคีมีสัญลักษณ์ของชุมชนร่วมกัน คือ ตราสัญลักษณ์เป็นรูปสิมโบราณกลางน้ำ แสดงให้เห็นว่าเรื่องราวศาสนสถานโบราณประจำหมู่บ้าน ลายสานแสดงให้เห็นถึงการจักสานงานทอเสื่อกก เรือพายพร้อมชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตอยู่กับบึงละหานนาและทำการประมงในบึงละหานนา

๓) ความสุขกับศูนย์รวมจิตใจของชุมชน คือวัดท่าละหานนา วัดประจำหมู่บ้านมีเจ้าคณะอำเภอแวงน้อย เป็นเจ้าอาวาส เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่ชุมชนให้ความเคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีอนุสรณ์สถานรูปปั้นรูปเหมือนเจ้าพ่ออุปฮาดราชวงศ์ ตั้งอยู่ริมบึงละหานนา เป็นที่เคารพบูชาของชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียงและต่างจังหวัด ชาวบ้านเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ก่อนเดินทางไปค้าขายหรือทำธุรกิจใดจะต้องมาขอพรให้เดินทางปลอดภัยและประสบผลสำเร็จได้ดั่งสมปรารถนาทุกวันพุธของสัปดาห์ชาวบ้านจะมาแก้บนและขอพร การขอพรขอได้ทุกวันที่มีโอกาสและทุกวันพุธของสัปดาห์แรกเดือนหกของทุกปีชุมชนจะจัดให้มีพิธีบวงสรวงครั้งใหญ่และจะมีกิจกรรมเสริมมีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก

๔) ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพและรายได้ให้กับบุคคลครอบครัวและชุมชน จำนวน ๙ กลุ่ม มีเงินทุนหมุนเวียน ๓.๒ ล้านบาทเศษ ได้แก่

- กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- กลุ่มกองทุนพัฒนาสตรี
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- กลุ่มทอเสื่อกก
- กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ
- กลุ่มเสี้ยงโค-กระบือ
- กลุ่มกองทุนฉางข้าว
- กลุ่มกองทุน กข.คจ
- กลุ่มฌาปนกิจกิจสงเคราะห์

นอกจากนี้ชุมชนบ้านละหานนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีมีการผลิตภัณฑ์ จำนวน ๑๐ผลิตภัณฑ์ ให้แก่ ตัดเย็บแปรรูปเสื่อกก ถั่วคั่วทราย กล้วยฉาบ ผักปลอดสาร ข้าวไรซ์เบอรี่ เป็นต้น ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการทำอาชีพเสริมดังกล่าว

๕) ชุมชนละหานนาเป็นชุมชนจิตอาสา ชาวบ้านมีความสมัครสมานสามัคคีและมีจิตสาธารณะ เป็นจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” ได้ร่วมการพัฒนาชุมชนเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อให้หมู่บ้านละหานนามีการพัฒนาต่อยอดให้มีความมั่นคงยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีมีสุข ภาครัฐ ผู้บริหารส่วนภูมิภาค ท้องที่ ท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชนควรบูรณาการร่วมมือในการขับเคลื่นให้การสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาคน ครัวเรือน ชุมชน ให้อยู่ดีมีสุข โดยมีแนวทางข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑. มิติด้านการพัฒนาสุขภาพร่างกาย คนจะมีความสุขได้ สุขภาพร่างกายต้องสมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยเฉพาะเด็กแรกเกิด ผู้สูงอายุ และสตรี เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญในการวางกลยุทธ์หรือเป้าหมาย หน่วยงานส่วนภูมิภาคในพื้นที่อันได้แก่ สาธารณสุขอำเภอ สถานีอนามัยตำบล อสม. ถือเป็นบุคลากรที่มีพื้นฐานในการทำงานเรื่องนี้ในการขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพ จำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑.๑ การตรวจสุขภาพของคนทุกคนโดยเฉพาะกลุ่มเด็กแรกเกิด สตรี และผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการขับเคลื่อน อย่างน้อยสมควรให้มีการตรวจเช็คสุขภาพปีละครั้งสำหรับคนปกติ ส่วนคนที่มีอาการมีสมมุติฐานของความเจ็บป่าย สมควรที่จะต้องเอาใจใส่และตรวจเช็คถี่ขึ้น แล้วหาแนวทางการรักษา

๑.๒ การให้มีความรู้ เป็นแนวทางที่ทั้งฝ่ายภูมิภาคและท้องถิ่น จะต้องช่วยกันให้ความรู้ในเรื่องการอุปโภค บริโภค เพื่อไม่ให้ร่วงกายเจ็บป่วย เป็นการส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับคนในชุมชน หากประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีแล้วสุขภาพอนามัยก็จะดีตามไปด้วย โดยขอจำแนกกิจกรรมที่ต้องให้ความสำคัญ คือ

๑.๒.๑ การให้ความรู้ รณรงค์ในเรื่องอาหารปลอดภัย น้ำสะอาด ที่มีประโยชน์ต่อการบริโภค รวมทั้งปริมาณที่จำเป็นต่อร่างกาย รวมทั้งอากาศที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีมลภาวะ เป็นพื้นฐาน

เบื้องต้นที่ทุกคนควรได้รับในแต่ละวัน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้าน ไม่รกรุงรัง ไม่เป็นแหล่งอาศัยของยุงหรือแมลง ห้องน้ำควรมีทุกหลังคาเรือน และถูกสุขลักษณะ รวมทั้งให้ความรู้เรื่องการขับถ่ายให้ทุกคนได้ใช้ชีวิตอย่างถูกสุขอนามัย

๑.๒.๒ จัดให้มีสถานที่ออกกำลังกายเช้า เย็น ในที่สาธารณะที่ปลอดภัย จะเป็นสวนสาธารณะ ทางเดินออกกำลังกายริมบึงละหานนา เป็นต้น จะทำให้ประชาชนมีโอกาสดูแลสุขภาพได้ จัดรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมออกกำลังกายในแต่ละกลุ่มของหมู่บ้าน จัดการแข่งขันกีฬาหรือกลุ่มนันทนาการ เพื่อให้ประชาชนได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

๑.๓ การแก้ไขปัญหาสุขภาพ สำหรับคนที่เจ็บป่วยจำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาช่วยเหลือ ซึ่งการคมนาคม การสื่อสารที่สะดวกจะช่วยให้การดูแลและช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยได้รับการรักษา ฝ่ายปกครองท้องที่และท้องถิ่นควรเข้ามาช่วยดูแล หรือหน่วยงานด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรจัดให้มีการประสานงานเพื่อให้การช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยได้รับการดูแลและแก้ไข

นอกจากนั้นการให้ความสำคัญในการป้องกันโรค ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์ การฉีดวัคซีน ซึ่งต้องวิเคราะห์ว่าพื้นที่มีความเสี่ยงในโรคอะไร แล้วหาทางป้องกันอันดับแรก เช่น โรคไข้เลือดออก เป็นต้น

๒. มิติด้านการพัฒนาจิตใจและอารมณ์ จิตใจถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ปัจจุบันโลกมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อความคิดจิตใจของบุคลเป็นอย่างมาก ในแต่ละสังคมทั่วโลกให้ความสำคัญต่อจิตใจของคน จะเห็นได้จากทุกประเทศมีศาสนาเป็นสิ่งค้ำจุนจิตใจ ส่วนประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศนั้นก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นหาความจริงเพื่อตอบโจทย์ทางจิตใจของคน บ้านละหานนาถือเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานที่ดี คือมีศาสนาพุทธ มีอนุสรณ์สถานเจ้าพ่ออุปฮาดราชวงศ์ที่เป็นที่นับถือทำให้จิตใจของประชาชนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งส่งผลทางด้านกิจกรรมการอยู่ร่วมกันเกิดการสังคมสมาคมที่แฝงอยู่ในวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม สงบ ร่วมเย็น เช่นการจัดงานประเพณีต่างๆ การบายศรีสู่ขวัญ ถือเป็นกิจกรรมทางสังคมที่หล่อหลอมจิตใจคนในชุมชนให้รักและสามัคคีมีความร่มเย็นเป็นสุข

๓. มิติด้านเศรษฐกิจ ทุกคนในประเทศย่อมได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจทุกคน เพราะความซับซ้อนทางสังคมในความเป็นอยู่ทุกคนต้องอาศัยระบบเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ซึ่งอยู่ภายในระบบเศรษฐกิจที่ทุกคนต้องใช้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่กล่าวมาเป็นเรื่องการใช้จ่าย การหารายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายนั้น มีความสำคัญ ดังนั้นทุกคนต้องทำงานหรือประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ ฝ่ายปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ต้องเข้ามาช่วยเหลือประชาชนในเรื่องการประกอบอาชีพ การหารายได้เพิ่ม การพัฒนากลุ่มอาชีพ เช่นกลุ่มอาหาร กลุ่มจักสาน กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น การส่งเสริมจะต้องครอบคลุมไปถึง การส่งเสริมประสิทธิภาพ คุณภาพการผลิต และเป็นที่ต้องการของตลาดมีกลยุทธ์ดำเนินการตลาด การหากลุ่มลูกค้า ทั้งนี้เครื่องมือสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัยอาจช่วยด้านการตลาด หรือหาลูกค้าได้ดีการขนส่ง

สินค้าถึงผู้บริโภคก็เป็นปัจจัยสำคัญหากประชาชนมีรายได้ดีจากการประกอบอาชีพก็จะเป็นโอกาสทางสังคมที่จะมีพื้นฐานความเป็นอยู่ที่ดีได้เป็นอย่างมาก ควรฝึกประชาชนให้มีทักษะทางด้านการตลาดและการสร้างความประทับใจแก่ลูกค้า จะช่วยให้การผลิตมีประโยชน์ต่อประชาชนมากขึ้น

๔. มิติด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ที่เป็นโอกาสแก่ประชาชนหมู่บ้านละหานนา พื้นฐานของหมู่บ้านมีจุดแข็งหลายประการที่สามารถพัฒนาให้เป็นที่รู้จักและนิยมของคนภายนอก เช่นวิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่าย มีความสุข อ่อนน้อมแก่แขกหรือนักท่องเที่ยว ผู้บริหารอาจวิเคราะห์และจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาเยี่ยมชม ท่องเที่ยว รวมไปถึงงานประเพณีที่จัดอยู่เป็นประจำ อาจพัฒนาให้คนภายนอกได้มาเยี่ยมชม หรือใช้ชีวิตที่สงบเป็นธรรมชาติ ก็จะเป็นโอกาสของชาวบ้านละหานนา รวมไปถึงการพัฒนาบึงละหานนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ หรือนำมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ก็จะเป็นโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้ฝ่ายปกครองซึ่งเป็นส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นสามารถคิดวิเคราะห์และทำโครงการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากจังหวัดหรือรัฐบาลได้ จะเป็นโอกาสของชาวบ้านละหานนาที่จะมีต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

๓.๓ บทเรียนที่ได้รับในด้านต่างๆจากการเรียนรู้การปฏิบัติงานจริงในพื้นที่

การเรียนรู้การปฏิบัติจริงในพื้นที่ชุมชนบ้านละหารนา หมู่ที่ ๑ ตำบลละหานนา อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๓ กลุ่ม กป. ๖ได้ข้อสรุป ดังนี้

๑)การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ชุมชนละหานนา มีผู้นำที่เข้มแข้ง คือกำนัน ถึงแม้จะเป็นคนต่างถิ่น (มีภูมิลำเนาเดิมจังหวัดมหาสารคาม) แต่เป็นบุคคลที่ชุมชนมีความเชื่อมั่น เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีการจัดทำแผนชุมชนยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านละหานนาที่ชัดเจน การดำเนินงานดำเนินการในรูปแบบขอบคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีผู้นำชุมชนอื่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลละหานนา ปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มอาชีพต่างๆในการสนับสนุนและให้ความร่วมมือด้วยดี นอกจากนี้ ชุมชนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำ (กลุ่มผู้ใช้น้ำ) ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลละหานนา ในการบริหารจัดการน้ำสถานีสูบน้ำบ้านละหานนา หมู่ที่ ๑ ซึ่งก่อสร้างโดยกรมส่งเสริมพลังงาน กระทรวงพลังงาน ปัจจุบันถ่ายโดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลละหานนาดูแลบำรุงรักษา โดยสูบน้ำจากบึงละหานนากระจายน้ำสู่ไร่นาครอบคุลมพื้นที่เกษตร ๒,๘๐๐ ไร่

๒) การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ ในการพัฒนาในระดับตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลละหานนาได้เข้ามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้แก่ การพัฒนาโครงการสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน น้ำประปา สถานีสูบน้ำ เป็นต้น การส่งเสริมอาชีพโดยร่วมกับส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอบรมให้ความรู้ ทักษะ แก่กลุ่มอาชีพต่างๆ รวมถึงส่งเสริมช่องทางการตลาดด้วย การส่งเสริมงานวัฒนธรรมประเพณี ที่ดีงาม ของชุมชน งานบวงสรวงเจ้าพ่ออุปฮาดราชวงศ์ โครงการคัดแยกขยะโดยส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน คัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และจัดเจ้าหน้าที่รับซื้อขยะที่

สามารถนำกลับมาใช้ใหม่รวมทั้งจัดสถานที่ทิ้งขยะให้กับชุมชน นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลละหานนายังให้ความช่วยเหลือ ครอบครัว ชุมชนที่ประสบภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้น การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนบ้านละหานนา

๓) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาล มีนโยบายและโครงการที่สำคัญดำเนินการในพื้นที่ชุมชนได้แก่ โครงการไทยนิยมยั่งยืน กิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

โครงการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โครงการส่งเสริมกลุ่มสัมมาชีพชุมชนและโครงการแก้มลิงบึงละหานนาพร้อมอาคารประกอบ ในการดำเนินงานตามนโยบายและโครงการต่างๆชุมชนให้การสนับสนุนโดยได้มีการรวมกลุ่มสมาชิก มีการระดมทุน ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีความมั่นคงของแต่ละกลุ่มโดยมีผู้นำและประธานแต่ละกลุ่มอาชีพบริหารจัดการแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับโครงการแก้มลิงบึงละหานนาพร้อมอาคารประกอบ ยังอยู่ระหว่างดำเนินการโครงการผลการดำเนินงานและประสิทธิภาพในการดำเนินงานมีความล้าช้าและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการหรือการบริหารสัญญาให้สอดคล้องกับพื้นที่ คาดว่าจะแล้วเสร็จตามแบบภายในเดือนเมษายน ๒๕๖๓

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ความเสี่ยงจากการดำเนินโครงการ	ข้อเสนอแนะ
๑. ด้านอาชีพการทำประมง	ชุมชนโดยผู้นำชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอแวงน้อย สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ ๖ และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชีกลาง ต้องประชุมร่วมกันในการกำหนดพื้นที่ทำการประมงและพื้นที่อนุรักษ์รวมทั้งต้องทำ MOU ร่วมกันในการใช้ประโยชน์และการแก้ไขปัญหา เช่น หาปลาพื้นถิ่น มาปล่อยในบึงละหานนา เช่น ปลาเนื้ออ่อน ปลาขม ปลาขะแยง ปลาทราย ปลาเผาะ ปลาหลอด ฯลฯ โดยอาจเลี้ยงปลาในกระชัง รวมทั้งควรจัดทำระเบียบ กฎกติกา ในการจับปลาให้ชัดเจน เช่น ห้ามจับปลาในฤดูวางไข่

ความเสี่ยงจากการดำเนินโครงการ	ข้อเสนอแนะ
๒. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - เด็กจมน้ำ - สัตว์เลี้ยง - แหล่งมั่วสุม	- ชุมชนร่วมกับ อปท. และกรมชลประทาน กำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัย เช่น ป้ายเตือน ห้ามมั่วสุม ห้ามแข่งรถ เขตปลอดยาเสพติดและเขตปลอดแอลกอฮอล์ - จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจ อปพร.หรือจิตอาสา ตรวจตราอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง - ติดตั้งระบบไฟส่องสว่างให้ทั่วถึง
๓. การบริหารจัดการน้ำ - น้ำท่วม - ภัยแล้ง - บริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร	- ระหว่างดำเนินโครงการในฤดูน้ำหลากต้องมีการเก็บกักน้ำโดยกำหนดเป็นโซนตามหลักวิชาการ เพื่อป้องกันน้ำท่วมและเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง - หลังดำเนินโครงการแล้วเสร็จชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโครงการส่งน้ำและบำรุงชีกลางร่วมกันบูรณาการการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำให้ครอบคลุม ทำการเก็บกักน้ำ การปล่อยน้ำ และการกระจายน้ำของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ที่ก่อสร้างใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นธรรม - ควรเพิ่มเติมสถานีสูบน้ำและระบบส่งน้ำให้ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรของชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า สำหรับพื้นที่รอบๆควรกระจายน้ำด้วยระบบโซล่าร์เซลล์และมีการส่งเสริมอาชีพปลูกพืชหลังนา (พืชใช้น้ำน้อย) - ชาวบ้านควรมีบ่อน้ำ (ขนมครก) ในพื้นที่เพื่อเก็บกักน้ำสำหรับการเกษตรและการปศุสัตว์โดยรับน้ำจากการกระจายน้ำของสถานีสูบน้ำหรือระบบโซล่าร์เซลล์
๔. ความยั่งยืนของโครงการในการพัฒนาต่อยอด - ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงชุมชน เชิงเกษตร	๑. ด้านการท่องเที่ยว - พัฒนาต่อยอดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น ทางเดิน ทางวิ่ง ทางจักรยาน - ปรับปรุงภูมิทัศน์ เช่น ปลูกหัวแดง การจัดศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนและกลุ่มอาชีพในพื้นที่ที่เหมาะสม - จัดกิจกรรมด้านสุขภาพ ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามฮีตสิบสองคลองสิบสี่อย่างต่อเนื่อง

ความเสี่ยงจากการดำเนินโครงการ	ข้อเสนอแนะ
- ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - ด้านการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับกลุ่มเกษตรกรในชุมชน	- จัดกิจกรรมทางน้ำ เช่น ทำแพเป็นร้านอาหาร ที่พัก ล่องเรือชมบึงละหานนา ๒. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กำหนดพื้นที่การอนุรักษ์พันธุ์ปลาหรือเขตอภัยทาน - ปลูกหญ้าแฝกหรือหญ้าชนิดอื่น รอบคันคูเพื่อป้องกันการพังทลายของคันดิน - กำหนดเขตพื้นที่ปลูกและอนุรักษ์ต้นกกซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตของกลุ่มอาชีพทอเสื่อกก กลุ่มตัดเย็บแปรรูปเสื่อกกและกำหนดพื้นที่ปลูกป่าชุมชนเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน - ป้ายห้ามสัตว์เลี้ยงลงในบึงละหานนาเพื่อป้องกันน้ำเสีย - ป้ายห้ามรถยนต์บรรทุกเข้าวิ่งในคันคู เพื่อป้องกันอุบัติเหตุและการพังทลายของถนนตามความเหมาะสม ๓. ด้านการส่งเสริมอาชีพเสริมรอบพื้นที่โครงการ - มีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีพื้นที่รอบโครงการดำเนินการปลูกพืชหรือทำการเกษตรผสมผสาน และกำหนดโซนให้ชุมชน เช่น กลุ่มปลูกถั่วลิสง กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มปลูกผักปลอดสาร รวมทั้งสนับสนุนให้มีการปลูกพืชหลากหลายเพิ่มเติม ▪ พืชสวน เช่น ถั่วฟักยาว ผักกาด ขึ้นฉ่าย พริกไทย แตงล้าน แตงไทย ▪ พืชไร่ เช่น ถั่วเขียว ถั่วแขก ถั่วปากอ้า ▪ ไม้ผล เช่น อาโวคาโด กล้วย ลิ้นจี่ มะนาว ส้ม มะม่วง และบริหารจัดการใช้น้ำร่วมกันในแต่ละกลุ่มให้เกิดความคุ้มค่ากับการลงทุนให้มากที่สุด - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหาพื้นที่ส่วนกลางหรือที่สาธารณะบริเวณรอบบึงละหานนาเพื่อทำแปลงเกษตรของกลุ่ม และบริหารจัดการร่วมกัน เช่น การปลูกพืชผักต่างๆ และการปศุสัตว์ เป็นต้น

ความเสี่ยงจากการดำเนินโครงการ	ข้อเสนอแนะ
	๔. ด้านอื่นๆ พัฒนากิจกรรม OTOP ให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยใช้วัตถุดิบที่จะมากขึ้นในอนาคต เช่น ต้นกก ปลาชนิดต่างๆ เป็นต้น ด้านการตลาด ควรเพิ่มช่องทางการตลาดทางเลือกให้มากขึ้น ทั้งนี้กลุ่ม กป.๖ ได้ดำเนินการสร้างเพจเฟสบุ๊ค"ของดีบ้านละหานนา"ให้กับชุมชนบ้านละหานนา ทำให้ชุมชนมีความพึงพอใจ

ข้อเสนอแนะดังกล่าว จะเกิดผลและบรรลุตามเป้าหมาย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ส่วนราชการ หน่วยงาน อำเภอและจังหวัด จะต้องให้การสนับสนุน มีการบูรณาการการพัฒนาการเชิงพื้นที่ ตั้งแต่การประชาคมชาวบ้าน เพื่อจัดทำแผนชุมชน แผนหมู่บ้าน แผนตำบล แผนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัด รวมทั้งจัดทำคำของบประมาณในแต่ละปี ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากช่องทางต่างๆ เช่น งบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งบพัฒนาจังหวัด/ กลุ่มจังหวัด งบของส่วนราชการ หน่วยงาน (Function) และงบกลางจากรัฐบาล รวมทั้งงบอื่นๆ เพื่อให้ส่วนราชการ/หน่วยงาน ได้ดำเนินการพัฒนาชุมชนบ้านละหานนา ให้สามารถแข่งขันได้ และประชาชนกินอิ่ม นอนอุ่น มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชน ประเด็นการศึกษาการท่องเที่ยวนวัติวิถี หมู่บ้านหนองบัว หมู่ที่ ๓ เป็นบ้านหนองบัวน้อย

ความเป็นมาของหมู่บ้านหนองบัวน้อย

เมื่อปีพ.ศ.๒๔๓๐ มีนายพรานชื่อนายเมืองแพน (ไม่ทราบนามสกุล) และพักพวกเดินทางมาจากอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อมาหาล่าสัตว์และได้มาพบหนองน้ำแห่งหนึ่งที่มีดอกบัวหลากหลายชนิด/สีมีความสวยงาม น้ำใสสะอาดเต็มอยู่ในหนองน้ำ ซึ่งอยู่กลางป่าใหญ่มีสัตว์ป่าน้อยใหญ่มากมายเช่น เสือ กระทิง แรด กวาง เก้งและสัตว์อื่นๆ อีกมากมายลงมาหากินน้ำในหนองนี้ทุกวัน เมื่อล่าสัตว์ได้แล้วจะนำไปขายตามหมู่บ้านต่างๆ ส่วนมากจะเข้าไปขายในเมืองพล โดยใช้พาหนะเป็นม้า เกวียน เทียมวัวและรู้สึกว่าพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์จึงได้ช่วยกันทำแนวรั้วกั้นบ้านอย่างแข็งแรง โดยการใช้ไม้เสาขนาดใหญ่สูงประมาณ ๒ เมตรถึง ๒.๕๐ เมตร เพื่อป้องกันสัตว์ดุร้าย (ปัจจุบันอยู่บริเวณคุ้มห้วยใต้) นายเมืองแพนและพักพวกจึง ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางด้านทิศใต้ของหนองน้ำแห่งนี้ได้และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “หนองบัว” เพราะเป็นหนองน้ำที่มีบัวมากมายหลายชนิด ขึ้นตรงต่อตำบลเมืองพล อำเภอพลจนกระทั่งปีพ.ศ. ๒๕๓๐ ได้แยกตำบลเมืองพล ออกเป็นตำบลโสกนกเต็นและแยกหมู่บ้านหนองบัว หมู่ที่ ๓ เป็นบ้านหนองบัวน้อย หมู่ที่ ๘ ปัจจุบันมีนายธวัชชัย คำแก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้าน

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ บ้านโสกนกเต็นพัฒนา ตำบลโสกนกเต็น
ทิศใต้	ติดกับ ถนนสาย ๒๐๗ หนองบัวน้อย-เมืองพล
ทิศตะวันออก	ติดกับ ห้วยขุนปูน บ้านหนองไช บ้านท่าไทรงาม
ทิศตะวันตก	ติดกับ บ้านหนองบัวสันติสุข หมู่ ๑๑ ตำบลโสกนกเต็น

แผนผังหมู่บ้านหนองบัวน้อย

บ้านหนองบัวน้อย ตำบลโสกนกเต็น ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่จำนวน ๑๑๕ หลังคาเรือน ประชากร ๕๔๙ คน แยกเป็น ชาย ๒๗๓ คน หญิง ๒๗๖ คน โรงเรียน ๑แห่ง วัด ๑ แห่ง

วิถีชีวิตของผู้คนแต่ละหมู่บ้านหนองบัวน้อย ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและมีวัฒนธรรมประเพณี ๑๒ เดือน หรือที่เรียกว่า “ฮีต” ที่มาจากคำว่า จารีตหรือจาฮีตศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งตำบลคือพระเจ้าใหญ่ศากยมุณีศรีประทุม วัดศรีหงส์ทอง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่คนในชุมชนให้ความเคารพและศรัทธา เพื่อความเป็นสิริมงคลภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า ๑๒ ฮีต คือทอผ้าสร้างสรรค์ลวดลายด้วยวัฒนธรรมประเพณีซึ่งเป็นลวดลายเฉพาะสำหรับงานบุญประจำเดือนครบทั้ง ๑๒ เดือนดังนี้

มกราคม (เดือนอ้ายหรือเดือนเจียง) ประเพณี “บุญเข้ากรรม”ถือเป็นกิจกรรมของสงฆ์ เมื่อถึงเดือนอ้าย พระสงฆ์จะต้องเข้ากรรมเป็นพิธีที่เรียกว่า “เข้าปริวาสกรรม” โดยให้พระภิกษุผู้ต้องอาบัติ ได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เพื่อเป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตนเอง พุทธศาสนิกชนจะเตรียมหาข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภคไปถวาย **ผ้าไหมจะมัดเป็นลายข้าวหลามตัด** เพราะในช่วงนี้ชาวบ้านจะถวายข้าวหลามแด่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นข้าวหลามที่ทำจากข้าวที่เก็บเกี่ยวใหม่ๆ ชิ้นที่ใส่ถูกมัดเป็นลายหมี่บอกเล่ากรรมวิธี ซับซ้อน

กุมภาพันธ์ (เดือนยี่) ประเพณี “บุญคูณลาน” หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะนิมนต์พระสงฆ์ไปเทศน์ที่ลานนวดข้าว มีการทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระ ประพรมน้ำมนต์ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เกษตรกรทำให้ข้าวในนาอุมดมสมบูรณ์ เมื่อเสร็จพิธีทำบุญคูณลานแล้ว ชาวบ้านจะขนข้าวใส่ยุ้งฉางและทำพิธีบายศรีสู่ขวัญพระแม่โพสพ เพื่อขอให้พระแม่โพสพบันดาลให้มีผลผลิตข้าวมากๆ อีกในปีหน้า

ผ้าไหมจะมัดเป็นลายขันหมากเบ็งน้อย (พานบายศรี) ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้งานบูชาหรือพิธีมงคลทั้งหลายของชาวอีสาน

มีนาคม (เดือนสาม) ประเพณี "บุญข้าวจี่"เป็นช่วงปลายหน้าหนาวมีตำนานเกี่ยวกับนางสุชาดาซึ่งเป็นชายาของพระอินทร์เป็นผู้ไม่ค่อยได้บำเพ็ญกุศลผลบุญ ต่อมาเกิดมาเป็นนางนกกระยางขาว พระอินทร์จึงทรงมาโปรดพร้อมสั่งสอนให้บำเพ็ญกุศลเพื่อจะได้กลับไปเสวยสุข เวลาไปทำบุญที่วัดพระมักจะเทศน์เรื่องนางสุชาดาให้ญาติโยมฟังถือเป็นนิทานประจำฮีต ที่สอนให้ชาวบ้านรู้จักทำบุญทำทานอย่าได้ตระหนี่ เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้วได้ข้าวใหม่ให้รู้จักแบ่งปันกัน**ผ้าไหมจะมัดเป็นลายนกกระยางขาว**ใช้สวมใส่ไปทำบุญประจำฮีตนี้สืบต่อกันมา

เมษายน (เดือนสี่) ประเพณี "บุญผะเหวด"บุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติ เป็นงานบุญเดือนสี่ ถือเป็นบุญใหญ่ ต้องใช้เครื่องบูชาชั้นสูง ชาวบ้านจะเตรียมเครื่องถวายพร้อมขันหมากเบ็ง (พานบายศรี)ขนาดใหญ่กว่า และมีจำนวนมากกว่าบุญเดือนยี่ (บุญคูณลาน ขันหมากเบ็งน้อย)**ลายผ้าไหม** จะเป็นภาพขันหมากเบ็ง แต่ลวดลายจะซับซ้อนกว่าแบบบุญเดือนยี่ มัดหมี่ยากกว่าการทอใช้ตะกร้อ

พฤษภาคม (เดือนห้า) ประเพณี "บุญสงกรานต์" เป็นการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ของไทยแต่โบราณ จะมีพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปสรงน้ำขอพรจากพระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรก่อพระเจดีย์ทรายและเล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนาน**ผ้าไหม จะเป็นลายขาเปีย** มีความหมายคล้ายๆ กับการไซว การเกี่ยวพัน หมายถึงความผูกพันของชาวบ้าน เมื่อถึงเดือน ๕ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนให้กลับมารวมกัน ผูกพันกันเหมือนลายขาเปียผูกพันคือ ฝ้ายผูกแขน

มิถุนายน(บุญเดือนหก) ประเพณี"บุญบั้งไฟ" บุญบั้งไฟจะจัดก่อนฤดูทำนาด้วยความเชื่อว่าเป็นการขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าในนาอุดมสมบูรณ์ก่อนการจุดบั้งไฟจะมีการแต่งขันเอ้ (ขันห้าบูชาแถน) ในพานบูชาของคนอีสานจะมีดอกไม้ชนิดหนึ่งคือดอกทองพันชั่งสีขาวๆ คนอีสานโบราณเรียกว่า ดอกแก้ว ตามความเชื่อของคนอีสาน ดอกไม้ที่เตรียมมาสำหรับถวายพระที่ใส่เข้ามาในพานจะเรียกรวมว่า ดอกแก้วทั้งหมด **ผ้าไหมจะถูกมัดเป็นลายดอกแก้วหรือดอกทองพันชั่ง** ไหมจะผูกลายนี้ สีที่ใช้มักจะเป็นสีเขียว ซึ่งแสดงถึงฤดูกาลช่วงฤดูฝนที่พืชพรรณกำลังงอกงาม

กรกฎาคม (บุญเดือนเจ็ด) ประเพณี "บุญซำฮะ" บุญเบิกบ้าน บุญแตกบ้านหรือบุญซำฮะ เป็นงานบุญในช่วงเดือน ๗ เป็นเดือนที่เริ่มเข้าหน้าฝน ถือเป็นช่วงเริ่มต้นการทำนา คำว่า "ซำฮะ" เป็นภาษาอีสานแปลตรงตัวว่า ชำระเอาสิ่งไม่ดีออกไปก่อนที่จะเริ่มต้นทำสิ่งดีๆ การทำบุญซำฮะนี้ชาวบ้านจะพากันเก็บกวาดบ้านเรือนให้เรียบร้อยเป็นการทำความสะอาดครั้งใหญ่ในรอบปี**ผ้าไหมลายหมี่เป็นลายฟันเลื่อย** ตามความฮีตเก่าว่า ใช้เป็นหนึ่งในอุปกรณ์ลงไร่ ลงนา ถางป่า ตัดคงให้โล่ง ให้เกลี้ยง เพื่อให้นาได้ผลผลิตดี ไม่มีต้นไม้หรือวัชพืชบดบังต้นข้าวในไร่นา

สิงหาคม (บุญเดือนแปด) ประเพณี “บุญเข้าพรรษา” เป็นช่วงที่พระภิกษุสามเณรต้องอยู่ประจำวัดตลอด ๓ เดือน เนื่องจากช่วงนี้เป็นฤดูแห่งการทำเกษตรจึงห้ามพระภิกษุสามเณรออกเดินทาง เพราะไม่ต้องการให้ไปเหยียบย่ำพืชผลที่ชาวบ้านเพาะปลูกไว้ ชาวบ้านจะหล่อเทียนใหญ่ถวายเป็นพุทธบูชาและจะเก็บไว้ตลอดพรรษาช่วงนี้จะใช้ซิ่นที่เรียกว่า ซิ่นเอาบุญ **ผ้าไหมชื่อลายหมากหญ้าหยุม** ความดั้งเดิมของลายนี้ กล่าวถึงสตรีที่แฟนหนุ่มบวชเป็นพระจะต้องจำพรรษาในวัดถึง ๓ เดือน เธอต้องทำไร่ทำนาทั้งยังต้องส่งปิ่นโตอาหารให้พระต้องเดินลัดเลาะไปตามคันนา มีโคลนกระเด็นใส่ มีหญ้าเจ้าชู้เกาะชายผ้าซิ่นเต็มไปหมด ลวดลายผ้าจะออกมาเป็นลายดวงเล็กๆ และนิยมย้อมด้วยสีธรรมชาติเป็นสีออกคล้ำๆ เหมือนสีโคลน

กันยายน (บุญเดือนเก้า) ประเพณี “บุญข้าวประดับดิน”เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวบ้านจะทำข้าวปลาอาหารคาวหวานและข้าวต้มมัดพร้อมหมากพลูที่ห่อใส่ใบตองแล้วนำไปวางตามโคนต้นไม้ในบริเวณวัดและรอบๆ บ้าน (ที่เรียกว่า ข้าวประดับดินคงเป็นเพราะเอาห่อข้าวและเครื่องเคียงไปวางไว้บนดิน) เพื่อให้ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วหรือผีบ้านผีเรือนมากิน เพราะเชื่อว่าในเดือนเก้านี้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะได้รับการปลดปล่อยให้ออกมาท่องเที่ยวได้ จากนั้นจะมีการทำบุญตักบาตร สมาทานศีล ฟังเทศน์และกรวดน้ำอุทิศสวนกุศลแด่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว**ผ้าไหมลายเครือกาหลง** เป็นการมัดลายจากธรรมชาติป่าอีสานสมัยโบราณ เนื่องจากเดือน ๙ เป็นเดือนที่ฝนตกชุกป่าไม้ใบหนา จนแม้แต่อีกายังบินหลงรัง ลายผ้าจะมัดเป็นลายละเอียดซับซ้อนมากเหมือนเครือไม้ในป่าโบราณ

ตุลาคม (บุญเดือนสิบ) ประเพณี “บุญข้าวสาก” เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย โดยจะทำฉลากให้พระสงฆ์จับเพื่อที่จะได้ถวายของตามฉลากนั้น ในเดือน ๑๐ นี้ ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารไปทำบุญที่วัดในตอนเช้า โดยนำห่อข้าวสากไปวางไว้บริเวณวัดเพื่อให้บุพการีที่ล่วงลับไปแล้วมารับอาหารและผลบุญที่อุทิศให้ จากนั้นชาวบ้านจะนำข้าวสากที่พระสวดเสร็จแล้วกลับไปที่บ้านไปวางไว้ตามทุ่งนาและรอบบ้าน เพื่อให้ผีบ้าน ผีเรือน เจ้าที่เจ้าทางหรือผีที่ไร้ญาติมารับส่วนบุญ **ลายผ้าไหมจะผูกเป็นลายสายก่องข้าว** เป็นลายหมี่ที่ผูกขึ้นมาให้คิดถึงญาติพี่น้องที่ล่วงลับว่า ถ้าไม่ไปทำบุญ ญาติที่ตายไปจะไม่ได้กินข้าวเป็นผีอดยาก หิ้วตะกร้าสะพายกล่องข้าวมายืนร้องไห้ เพราะลูกหลานไม่ทำบุญอุทิศไปให้

พฤศจิกายน (บุญเดือนสิบเอ็ด) ประเพณี “บุญออกพรรษา” ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ หลังจากพระภิกษุสามเณรได้เข้าพรรษาเป็นเวลาถึง ๓ เดือน ในวันที่ครบกำหนดพระภิกษุสามเณรจะมาชุมนุมกันอย่างพร้อมเพรียงที่วัด ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ รับศีลและถวายผ้าจำพรรษา ตอนค่ำจะมีการจุดประทีปโคมไฟในบริเวณวัดและหน้าบ้าน บางท้องถิ่นจะมีการถวายปราสาทผึ้ง เรือไหลเรือไฟในตอนค่ำ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา **ลายผ้าไหมชื่อหมี่ล่าย**ที่ใช้ในงานบุญเดือนสิบเอ็ดมีลักษณะลายคดโค้งงอเหมือนน้ำตาเทียนที่เกาะอยู่กับต้นเทียนพรรษาที่จุดใช้มาตลอดช่วงเข้าพรรษาเป็นระยะเวลา ๓ เดือน

ธันวาคม (บุญเดือนสิบสอง) ประเพณี "บุญกฐิน" เป็นการถวายผ้าจีวรแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้ว เริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ นิยมถวายผ้าไตรจีวรพร้อมเครื่องอัฐบริขารและเครื่องไทยทาน นอกจากนี้อาจมีการทำบุญจุลกฐินซึ่งเป็นการทำผ้าไตรจีวรจากปุยฝ้ายแล้วนำไปทอให้เสร็จเป็นผืน ภายใน ๒๔ ชั่วโมงนับตั้งแต่เริ่มลงมือทำ เพราะมีความเชื่อว่าจะได้บุญมาก ชาวอีสานถือว่าบุญกฐินเป็นบุญสำคัญที่สุด เป็นบุญใหญ่ได้อานิสงส์แผ่ไปทุกภพภูมิบุญเดือนนี้นิยมใช้ผ้าซิ่น**ลายผ้าไหมลายโซ่ตาข่าย** หรือในภาษาอิสานเรียกว่า"คาง" ในความหมายว่า ผลบุญแผ่กระจายไปเป็นสายอุทิศไปถึงบุพการี ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพ

ป่าโสกผีดิบ ตำนานได้เขียนไว้ว่า ในช่วงประมาณปีพ.ศ.๒๔๘๐ ได้เกิดโรคห่าระบาดในหมู่บ้านใกล้เคียง ผู้คนทยอยป่วยและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านทำพิธีทางศาสนาส่งดวงวิญญาณไม่ทันจึงได้พากันนำศพมาทิ้งภายในโสกแห่งนี้ ซึ่งโสกเป็นภาษาอีสานแปลว่า สถานที่ซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของกระแสน้ำจนกลายเป็นโสกหรือธารน้ำไหล กระทั่งมีการเรียกต่อๆ กันว่า "โสกผีดิบ"

"ขณะที่ข้อมูลจากกรมทรัพยากรธรณีระบุไว้ว่า โสกผีดิบที่อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น แห่งนี้ประกอบด้วยหินตะกอนของหินทรายเนื้อละเอียด หินทรายแป้งและหินโคลนสีแดงปนน้ำตาล อยู่ในกลุ่มหินโคราช หมวดหินภูทอก วางตัวเอียงเทเล็กน้อยไปทางทิศเหนือ แสดงลักษณะโครงสร้างทางตะกอนวิทยาแบบชั้นเฉียงระดับ เป็นป่าหินที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มากว่า ๖๕ ล้านปี มีลักษณะภูมิประเทศเป็นหินทรายที่ถูกกัดเซาะด้วยลมและฝนกลายเป็นรูปร่างแปลกตา คล้ายแพะเมืองผีที่จังหวัดแพร่"

ลักษณะป่าโสกผีดิบ ซึ่งเป็นพื้นที่ธรณีวิทยาที่มีตำนานและเป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้และป่าสมุนไพรเป็นป่าแห่งตำนานหินล้านปีแต่ยังเป็นป่าสมุนไพร พืชท้องถิ่นและไม้หายากเป็นแหล่งเรียนรู้พืชพันธุ์ของเยาวชนในชุมชนการอนุรักษ์ธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนการสืบสานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อจากการอนุรักษ์แบบดั้งเดิมตามภูมิปัญญาท้องถิ่นอาศัยพื้นฐานสังคมชนบทไทยที่ชาวบ้านล้วนอาศัยพึ่งพาป่า ทั้งในแง่ปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร สมุนไพร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยมาช้านาน นอกจากนี้ผลผลิตจากป่า เพื่อเป็นการสร้างรายได้พอยังชีพ อีกทั้งป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ ประเพณี ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์ของชุมชน

๒.๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

การบริหารจัดการชุมชนบ้านหนองบัวน้อยได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารชุมชนในหลากหลายมิติ

๑) คณะกรรมบ้านหมู่บ้านประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน รวม ๓๒ คน มีการแบ่งการปกครองหมู่บ้านจำนวน ๔ คุ้ม ประกอบด้วย

คุ้มรวงข้าวสีทอง	มีนายจำรัส อำนาจ	เป็นหัวหน้าคุ้ม
คุ้มฟ้าผ่องอำไพ	มีนายสี สิงห์สา	เป็นหัวหน้าคุ้ม

คุ้มเส้นทางสายไหม	มีนายสุระ จันดา	เป็นหัวหน้าคุ้ม
คุ้มหัวใจสีปทุม	มีนายสมพร รังมาตย์	เป็นหัวหน้าคุ้ม

๒) มีการรวบกลุ่มจัดการในลักษณะกองทุน มีทั้งสิ้น ๑๐ กองทุน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	สมาชิก ๑๙๐ คน เงินสะสม ๖๑๑,๗๔๐ บาท
กลุ่มทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)	สมาชิก ๕๐ คน เงินกองทุน ๒๘๐,๐๐๐ บาท
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.)	สมาชิก ๑๐๒ คน เงินกองทุน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท
กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม	สมาชิก ๘๒ คน เงินกองทุน ๙๐,๐๐๐ บาท
กลุ่มทอผ้า	สมาชิก ๘๒ คน เงินกองทุน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
กลุ่มเพาะเห็ด	สมาชิก ๔๒ คน เงินกองทุน ๓๐,๐๐๐ บาท
ธนาคารข้าว	สมาชิก ๑๐๒ คน จำนวนข้าวในธนาคาร ๕๑๕ ถัง
โรงสีชุมชน	สมาชิก ๑๐๒ คน เงินกองทุน ๑๔๐,๐๐๐ บาท
กลุ่มเลี้ยงโค	สมาชิก ๓๐ คน เงินกองทุน ๑๔๐,๐๐๐ บาท
กิจกรรมเครือข่าย	-เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง -เครือข่าย OTOP

๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน บทบาทของภาครัฐ และผลลัพธ์ของการนำนโยบายต่างๆ ของภาครัฐไปปฏิบัติในพื้นที่

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) มีกรอบแนวคิดด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการ ให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ และพันธกิจของกระทรวงมหาดไทย ข้อ ๔ เสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนกับภารกิจ อำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานราก ให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐบาล มีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๔ ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ส่งเสริมการดำเนินงาน OTOP จนถึงปัจจุบัน โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ สนับสนุนส่งเสริม ยกระดับผลิตภัณฑ์ และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลาย เพื่อให้ขายได้มุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล ทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายสินค้าตามที่ต่างๆ ไม่มีความสุข รายได้ไปตกอยู่กับผู้ประกอบการ รายเดียว หรือบางกลุ่มเล็กๆ ไม่กระจายถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานราก ไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ประกอบกับรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักของประเทศส่วนใหญ่ตกไปอยู่ในกลุ่มทุนเอกชน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ห้างร้านใหญ่ กรุ๊ปทัวร์ ไม่ลงไปถึงฐานราก

ดังนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนผ่านยุคการผลักดันขายสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียว สู่การเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิด สร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ทั้งที่ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องแย่งกันนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน เป็นชุมชนท่องเที่ยว ระดับชุมชน ที่มีเสน่ห์ดึงดูดและมีคุณค่าเพียงพอ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียน และใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength With In) และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้ กับชุมชนโดยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง กระตุ้นเศรษฐกิจและสังคม ภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง

๒) เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยว (กระแสหลัก เมืองรอง ชุมชน) ให้มีความโดดเด่น มีความพร้อม บนอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

๓) เพื่อสร้าง และพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ให้มีขีดความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และนำมาต่อยอด การบริหารจัดการชุมชน ได้อย่างเหมาะสม

เป้าหมาย

ประชาชนได้การพัฒนาอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น ยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง โดยเชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน ๓,๒๗๒ หมู่บ้าน กับเส้นทางการท่องเที่ยว กระแสหลักเมืองรอง และแหล่งท่องเที่ยว ให้เกิดรายได้ที่กระจายไปสู่ผู้ประกอบการ กลุ่มต่างๆ ในชุมชน และประชาชนเกิดการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่ม Quadrant D เพิ่มขึ้น ให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength With In) และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งอย่างแท้จริง

กระบวนการขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

บทบาทภาครัฐ

การนำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ไปปฏิบัติ เพื่อการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน โดยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง โดยได้ดำเนินงานโครงการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยมยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาเชิงพื้นที่ผ่าน

กระบวนการประชาคม/การปฏิรูปโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร ดังนี้พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกพัฒนาศักยภาพด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่นส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว

ผลลัพธ์โดยรวมที่เกิดขึ้นจากนโยบายต่างๆ ของภาครัฐ

๑) บุคลากรด้านการท่องเที่ยว “ได้รับการพัฒนาในการเป็นผู้ประกอบการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี”มีการพัฒนาความรู้ มุมมองและบริหารจัดการข้อมูล ชุมชนท่องเที่ยว OTOP มีการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

๒) แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านได้รับการพัฒนาและมีการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาศักยภาพพัฒนาเสน่ห์แต่คงไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชน

๓) สินค้าและบริการได้รับการพัฒนา ผู้ประกอบการชุมชนสินค้าและบริหารได้รับการพัฒนามีการออกแบบตราสัญลักษณ์ และสโลแกนของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

๔) มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากแอ่งใหญ่ สู่ แอ่งเล็ก (เมืองหลัก เมืองรอง)

๕) ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ได้รับการพัฒนาด้านการตลาดประชาสัมพันธ์ Online/Offlineมีการเปิดตัวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีมีการจับคู่ธุรกิจจัดกิจกรรมแสดง และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และบริการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัติวิถี

ความคิดเห็นและความสามารถของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากโครงการกิจกรรมต่างๆ ภายใต้นโยบายแต่ละด้าน

สำหรับการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลด้านการลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานจึงทำให้ชุมชนมีความสามารถ ดังนี้

๑) ชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง

๒) คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มโดยไม่ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเอง

๓) ผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนา และยกระดับคุณภาพมาตรฐาน และมีของที่ระลึก

๔) เกิดการหมุนเวียนรายได้เข้าสู่ชุมชน ไม่ไหลออกนอกหมู่บ้าน

๕) อัตลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณี ได้รับการสืบสาน และฟื้นฟูกลับมาใหม่

๖) ลูก-หลาน กลับถิ่น มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด

๗) ทุกคนในชุมชน มีอาชีพ มีรายได้ ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง และชุมชนเข้มแข็งในที่สุด

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ
จากการเรียนรู้ Action Learning

๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ เมื่อนำมาวิเคราะห์ความเสี่ยง (SWOT Analysis)แล้วพบว่า ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน บ้านหนองบัวน้อยมีดังนี้

- ขาดแคลนวัยแรงงานที่พำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่ เนื่องจากวัยแรงงานออกไปทำงานนอกพื้นที่ ราษฎรที่อยู่ติดพื้นที่เป็นผู้สูงอายุและเด็ก
- ภาวะหนี้สินครัวเรือน ทุกครัวเรือนมีภาระหนี้สินจากการทำการเกษตร โดยส่วนใหญ่มีหนี้สินกับสหกรณ์การเกษตรซึ่งกู้มาเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตและผลิตผลทางการเกษตรได้จำนวนน้อย ไม่สามารถนำไปชำระหนี้สินได้
- ขาดแหล่งน้ำผิวดิน เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำต้นทุน ไม่มีสายน้ำหลักไหลผ่านพื้นที่ ต้องอาศัยน้ำฝนและไม่มีที่กักเก็บน้ำที่เพียงพอ
- การนำน้ำใต้ดินมาใช้เพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตรไม่สามารถทำได้ เนื่องจากคุณภาพน้ำต่ำกว่ามาตรฐาน มีหินปูนปริมาณมาก
- ครอบครัว/ชุมชุนขาดความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีรายรับรายจ่ายกลุ่มอาชีพ
- กลุ่มอาชีพขาดทักษะการเป็นผู้ประกอบการและการตลาด
- กลุ่มอาชีพอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกสูง (ทรัพยากร วัตถุดิบและการตลาด)

๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลกลุ่มทอผ้าไหมก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖ มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่ม ๑๐ ครัวเรือน ในพ.ศ.๒๕๖๑ มีโครงการนวัตวิถี มีสมาชิกเข้าร่วมในกลุ่มทอผ้าไหมเพิ่มขึ้นเป็น ๘๙ ครัวเรือน การลงหุ้นครัวเรือนละ ๑๐๐ บาททั้งนี้ทั้งหมู่บ้านมีจำนวน ๑๑๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗๗ ของครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มทอผ้าไหมและครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มเป็นผู้สูงอายุที่มีส่งเงินมาเพื่อเลี้ยงชีพและไม่ได้มีข้อแย้งกับกลุ่มทอผ้าไหม

ในพ.ศ.๒๕๖๑ กลุ่มทอผ้าไหมมีรายได้และมีการปันผลให้แก่สมาชิก หุ้นละ ๗๐ บาทและมีสินทรัพย์หมุนเวียนจำนวนประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาทเมื่อนำมาวิเคราะห์ความเสี่ยง (SWOT Analysis)แล้วพบว่า ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน บ้านหนองบัวน้อยมีดังนี้

- ชุมชนเข้มแข็ง มีความสุขสงบ สังเกตได้จากไม่มีคดีลักทรัพย์ ไม่มีคดีอาชญากรรมในพื้นที่ตลอดจน ไม่มีข้อพิพาทระหว่างบุคคลในหมู่บ้าน

- ราษฎรในหมู่บ้านหนองบัวน้อย ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกันตลอดจนเคารพกติกาของกลุ่มและหมู่บ้าน
- ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำสูง เสียสละ จนเกิดความยอมรับของราษฎร
- **ผู้นำท้องที่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน**
- ราษฎรในหมู่บ้านหนองบัวน้อยดำเนินชีวิตตามวิถีพอเพียง

๓ บทเรียนที่ได้รับ

กระบวนงานของโครงการ OTOP นวัตวิถี ประกอบด้วย พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่นส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว เมื่อลงไปสู่ในชุมชนหมู่บ้านหนองบัวน้อย **“หมู่บ้านวิถีไหม วิถีพอเพียง”** ทำให้เกิดผลกับชุมชนดังนี้

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

<u>ผลกระทบเชิงบวก</u>

๑) มีอาชีพ มีงาน มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง

๒) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่

๓) ทำให้ราษฎรไม่ทิ้งถิ่นฐานเดิม ไปทำงานต่างถิ่น

๔) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

๕) ทำให้มีการพัฒนาลงสู่พื้นที่ในมิติต่างๆ มากขึ้น

<u>ผลกระทบเชิงลบ</u>

๑. การคัดเลือกพื้นที่โครงการ OTOP นวัตวิถีไม่ได้เกิดจากความต้องการของชุมชนในเบื้องต้นรวมทั้งการกำหนดรูปแบบโครงการไม่ตรงกับความเป็นจริงที่ปรากฏในพื้นที่

๒. ไม่มีการเตรียมจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชน ดังนั้นหากการท่องเที่ยวขยายตัวอาจส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ ขยะ น้ำเสียจากชุมชน รวมถึงน้ำทิ้งจากการฟอกย้อมสีไหม

- การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

๑. มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของราษฎรในพื้นที่ทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ โดยการอยู่แบบพอเพียงไม่ฟุ่มเฟือ เช่น กินทุกอย่างที่ปลูก ปลูกทุกอย่างที่กิน ซึ่งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ของตำบลและอำเภอ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนอื่นโดยรอบ

๒. เมื่อชุมชนบ้านหนองบัวน้อย ได้รับรางวัล OTOP นวัตวิถี ระดับจังหวัด ทำให้มีการจัดสรรงบประมาณโครงการลงมาสู่พื้นที่ รวมทั้งการสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์ ดึงกลุ่มเป้าหมายระดับต่างๆ อย่างหลากหลายเข้ามาสู่พื้นที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนา OTOP นวัตวิถีเช่น การศึกษาอบรมดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จแล้วบุคลากรมีการประสานงานกันตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ

- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล/โครงการนวัตวิถีชุมชนหมู่บ้านหนองบัวน้อย หมู่บ้านวิถีไหม วิถีพอเพียง ถือว่าประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่ในมิติต่างๆ มากขึ้น มีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว (สร้างนักเล่าเรื่องในชุมชน) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก (พัฒนาโสกผีดิบให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว) พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว (พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม, การทำโฮมสเตย์) เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น (นำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเชื่อมโยงกับโสกผีดิบ) ส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว (ยังไม่เห็นภาพที่ชัดเจน)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรจัดอบรมชุมชนให้เข้าใจเรื่องต้นทุนและกลไกราคา และสอนเรื่องการทำบัญชีอย่างง่าย

๒. จังหวัดควรให้ความช่วยเหลือแหล่งน้ำหมู่บ้าน เพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตรสำหรับหมู่บ้าน

๓. ให้คำแนะนำช่องทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางสังคมออนไลน์

๔. ควรจัดระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมก่อนที่การท่องเที่ยวของชุมชนจะขยายตัวโดยไม่มีแผนรองรับ

๕. ควรพัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ (Packaging)ให้ทันสมัยและหลากหลาย

๖. จัดหาพื้นที่ สำหรับใช้เป็นแปลงปลูกหม่อนรวม เพื่อใช้ร่วมกันของชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่

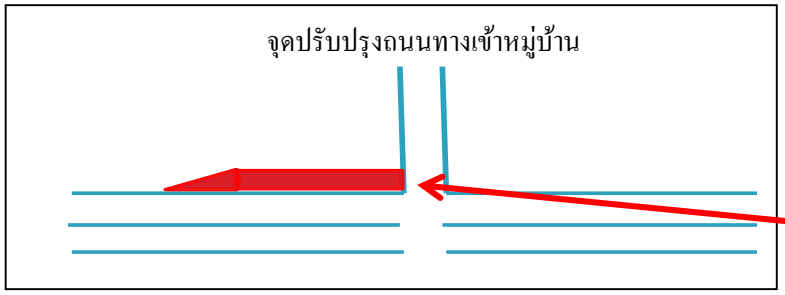
๑. ติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ขนาด ๕ X ๑๐ เมตร ริมถนนมิตรภาพ ก่อนถึงสี่แยกอำเภอพล เพื่อแนะนำ บ้านหนองบัวน้อย ตำบลโสกนกเต็น อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

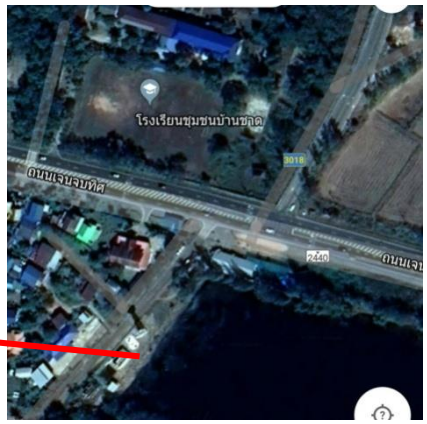

จุดติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ก่อนถึงสี่แยก อำเภอพล ประมาณ ๕๐๐ เมตร

พื้นป้ายเน้นเอกลักษณ์ของบ้านหนองบัวน้อย เช่น ผ้าไหม โสกผีดิบ เป็นต้น

๒. ปรับปรุงถนนสายอำเภอพล – อำเภอหนองแหวงน้อย บริเวณทางแยกเข้าหมู่บ้าน เพื่อให้เห็นเด่นชัด โดยการขยายถนน มีเกาะกลาง พร้อมเสาไฟส่องสว่าง

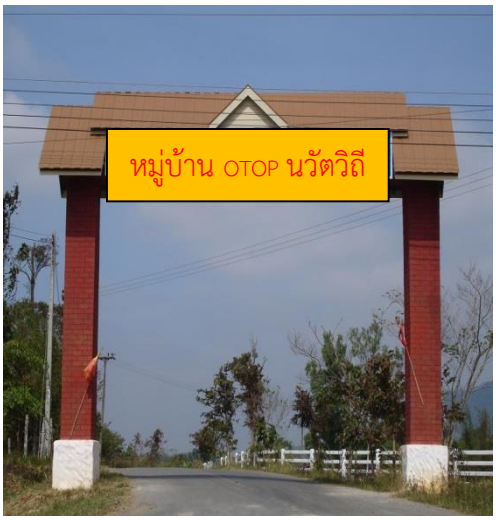

๓. ก่อสร้างซุ้มทางเข้าหมู่บ้าน บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้าน ลักษณะเป็นซุ้มค่อมถนนเข้าหมู่บ้าน ลวดลายที่บ่งบอกถึงหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี การผลิตผ้าไหม และอื่นๆ ตามลักษณะของกลุ่มในหมู่บ้านหนองบัวน้อย

๔. จัดทำแผ่นพับ แนะนำเส้นทางท่องเที่ยว กลุ่มงานฝีมือ และจุดที่กำหนดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปชม หรือร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามที่หมู่บ้านกำหนด

๕. ปรับปรุงอาคารสำหรับจำหน่ายสินค้า โดยเฉพาะการจำหน่ายผ้าไหม ให้มีขนาดพอเหมาะ ไม่เล็กเกินไป และควรตั้งอยู่จุดศูนย์กลางหมู่บ้าน หรือจุดที่มีพื้นที่จอดรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยวได้

๖. ขุดลอกสระน้ำ ในหมู่บ้านที่มีอยู่แล้ว จำนวน ๓ สระให้ลึกและเป็นสระพื้นที่เดียวกัน เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง เลี้ยงปลาในกระชัง เพื่อขายให้ทำอาหาร และทำสะพานตกปลาสำหรับนักท่องเที่ยว เสร็จแล้วทำร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว โดยทำเป็นชานยื่นออกไปกลางสระน้ำ มีทั้งการนั่งกินแบบโต๊ะอาหารทั่วๆ ไป และการนั่งกินกับพื้นมีที่รองนั่ง เหมือนโต๊ะญี่ปุ่น นอกจากนี้ น้ำในสระยังสามารถนำไปรดต้นหม่อน ที่สำคัญ น้ำผิวดิน จะซึมลงใต้ดิน ไปผลักดันน้ำเค็มใต้ดิน ทำให้น้ำบาดาลที่ใช้ในหมู่บ้าน เป็นน้ำจืด ใช้ในการอุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี

๗. ร้านอาหารริมสระน้ำ

๗.๑ สั่งกินเองตามเมนูอาหาร ควรเป็นอาหารพื้นบ้าน ตามฤดูกาล เช่น แกงหน่อไม้ แกงเห็ด แกงผักหวานใส่ไข่มดแดง ส้มตำ ซึ่ง ภาชนะที่ใช้ ควรเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน เช่น ส้มตำ โดยนำถาดขนาด ๑๒ – ๑๔ นิ้ว มาแทนจาน เรียกว่า “ตำถาด” หรือ ต้มยำไก่บ้าน ใช้กะลังมัง ขนาด ๑๐ นิ้ว แทนถ้วยแกง เป็นต้น

๗.๒ นักท่องเที่ยวอาหารทำเอง โดยชาวบ้านเตรียมวัตถุดิบให้ เช่น ตำส้มตำ ต้มยำไก่บ้าน ต้มยำปลา ที่ตกได้จากสระน้ำ หรือเมนูอื่นๆ ที่ชาวบ้านได้เตรียมไว้แล้ว

๗.๓ ส่งเสริมกลุ่มเลี้ยงไก่บ้าน หรือ เลี้ยงเป็ด เพื่อขายให้กับร้านอาหารริมสระน้ำ และสำหรับเป็นอาหารในครัวเรือน

๘. โสกผีดิบ ควรพัฒนาปรับปรุงโดยการนำดินที่ไหลไปทับถมที่ในโสกออกให้หมด โดยการใช้รถดับเพลิง ค่อยฉีดน้ำไล่ทรายให้ไหลไปที่แปลงนาด้านล่าง จากนั้น ใช้รถแบคโฮ ตักทรายไปกองบริเวณข้างๆ โสก เพื่อปรับปรุงเป็นสวนย่อม ปลูกดอกไม้เพื่อความสวยงาม

๙. ควรมีการขยายเขตประปา ซึ่งมีท่อประปาส่วนภูมิภาค ตามแนวถนนสายอำเภอพล – อำเภอแหนองแวงน้อย เพื่อให้มีน้ำอุปโภค บริโภคที่มีคุณภาพดี สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่มาท่องเที่ยวและพักแรมที่โฮมสเตย์ในหมู่บ้านหนองบัวน้อย

อาชีพหลักทำนา

อาชีพเสริมเก็บของป่า

หมู่ที่ ๔ ตำบลขัวเรียง อำเภอชุมแพ

๒.๑ การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

๒.๑.๑ภูมิสังคมของบ้านขามป้อมพื้นที่บ้านขามป้อมบางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเวียงลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงติดเทือกเขาภูเวียงน้ำจากเทือกเขาจะไหลลงวังน้ำเชิญพื้นที่บ้านขามป้อม จึงไม่มีปัญหาเรื่องน้ำท่วม แต่จะประสบปัญหาภัยแล้ง เนื่องจากแหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอสำหรับทำการเกษตร และด้านโครงสร้างพื้นฐานของบ้านขามป้อมมีถนน ไฟฟ้า และระบบประปาหมู่บ้านครอบคลุมทุกครัวเรือน

๒.๑.๒ การประกอบอาชีพของบ้านขามป้อม ดังนี้

(ก) อาชีพหลักเกษตรกรรม ๑๕๓ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ๖๒ ของครัวเรือนได้แก่

- ทำนา ๑๐๙ ครัวเรือน (ทำนาปี) และปลูกปอเทืองขายเมล็ดหลังจากการทำนา

- ทำไร่อ้อย๒๔ ครัวเรือน
- เลี้ยงสัตว์ ๒๐ ครัวเรือน

(ข) อาชีพอื่น ๆได้แก่

- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ๙ ครัวเรือน
- พนักงานบริษัท/โรงงาน ๖๕ ครัวเรือน (โรงงานเย็บผ้า/โรงงานผลิตน้ำตาล)
- รับจ้างทั่วไป ๓๐ ครัวเรือน
- ร้านค้าขาย ๔ ครัวเรือน
- ธุรกิจส่วนตัว ๓ ครัวเรือน

นอกจากนี้ ชาวบ้านจะเก็บของป่านำมาประกอบอาหารและนำไปจำหน่ายในหมู่บ้าน เช่น หน่อไม้ ผักหวาน ผักหนาม ผักกูด และเห็ดชนิดต่าง ๆ

๒.๑.๓ วิถีชีวิตและประเพณีของชุมชน

วิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่รวมกันเป็นชุมชนมีวิถีชีวิตแบบชนบท ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันซึ่งกันและกัน และชาวบ้านส่วนใหญ่ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนชาวบ้านได้ยึดถือฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรมและครรลองคลองธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ทุกเดือน ดังนี้

เดือน	ประเพณีวัฒนธรรม
เดือนอ้าย	- ทำบุญตักบาตรปีใหม่
เดือนยี่	- ทำบุญข้าวจี่ของหมู่บ้าน (เอาข้าวเหนียวมาย่างใส่น้ำอ้อย) นำไปถวายพระที่วัด
เดือนสาม	- ทำบุญผะเหวด (เป็นตำนานของพระพุทธเจ้า ๕๐๐ ชาติ) และบุญกลุ้มข้าวใหญ่ เป็นการนำข้าวเปลือกไปรวมกันที่วัดเพื่อทำพิธีสูตรขวัญข้าว ต่อด้วยแห่ข้าวเหนียวพันก้อนมีพราหมณ์นำขบวนแห่พระอุปคุต (ไม้ขนุนแกะสลัก) โดยมีการแห่ผะเหวด ๑๓ กัณฑ์ ทำพิธีทางสงฆ์ วันต่อมาชาวบ้านจะแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรก ฟังเทศน์ที่วัดทั้ง ๑๓ กัณฑ์ อีกกลุ่มจะทำกันหลอน(มีลักษณะเดียวกับผ้าป่า) แห่รอบหมู่บ้านเพื่อนำเงินที่ได้ไปถวายเป็นกัณฑ์เทศผะเหวด **ขบวนแห่บุญผะเหวด**

เดือน	ประเพณีวัฒนธรรม
เดือนสี่	- ๑๓ เมษายน ทำบุญสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ สรงน้ำพระ และจัดกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยติดเตียงที่บ้านโดยมีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเข้าร่วม เพื่อให้คำแนะนำในการรักษาผู้ป่วยติดเตียง - ๑๔ เมษายน จัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ขอขมาผู้สูงอายุ และทำผ้าป่าหารายได้เข้าชมรมผู้สูงอายุ - ๑๗ เมษายน ทำพิธีสรงน้ำพระภู(ถ้ำพระ) และสรงน้ำที่ยอดน้ำตกคาราวะ เพื่อเคารพเทิดทูนพระแม่คงคาให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของหมู่บ้าน และสรงน้ำที่ดอนปู่ตา ซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือโดยมีพิธีจุดบั้งไฟ ๑บั้งเพื่อถวายปู่ตานิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์ และมารวมตัวกันที่วัดป่าหัวภูชน เพื่อถวายภัตตาหารพระสงฆ์ และให้พ่อจ้ำ(ปราชญ์) ทำพิธีจุดบั้งไฟ ๓ บั้ง เพื่อทำการเสี่ยงทาย ดังนี้ ● บั้งที่ ๑เป็นการเสี่ยงทายเรื่องฟ้าฝน (ฟ้าฝนดีบั้งไฟจะขึ้นดี) ● บั้งที่ ๒ เที่ยงทายคน (คน ● ในหมู่บ้านอยู่ดีกินดี บั้งไฟขึ้นดี) ● บั้งที่ ๓ เที่ยงทายสัตว์เลี้ยง (สัตว์เลี้ยงดีไม่มีโรค บั้งไฟจะขึ้นดี) และหลังจากนั้นชาวบ้านกราบสักการะและสรงน้ำหลวงปู่ขาว ประเพณีสงกรานต์ สรงน้ำดอนปู่ตา

เดือน	ประเพณีวัฒนธรรม
เดือนห้า	 - ทำบุญเลี้ยงปู่ตาในหมู่บ้าน
เดือนหก	- บุญเบิกบ้าน จัดขึ้นที่บริเวณอาคารเอนกประสงค์ (มีพิธีสวด ๓ วัน) ชาวบ้านจะนำพืชผลทางการเกษตร ขวดน้ำ ทราย ก้อนกรวด ก้อนหินมารวมกันบริเวณพิธี เมื่อสวดเสร็จครบ ๓ วัน ก็จะนำกลับไปบ้าน เพื่อนำพืชผลไปปลูกเพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนกรวด ทราย พระสงฆ์จะนำไปหวานรอบหมู่บ้านเพื่อป้องกันขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากหมู่บ้าน **ประเพณีทำบุญเบิกบ้าน**
เดือนเจ็ด	- ทำบุญเข้าพรรษา
เดือนแปด	- ทำบุญข้าวประดับดิน นำอาหารมาใส่กระทงใบตองและนำไปที่วัดเพื่อส่งให้บรรพบุรุษและถวายพระแม่ธรณี
เดือนเก้า	- บุญข้าวสาก นำหมาก พลู อาหาร ผลไม้ นำมาใส่กระทงใบตอง และนำมารวมกันที่วัด เพื่อถวายพระและทำพิธีเสร็จ ชาวบ้านจะนำกลับมาวางไว้ที่สวนไร่นา เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ **บุญข้าวสาก**
เดือนสิบ	- ทำบุญออกพรรษา
เดือนสิบเอ็ด	- ทำบุญกฐิน
เดือนสิบสอง	- ทำบุญส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ และสวดมนต์ข้ามปี

ที่มา : สัมภาษณ์ นายวิโรจน์ นามจันทร์ดี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔

๒.๒การเรียนรู้ระบบบริหารจัดการชุมชน

บ้านขามป้อมมีจุดแข็งในการพัฒนาหมู่บ้านคือผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านมีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการพัฒนาหมู่บ้าน จนได้รับรางวัลชนะเลิศศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนตำบลดีเด่นระดับจังหวัดปี ๒๕๖๒ และได้รับรางวัลรองชนะเลิศระดับ ๑ระดับจังหวัดในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ที่โปร่งใส มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ (มีคณะกรรมการฝ่ายสินเชื่อเงินกู้ ฝ่ายตรวจสอบ ฝ่ายส่งเสริมการออม และฝ่ายอำนวยการ) แม้จะมีจุดอ่อนในเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่โดดเด่นที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว และขาดความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ที่อำเภอภูเวียง ถ้ำค้างคาวที่อำเภอภูผาม่านแต่ก็ยังมีโอกาสในการคมนาคมและสามารถพัฒนาให้เชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านใกล้ถนนสายเอเชีย AH ๑ (แม่สอด-มุกดาหาร) ห่างจากอำเภอชุมชนแพ ๒๐ กิโลเมตร ห่างจากอุทยานแห่งชาติภูเวียง ๔๐ กิโลเมตร ภูกระดึง ๗๐ กิโลเมตร ภูผาม่าน ๕๐ กิโลเมตร น้ำผุดทับลาว ๖๐ กิโลเมตร เขื่อนจุฬาภรณ์ ๘๐ กิโลเมตร และเขื่อนอุบลรัตน์๘๐ กิโลเมตร แต่ก็จะมีภัยคุกคามในเรื่องภัยแล้ง การเกษตรต้องอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตร น้ำบาดาลคุณภาพไม่ดีอยู่ลึกจากผิวดิน เกิดวาตภัยขึ้นบ่อยครั้ง และชาวบ้านมีพฤติกรรมชอบเสี่ยงโชค เล่นหวย รวมทั้งมีการใช้สารเคมีในพืชผลทางการเกษตร ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพของชาวบ้าน

การบริหารจัดการชุมชนของบ้านขามป้อมมีความเข้มแข็ง เนื่องจากผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน มีศักยภาพในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีกลไกที่สำคัญในการบริหารจัดการหมู่บ้าน ดังนี้

๒.๒.๑การปกครอง

นายวิโรจน์ นามจันทร์ดี เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔มีการแบ่งคุ้มเพื่อกระจายการปกครองและบริหารจัดการหมู่บ้าน จำนวน ๘คุ้ม ประกอบด้วย

(ก) คุ้มเหนือพัฒนา มีนายทองจันทร์ ปลัดจ่าเป็นหัวหน้าคุ้ม

(ข) คุ้มพัฒนาอาชีพ	มีนายทวีศักดิ์ กอสุข	เป็นหัวหน้าคุ้ม
(ค) คุ้มสามัคคีรวมพลังพัฒนา	มีนายทนุวงษ์ ผิวนวล	เป็นหัวหน้าคุ้ม
(ง) คุ้มฟ้าสีทอง	มีนายทินกร หมวดเหม็น	เป็นหัวหน้าคุ้ม
(จ) คุ้มรวมพลังพัฒนา	มีนายสุรศักดิ์ ภูชมชื่น	เป็นหัวหน้าคุ้ม
(ฉ) คุ้มกลางพัฒนา	มีนายทองชุด เทาดี	เป็นหัวหน้าคุ้ม
(ช) มร่วมแรงพัฒนา	มีนายนันทชัย กอสุข	เป็นหัวหน้าคุ้ม
(ซ) คุ้มสามัคคีพัฒนา	มีนายบัวลี สุมี	เป็นหัวหน้าคุ้ม

๒.๒.๒ ปราชญ์ชาวบ้าน

-ด้านแพทย์แผนไทยได้แก่นายบุญมา ขุนน้อย นายมูล ขันตี๊ะ และนายสมบูรณ์ จันทาม่วง

-ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ นายมงคล สนั่นเมือง นายทองสุข ชุมชัยภูมินายบุตร นามจันทร์ดี และนางเคียบ สิทธิโคตร

๒.๒.๓มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

โดยมีโครงสร้างที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการหมู่บ้านให้เกิด

คณะฟ้อนรำของหมู่บ้าน

เอกภาพและเข้มแข็ง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักรับผิดชอบบูรณาการขับเคลื่อนงาน/โครงการ/กิจกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งบ้านขามป้อมได้จัดทำและทบทวนแผนพัฒนาหมู่บ้านทุกปีโดยใช้เวทีประชาคม เพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านได้พิจารณาร่วมกันว่ามีแผนงาน โครงการ/กิจกรรมใดที่ดำเนินการแล้ว และโครงการอะไรที่มีความจำเป็นเร่งด่วน เมื่อทำแผนเสร็จจะนำเสนอแผนไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลขัวเรียง และนำเสนอแผนให้ฝ่ายปกครองเพื่อจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบลและแผนพัฒนาระดับอำเภอเพื่อนำไปจัดทำแผนพัฒนาระดับจังหวัดต่อไป

๒.๒.๔คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรม/อาชีพ มีจำนวน๑๕ กลุ่ม ดังนี้

(ก) กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ
(ข) กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร
(ค) กลุ่มปลูกปอเทือง (ขายเมล็ด)
(ง) กลุ่มวิสาหกิจศูนย์ข้าวชุมชน
(จ) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
(ฉ) กลุ่มแปรรูปผลิตทำของฝากของที่ระลึก
(ช) กลุ่มทำไม้กวาดทางมะพร้าว
(ซ) กลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อม
(ฌ) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน(อสม.)
(ญ) กลุ่มพัฒนาบทบาทสตรี
(ฎ) กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ
(ฏ) กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน(อปพร.)
(ฐ) กลุ่มผู้ประสานพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด(๒๕ตาสัปประรด)
(ฑ) กลุ่มทอเสื่อกก
(ฒ) กลุ่มจิตอาสาพระราชทาน ๙๐๔ วปร.

๒.๒.๕กองทุนในหมู่บ้าน มีจำนวน๕ กองทุน ดังนี้

(ก) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) มีงบประมาณในการบริหารจัดการจำนวน ๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท และได้รับงบประมาณจากรัฐบาลปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๑ จำนวน๓ กิจกรรม ได้ดำเนินกิจกรรม (๑) โรงน้ำดื่มชุมชน (๒) ชุดโต๊ะ เต็นท์ เก้าอี้จัดงานเลี้ยง และ (๓) กองทุนปุ๋ยเคมี ซึ่งปัจจุบันยังดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้ง ๓ กิจกรรม

(ข) กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน (กม.) มีงบประมาณในการบริหารจัดการจำนวน๒๕,๐๐๐ บาท

(ค) กองทุนประปาหมู่บ้าน มีงบประมาณในการบริหารจัดการจำนวน๕๐,๐๐๐ บาท

(ง) กองทุนปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพมีงบประมาณในการบริหารจัดการจำนวน ๒๘,๐๐๐ บาท

(จ) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีเงินออมทรัพย์ของสมาชิกรวม๑๑๓,๕๙๔บาท (ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๖๑)

๒.๒.๖โรงเรียนภูมิปัญญาอาวุโสขัวเรียงมีการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุเป็นประจำทุกเดือน ได้แก่ การร้องรำ ออกกำลังกาย จักรสานนอกจากนี้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลได้จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสาธารณสุขในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาโรค การป้องกันโรคต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุ

๒.๒.๗ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมของตำบลขัวเรียง มีการรวบรวบปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษในตำบล/หมู่บ้าน มารวมไว้ที่ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมฯ ซึ่งตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เช่น ด้านจักรสาน หมอสู่ขวัญ หมอรำพื้นบ้าน การทอผ้า ทอเสื่อกก หมอจับเส้น และครัวเรือนสัมมาชีพต้นแบบด้านการเกษตร ขยายพันธุ์กิ่งไม้ ด้านสมุนไพร และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้าน เด็กและเยาวชนที่มีความสนใจ

ปราชญ์ชาวบ้าน (หมอสู่ขวัญ)

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน

การดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่ลงพื้นที่บ้านขามป้อมในภาพรวม ส่งผลในเชิงบวกต่อศักยภาพและการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้หมู่บ้านได้รับโอกาสในการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการประกอบอาชีพที่ส่งผลต่อรายได้และคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน และที่สำคัญทำให้ชาวบ้านมีความรัก ความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพิ่มมากยิ่งขึ้น มีความตื่นตัวในการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการจัดเวทีประชาคมภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน จำนวน ๔ ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งจะมีชาวบ้านร่วมประชาคมเพื่อแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาหมู่บ้านไม่ต่ำกว่า ๑๒๕ คน ทำให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และตื่นตัวในการร่วมกันดูแล บำรุงรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ที่เกิดจากโครงการตามนโยบายของรัฐบาล เช่น อาคารเอนกประสงค์หมู่บ้านลานเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน ลานตลาดชุมชนเต็นท์โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องครัว และโรงกรองน้ำดื่ม เป็นต้น นอกจากนี้ ในการก่อสร้างต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านขามป้อมมีการใช้แรงงานในพื้นที่เพื่อให้ชาวบ้านได้มีรายได้เพิ่มขึ้น และในส่วนที่ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจกัน และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น การต่อเติมที่แยกขยะของหมู่บ้านหรือต่อเติมห้องเก็บของหมู่บ้าน เป็นต้น

นอกจากนี้ ในการขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืนกรอบหลักวิถีไทย วิถีพอเพียงในการจัดเวทีประชาคมครั้งที่ ๓ซึ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรจนทำให้ชาวบ้านขามป้อมได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันจนเป็นวิถีชีวิต โดยได้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน มีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ควบคุมค่าใช้จ่ายไม่ให้เกินตัว และปลูกพืชผักสวนครัว ลดรายจ่าย เพิ่มการออม มีการตื่นตัวในการลด ละเลิก สูบบุหรี่ และสุราจนได้รับรางวัลรองชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโครงการเชิดชูเกียรติพัฒนาชุมชนดีเด่นปี ๒๕๖๒ ระดับจังหวัด

ทั้งนี้ นโยบายของรัฐบาลที่ลงไปในพื้นที่ชาวบ้านมีความเห็นว่า ควรใช้กลไกของคณะกรรมการหมู่บ้านผ่านการจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านในการขับเคลื่อนนโยบาย เพื่อให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมติดสินใจในการดำเนินโครงการ โดยใช้แรงงานในหมู่บ้าน และสำหรับระยะเวลาในการดำเนินโครงการควรเพิ่มระยะเวลาดำเนินโครงการให้มากขึ้น เพราะโครงการตามนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาต้องดำเนินการอย่างเร่งรีบเพื่อให้ทันห้วงระยะเวลาที่กำหนด และช่วงการดำเนินโครงการควรกำหนดหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต (ประมาณเดือนธันวาคม) เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ผลสำเร็จจากการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลดังกล่าว ทำให้มีชาวบ้านจากอำเภอสีชมพูมาศึกษาดูงานบ้านขามป้อมปี ๒๕๖๒ จำนวน ๒ ครั้ง ดังนี้

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒ ประชาชนในพื้นที่อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำนวน๕๐ คน มาศึกษาดูงานเรื่องกลุ่มอาชีพ การคัดแยกขยะ การนำน้ำมันพืชที่ใช้แล้วกลับมาใช้ในการทำสบู่ซักล้าง การปลูกพืชผักในขวดพลาสติก เช่น ต้นหอม ผัก ดอกไม้ต่างๆ รวมทั้งการทำการเกษตรผสมผสาน

วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๒ ประชาชนในพื้นที่อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น จำนวน๔ ตำบล รวม ๒๐๐ คน มาศึกษาดูงานเรื่องกลุ่มอาชีพ การคัดแยกขยะ การนำน้ำมันพืชที่ใช้แล้วกลับมาใช้ในการทำสบู่ ซักล้าง การปลูกพืชผักในขวดพลาสติก เช่น ต้นหอม ผัก ดอกไม้ต่างๆ รวมทั้งการทำการเกษตรผสมผสาน

คณะผู้ศึกษาดูงานจากอำเภอสีชมพู

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning

๑. ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

๓.๑.๑ ความเสี่ยงของบุคคล

ชาวบ้านยังขาดองค์ความรู้และทักษะที่จะนำไปใช้ในการต่อยอดหรือพัฒนาอาชีพภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร (กลุ่มทำขนม ทอผ้า ทอสื่อกก เป็นต้น) ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น และยังมีการใช้สารเคมีในพืชผลทางการเกษตรรวมทั้งมีความเสี่ยงในเรื่องการพนัน เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ชอบเสี่ยงโชค เล่นหวยใต้ดินเกือบทุกครัวเรือน

๑.๑ ความเสี่ยงของครอบครัว

โครงสร้างของครอบครัวส่วนใหญ่ขาดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และเป็นสังคมของผู้สูงอายุ เนื่องจากแต่ละครอบครัวจะมีเพียงผู้สูงอายุและเด็กเล็กอาศัยอยู่ คนวัยทำงานจะออกไปประกอบอาชีพในต่างพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ขาดความอบอุ่นระหว่างพ่อแม่กับลูก ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาสังคมได้ เช่น ปัญหายาเสพติด โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ เป็นต้น

๑.๒ ความเสี่ยงของชุมชน

ชุมชนประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ทำนาปี ซึ่งทำได้เพียงปีละ ๑ ครั้ง เนื่องจากต้องพึ่งพาสภาวะดินฟ้าอากาศเป็นหลัก ทำให้มีความเสี่ยงในเรื่องของภัยแล้งที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ที่พักอาศัยของชุมชนส่วนใหญ่มีไม้เป็นองค์ประกอบหลัก เป็นบ้านเก่าไม่แข็งแรง มีความเสี่ยงในกรณีที่เกิดวาตภัยขึ้น อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ สำหรับปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาทั่วไป หมู่บ้านได้ใช้กระบวนการชุมชนแก้ปัญหาจนประสบผลสำเร็จ

๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน

บ้านขามป้อมมีโครงสร้างหมู่บ้านที่ประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการหมู่บ้านโดยแบ่งเป็นคุ้ม จำนวน ๘ คุ้ม และมีการบริหารงานหมู่บ้านที่เป็นระบบโดยมีผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้าน เช่น ปัญหาด้านอาชญากรรม ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน เป็นต้น

แม้ว่าคนในชุมชนจะประกอบอาชีพหลัก คือ ภาคการเกษตร มีรายได้น้อย แต่ชุมชนแห่งนี้ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจนเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนอยู่กันอย่างพอเพียง เรียบง่าย อยู่ร่วมกันแบบเอื้ออาทร มีความรัก ความสามัคคี ร่วมกันทำกิจกรรมของหมู่บ้าน เมื่อมีการประชุมแลกเปลี่ยนรับฟังความคิดเห็น ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็จะมีการประชุมประชาคมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา มีกฎของหมู่บ้านที่ทุกคนรับรู้และถือปฏิบัติด้วยความเต็มใจ และส่งผลดีต่อหมู่บ้าน เช่น หากใครเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทุกกรณีจะถูกตัดสิทธิ์ในการรับรองสิทธิต่างๆ จากผู้ใหญ่บ้าน ไม่สามารถกู้เงินกองทุนทุกประเภทในหมู่บ้านได้ ห้ามยิงปืนภายในหมู่บ้าน ห้ามเมาสุราทะเลาะในหมู่บ้าน ห้ามเผาถ่าน ห้ามเปิดเครื่องเสียงรบกวนผู้อื่น ห้ามใช้เครื่องช๊อตปลา เป็นต้น

๒.๑ บทเรียนที่ได้รับในด้าน

๒.๑.๑ การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

บทเรียน	ข้อเสนอแนะ
<u>จุดเด่น</u> - การบริหารจัดการขยะของชุมชน : องค์การบริหารส่วนตำบลขัวเรียงมีการบริหารจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ชาวบ้านแยกขยะในครัวเรือน และนำไปจำหน่าย ซึ่งจะมีคนในชุมชนมารับซื้อถึงที่บ้าน สำหรับขยะเปียกของครัวเรือนจะนำไปเลี้ยงสัตว์ จึงไม่มีขยะที่เน่าเสีย ขยะที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์องค์การบริหารส่วนตำบลขัวเรียงจะเก็บทุกวันพุธเพื่อนำไปฝังกลบในพื้นที่สาธารณะของตำบล	- ควรส่งเสริมให้หมู่บ้านจัดตั้งกองทุนคัดแยกขยะ โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะและมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุนขยะรวบรวมจำหน่ายนำรายได้เป็นสวัสดิการของผู้สูงอายุ
<u>ข้อจำกัด</u> - การบริหารงบประมาณของท้องถิ่น มีการหารเฉลี่ยงบประมาณของแต่ละหมู่บ้านที่เท่าๆ กัน ไม่ได้พิจารณาแก้ปัญหาตามความจำเป็นเร่งด่วนของปัญหาในตำบล - งบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล มีข้อจำกัดงบประมาณมีน้อย หรือไม่ใช่ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาความจำเป็นเร่งด่วนของหมู่บ้านได้ เช่น การจัดทำแก้มลิง การขุดลอกอ่างเก็บน้ำหัวภูชน เป็นต้น	- ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีหนังสือเน้นย้ำแนวทางการจัดทำคำของบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติ โดยให้พิจารณาตามปัญหาความจำเป็นเร่งด่วนของปัญหาเป็นลำดับแรก - ให้พิจารณาขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากช่องทางอื่น เช่น งบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด งบประมาณของกรมที่เกี่ยวข้อง งบประมาณตามแผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด หรืองบประมาณของภาคเอกชน (CSR)
- การจัดทำประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และการจัดทำประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ทำไม่พร้อม/แยกกันทำ ทำให้ขาดความเชื่อมโยงในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน	- ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีหนังสือกำชับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นพร้อมกับการจัดทำประชาคมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในครั้งเดียวกัน เพื่อรับฟังปัญหาความต้องการของชาวบ้านและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาความต้องการเร่งด่วน รวมทั้งให้เกิดกระบวนการประสานแผนอย่างแท้จริง ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒

๒.๑.๒ การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

ระดับอำเภอ

- มีกลไกคณะกรรมการบริหารงานอำเภอ (กบอ.) ที่เข้มแข็ง
- มีการประชุม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอเป็นประจำทุกเดือน เพื่อรับทราบนโยบายและข้อมูลข่าวสารจากนายอำเภอและส่วนราชการ
- นายอำเภอให้การสนับสนุนแนะนำในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านอย่างเนื่อง รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่หมู่บ้านจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

ระดับตำบล

- มีการทำงานที่สอดคล้องประสานกันระหว่างท้องที่ ท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยมีการประชุมชุดปฏิบัติการตำบลสัญจรประจำตำบลทุกเดือน ได้แก่ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตร แพทย์ ประจำตำบล เกษตรตำบล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล พัฒนากร ครู ตำรวจ ทหาร เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลขัวเรียง
- มีข้อจำกัดในเรื่องการโยกย้ายข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบประจำตำบล และพัฒนากร ทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง

ระดับหมู่บ้าน

- มีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทุกเดือน เพื่อแจ้งข้อราชการที่ได้รับแจ้งจากอำเภอ และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของหมู่บ้าน รวมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน

๓.๓.๓ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล:กรณีศึกษาการท่องเที่ยวนวัตวิถี

รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชนดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน กรอบหลักในการดำเนินงาน “ชุมชนอยู่ดีมีสุข” เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ การพัฒนาอาชีพและรายได้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีหลักการที่สำคัญดังนี้

๑) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน โดยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง กระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง

๒) เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพสินค้า ผลิตภัณฑ์ OTOP ให้มีมาตรฐาน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

๓) เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และสามารถนำมาต่อยอดในการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสม

๔) เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว (เมืองหลัก เมืองรอง ชุมชน) ให้มีความโดดเด่นและมีความพร้อมบนอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยว

โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น ยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง ในการพัฒนาอาชีพ และสร้างอาชีพในชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้เป็นเครือข่าย และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่สร้างความเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นระยะยาว โดยมีกระบวนงานการพัฒนาOTOP ดังนี้

กระบวนงานที่ ๑ การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

กระบวนงานที่ ๒ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก

กระบวนงานที่ ๓ การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

กระบวนงานที่ ๔ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น

กระบวนงานที่ ๕ การส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว

วิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินโครงการท่องเที่ยวนวัตวิถีของบ้านขามป้อม ตำบลขัวเรียง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาในภาพรวมพบว่าโครงการดังกล่าวไม่มีความพร้อมทั้งด้านสถานที่ท่องเที่ยว และตัวผลิตภัณฑ์ OTOP โดยแยกวิเคราะห์ตามกระบวนงาน ดังนี้

<u>กระบวนงานที่ ๑</u> การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวใช้เวลาในการฝึกอบรมหลายครั้ง แต่ละครั้งไม่ใช่บุคลากรคนเดิมเข้าร่วม ทำให้ แต่ไม่ตรงประเด็นที่พื้นที่ต้องการ ซึ่งไม่ได้ตอบสนองกับโครงการเท่าที่ควร

<u>กระบวนงานที่ ๒</u> การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกได้แก่

- จุดเช็คอินตามโครงการท่องเที่ยวนวัตวิถีซึ่งสร้างในพื้นที่อ่างเก็บน้ำหัวภูชนไม่ดึงดูดนักท่องเที่ยว /ภูมิทัศน์ไม่สวยงาม

- ข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอ่างเก็บน้ำหัวภูชนมีต้นทุนต่ำไม่โดดเด่นยังไม่ติดตลาด พื้นที่โครงการอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเวียง และชุมชนนำน้ำในอ่างเก็บน้ำหัวภูชนมาใช้ในการผลิตประปาของหมู่บ้าน จึงต้องระวังในเรื่องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

<u>กระบวนงานที่ ๓</u> การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

- การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ OTOPทั้ง ๑๐ ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย เสื่อกก พรหมเช็ดเท้า หมวกไหมพรม ผ้าหลุมไหล่ข้าวแต๋นสมุนไพร เสื้อฮักขามป้อม กุญแจฮักขามป้อม ขนมชั้นสมุนไพร และกล้วยเบรกแตก ซึ่งทั้ง ๑๐ ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้รับมาตรฐานOTOP และชาวบ้านทำเป็นอาชีพเสริมเท่านั้น การจำหน่ายยังอยู่ในวงจำกัดเพียงพื้นที่ของอำเภอชุมชนแพ

ทอสื่อกก

ทอผ้าไหม

ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว จุดเช็คอิน

- **ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว**ปัจจุบันมีเพียงป้ายศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ไม่เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำข้อมูลการท่องเที่ยว และไม่มีการนำสินค้า OTOP มาจำหน่าย รวมทั้งอาคารสถานที่มีความไม่ชัดเจน และไม่โดดเด่น

<u>กระบวนงานที่ ๔</u> การเชื่อมโยง

เส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแพ ได้จัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวของบ้านขามป้อม ตำบลขัวเรียง โดยมีเส้นทางการท่องเที่ยวเริ่มจาก สภาวัฒนธรรม ⇨ ศูนย์เรียนรู้หมู่บ้านขามป้อม ⇨ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP⇨กลุ่มทำขนมนางเล็ด ⇨กลุ่มทอผ้าไหม ⇨อ่างเก็บน้ำห้วภูชน ⇨P-J ฟาร์ม⇨ถ้ำพระ⇨วัดราศีเจริญธรรม (วัดป่าหัวภูชน)⇨น้ำตกคาราวะ ⇨ทุ่งปอเทือง แต่ทั้งนี้แม้ว่ามีแผนที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวแล้วก็ตาม แต่ยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวดังกล่าว

<u>กระบวนงานที่ ๕</u> การส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว

หมู่บ้านขามป้อม มีตลาดนัดชุมชนทุกวันอาทิตย์ แต่ยังไม่มีการยกระดับเป็นตลาดท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบกับสถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านยังไม่ติดตลาด

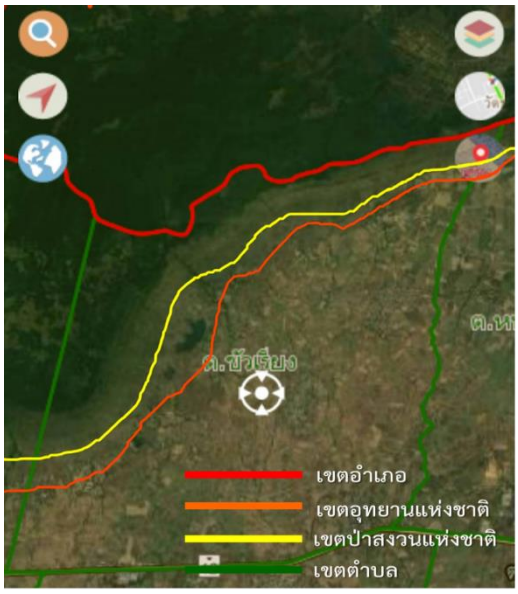
๓.๔ ข้อเสนอแนะ

จากการเรียนรู้ Action Learning ทำให้มีความเข้าใจบริบทของพื้นที่และการนำนโยบายของรัฐบาลที่แปลงไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ซึ่งพบว่าแม้นโยบายของรัฐบาลจะดีอย่างไร แต่หากผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจนโยบาย หลักการ เป้าหมายที่กำหนด และนำนโยบายไปปฏิบัติไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ก็จะ

ไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายให้บรรลุเป้าหมายได้เท่าที่ควร จึงได้มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาบ้านขามป้อม ในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

๓.๔.๑ ข้อเสนอการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

บ้านขามป้อม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา มีเกษตรกรที่ทำนา จำนวน ๑๐๙ ครัวเรือน ซึ่งทำนาปรังได้ปีละ ๑ ครั้ง และต้องพึ่งพาดินฟ้าอากาศหรืออาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว บางปีประสบปัญหาภัยแล้งนาข้าวเสียหาย เนื่องจากแหล่งน้ำที่มีอยู่ คือ อ่างเก็บน้ำหัวเขาภูชน ไม่สามารถนำน้ำมาใช้เพื่อการเกษตรได้ ซึ่งหากนำน้ำมาใช้เพื่อการเกษตรก็จะไม่เพียงพอในการนำน้ำไปใช้เพื่ออุปโภคบริโภค ประกอบกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำหัวภูชน ซึ่งกรมการเร่งรัดพัฒนาชนบทได้ดำเนินการขุดลอกเมื่อปี ๒๕๑๙ และต่อมาพื้นที่ดังกล่าว ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๘ ตอนที่ ๒๑๕ กำหนดบริเวณพื้นที่ดินป่าภูเวียง ในท้องที่ตำบลขัวเรียง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ให้เป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๓๔ ทำให้หน่วยงานราชการไม่สามารถเข้าไปดำเนินการขุดลอกหรือปรับปรุงอ่างเก็บน้ำดังกล่าวได้ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านบ้านขามป้อมให้มีน้ำใช้ในภาคการเกษตร คณะผู้ศึกษาจึงได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(ก) ขุดลอกอ่างเก็บน้ำหัวภูชน โดยมอบหมายให้จังหวัดขอนแก่นร่วมกับอุทยานแห่งชาติภูเวียงดำเนินการภายใต้กฎหมายอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ “มาตรา ๑๙ บทบัญญัติในมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๗ มิให้ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการไปเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ หรือการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการทัศนาจรหรือการพักอาศัย หรือเพื่ออำนวยความปลอดภัยหรือให้ความรู้แก่ประชาชน ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี” เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งน้ำดิบให้สามารถรองรับการใช้ประโยชน์ภาคการเกษตรได้ ดังนี้

- ขุดลอกและปรับภูมิทัศน์บริเวณรอบอ่างเก็บน้ำหัวภูชน
- สร้างระบบผันน้ำจากลำห้วยน้ำตกคาราวะลงสู่อ่างเก็บน้ำหัวภูชน

(ข)สร้างแก้มลิงในพื้นที่สาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน บริเวณใกล้เคียงกับอ่างเก็บน้ำหัวภูชน เพื่อกักเก็บน้ำไปใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร

๓.๔.๒ ข้อเสนอโครงการท่องเที่ยวนวัตวิถี

(ก) ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยว ให้มีการปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยนำคณะกรรมการของหมู่บ้านไปศึกษาดูงานในพื้นที่ใกล้เคียงที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาปรับใช้กับบ้านขามป้อม รวมทั้งให้มีการจัดเจ้าหน้าที่อยู่ประจำศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว พร้อมจัดทำจัดทำแผ่นพับคู่มือแนะนำการท่องเที่ยวให้สวยงาม มีข้อมูลให้ครบถ้วน ประชาสัมพันธ์โปรแกรมการท่องเที่ยวผ่านช่องทางต่าง ๆ และมีจุดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้าน

(ข) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน และเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยจัดกิจกรรมที่สำคัญและสร้างความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น

(๑) กิจกรรมเดินป่าชมน้ำตกคารวะ

(๒) กิจกรรมเดินขึ้นบันได๔๐๐ ขั้น ไหว้พระโบราณยุคทราวดี (วัดถ้ำพระ)

(๓) กิจกรรมสร้างจุดถ่ายภาพบนสันแปภูเวียง

(๔) การเพิ่มเส้นทางเดินชมธรรมชาติรอบอ่างเก็บน้ำหัวภูชน โดยเดินเท้าหรือใช้จักรยาน

(๕) เพิ่มการสื่อความหมายธรรมชาติรอบๆ อ่างเก็บน้ำ

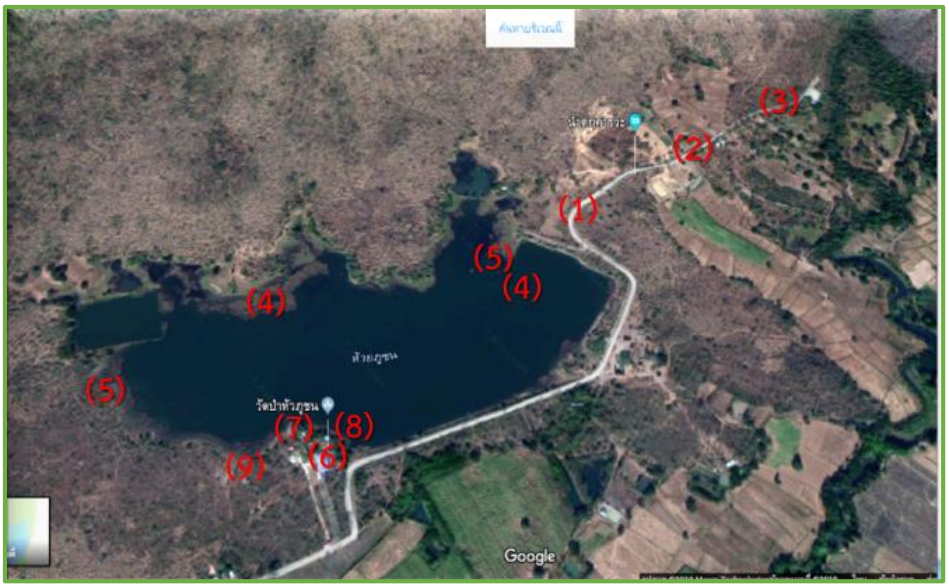
(๖) จัดทำlandmark ของอ่างเก็บน้ำหัวภูชนให้มีความโดดเด่นโดยก่อสร้างด้วยวัสดุไม้ไผ่ เป็นเกวียนยักษ์ขนาดใหญ่สุดในประเทศเพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของบ้านขามป้อม เนื่องจากประวัติของบ้านขามป้อมได้บอกเล่าถึงเรื่องราวการอพยพของชาวบ้านหนีโรคห่ามาจากบ้านนาสีนวน โดยใช้พาหนะวัว ควาย เทียบเกวียนมาอยู่ที่หมู่บ้านขามป้อมในปัจจุบัน

(๗) เพิ่มเส้นทางเดินชมธรรมชาติในอ่างเก็บน้ำโดยใช้แพบวบไม้ไผ่

(๘) สักการะหลวงปู่ขาวที่ศักดิ์สิทธิ์

(๙) จัดกิจกรรมกำหนดพื้นที่ตกปลาบริเวณอ่างเก็บน้ำหัวภูชน และจัดกิจกรรมให้มีการแข่งขันการตกปลา เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

(๑๐) เพิ่มศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวภายในวัดราศีเจริญธรรม (วัดป่าหัวภูชน) ได้แก่ ลาดจอดรถห้องสุขาทางเดินเท้า การสื่อความหมาย จุดถ่ายภาพ

แผนที่แสดงกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโครงการท่องเที่ยวนวัตวิถีบ้านขามป้อม

(ค) การพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ OTOPให้ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOPและยกระดับดาวควรมีการจัดทำแผนธุรกิจจัดทำบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม ทันสมัย มี QR CODE เพื่อดูรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้มากขึ้น เช่น ออกบูธกับส่วนราชการ ห้างสรรพสินค้า และจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์

(ง) จัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเพิ่มสีสันและดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยจัดทำปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตของหมู่บ้าน และเล่าเรื่องราว (Story)ความสำคัญของกิจกรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งให้มีการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของหมู่บ้าน เช่น วงโปงลางบักขามป้อม หรือจัดกิจกรรมให้เด็กนักเรียนเป่าแคน เป็นต้น

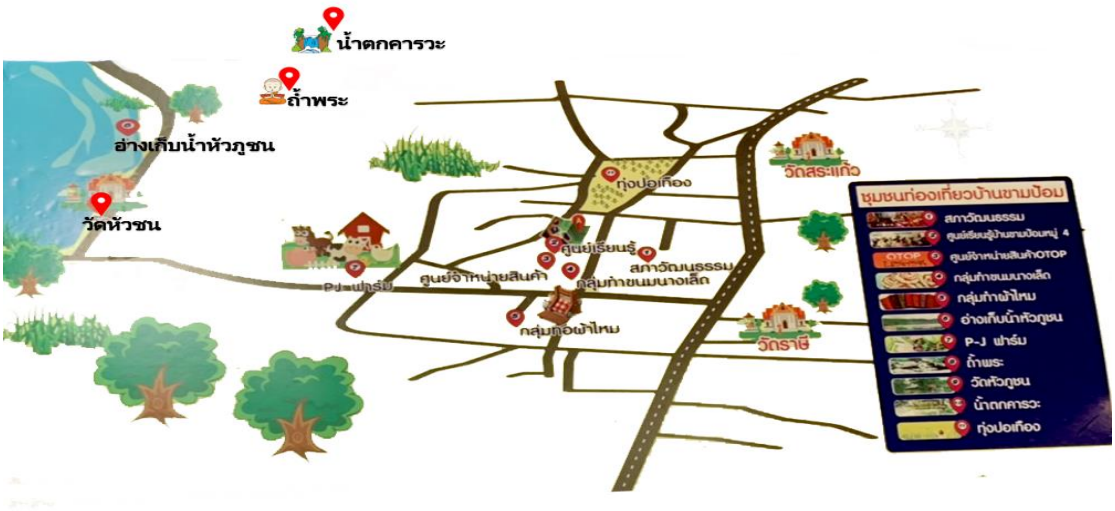
(จ)เพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น ได้แก่

-ผ่านทางสื่อออนไลน์ เช่น Facebook line เว็บไซต์ ยูทูป เป็นต้น

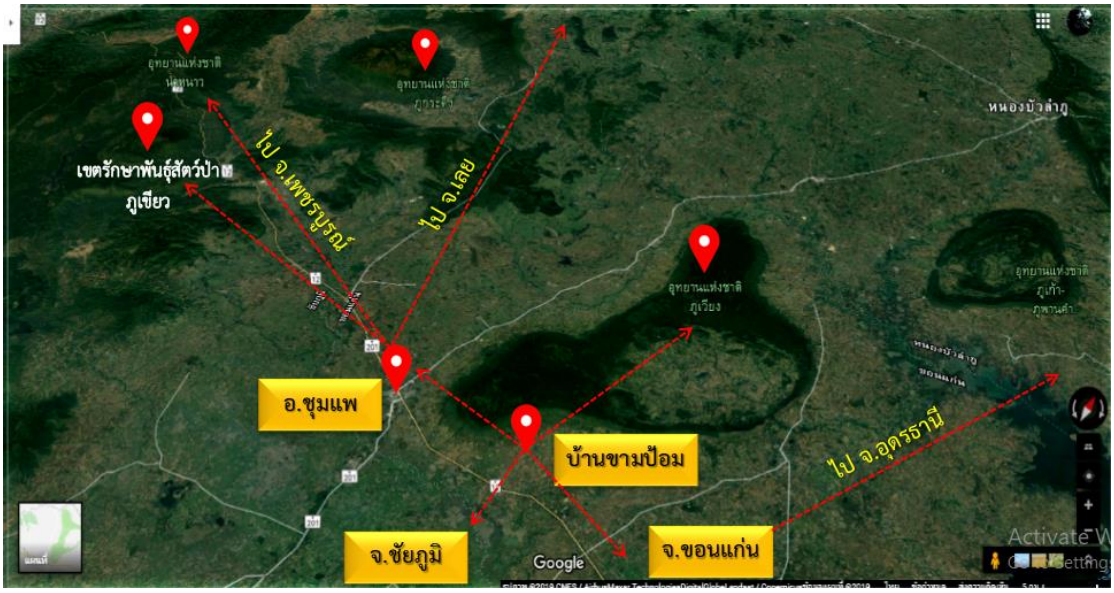
-สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์

- สื่อวิทยุและโทรทัศน์

นอกจากนี้ได้มีข้อเสนอในการปรับปรุงแผนที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวนวัตวิถีของบ้านขามป้อมใหม่ และจัดทำแผนที่แสดงความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวนวัตวิถีบ้านขามป้อมกับแผนที่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ดังนี้

แผนที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวนวัตวิถีของบ้านขามป้อม

แผนที่แสดงความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวนวัตวิถีบ้านขามป้อม
กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชน ประเด็นการศึกษาการต่อยอดโครงการไทยนิยมยั่งยืน

บ้านหนองซองแมว หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

๒.๑ การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตชุมชน

ในการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๓ ที่ได้กำหนดให้มีการศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ (Action Learning) เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งกลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘ ได้รับมอบหมายให้ลงพื้นที่บ้านหนองซองแมว หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาการต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน นั้นกลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘ ขอสรุปผลการเรียนรู้ ดังนี้

๒.๑.๑ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

(๑) ประวัติอำเภอพล

อำเภอพล คำว่า “พล” แปลว่ากำลังทหารที่มีไว้ป้องกันประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๑ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ เป็นแม่ทัพไปปราบพระเจ้ากรุงเวียงจันทน์ ที่คิดแข็งเมืองและเอาใจออกจากกรุงธนบุรี ขณะที่เจ้าพระยาทั้งสองเดินทัพผ่านเมืองนครราชสีมา มาถึงเนินดินแห่งหนึ่งอยู่ติดกับฝั่งบึงละเลิงหวาย อันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านเมืองพลในปัจจุบัน เจ้าพระยาทั้งสองได้หยุดพักทัพที่นี่เพราะเห็นว่าเป็นชัยภูมิเหมาะสมกว่าที่อื่นมีแหล่งน้ำปูปลาอาหารสมบูรณ์ จึงได้สร้างค่ายประตูหอรบตลอดจนขุดคันดินคูน้ำล้อมรอบตามหลักยุทธศาสตร์ในสมัยนั้น เพื่อป้องกันการถูกโจมตีจากฝ่ายศัตรูในเนื้อที่ประมาณ ๑ ตารางกิโลเมตร และถือโอกาสรวมพลฝึกทหารเพิ่มเติมจากราษฎรที่เกณฑ์มาจากเมืองพุทไธสง (อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์) เมืองนอก (อำเภอบัวใหญ่) จังหวัดนครราชสีมา และเมืองชนบท (อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น)ปัจจุบันคันคูดินและร่องน้ำยังคงเหลือปรากฏอยู่

ครั้นต่อมา เมื่อรวบรวมกำลังทหารได้มากพอสมควรแล้ว เจ้าพระยาทั้งสองจึงได้เดินทัพต่อไปยังเมืองหลวงพระบาง และเวียงจันทน์ การรบปรากฏว่าได้ชัยอย่างงดงามสมพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทุกประการ คือได้พระแก้วมรกตและพระบางจากเวียงจันทน์ โดยได้อัญเชิญมาพร้อมกองทัพไปไว้ที่กรุงธนบุรีในคราวนี้ด้วย

ครั้งต่อมาสถานที่ตั้งกองทัพอันเป็นภูมิประเทศที่มีคูดินล้อมรอบ มีน้ำบริบูรณ์ คือละเลิงหวายในขณะนี้ จึงมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนขึ้น เพราะทำเลแห่งนี้เหมาะแก่การทำมาหากินและปลอดภัยในการป้องกันโจรผู้ร้าย จึงให้ชื่อหมู่บ้านที่ตั้งใหม่ว่า “บ้านเมืองพล” โดยอาศัยภูมิประเทศ ที่มีคูดินรอบทั้งสี่ทิศดังกล่าวมาแล้วนั้น เมื่อได้พิจารณาลักษณะภูมิประเทศของบริเวณที่ตั้งบ้านเมืองพล ซึ่งยังปรากฏจนบัดนี้มีคูดินล้อมรอบเป็นรูปกลมยาวประมาณ ๒๐ เส้น กว้าง ๒๐ เส้น บางแห่งได้ถูกทำลายเป็นที่ราบไปแล้วและบางแห่งยังเห็นเป็นคูดินอยู่ ครั้งอยู่ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง บ้านเมืองพลจึงได้ยกฐานะเป็นตำบลหนึ่งใช้ชื่อว่า “ตำบลเมืองพล” ขึ้นต่อเมืองชนบท ซึ่งมีเจ้าเมืองปกครองอยู่ในสมัยนั้น ต่อมาเมืองชนบทถูกยุบให้เป็นอำเภอขึ้นต่อเมืองขอนแก่นอันมีข้าหลวงปกครอง ต่อมาเมืองขอนแก่นเปลี่ยนเป็นจังหวัดไปขึ้นต่อมณฑลอุดรธานี ตำบลเมืองพลที่ขึ้นต่ออำเภอชนบทได้มีหมู่บ้านเกิดขึ้นหลายหมู่บ้านและมีอาณาเขตขยายกว้างขวางทั้งตั้งอยู่ห่างไกล

อำเภอเมืองชนบทถึง ๔๕ กิโลเมตร ทั้งอยู่ห่างไกลจังหวัดขอนแก่นมาก การไปมาหาสู่กันเกี่ยวกับการเสียภาษีและติดต่อทางราชการลำบากมาก ต้องอาศัยการเดินทางเท้า ม้าและอาศัยเกวียนเป็นพาหนะและอีกประการหนึ่ง ตำบลเมืองพล มีเขตติดต่อกับอำเภอนอก (อำเภอบัวใหญ่) จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีโจรผู้ร้ายชุกชุมมาก ทางเจ้าหน้าที่มาปราบปรามลำบากและมีกำลังไม่พอราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากโจรผู้ร้ายเป็นอย่างมาก

ครั้งปีพุทธศักราช ๒๔๕๗ กระทรวงมหาดไทยได้แบ่งเขตจัดตั้งอำเภอใหม่ ให้แยกตำบลเมืองพลออกจากอำเภอชนบท โดยแต่งตั้งให้ขุนมัชการธนานุรักษ์ (แสง ภาสะฐิติ) ซึ่งในขณะนั้นยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าภาษีสุราอยู่จังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นผู้พิจารณาแบ่งเขตจัดตั้งอำเภอพลขึ้น จึงเห็นว่าหมู่บ้านเมืองพล มีทำเลที่เหมาะสมจะจัดตั้งเป็นอำเภอพล ขุนมัชการธนานุรักษ์ (แสง ภาสะฐิติ) ได้สร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นในบริเวณวัดสระจันทราวาส (ในปัจจุบัน) แบ่งการปกครองออกเป็น ๕ ตำบล คือตำบลเมืองพล ตำบลหนองเม็ก ตำบลแวงน้อย ตำบลเปลือยน้อย ตำบลแคนเหนือ ปัจจุบัน อำเภอพลแบ่งเขตปกครองออกเป็น ๑๒ ตำบล ประกอบด้วย (๑) ตำบลเมืองพล (๒) ตำบลเก่างิ้ว (๓) ตำบลเพ็กใหญ่ (๔) ตำบลโนนข่า (๕) ตำบลโสกนกเต็น (๖) ตำบลหัวทุ่ง (๗) ตำบล โจดหนองแก (๘) ตำบลหนองแวงโสกพระ (๙) ตำบลหนองแวงนางเบ้า (๑๐) ตำบลหนองมะเขือ (๑๑) ตำบลลอมคอม และ (๑๒) ตำบลโคกสง่า

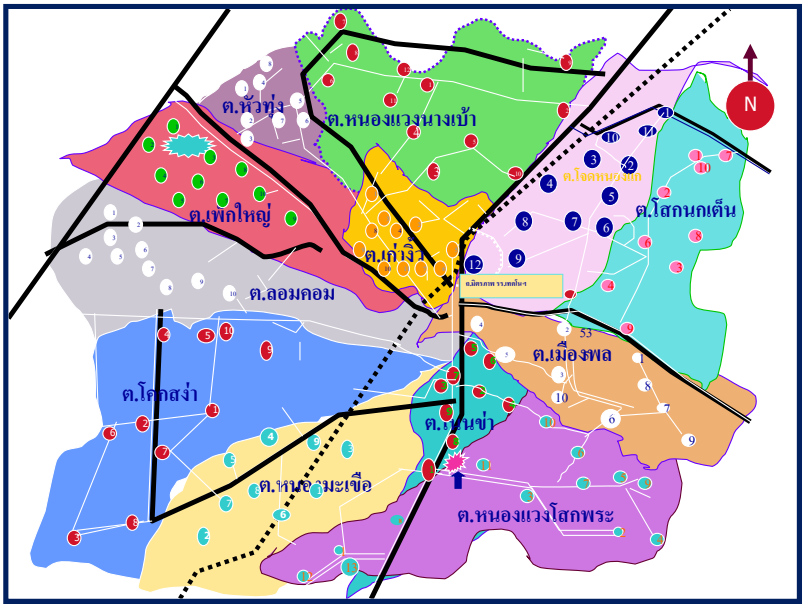
(๒) สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง เนื้อที่ อาณาเขต

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอพล ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากตัวจังหวัดขอนแก่น ๗๔ กิโลเมตรห่างจากกรุงเทพมหานคร ระยะทางประมาณ ๓๗๑ กิโลเมตร

เนื้อที่ อำเภอพลมีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น ๘๗๒.๙๓๗ ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอแวงใหญ่อำเภอชนบท อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอบัวลาย อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

(๓) ลักษณะภูมิประเทศและการถือครองที่ดิน

สภาพพื้นที่ทั่วไปอำเภอพลเป็นที่ราบสูง โดยมีความลาดเอียงจากเหนือลงใต้ บางบริเวณเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น บึงทุ่งพึงพืด บึงละเลิงหวาย และมีหนองน้ำอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นแหล่งน้ำในการอุปโภค บริโภคและทำการเกษตร ในชุมชนแต่ละแห่งพื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ทำนาและปลูกพืชไร่ หรือปลูกผักบ้าง แต่ไม่ได้ผลผลิตมากนัก เนื่องจากอากาศแห้งแล้ง ลักษณะดินร่วนปนทราย ในฤดูร้อนดินแห้ง ไม่มีพื้นที่ภูเขาและไม่มีแม่น้ำสายหลักไหลผ่านในพื้นที่

การถือครองที่ดินอำเภอพล การออกเอกสารสิทธิให้แก่ราษฎร มีรายละเอียดดังนี้

- โฉนดที่ดิน จำนวน ๒๔,๕๓๖ แปลง
- หนังสือรับรองการทำประโยชน์ น.ส.๓ น.ส.๓ ก. จำนวน ๑๒,๗๔๑ แปลง
- หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง จำนวน ๒๒๗ แปลง
- ที่ดิน สปก. จำนวน ๑,๔๖๓ แปลง

(๔) ภูมิอากาศ

ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม – พฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน – ตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์

(๕) การปกครองและประชากร

แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ออกเป็น ๑๒ ตำบล คือ

๑) ตำบลเมืองพล
๒) ตำบลเก่างิ้ว
๓) ตำบลเพ็กใหญ่
๔) ตำบลโนนข่า
๕) ตำบลโสกนกเต็น
๖) ตำบลหัวทุ่ง
๗) ตำบลโจดหนองแก
๘) ตำบลหนองแวงโสกพระ
๙) ตำบลหนองแวงนางเบ้า
๑๐) ตำบลหนองมะเขือ
๑๑) ตำบลลอมคอม
๑๒) ตำบลโคกสง่า

โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด ๑๓ แห่ง เทศบาลเมือง ๑ แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ๑๒ แห่ง

จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๘๖,๙๙๒ คน แยกเป็น ชาย ๔๓,๐๓๕ คน หญิง ๔๓,๙๕๗ คน รวม ๘๖,๙๙๒ คน จำนวนครัวเรือน ๒๖,๕๘๐ ครัวเรือน แยกรายตำบล ดังนี้

ที่	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
๑	เทศบาลเมืองพล	-	๕,๒๖๕	๕,๔๓๓	๕,๘๔๙	๑๑,๒๘๒
๒	ตำบลเมืองพล	๑๑	๑,๗๒๗	๓,๒๐๕	๓,๒๘๕	๖,๔๙๐
๓	ตำบลโจดหนองแก	๑๔	๒,๖๔๙	๔,๓๖๓	๔,๒๗๘	๘,๖๔๑
๔	ตำบลเก่างิ้ว	๑๑	๑,๘๙๐	๒,๖๖๕	๒,๘๖๑	๕,๕๒๖
๖	ตำบลหนองแวงโสกพระ	๑๔	๑,๙๑๒	๓,๖๕๘	๓,๖๖๘	๗,๓๒๖
๗	ตำบลเพ็กใหญ่	๑๑	๒,๐๓๕	๓,๔๗๒	๓,๕๒๐	๖,๙๙๒
๘	ตำบลโคกสง่า	๑๐	๑,๖๖๗	๓,๑๓๐	๓,๑๕๒	๖,๒๘๒
๙	ตำบลหนองแวงนางเบ้า	๑๓	๑,๙๐๐	๓,๕๔๕	๓,๕๕๑	๗,๐๙๖
๑๐	ตำบลลอมคอม	๑๑	๒,๐๘๘	๓,๕๐๓	๓,๕๖๖	๗,๐๖๙
๑๑	ตำบลโนนข่า	๙	๑,๖๖๓	๓,๐๘๗	๓,๑๗๕	๖,๒๖๒
๑๒	ตำบลโสกนกเต็น	๑๑	๑,๘๑๒	๓,๓๔๑	๓,๓๖๕	๖,๗๐๖
๑๓	ตำบลหัวทุ่ง	๘	๙๓๗	๑,๖๔๒	๑,๖๘๔	๓,๓๐๘
รวม		๑๓๒	๒๖,๕๘๐	๔๓,๐๓๕	๔๓,๙๕๗	๘๖,๙๙๒

ที่มา : สำนักทะเบียนอำเภอพล และสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองพล ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๐

(๖) ด้านศาสนา

การศาสนาประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่และมีศาสนาอื่น ๆ อยู่บางส่วนมีสถาบันหรือองค์กรทางศาสนา

วัดและที่พักสงฆ์ จำนวน ๑๓๗ แห่ง
มัสยิด จำนวน - แห่ง
ศาลเจ้า จำนวน ๑ แห่ง
โบสถ์คริสต์ จำนวน ๑ แห่ง

(๗) ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น

กลุ่มอาชีพOTOP/วิสาหกิจชุมชนมีกลุ่มลงทะเบียนผู้ผลิต/ผู้ประกอบการรวมจำนวน ๑๑๑ กลุ่ม/ราย โดยแต่ละตำบลมีผลิตภัณฑ์เด่น ดังนี้

๑ ตำบล	**๑ ผลิตภัณฑ์**
๑. ตำบลโสกนกเต็น	ผ้าไหมผ้าฝ้าย/กระติบข้าว,ข้าวกล้องเบอร์รี่/ไม้กวาดดอกหญ้า
๒. ตำบลหนองแวงนางเบ้า	ผ้าไหมผ้าฝ้าย/กลุ่มสมุนไพรลูกประคบ,กลุ่มปลาร้าบอง
๓. ตำบลหัวทุ่ง	ผ้าไหม,ผักปลอดสาร

๔. ตำบลลอมคอม	เครื่องสังฆภัณฑ์ทองเหลือง/ข้าวปลอดสาร
๕. ตำบลโนนข่า	ผ้าไหม,ผักปลอดสาร
๖. ตำบลเมืองพล	ข้าวกล้องเบอร์รี่,กลุ่มทอผ้าและเสื่อกกบ้านหันใหญ่,หม่ำ
๗. ตำบลโคกสง่า	แปรรูปต้นกก,กลุ่มทอผ้าฝ้าย/ข้าวแตน-ถั่วตัด
๘. ตำบลเพ็กใหญ่	หวดนึ่งข้าวเหนียว จักรสารจากไม้ไผ่ผักปลอดสาร/ข้าวปลอดสาร
๙. ตำบลโจดหนองแก	งานประดิษฐ์แก้ว (เป่าแก้ว)
๑๐. ตำบลหนองมะเขือ	ปลาร้าบ้อง บ้านหนองแวงใน/จักรสารพลาสติก/พรมเช็ดเท้า
๑๑. ตำบลหนองแวงโสกพระ	ผลิตภัณฑ์จากข้าวและไหมมัดหมี่/ไม้กวาดดอกหญ้า
๑๒. ตำบลเก่างิ้ว	ผ้าไหม / ผ้าฝ้าย

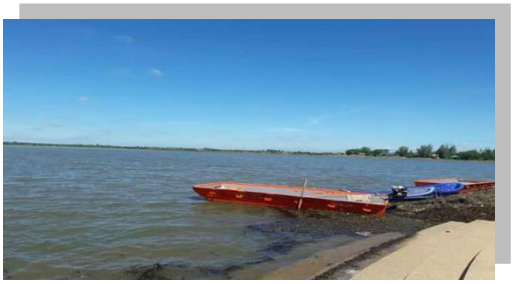

(๘) สถานที่สำคัญในอำเภอพล

๑) อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย

จุดสนใจเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของชลประทาน ติดกับเทศบาล เป็นที่พักอาศัยของสัตว์น้ำ และนกนานาชนิด

๒) สวนพฤกษศาสตร์ขอนแก่น

จุดสนใจ เป็นแหล่งรวมพันธุ์ไม้ของศูนย์พันธุ์ไม้ฯ และที่อยู่อาศัยของนกนานาชนิด

๓) โนนแท่นพระ

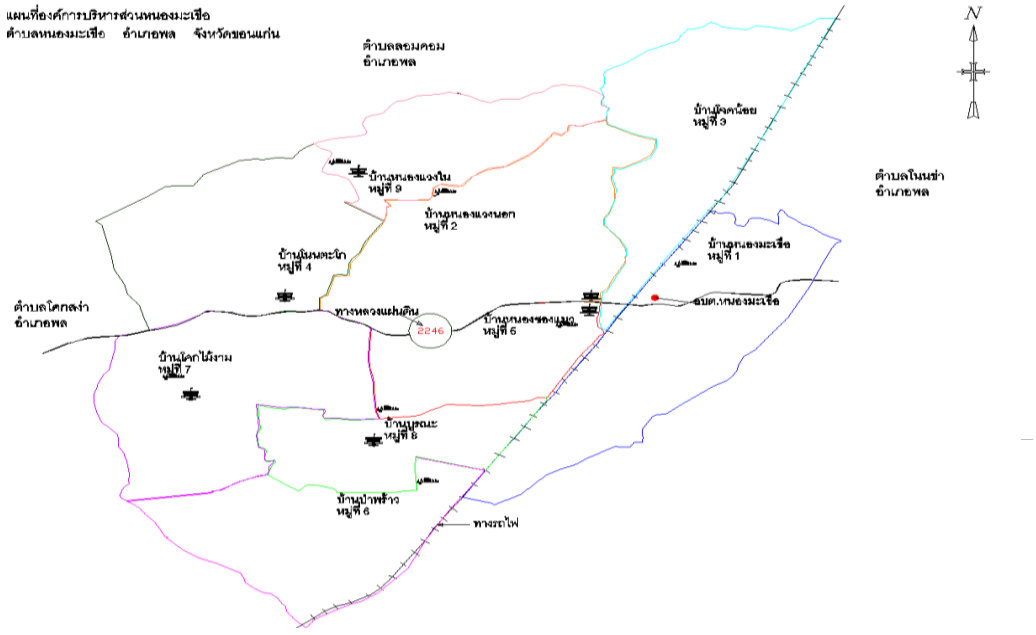
จุดสนใจ เป็นที่ตั้งขององค์พระพุทธรูปสีดำขนาดใหญ่ เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนอำเภอพล และใกล้เคียงและประชาชน

๒.๑.๒ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

(๑) ประวัติตำบลหนองมะเขือ

ตำบลหนองมะเขือ เป็นตำบลเก่าแก่ตั้งมานานเป็นตำบลที่มีอาณาเขตกว้างขวาง คำว่า "หนองมะเขือ" เป็นชื่อหนองน้ำขนาดใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย ปู ปลา เคยมีกองคาราวานโค - กระบือ แวะมาพักที่หนองน้ำแห่งนี้ มีราษฎรจากจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้ตั้งเป็นหมู่บ้านและเป็นตำบลขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

(๒) เนื้อที่และอาณาเขต

ตำบลหนองมะเขือมีเนื้อที่ ๓๗ ตารางกิโลเมตร หรือพื้นที่จำนวน ๒๓,๑๒๕ ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลลอมคอม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลโคกสง่า อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลโนนข่า อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

(๓) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ของตำบลหนองมะเขือเป็นที่ราบสูงสลับด้วยที่ราบลุ่มมีหนองน้ำและ มีลำห้วยหลายสายพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินทรายการทำการเพาะปลูกและเกษตรกรรมอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว

(๔) การปกครองและประชากร

ตำบลหนองมะเขือ มีทั้งหมด ๙ หมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ดังนี้

หมู่ที่๑	บ้านหนองมะเขือ	นางอมร ศรีทาสร้อย	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่๒	บ้านหนองแวงนอก	นายบุญช่วย แสงโทโพธิ์	กำนันตำบลหนองมะเขือ
หมู่ที่๓	บ้านโจดน้อย	นายวีระพล พงษ์คำพันธ์	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่๔	บ้านโนนตะโก	นายประยูร คำบอล	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่๕	บ้านหนองซองแมว	นางสาวณิรัชฌา จิตรนอก	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่๖	บ้านป่าพร้าว	นายศราวุฒิบุญสอน	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่๗	บ้านโคกไม้งาม	นายสุข ไชยวงศ์	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่๘	บ้านบูรณะ	นายธวัชชัย จันลำโกน	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่๙	บ้านหนองแวงใน	นายสุพจน์ หอมกลิ่น	ผู้ใหญ่บ้าน

ตำบลหนองมะเขือทั้ง ๙ หมู่บ้าน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ โดยมีคณะผู้บริหาร ดังนี้

๑. หม่อมหลวงเดชชัย สุประดิษฐ์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
๒. นายสมจิต จิตรนอก	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
๓. นายน้อย สกุลดี	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
๔. นายสุพรรณ กางเทา	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

จำนวนประชากรของตำบลหนองมะเขือมีจำนวนทั้งสิ้น ๔,๐๐๔ คน เป็นประชากรชาย๒,๐๐๓ คน ประชากรหญิง ๒,๐๐๑ คน จำนวนครัวเรือนมีทั้งหมด ๑,๐๕๐ ครัวเรือน

รายชื่อหมู่บ้านจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนครัวเรือน
๑	หนองมะเขือ	๔๔๔	๔๕๔	๘๙๘	๒๓๙
๒	หนองแวงนอก	๒๙๒	๒๘๗	๕๗๙	๑๕๙
๓	โจดน้อย	๙๓	๗๓	๑๖๖	๔๗
๔	โนนตะโก	๒๐๙	๑๙๓	๔๐๒	๙๗
๕	หนองซองแมว	๒๙๒	๓๑๐	๖๐๒	๑๔๗
๖	ป่าพร้าว	๑๓๒	๑๔๒	๒๗๔	๗๑
๗	โคกไม้งาม	๑๓๓	๑๒๘	๒๖๑	๘๑
๘	บูรณะ	๑๕๐	๑๕๒	๓๐๒	๘๒
๙	หนองแวงใน	๒๕๘	๒๖๒	๕๒๐	๑๒๗
รวม	๙หมู่บ้าน	๒,๐๐๓	๒,๐๐๑	๔,๐๐๔	๑,๐๕๐

(๕) สภาพเศรษฐกิจ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักได้แก่การทำนาทำไร่ทำสวนส่วนอาชีพรองลงมาได้แก่ค้าขายรับจ้างทั่วไปและรับราชการ

(๖) สภาพทางสังคม

การศึกษา

มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้

๑) ร.ร.หนองมะเขือซองแมววิทยา หมู่ที่ ๑, ๕, ๗ (รวมโรงเรียนบ้านโคกไม้งาม)

๒) ร.ร.หนองแวงนอก หมู่ที่ ๒, ๙

๓.) ร.ร.โนนตะโก หมู่ที่ ๔

ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	๙ แห่ง
ศูนย์การเรียนชุมชน	๑ แห่ง

(๗) สถาบันและองค์กรทางศาสนา

มีวัดและสำนักสงฆ์ ๗ แห่ง

๑) วัดเนกขัมมาภิรมย์	บ้านหนองมะเขือ	หมู่ที่ ๑
๒) วัดนิโรธาราม	บ้านหนองแวงนอก, หนองแวงใน	หมู่ที่ ๒, ๙
๓) วัดใหม่โนนตะโก	บ้านโนนตะโก	หมู่ที่ ๔
๔) วัดสุทธิภูมิการาม	บ้านหนองซองแมว	หมู่ที่ ๕
๕) วัดสว่างสามัคคี	บ้านป่าพร้าว	หมู่ที่ ๖
๖) วัดศรีวิไล	บ้านโคกไม้งาม	หมู่ที่ ๗
๗) วัดบูรณธรรม	บ้านบูรณะ	หมู่ที่ ๘

(๘) ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ทรัพยากรดินสภาพดินโดยทั่วไปของตำบลหนองมะเขือมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย, ดินเหนียวและดินเค็มเป็นบางส่วน

ทรัพยากรน้ำแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ หนองมะเขือ, หนองห้วยน้อย, หนองแวง, หนองผือ, ฝายใหม่, ลำห้วยวังแสง, ลำห้วยโพ่น, ลำห้วยหญ้าไทรและหนองน้ำประจำในหมู่บ้านต่าง ๆ ครบทุกหมู่บ้าน ไม่เพียงพอที่จะทำระบบชลประทาน น้ำใต้ดินส่วนใหญ่จะเค็มใช้อุปโภคบริโภคไม่ได้

ทรัพยากรป่าไม้ป่าไม้จะมีอยู่เฉพาะในเขตที่ดินสาธารณะ ที่ดินของทางราชการสงวนไว้และสวนป่าที่เป็นของที่ดินเอกชน

๒.๑.๓ บ้านหนองซองแมว ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

(๑) ประวัติบ้านหนองซองแมว

บ้านหนองซองแมวเดิมเป็นชุมชน โดยมีพ่อศอกและแม่ดี จิตรนอก ซึ่งอพยพย้ายมาจากอำเภอกุมภวาปี จังหวัดมหาสารคาม มีสมาชิกในครัวเรือน ๖ คน โดยสมาชิกทุกคนมีครอบครัวแล้ว หลังจากนั้นก็มีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชน มีครัวเรือนรวมทั้งสิ้น ๑๖ ครัวเรือน ต่อมาอำเภอพิจารณายกฐานะให้เป็นหมู่บ้าน ในหมู่บ้านนี้มีแหล่งน้ำตามริมฝั่งน้ำมีต้นซองแมวอยู่ล้อมรอบ (ปัจจุบันไม่มีแล้ว) ชาวบ้านร่วมกันประชุมตั้งชื่อหมู่บ้าน มติที่ประชุมเห็นชอบตั้งชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านหนองซองแมว” ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่นรวมระยะเวลาการตั้งหมู่บ้านจนถึงปัจจุบันประมาณ ๑๐๙ ปี

โดยมีผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่แรกตั้งหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน มีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑.	นายนวล อันทวาปี	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๑	พ.ศ. ๒๔๕๙-๒๔๘๐
๒.	นายคำตา ก้อนบุบผา	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๒	พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๔๙๕
๓.	นายพันธ์ จิตรนอก	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๓	พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๕๑๕
๔.	นายหนูจันทร์ จิตรนอก	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๔	พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๓๙
๕.	นายสมจิต จิตรนอก	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๕	พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๕๔
๖.	นางสาวณิรัชฌา จิตรนอก	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๖	พ.ศ. ๒๕๕๔-ปัจจุบัน

(๒) ลักษณะที่ตั้ง เนื้อที่ อาณาเขต

ลักษณะที่ตั้ง บ้านหนองซองแมว ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ของอำเภอพล ห่างจากอำเภอระยะทาง ๑๑ กิโลเมตร ตามเส้นทางหมายเลข ๒๒๔๖ ถนนมิตรภาพ – โคกสี เส้นทางหลวงชนบท

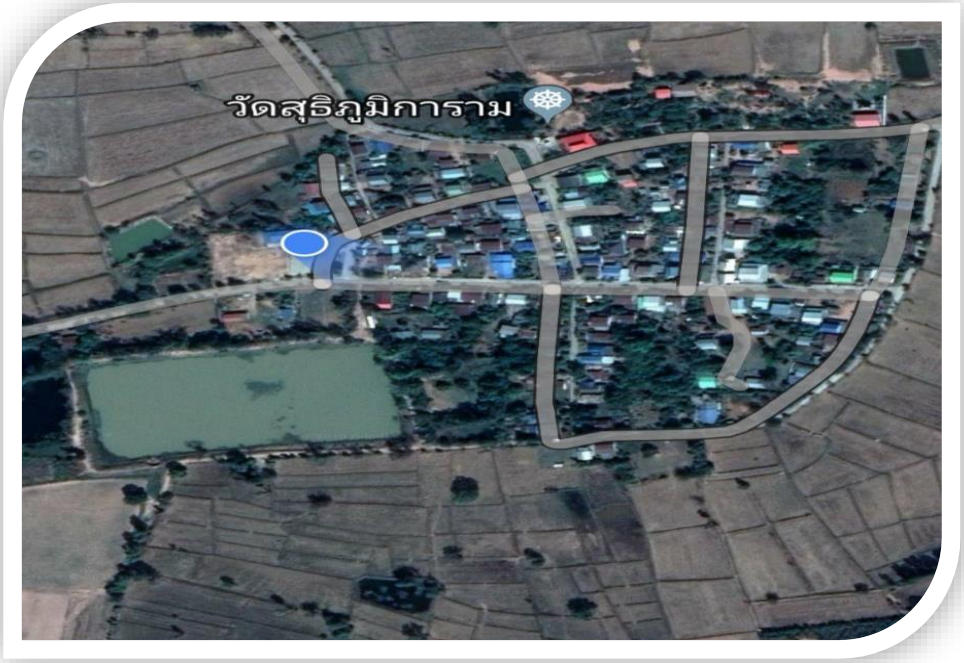
หมู่บ้านมีเนื้อที่ทั้งหมดรวม : ๑,๓๓๕ กิโลเมตร

ถนนในหมู่บ้านมี : ๗ สาย ระยะทางโดยรวม ๒,๔๖๐ เมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อบ้านหนองแวงนอก หมู่ที่ ๒ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อบ้านป่าพร้าว หมู่ที่ ๖ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อบ้านหนองมะเขือ หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อบ้านบูรณะ หมู่ที่ ๘ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

แผนที่ที่ตั้งชุมชนบ้านหนองซองแมว

(๓) สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ถนนที่ใช้สัญจรภายในหมู่บ้าน ร้อย ๙๐ เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) ถนนที่ใช้ในการเดินทางติดต่อราชการ คือถนนหมายเลข ๒๒๔๖ ระยะทางจากหมู่บ้านไปถึงอำเภอพล ๑๑ กิโลเมตร ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และกรมทางหลวง

ร้านค้า / บริการ

ร้านของชำ	จำนวน	๑	แห่ง
ร้านค้าชุมชน	จำนวน	๑	แห่ง
ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์	จำนวน	๒	แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน		๑	แห่ง

ระบบไฟฟ้า

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน ๑๒๐ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

น้ำอุปโภค/บริโภค

จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ จำนวน ๑๒๐ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

(๔) ข้อมูลประชากร

บ้านหนองซองแมวมีครัวเรือนทั้งหมด จำนวน ๑๔๘ ครัวเรือน อาศัยอยู่จริง ๑๒๐ครัวเรือน รวมประชากร ๖๐๑ คน เป็นชาย ๒๙๓ คน เป็นหญิง ๓๐๘ คน

ช่วงอายุ	จำนวนประชากร		
	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า ๑ ปีเต็ม	๓	๔	๗
๑ ปี – ๒ ปี	๔	๗	๑๑
๓ ปี – ๕ ปี	๕	๘	๑๓
๖ ปี – ๑๑ ปี	๒๘	๒๓	๕๑
๑๒ ปี – ๑๔ ปี	๑๙	๑๓	๓๒
๑๕ ปี – ๑๗ ปี	๑๖	๒๕	๔๑
๑๘ ปี – ๒๕ ปี	๓๔	๒๙	๖๓
๒๖ ปี – ๔๙ ปี	๙๗	๑๑๒	๒๐๙
๕๐ ปี – ๖๐ ปี	๓๘	๓๐	๖๘
มากกว่า ๖๐ ปี	๔๖	๖๐	๑๐๖
รวมทั้งหมด	**๒๙๓**	**๓๐๘**	**๖๐๑**

ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี ๒๕๖๒

(๕) ข้อมูลด้านการศึกษา

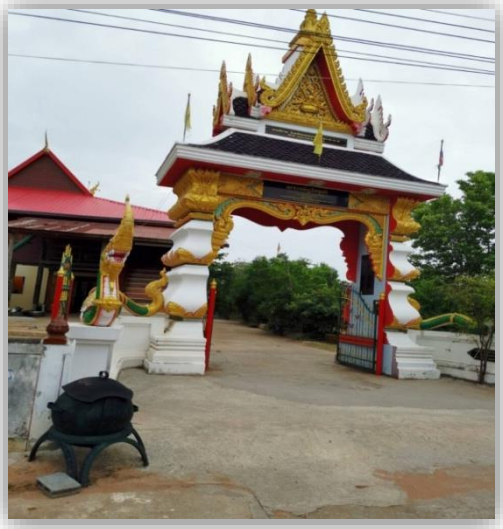
สถานะภาพด้านการศึกษาของประชากรในหมู่บ้าน

วุฒิการศึกษา	คน
ไม่ได้เรียนหนังสือ	-
จบชั้นประถมศึกษา	๒๑๑
จบมัธยมศึกษาตอนต้น	๒๑
จบมัธยมศึกษาตอนปลาย	๒๔
จบอนุปริญญา (ป.ว.ช, ป.ว.ท, ป.ว.ส)	๓๑
จบปริญญาตรี	๒๐
จบสูงกว่าปริญญาตรี	-
รวม	๓๐๗

การศึกษา	คน
กำลังเรียนอนุบาล	๑๓
กำลังเรียนประถม	๑๗
กำลังเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น	๒๓
กำลังเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๖
กำลังเรียนอนุปริญญาตรี	๗
กำลังเรียนสูงกว่าปริญญาตรี	-
รวม	๗๖

(๕) โรงเรียนวัด

โรงเรียนมี ๑ แห่ง มีครูจำนวน ๑๒ คน เปิดสอนตั้งแต่อนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ ๖ มีวัดจำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ วัดสุทธิภูมิการาม มีพระ จำนวน ๒ รูป ประจำพรรษาอยู่ เป็นวัดมหานิกาย

(๖) การประกอบอาชีพ แรงงาน

การประกอบอาชีพ/การมีงานทำ ของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลัก	(ทำนา)	จำนวน	๗๕	ครัวเรือน
	(เลี้ยงสัตว์)	จำนวน	๑๓๑	ครัวเรือน
	(ทำไร่)	จำนวน	๑๖	ครัวเรือน
อาชีพเสริม	(รับจ้างทั่วไป)	จำนวน	๕๔	ครัวเรือน
	(ค้าขาย)	จำนวน	๑	ครัวเรือน

แรงงานภายในหมู่บ้าน / ชุมชน

ประชากรวัยแรงงาน ช่วงอายุ ๑๕-๖๐ ปี ชายและหญิง ค่าจ้างแรงงาน ๓๐๐ บาท/วัน ช่างฝีมือ ๔๐๐-๕๐๐ บาท/วัน แรงงานทั่วไปขึ้นอยู่ระหว่างผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้างตกลงกัน มีแรงงานอพยพไปทำงานต่างถิ่น คิดเป็นร้อยละ ๖๐ ของวัยแรงงาน ส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพ หรือรับจ้างที่กรุงเทพมหานคร

๒.๑.๔ วิถีชีวิตของผู้คนในหมู่บ้านหนองซองแมว

บ้านหนองซองแมว ประชาชนมีความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เป็นความสัมพันธ์ซึ่งมีทั้งในกรณีของญาติสมมติ (การนับถือกันเป็นญาติโดยไม่ได้ผูกพันกันทางสายเลือด/การแต่งาน) และในกรณีที่เป็นญาติกันจริง ๆ โดยทางสายเลือดและการแต่งงานโดยสังเกตได้จากประชาชน/ผู้นำหลายคนที่ใช้นามสกุล **จิตรนอก** รวมทั้งหมู่บ้านนี้ถ้ามีการแต่งงานกัน ส่วนใหญ่ผู้เป็นเขยจะต้องย้ายเข้ามาในหมู่บ้าน และจากการสัมภาษณ์ผู้แทนครัวเรือน ๔๐ ครัวเรือน ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน ดังนั้นการอยู่ร่วมกันในชุมชนนี้ความเป็นญาติย่อมมีบทบาทในด้านความรักการช่วยเหลือ การไปมาหาสู่ เพื่อไต่ถามทุกข์สุขต่อกัน รวมทั้งผูกพันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

ประชาชนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตเป็นเกษตรกร ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) ปศุสัตว์ (เลี้ยงโค) เป็นหลัก และมีอาชีพเสริมได้แก่ รับจ้างทั่วไป เนื่องจากเกษตรกรทำการเกษตรทั้งเพื่อการบริโภคและการค้า โดยเกษตรกรจะนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคไปขายเพื่อเป็นรายได้ให้แก่ครัวเรือน เพราะรายได้จากการเกษตรถือเป็นรายได้หลักของครัวเรือน การเปรียบเทียบราคาต้นทุนการผลิตและการตลาดของภาคการเกษตร มีแนวโน้มลดลงเนื่องจากประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติและการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูก ผลผลิตสินค้าเกษตรที่ลดลงได้แก่ ข้าว ในส่วนด้านการตลาด เนื่องจากปี ๒๕๖๑ เกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง และในปี ๒๕๖๒ ประสบภาวะฝนแล้งและฝนทิ้งช่วง ทำให้ผลผลิตลดลง อาจทำให้ความต้องการผลผลิตทางการเกษตรและราคาผลผลิตทางการเกษตรสูงขึ้น ตามไปด้วย

๒.๑.๕ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน

ประชาชนบ้านหนองซองแมวพูดภาษาอีสาน มีการรักษาและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานทั่วไปโดยยึดประพฤติปฏิบัติตามประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ สืบต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย **"ฮีตสิบสอง"** หมายถึง จารีตประเพณีประจำสิบสองเดือน ซึ่งถือเป็นโอกาสดีที่ชาวบ้านจะได้มาร่วมชุมนุมและทำบุญในทุก ๆ เดือนของรอบปีและถือเป็นจรรยาของสังคม ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะเป็นผู้ที่ผิดฮีตหรือผิดจารีตนั่นเอง (หลายครั้งฮีตสิบสองมักจะกล่าวควบคู่ **"คลองสิบสี่"** (คองสิบสี่) ที่เป็นดังแบบแผนหรือแนวทางดำเนินชีวิต (คลอง = ครรลอง) แต่จะมุ่งเน้นไปทางศีลธรรมมากกว่าด้านอาชีพ)

ฮีตสิบสอง การทำบุญในรอบปีมี ๑๒ เดือนคือ

๑. เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม เป็นการทำบุญกับพระภิกษุที่ต้องอาบัติและเข้าปริวาสกรรม
๒. เดือนยี่ บุญคุณลาน เป็นการทำบุญขวัญข้าวที่ลานนวดข้าว

๓. เดือนสาม บุญข้าวจี่ คือการจี่ข้าวถวายแด่พระภิกษุ
๔. เดือนสี่ บุญพระเวส คือการทำบุญเทศน์มหาชาติ
๕. เดือนห้า บุญสงกรานต์ คืองานสงกรานต์
๖. เดือนหก บุญบั้งไฟ เป็นประเพณีขอฝน
๗. เดือนเจ็ด บุญชำฮะ เป็นการล้างสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไรต่างๆ
๘. เดือนแปด บุญเข้าพรรษา คือการทำบุญเข้าพรรษา
๙. เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับเปรต
๑๐. เดือนสิบ บุญข้าวสาก เป็นการทำบุญถวายสลากภัต
๑๑. เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา คืองานออกพรรษา
๑๒. เดือนสิบสอง บุญกฐิน คือการทำบุญกฐิน

สำหรับการประกอบอาชีพครัวเรือนที่ทำนาแทบทุกครัวเรือนมียุ้งฉางข้าวไว้เก็บพันธุ์ข้าว ขณะเดียวกันหมู่บ้านแห่งนี้มีจัดตั้งกลุ่มธนาคารข้าวบริหารจัดการโดยคณะกรรมการธนาคารข้าว มีอาคารยุ้งฉางธนาคารข้าว ซึ่งในอดีตมีการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวจากสมาชิก และมีการให้กู้ยืมพันธุ์ข้าว ปัจจุบันเนื่องจากปัญหาภัยแล้ง ได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นเก็บเงินจากสมาชิก แล้วนำมาปล่อยกู้ให้แก่สมาชิกธนาคารข้าว

๒.๑.๖ ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพของชุมชน

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงสลับกับที่ลาบลุ่มพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย ประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตร นาข้าว ไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง และไร่นาสวนผสม เลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร สุนัขแมวเป็ดและไก่ การอุปโภค บริโภค และการเพาะปลูกประชากรส่วนใหญ่ใช้น้ำจากธรรมชาติ (น้ำฝน)

สภาพภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุม มี ๓ ฤดู ด้งนี้ ฤดูหนาว, ฤดูร้อน และฤดูฝน

ทรัพยากรธรรมชาติ

ป่าไม้ หมู่บ้านมีพื้นที่ป่าชุมชน ๒ แห่ง
๑. โคกทำเล เนื้อที่ ๑๔๑ ไร่
๒. โคกหนองผือ เนื้อที่ ๒๘ ไร่

เป็นป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ไม้แดง ไม้ชาติ ไม้เหลื่อม ไม้แต้ ไม้จิก ฯลฯ

ดิน ลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับการเกษตร ได้แก่ ไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ไร่แตงโมไร่แตงกวา ฯลฯ

แหล่งน้ำ มี ๒ แห่ง ได้แก่ หนองบกและหนองผือ

๒.๑.๗ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอันเกิดจากแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ

ในอดีตที่ผ่านมารัฐบาลมีนโยบายที่จะจัดการพัฒนาชนบทและพลังของเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยมตลาดเสรีทางการค้า ได้มีผลกระทบต่อบ้านหนองซองแมว คือ การปลูกข้าว (นาปี) โดยปัจจุบันเกษตรกรมีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำการเกษตรสมัยใหม่ เช่น การใช้รถไถแปลงนา (ไถดะ/ไถหว่าน) การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าหญ้า การใช้รถเกี่ยวข้าวแทนแรงคนเกี่ยว เป็นต้น จึงทำให้เกิดการเข้ามาของระบบเงินตราและระบบทุน ทำให้เกษตรกรในหมู่บ้าน จะต้องลงทุนในการทำการเกษตรสูงขึ้น มีการกู้ยืมเงิน มีระบบสินเชื่อทั้งในระบบและนอกระบบ เป็นการก่อให้เกิดหนี้สินทำความเดือดร้อน ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ตามแนววิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวนาบ้านหนองซองแมวมากพอสมควร

๒.๒ การเรียนรู้ระบบบริหารจัดการชุมชน

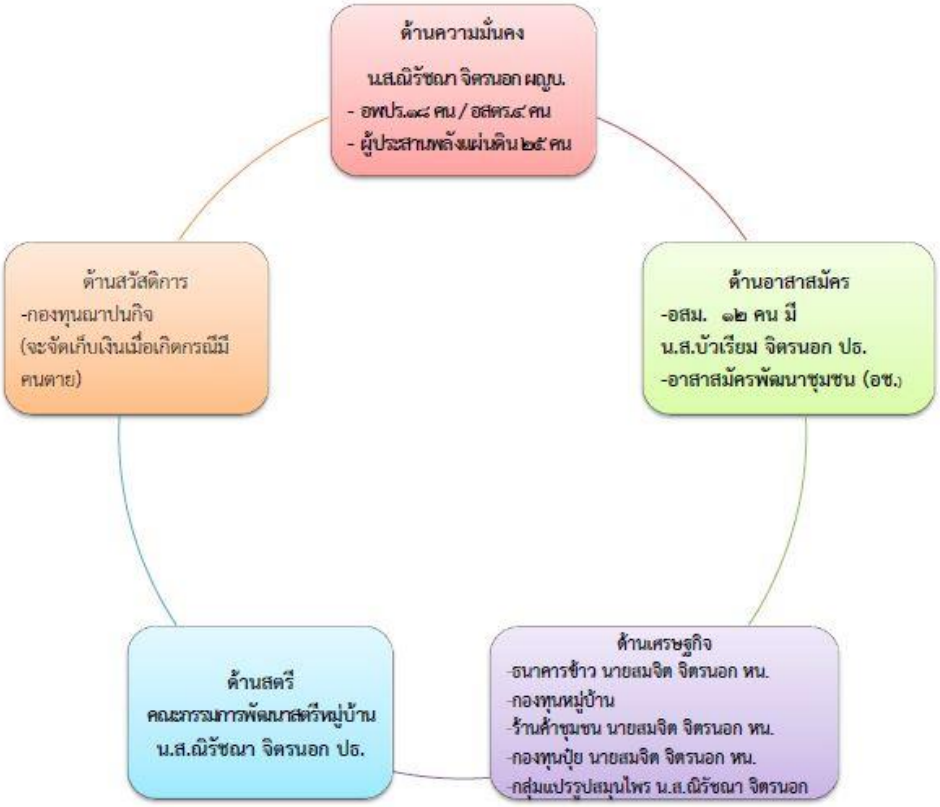
๒.๒.๑ ข้อมูลด้านการบริหารหมู่บ้าน ผู้นำ กม. หัวหน้าคุ้ม

บ้านหนองซองแมว มีการปกครองหมู่บ้านโดยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และมีการแบ่งเป็นคุ้ม โดยแต่ละคุ้มจะมีหัวหน้าคุ้มดูแล สรุปดังนี้

ที่	ชื่อ สกุล	ตำแหน่ง	ตำแหน่งอื่นๆ	หมายเหตุ
๑	น.ส.ณิรัชณา จิตรนอก	ประธาน	ผู้ใหญ่บ้าน	ด้านอำนวยการ
๒	น.ส.บัวเรียม จิตรนอก	รองประธาน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ด้านอำนวยการ
๓	น.ส.บำเพ็ญ ด้วงชมภู	เลขานุการ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ด้านรักษาความสงบ
๔	น.ส.ทิพย์สุดา แสนบุญศิริ	เหรัญญิก	อ.ส.ม.	ด้านแผนพัฒนา
๕	นายสุรภี จันทรมณี	ปฏิคม	ส.อบต.	ด้านรักษาความสงบ
๖	นายเกษม พลาศรี	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ
๗	นายละมัย อินธิแสน	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านแผนพัฒนา
๘	นายวิบูรณ์ ชมมี	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม
๙	น.ส.พัชราภร คำสุด	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
๑๐	นางแก้วใจ พิทักษ์	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม
๑๑	นายบุญล้อม โสระสา	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
๑๒	น.ส.สาคร นริพัด	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ
๑๓	นายลอด บรบัน	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านรักษาความสงบ
๑๔	นายสุรยะ ซุยเซียงสา	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ
๑๕	นายทองหล่อ ปาทานัง	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านรักษาความสงบ
๑๖	นางอารี เทียมชิง	กรรมการ	หัวหน้าคุ้ม	ด้านรักษาความสงบ
๑๗	นายเข่ม บัวผาง	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๑๘	นายสมจิตร จิตรนอก	ผู้ทรงคุณวุฒิ		

กลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ

บ้านหนองซองแมวมีการรวมกลุ่ม/จัดตั้งกลุ่ม มีผู้นำกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สรุปได้ดังนี้

๒.๒.๒ การวิเคราะห์โอกาส หรือข้อจำกัดในการจัดการปัญหาชุมชน

บ้านหนองซองแมวมีโอกาส และข้อจำกัดในการปัญหาของชุมชนในปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

โอกาส

โครงการต่าง ๆ ตามนโยบายรัฐบาลได้แก่ การจัดทำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยยังชีพคนชรา/คนพิการ โครงการนาแปลงใหญ่ โครงการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต ๒๕๖๒

ข้อจำกัด

- ภัยธรรมชาติต่าง ๆเช่นฝนแล้ง /ฝนทิ้งช่วง

- แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค และบริโภค เช่น หนองน้ำธรรมชาติมีน้อยและมีสภาพตื้นเขิน เก็บกักน้ำไม่ได้ แหล่งน้ำใต้ดิน น้ำบาดาลหน้าแล้งมีน้อยและมีรสเค็ม ประชาชนส่วนใหญ่ต้องซื้อน้ำจากรถน้ำที่มาขายในหมู่บ้าน ตลอดจนน้ำเพื่อในการเกษตรและปศุสัตว์

- ต้นทุนทางการผลิตสูง เช่น ค่าน้ำมัน ปุ๋ย ค่าจ้างรถไถ/รถเกี่ยวข้าว ฯลฯ มีแนวโน้มสูงขึ้น ขณะที่ราคาผลผลิตที่ได้ ข้าว ราคาไม่แน่นอน

- ค่าครองชีพสูง

๒.๒.๓ การวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน

ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนบ้านหนองซองแมว หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เป็นหมู่บ้านที่กล่าวได้ว่ามีศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนที่เข้มแข็ง โดยพิจารณาจากปัจจัย ดังต่อไปนี้

(๑) ด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถอาทิเช่น น.ส.ณิรัชณา จิตรนอก ผู้ใหญ่บ้านที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้นำชุมชน อาสาสมัครโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นแกนกลางในการบริหารงาน มีทีมงานในบริหารจัดการชุมชน

(๒) ด้านความสามัคคี โดยการอยู่ร่วมกันในชุมชนนี้ ความเป็นญาติย่อมมีบทบาทในด้านความรัก การช่วยเหลือ การไปมาหาสู่ เพื่อไต่ถามทุกข์สุขต่อกัน รวมทั้งผูกพันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เช่น การเช่านาระหว่างเครือญาติ โดยมีการแบ่งปันข้าวคนละครึ่ง ตามผลผลิตที่ได้รับ

(๓) ด้านการบริหารจัดการชุมชนเช่น มีการจัดคุ้มหมู่บ้านเป็นระบบการทำงานที่แบ่งส่วนการบริหารหมู่บ้านออกเป็น ๑๐ คุ้ม มีกฎระเบียบของหมู่บ้าน ในการควบคุม กำกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้าน

(๔) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน มีการรักษาและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานทั่วไป โดยยึดประพฤติปฏิบัติตามประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่

(๕) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเช่น การสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. การจัดทำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (หมู่บ้านนี้มีสมาชิก ๑๑๐ คน) การสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณเช่น สัมมาชีพ โครงการเกษตร ๙๑๐๑ ฯลฯ

(๖) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมติดตามและร่วมรับผลประโยชน์ เช่น ในหนึ่งครัวเรือนจะเป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า ๒ กลุ่ม เช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ร้านค้าชุมชน กลุ่มปุ๋ย ฯลฯ

๒.๒.๔ การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บ้านหนองซองแมว ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงโค มีการรวมกลุ่ม ที่หลากหลายกลุ่ม โดยคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกกองทุนต่าง ๆ ได้แก่กองทุนปุ๋ยกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนศูนย์สาธิตการตลาด/ร้านค้าชุมชน กองทุน อสม. ฯลฯ โดยมีกิจกรรมที่สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว เช่น การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงวัว การเลี้ยงไก่

นอกจากนี้บ้านหนองซองแมว ยังมีครัวเรือนที่ดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนี้

(๑) ด้านการลดรายจ่าย ทุกครัวเรือนมีการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้ในการบริโภคภายในครัวเรือน นอกจากนี้ ทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกร้านค้าชุมชน และซื้ออาหารสด/อาหารแห้ง รวมทั้งสินค้าอุปโภค บริโภค โดยทุก ๓ เดือน ทุกครัวเรือนจะได้รับเงินปันผลเฉลี่ยคืน บางครัวเรือนที่จัดงานศพ งาน

แต่งงาน งานบวช จะสั่งกาแฟ เครื่องดื่ม น้ำอัดลม จากร้านค้าชุมชน ทำให้ปัจจุบันนี้ มีร้านค้าของชาวบ้านทั่วไปในหมู่เหลือเพียง ๑ ร้าน

(๒) ด้านการเพิ่มรายได้ มีการส่งเสริมครัวเรือนประกอบอาชีพเสริม เช่น ทำนาและเลี้ยงวัว การทำน้ำยาล้างจานเพื่อจำหน่าย

ด้านการ

(๓) ด้านการประหยัด อาทิเช่น ครัวเรือนที่ทำนาจะซื้อปุ๋ยจากกองทุนปุ๋ยของหมู่บ้าน รวมทั้งเมื่อได้ผลผลิตข้าวจะแบ่งสรรโดยส่วนแรกจะเก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับฤดูกาลปลูกปีหน้า ที่เหลือจะนำไปโรงสีเพื่อสีข้าวไว้ทานในครัวเรือนและแจกจ่ายให้ลูกหลาน ญาติพี่น้อง

นอกจากนี้บ้านหนองซองแมว หมู่ที่ ๕ เป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นโครงการที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับคณะสงฆ์หน่วยงานราชการ สถานศึกษา อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ได้ขับเคลื่อนโครงการ เพื่อสนับสนุนนโยบายเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาชุมชน

การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาชุมชนครั้งนี้กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘ ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา การต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ของบ้านหนองซองแมว หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑ โครงการ ประกอบกับบ้านหนองซองแมวไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี คือ

๒.๓.๑ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน”

๑. กรอบแนวคิดของโครงการ เป็นโครงการที่ “เสนอโดยประชาชน ทำโดยประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชนในทุกหมู่บ้าน/ชุมชน”

๑.๑ ใช้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือคณะกรรมการชุมชน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการในหมู่บ้าน/ชุมชน

๑.๒ เป็นโครงการที่สามารถทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก ส่งผลให้สร้างรายได้ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน หรือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

๑.๓ เป็นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือความเดือดร้อนจำเป็น หรือสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน

๑.๔ เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการจ้างแรงงานภายในหมู่บ้าน/ชุมชน

๒.วัตถุประสงค์

๒.๑ เป็นการน้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๒ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากและยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

๒.๓ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน

๒.๔ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินโครงการ อันจะก่อให้เกิดความรู้ความสามัคคี มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติส่วนรวม

๓. เป้าหมาย จำนวน ๘๒,๓๗๑ หมู่บ้าน/ชุมชน ดังนี้

๓.๑ หมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗ ที่มีคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๗๔,๖๕๕ หมู่บ้าน

๓.๒ ชุมชนที่จัดตั้งโดยประกาศหรือระเบียบของเทศบาล จำนวน ๕,๖๐๘ ชุมชน (กรณีชุมชนในเขตเทศบาล ที่มีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้านตามข้อ ๓.๑)

๓.๓ ชุมชนที่จัดตั้งโดยระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๕ จำนวน ๒,๐๖๖ ชุมชน

๓.๔ ชุมชนที่จัดตั้งโดยประกาศหรือระเบียบของเมืองพัทยา จำนวน ๔๒ ชุมชน

๔. ระยะเวลาดำเนินการ: ตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีผลบังคับใช้ ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ทั้งนี้ หากหมู่บ้าน/ชุมชนใดที่ ดำเนินโครงการยังไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ หากมีเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องขอขยายระยะเวลาดำเนินโครงการ ให้เสนอผู้ว่าราชการจังหวัด/ปลัดกรุงเทพมหานคร พิจารณาให้ความเห็นชอบแต่ต้องไม่เกินสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑

๕. งบประมาณ: งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปแก่หมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์ หมู่บ้าน/ชุมชนละ ไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๘๒,๓๗๑ หมู่บ้าน/ชุมชน เป็นเงิน ๑๖,๔๗๔.๒ ล้านบาท

๖. ขั้นตอนการดำเนินการ

๖.๑ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ร่วมกับสำนักงบประมาณ และกระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) จัดทำคู่มือและหลักเกณฑ์การดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน”

๖.๒ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย จัดทำและเสนอขอความเห็นชอบแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑

๖.๓ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย เสนอขอรับการจัดสรรงบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณ

๖.๔ กรมการปกครองแจ้งหลักเกณฑ์ แนวทาง ขั้นตอน คู่มือการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ให้จังหวัด/กรุงเทพมหานคร อำเภอ/เขตและคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนดำเนินการ

๖.๕ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน เรียกประชุมประชาคม เพื่อนำปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน ที่ได้จากการประชุมประชาคมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” มาพิจารณาคัดเลือกปัญหาความต้องการที่ตรงกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขโครงการดังกล่าว และจัดทำรายละเอียดโครงการตามแบบที่กำหนด รวมทั้งคัดเลือกคณะผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน ๓ คณะ แต่ละคณะจะต้องประกอบด้วยบุคคลที่ไม่ซ้ำกัน เพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

๑) คณะผู้รับผิดชอบการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวนไม่น้อยกว่า ๓ คน

๒) คณะผู้รับผิดชอบการตรวจรับพัสดุ จำนวนไม่น้อยกว่า ๓ คน

๓) คณะผู้รับผิดชอบการเบิกจ่ายเงินและจัดทำบัญชี จำนวนไม่น้อยกว่า ๓ คน

๖.๖ คณะกรรมการบริหารงานอำเภอหรือคณะกรรมการพิจารณาโครงการฯ ที่กรุงเทพมหานครแต่งตั้งและหน่วยทหารในพื้นที่ ประชุมพิจารณาอนุมัติโครงการและค่าใช้จ่ายของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยให้ภาคเอกชนภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วยการพิจารณางบประมาณโครงการต่าง ๆ ที่หมู่บ้าน/ชุมชนเสนอ กรณีที่ทางราชการมีการกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายหรือราคามาตรฐานเรื่องใดไว้แล้ว ให้ใช้หลักเกณฑ์ของทางราชการเป็นหลักในการพิจารณาเมื่อคณะกรรมการบริหารงานอำเภอได้พิจารณาโครงการเสร็จสิ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน ในอำเภอ/เขตให้ที่ทำการปกครองอำเภอ/สำนักงานเขต จัดทำแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณตามแบบที่สำนักงบประมาณกำหนด

๖.๗ ผู้ว่าราชการจังหวัด/ปลัดกรุงเทพมหานคร พิจารณาแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อเสนอให้สำนักงบประมาณ (กองจัดทำงบประมาณเขตพื้นที่ ๑ - ๑๘) พิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วให้ที่ทำการปกครองจังหวัด/กรุงเทพมหานคร โอนเงินตามวงเงินที่ได้รับอนุมัติเข้าบัญชีของหมู่บ้าน/ชุมชน และแจ้งนายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขต และคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนทราบ

๖.๘ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ดำเนินโครงการตามที่ได้รับอนุมัติ เมื่อดำเนินโครงการแล้วเสร็จให้จัดประชุมประชาคม เพื่อให้ความเห็นชอบผลการดำเนินโครงการ และอนุมัติการเบิกจ่ายงบประมาณจากธนาคารการดำเนินโครงการให้เบิกจ่ายได้เท่าที่ใช้จ่ายจริง หากมีเงินเหลือจากการดำเนินโครงการให้ส่งคืนที่ทำการปกครองอำเภอ/สำนักงานเขต เพื่อส่งคืนที่ทำการปกครองจังหวัด/กรุงเทพมหานคร

๖.๙ ธนาคารแจ้งผลการเบิกจ่ายให้อำเภอ/เขตทราบ

๖.๑๐ อำเภอ/เขตรายงานผลการดำเนินโครงการให้จังหวัด/กรุงเทพมหานครทราบ เพื่อจังหวัด/กรุงเทพมหานครรายงานกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย สำนักงบประมาณ และกระทรวงการคลัง ทราบ

๖.๑๑ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย รายงานผลตามแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑

๗. การติดตามและประเมินผล

๗.๑ การรายงานผล - คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน รายงานผลการดำเนินงานให้อำเภอ/เขตทราบ - ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ติดตามผลการดำเนินงานของหมู่บ้าน/ชุมชน และรายงานผลการ

ดำเนินงานให้อำเภอ/เขต ทราบ - อำเภอ/เขต บันทึกข้อมูลลงในระบบ e-form เพื่อรายงานผลการดำเนินโครงการให้จังหวัด - จังหวัด/กรุงเทพมหานคร ยืนยันผลการดำเนินการให้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยและกองจัดทำงบประมาณเขตพื้นที่ ๑ - ๑๘ ทราบ

๗.๒ การติดตามการดำเนินการ - มอบหมายผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง และผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทยตรวจติดตามการดำเนินโครงการ

๗.๓ การประเมินผล -กรมการปกครองสรุปประเมินผลประสิทธิภาพจากการดำเนินโครงการ การเบิกจ่ายงบประมาณ และการจัดทำรายงานให้กระทรวงมหาดไทย เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีทราบ

บ้านหนองซองแมว หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตาม“โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ๑ โครงการ คือ การปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมศูนย์สาธิตการตลาด บ้านหนองซองแมวงบประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๒.๓.๒ ศูนย์สาธิตการตลาด/ร้านค้าชุมชน บ้านหนองซองแมว

ศูนย์สาธิตการตลาด บ้านหนองซองแมว หรืออีกชื่อหนึ่ง **ร้านค้าชุมชน** จัดตั้งขึ้นมาเมื่อปี ๒๕๓๐ โดยการระดมหุ้นของชาวบ้าน ภายใต้การนำของนายสมจิต จิตรนอก อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองซองแมวตั้งดำเนินการอยู่บริเวณศาลากลางบ้าน ต่อมาเมื่อปี ๒๕๓๘ คณะกรรมการศูนย์สาธิตการตลาดและสมาชิกได้นำเงินของศูนย์สาธิตการตลาด ดำเนินการซื้อที่ดินที่ติดกับวัดสุทธิภูมิการาม บริเวณทางเข้าหมู่บ้านพื้นที่ ๒๐๐ ตารางวา เป็นเงิน ๔๐,๐๐๐ บาท และอบต.สนับสนุนงบประมาณก่อสร้างอาคาร ๓๕,๐๐๐ บาทซึ่งเป็นที่ตั้งของร้านค้าในปัจจุบัน

ปัจจุบัน ศูนย์ฯแห่งนี้ มีจำนวนหุ้น ๒,๓๔๕ หุ้น ๆ ละ ๑๐๐ บาท มีการให้บริการการกู้เงิน และจำหน่ายสินค้าอุปโภค และบริโภค แก่สมาชิกทุกวันตั้งแต่เวลา ๐๔.๐๐ – ๑๙.๐๐ น.

คณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

๑.	นายสมจิต	จิตนอก	ประธาน
๒.	นางบัวเรียน	จิตนอก	รองประธาน
๓.	น.ส.ณิรัชณา	จิตนอก	เหรัญญิก
๔.	น.ส.ทิพย์สุดา	แสนบุญศิริ	เลขานุการ
๕.	น.ส.แก้วใจ	บัวผา	กรรมการ
๖.	นายสุรภิร	จันทรมณี	กรรมการ

๗. นายเกษม พลาศรี กรรมการ
๘. น.ส.บำเพ็ญ ด้วงชมพู กรรมการ
ผู้ขายสินค้า: นางนงลักษณ์ วรรณภา

กฎของร้านค้าชุมชน

๑. มีการประชุมทุก ๓ เดือน มีการประชุมสมาชิก เพื่อมีการเลือกตั้งคณะกรรมการใหม่ มีการปันผลเฉลี่ยคืน การชำระคืนเงินกู้

๒. การกู้เงิน สมาชิกผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินวงเงินหุ้นของตัวเอง กรณีกู้เกินวงเงินของตัวเอง กรรมการอาจจะพิจารณาอนุมัติเป็นกรณี ๆ ไปวงเงินที่ให้กู้ตั้งแต่ ๕๐๐ - ๘,๐๐๐ บาท

๓. การจัดสรรผลประโยชน์

- นำเงินกำไรสุทธิ ทั้งหมด เฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิก หุ้นละ ๕ %
- หลังจากนั้นนำเงินที่เหลือ คิดเป็น ๑๐๐ %
  - จ่ายปันผล ๔๕ %
  - จ่ายกรรมการผู้ซื้อของเข้าร้าน ๑๕ %
  - จ่ายผู้ขาย ๓๐ %
  - นำเข้ากองทุนขยายกิจการร้านค้า ๑๐ %

สถานะทางการเงินของศูนย์ฯ ณ วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๒

๑. มีหุ้นจำนวน ๒,๓๔๕ หุ้นๆ ละ ๑๐๐ บาท เป็นเงิน ๒๓๔,๕๐๐ บาท
๒. ซื้อของสด ๕,๐๐๐ บาทและของแห้ง ๙๙,๐๐๐ บาท
๓. ของค้างร้าน ๔,๖๑๓ บาท

รวมขายของเดือนนี้	๑๐๘,๖๑๓ บาท
คงเหลือเงิน	๑๒๕,๘๘๗ บาท
เงินดอกเบี้ย	๕,๐๐๐ บาท
รวมเงินกองทุนเดิม	๑๗๕,๑๗๐ บาท

๒.๓.๓ ผลลัพธ์โดยรวมที่เกิดขึ้นจากนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ

จากการเข้าไปศึกษาการดำเนินงานโครงการต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน: โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ๑ โครงการ คือ การปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมศูนย์สาธิตการตลาด บ้านหนองซองแมว โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กลุ่มผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มต่าง ๆ และประชาชนมีความเห็นตรงกันว่า โครงการนี้เป็นไปตามความคาดหวังของรัฐบาล เป็นโครงการที่แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(๑) สามารถแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชุมชน กระบวนการกำหนดโครงการ เริ่มต้นด้วยการจัดเวทีประชาคม วิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่แท้จริง แล้วขอมติจากที่

ประชุมว่าบ้านหนองซองแมว ทำโครงการอะไร ใช้หลักการประชาธิปไตย คือ ยึดเสียงส่วนใหญ่ (Major Rule) และเคารพเสียงส่วนน้อย (Minor Right)

(๒) เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพคุณภาพชีวิต เป็นการจ้างงานในพื้นที่โดยตรง เมื่อดำเนินการปรับปรุงร้านค้าชุมชนเสร็จ สามารถเปิดให้บริการตั้งแต่ ๐๔.๐๐ – ๑๙.๐๐ น. ประชาชนสามารถมาซื้ออาหารสด/อาหารแห้ง เพื่อนำไปประกอบอาหารได้แต่เช้าตรู่ถึงค่ำ ขณะเดียวกันร้านค้าชุมชนแห่งนี้เป็นที่ตั้งของที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ประชาชนมักจะใช้เป็นที่พบปะพูดคุยสนทนากัน

(๓) ฝึกการบริหารจัดการให้กับชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์หลักในการบริหารจัดการโครงการโดยการปฏิบัติจริง จึงเป็นเวทีสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Learning) ในเรื่องการบริหารจัดการ การตัดสินใจ ภาวะผู้นำ การกำกับติดตามการเบิกจ่ายเงิน เป็นต้น

(๔) เสริมสร้างความรักความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน โครงการนี้เกิดผลพลอยได้ที่สำคัญ (By Product) คือ เกิดการมีส่วนร่วมของของประชาชนตั้งแต่กระบวนการประชุมประชาคม เพื่อเสนอปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน นำมาจัดทำโครงการ มีการแต่งตั้งกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดซื้อจัดจ้าง ตรวจรับการจ้าง ทั้งยังโครงการที่เปิดโอกาสให้ประชานในหมู่บ้านเข้ามาทำโครงการ โดยการจ้างแรงงานในหมู่บ้าน เป็นไปตามกรอบแนวคิดโครงการ**เสนอโดยประชาชน ทำโดยประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชนในหมู่บ้าน** จึงเป็นการเสริมสร้างความรัก ความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน

๒.๓.๔ ความคิดเห็นและความสามารถจากชุมชนในการใช้ประโยชน์จากโครงการกิจกรรมต่างๆภายใต้นโยบายแต่ละด้าน

จากการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มต่าง ๆ และประชาชน ในลักษณะ (Focus Group) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาชุมชน ซึ่งความคิดเห็นโดยรวมกลุ่มฯ มีความเห็นตรงกันว่าโครงการนี้เป็นการต่อยอดศูนย์สาธิตการตลาด/ร้านค้าชุมชน เป็นโครงการที่ดี ได้แก้ไขปัญหาสนองตอบความต้องการของหมู่บ้าน ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานราก และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

๒.๓.๕ ความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมในแนวคิดทิศทางและประเด็นการพัฒนาที่สำคัญๆ ของชุมชนที่เข้าไปศึกษาเรียนรู้

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘ มีความคิดเห็น ในแนวคิดโครงการต่อยอดโครงการไทยนิยม ยั่งยืน: โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ๑ โครงการ คือ การปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมศูนย์สาธิตการตลาด บ้านหนองซองแมว สรุปได้ดังนี้

ระดับนโยบาย: การจัดสรรงบประมาณ

เนื่องจากโครงการนี้มีการจัดสรรงบประมาณในรูปแบบจัดสรรต่อหน่วยหมู่บ้าน ในจำนวนที่เท่ากัน คือ หมู่บ้านละ ๒ แสนบาท ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเล็ก หรือหมู่บ้านใหญ่ ควรมีหลักเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริง เพื่อความเป็นธรรม โดยกลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘ มีข้อเสนอแนะในการจัดสรรงบประมาณโครงการให้หมู่บ้าน โดยกำหนดเป็นกลุ่มหมู่บ้านขนาดเล็ก (S) กลุ่มหมู่บ้านขนาดกลาง (M) กลุ่มหมู่บ้านขนาดใหญ่ (L) และกลุ่มหมู่บ้านขนาดใหญ่พิเศษ (XL) โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

(๑) เกณฑ์จำนวนประชากร ควรจัดสรรตามจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง

(๒) เกณฑ์สภาพปัญหา ควรใช้ผลการวิเคราะห์ปัญหาจากการสำรวจข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท ประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ

(๓) เกณฑ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน หมู่บ้านที่มีผลการดำเนินงาน มีกลุ่ม องค์กร ที่สะท้อนถึงความเข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรได้รับการเสริมแรงด้วยการจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น

ระดับการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

จังหวัด/อำเภอ ควรมีการบูรณาการในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ อาทิเช่น บ้านหนองซองแมว มีผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน ๑๑๐ คน และมีแนวโน้มที่หมู่บ้านนี้จะเป็น สังคมผู้สูงอายุ ดังนั้นควรมีการติดตั้งเครื่อง E.O.C ในร้านค้าประชารัฐ รวมทั้งการติดตั้งเน็ทประชารัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มีบัตร นอกจากนี้ประชาชนยังได้รับเงินเฉลี่ย เงินปันผล และสนับสนุนกิจการร้านค้าชุมชน เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก

ระดับชุมชน

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘ ได้มีข้อเสนอแนะในการประชุม คืนข้อมูลผลการศึกษาให้แก่ชุมชน/อำเภอ สรุปได้ดังนี้

(๑) ควรตั้งชื่อร้านค้าชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน จะพบได้ว่า ประชาชนเรียกชื่อสถานที่แห่งนี้ว่า “ศูนย์สาธิตการตลาด” หรือ “ร้านค้าชุมชน”

(๒) ควรสรรหาคนวัยหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เป็นกรรมการฯ แทนกรรมการผู้สูงอายุ

(๓) อนาคตหากมีการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ที่ร้านค้าชุมชนแห่งนี้ได้ กรรมการควรรับซื้อข้าวสารจากชุมชนทั้งในอำเภอ/นอกอำเภอ เพื่อจำหน่าย รวมทั้งเพิ่มน้ำมัน น้ำปลา ฯลฯ

(๔) ในเทศกาล/วันสำคัญต่าง ๆ ควรมีการนำสินค้าหรือรับ Pre-order สินค้าที่ใช้ในเทศกาลนั้นๆ มาจำหน่าย เช่น เทศกาลเข้าพรรษา เทศกาลสงกรานต์รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกได้รับรู้

(๕) ควรมีการบริการส่งสินค้าให้บ้านสมาชิก โดยเฉพาะบ้านผู้สูงอายุ ผู้ป่วย

(๖) ควรจัดทำป้ายคณะกรรมการฯ กติกา และป้ายประชาสัมพันธ์

(๗) ควรย้ายที่ตั้งจุดเน็ทประชารัฐ จากอาคารอเนกประสงค์ มา ณ สถานที่แห่งนี้

(๘) คณะกรรมการฯควรรวบรวมความต้องการซื้อน้ำดื่มของประชาชนในชุมชน แล้วติดต่อกับผู้ผลิตน้ำดื่มโดยตรง เพื่อจัดส่งให้สมาชิกตามความต้องการของสมาชิก ซึ่งทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

สมาชิก	ได้น้ำดื่มที่มีคุณภาพ ได้เงินเฉลี่ยคืน/เงินปันผล
ผู้ผลิตน้ำดื่ม	ได้ลูกค้าที่แน่นอนและมีปริมาณการซื้อเป็นจำนวนมาก สามารถควบคุมและลดค่าใช้จ่ายได้
ร้านค้าชุมชน	ได้เงินส่วนต่าง เป็นกำไร ของร้านค้า

(๙) คณะกรรมการฯ ควรมีการไปศึกษาดูงานร้านค้าชุมชน/ศูนย์สาธิตการตลาด/ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำความรู้มาปรับปรุงพัฒนา

ข้อสรุปและข้อแนะนำจากการเรียนรู้ Action Learning

๓.๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

๓.๑.๑ ความเสี่ยงของบุคคล

จากการสัมภาษณ์ ทางกลุ่มพบว่า ชาวบ้านหนองซองแมว มีความเสี่ยงในเรื่องของรายได้ เพราะรายได้ที่ชาวบ้านที่สามารถนำมาใช้จ่ายได้มีที่มาจาก ๓ แหล่ง คือจากบุตรหลานที่ไปรับจ้างทำงานในต่างถิ่น จากนโยบายของภาครัฐ เช่น บัตรสวัสดิการคนจน เงินผู้สูงอายุ และจากการทำการเกษตรดังนี้

(๑) จากบุตรหลานที่ไปรับจ้างหรือทำงานในต่างถิ่น ดังนั้น ชาวบ้านจะได้เพียงแค่รอว่า แต่ละเดือนบุตรหลานจะส่งเงินมาให้เท่าไร มีความไม่แน่นอนเรื่องรายได้บางเดือนได้มาก บางเดือนได้น้อย

(๒) จากนโยบายของรัฐ เช่น บัตรสวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐจัดให้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวถ้าหากรัฐตัดความช่วยเหลือเหล่านี้ ประชาชนคงประสบปัญหาในการดำรงชีพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้อย่างแน่นอน รวมทั้งการใช้บัตรสวัสดิการมีปัญหาเครื่องรูดบัตร ซึ่งไม่มีในพื้นที่และอยู่ห่างไกล ซึ่งไม่ได้รับความสะดวกในการรูดใช้ ต้องเดินทางโดยว่าจ้างรถยนต์สาธารณะ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น

(๓) จากภาคเกษตรกรรม ซึ่งการทำเกษตรในหมู่บ้านนี้ อาศัยน้ำจากฝนตก ซึ่งบางปีเมื่อประสบกับภัยแล้ง การเกษตรจะไม่ได้ผล ทำให้ไม่มีรายได้ เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้

(๔) จากการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ความเสี่ยงอีกประการหนึ่งก็คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่มีแนวโน้มจะเป็นภาระให้กับชุมชนในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

๓.๑.๒ ความเสี่ยงของครอบครัว

ลักษณะครอบครัวของหมู่บ้านหนองซองแมว เป็นครอบครัวแหว่งกลาง มีความต่างระหว่างวัย เพราะในแต่ละบ้านจะมีสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุและเด็ก ขาดช่วงวัยที่เป็นพ่อแม่ ดังนั้นจะมีแนวโน้มเกิดปัญหาทางสังคมได้ไม่ยากเพราะช่วงวัยที่ต่างกันย่อมมีโอกาสเกิดความไม่เข้าใจกันได้ง่าย และจากการที่รายได้มีความจำกัดจึงส่งผลต่อหนี้สินของครัวเรือน โดยหนี้สินของหมู่บ้านนี้จะเป็นประเด็นของการเป็นหนี้ในการยังชีพ เพราะบางครั้งบางเดือนรายได้ไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องเป็นหนี้ รวมไปถึงการศึกษาของบุตรหลานก็เป็นการสร้างหนี้ให้กับครัวเรือนด้วย เพราะมีรายได้ไม่เพียงพอจึงต้องไปกู้หนี้จากภาครัฐในโครงการ กยศ.

อาชีพเกษตรกรก็ทำให้ครอบครัวมีความเสี่ยง เพราะต้องพึ่งธรรมชาติเป็นหลักและหลักเกณฑ์ในการช่วยเหลือจากภาครัฐโดยเฉพาะ ธกส.ที่มีเงื่อนไขในการกู้ยืมสำหรับการทำเกษตร ที่มีกฎ กติกา หรือระเบียบที่ไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

๓.๑.๓ ความเสี่ยงของชุมชน

หมู่บ้านหนองซองแมว เป็นสังคมผู้สูงอายุจึงเป็นภาระต่อชุมชน การขาดแคลนประชากรวัยทำงานภายในหมู่บ้านก็เป็นความเสี่ยงของชุมชนเช่นกัน ในปีที่ผ่านมาหมู่บ้านหนองซองแมวประสบภัยแล้งและก็มีแนวโน้มจะเกิดภัยแล้งในทุก ๆ ปี การไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ต้องพึ่งการเกษตรเพียงอย่างเดียว ซึ่งลักษณะอาชีพเกษตรกรมีช่วงเวลาในการทำงาน ในช่วงที่ว่างก็ขาดรายได้ แต่ถ้ามีโรงงาน ในช่วงที่ว่างก็สามารถไปทำงานที่โรงงาน ทำให้มีรายได้ที่แน่นอน น้ำในการบริโภคก็ไม่มีคุณภาพเพราะใช้น้ำจากน้ำบาดาลหรือจากหนองน้ำในหมู่บ้านซึ่งไม่ผ่านกระบวนการทำให้สะอาดและปลอดภัยสำหรับใช้ในการบริโภค จึงอาจส่งผลต่อสุขภาพของคนในหมู่บ้าน

๓.๒ ความอยู่ดีมีสุข ของคน ครอบครัว และชุมชน

๓.๒.๑ คน

คนในหมู่บ้านมีวิถีชีวิตที่ใช้ชีวิตแบบพอเพียง จึงเป็นข้อดีที่ทำให้สังคมในหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่น่าอยู่ เพราะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย นอกจากนี้ คนในหมู่บ้านมีการตรวจสุขภาพและการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ปัญหาสุขภาพของคนในหมู่บ้านโดยเฉพาะผู้สูงอายุไม่รุนแรงและเป็นภาระต่อชุมชน จากสภาพโดยทั่วไปผู้สูงอายุในชุมชนจะมีสุขภาพแข็งแรงและสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างดี

๓.๒.๒ ครอบครัว

สถาบันครอบครัวของหมู่บ้านหนองซองแมว เป็นลักษณะครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกัน ยังคงสภาพเป็นสังคมชนบท อันเป็นข้อดี เพราะเป็นการบรรเทาปัญหาในระยะเริ่มต้นได้อย่างดี ทำให้ปัญหาไม่มีความรุนแรง นอกจากนี้ในแต่ละครัวเรือนมีการคัดแยกขยะทำให้ลดภาระต่อชุมชนในการจัดการปัญหาขยะได้อย่างดี

๓.๒.๓ ชุมชน

คนในชุมชนมีความสามัคคีกันอย่างมากเพราะยังคงสภาพเป็นสังคมในลักษณะเครือญาติ โดยที่ผู้นำในชุมชนและทีมงานมีการทำงานที่เข้มแข็งมีลักษณะการทำงานกันอย่างเป็นทีม มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหมู่บ้านและดูแลความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านให้มีความเป็นอยู่ที่ดีในขณะที่ชุมชนเองก็ได้มีการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ เพื่อคอยแบ่งเบาภาระให้แก่คนในชุมชน เช่น กองทุนฌาปนกิจ กองทุนสัจจะ กองทุนขยะ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่ม ที่มีความหลากหลายตามวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น กลุ่มปุ๋ย หรือร้านค้าชุมชนที่คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานให้กับคนในหมู่บ้านได้อย่างดี เพราะมี

การจัดจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ตามความต้องการของคนในชุมชนและสามารถซื้อเงินเชื่อได้ ทำให้คนในหมู่บ้านได้บรรเทาทุกข์ในขณะที่เกิดความขัดสนทางการเงินในบางช่วง

๓.๓ การบริหารพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

โครงการไทยนิยมยั่งยืน

หมู่บ้านหนองซองแมวเลือกโครงการร้านค้าชุมชนในการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว โดยการดำเนินกิจการร้านค้าชุมชนมีการบริหารที่ชัดเจน เช่น มีกรรมการ กฎ มีสมาชิก มีกิจกรรม โดยลักษณะการดำเนินงานจะประกอบไปด้วย

ประธาน รองประธาน เหรัญญิก เจ้าหน้าที่ขาย เจ้าหน้าที่จัดซื้อของเข้าร้าน และเจ้าหน้าที่เช็คสินค้าคงเหลือในร้าน จากองค์ประกอบในข้างต้นจะเห็นได้ว่าแต่ละคนมีหน้าที่ที่ชัดเจนและมีการกำกับควบคุมตรวจสอบระหว่างกันได้อย่างเป็นระบบ

กฎ ระเบียบก็มีความชัดเจน

มีการนำระบบสมาชิกเข้ามาใช้ คนที่เป็นสมาชิกสามารถเป็นหนี้ได้แต่ไม่เกิน ๓ เดือน จะต้องมาชำระเงินให้หมด โดยใช้ระบบเงินปันผลมาเป็นปัจจัยกระตุ้นในการมาชำระหนี้

นอกจากนี้มีการปล่อยกู้เงินให้กับสมาชิก แต่จะกู้ได้ไม่เกินหุ้นที่สมาชิกถือ มีการแบ่งผลประโยชน์ที่ชัดเจน มีสัดส่วนดังนี้ จากกำไรที่ได้จะถูกจัดสรรให้มีการปันผล ๔๕ % เฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกจากยอดซื้อ ๕ % เจ้าหน้าที่ซื้อและเจ้าหน้าที่ควบคุมตรวจสอบสินค้าได้ผลตอบแทน ๑๕ % ส่วนเจ้าหน้าที่ขายได้ ๓๐ % โดยเงินส่วนที่เหลือจะนำเข้ากองทุน

มีวาระการดำรงหน้าที่ชัดเจนโดยจะมีการเลือกใหม่ทุก ๆ ๓ เดือน จากความเห็นของสมาชิกทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการร้านค้าชุมชน

การกำหนดระยะเวลาสั้นเพียง ๓ เดือน ก็เป็นข้อดีของการดำเนินกิจการเพราะภาระหนี้ยังไม่มาก ทำให้สมาชิกสามารถหาเงินมาชำระหนี้สินได้

การบริหารพัฒนาระดับตำบล อำเภอ

การได้รับการสนับสนุนจาก อบต. และอำเภอ จากการสอบถามพบว่ามีการส่งเสริมและสนับสนุนกับทางหมู่บ้านหนองซองแมวอย่างดี เป็นทั้งพี่เลี้ยงในการช่วยเหลือให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในบางครั้งการดำเนินการมีปัญหา ทาง อบต. และอำเภอก็ได้ช่วยหาแนวทางแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานร้านค้ามีความเข้มแข็งอย่างในปัจจุบัน

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาลโครงการไทยนิยม ยั่งยืน หมู่บ้านหนองซองแมวได้เลือกร้านค้าชุมชนในการดำเนินงานในโครงการดังกล่าว ทำให้เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างดี อีกทั้งยังช่วยลดรายจ่ายได้ เป็นการลดภาระปัญหาในเรื่องของการดำรงชีวิตของคนในชุมชนได้ โดยเฉพาะช่วงเวลาที่คนในชุมชนนั้นมีความขัดสนอย่างยิ่งในช่วงที่เกิดภัยแล้ง เท่ากับว่าโครงการนี้เป็นไปในลักษณะการดำเนินงานโดยชุมชน เพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน ก่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนหนองซองแมว

๓.๔ ข้อเสนอแนะในการต่อยอดโครงการร้านค้าชุมชน (โครงการไทยนิยม ยั่งยืน)

๑. ควรมีการติดตั้งเครื่อง E.O.C ในร้านค้าชุมชน เนื่องจากผู้ใช้บัตรสวัสดิการต้องเดินทางไปรูดบัตรสวัสดิการที่หมู่บ้านอื่น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางในแต่ละครั้งจากข้อมูลผู้มีบัตรสวัสดิการของหมู่บ้านนี้มีผู้มีบัตร จำนวน ๑๑๐ ราย เพื่ออำนวยความสะดวก และเพิ่มยอดขาย/ยอดซื้อ รวมทั้งมีเงินหมุนเวียนเพิ่มมากขึ้น

๒. ควรให้มีการขยายกิจการร้านค้าชุมชนให้สนองตอบต่อความต้องการของชุมชนได้ เช่น มีการเพิ่มรายการสินค้าและบริการที่จำเป็นมากขึ้น

๓. เพิ่มศักยภาพชุมชน เช่น การนำคณะกรรมการบริหารร้านค้าสวัสดิการไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์สาธิตฯ หรือร้านสวัสดิการอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการและการดำเนินงานที่มีผลกำไร รวมทั้งให้มีการนำเทคโนโลยีในการสั่งซื้อสินค้าและส่งสินค้าถึงมือผู้บริโภคในหมู่บ้าน

๔. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถมาให้คำแนะนำและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กรรมการบริหาร ในด้านบริการ การบริหารงบประมาณ และอื่น ๆ

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจเข้าถึงวิถีชีวิตของชุมชน

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านภูเหล็ก ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

คำขวัญของหมู่บ้าน ฟูเฟื่องเรื่องกระบือ ล่ำลือประชาธิปไตย รักษ์ประเพณีไทอีสาน ต้นตำนานภูแร่เหล็ก

วิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน คุณธรรมชุมชนเข้มแข็ง เอาชนะยาเสพติด

๒.๑ การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

๑) ประวัติความเป็นมา

การตั้งถิ่นฐานของบ้านภูเหล็ก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๔ มีผู้คนอพยพมาจากจังหวัดมหาสารคาม ๓ กลุ่มใหญ่ ซึ่งได้แก่ กลุ่มของนายภูมี แก้วหย่อง จากอำเภอโกสุมพิสัย กลุ่มที่สองของนายกระดูก สายทอง จากอำเภอบรบือ และอีกกลุ่มหนึ่งของ นายอ้วน นามบุดดี จากบ้านบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ เมื่ออพยพมาแล้ว ได้พิจารณาเห็นลักษณะพื้นที่ของสันเขาสองลูก ตั้งอยู่ใกล้พื้นที่ ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้ และสัตว์นานาชนิด คิดว่าน่าจะตั้งหลักแหล่งได้ เพราะไม่ไกลจากแหล่งน้ำมากนัก จึงได้พากันปลูกบ้านสร้างเรือน และตั้งชุมชนจากสิ่งแวดล้อมว่า “บ้านภูเหล็ก” ทั้งนี้ได้อาศัยการสังเกตว่ามีสันเขาที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือชื่อ ภูหนองผือ ลักษณะหินสองภูเขาทั้งสองลูกดูคล้ายขี้เหล็กที่ถูกถลุงแล้ว แต่ไม่เคยพิสูจน์ยืนยันอายุ และความเป็นมาของลักษณะดังกล่าว อย่างไรก็ตามในพื้นที่นั้นมักจุขุดค้นพบหม้อ และไหหินเผาอยู่เป็นประจำ ซึ่งแสดงถึงความที่เคยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของคนในยุคอดีตล่วงมาแล้วหลายร้อยปี

ปัจจุบันตำบลภูเหล็ก ได้เพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้นตามลำดับ กระทั่งมีการแบ่งการปกครองออกเป็นหมู่บ้านและชุมชนอีกหลายแห่ง เช่น บ้านภูเหล็กน้อย บ้านโนนสวรรค์ บ้านภูเงิน เป็นต้น ต่อมาความไม่สะดวก ในการปกครองและให้บริการประชาชนเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร เขตตำบลในเมืองซึ่งรวมถึงตำบลภูเหล็กในปัจจุบันด้วย จึงได้แยกออกจากตำบลในเมือง ส่วนหนึ่งกลายเป็นตำบลภูเหล็ก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ และมีฐานะเป็นสภาตำบลเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๓๘ ได้ยกฐานเป็นนิติบุคคล และเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลภูเหล็ก

๒) ที่ตั้ง

หมู่บ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ตั้งอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลภูเหล็ก อยู่ห่างจากตัวอำเภอ บ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร

ทิศเหนือ	จรด	บ้านภูเงิน หมู่ที่ ๖
ทิศใต้	จรด	บ้านภูเหล็กน้อย หมู่ที่ ๓

ทิศตะวันตก จรด บ้านหนองรูแข้ หมู่ที่ ๕
ทิศตะวันออก จรด บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ ๒

๓) สภาพพื้นที่

หมู่บ้านภูเหล็กมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงลาดเอียงลงไปทางทิศตะวันตก ทางตอนกลางมีลำห้วยไหลผ่าน ๒ สาย คือ ลำห้วยภูเหล็ก และลำห้วยหนองหญ้าปล้อง มีเนื้อที่ทั้งหมด ๘,๔๗๐ ไร่ แบ่งออกเป็นที่อยู่อาศัย ๓๕๐ ไร่ ที่ทำการเกษตร ๗,๕๐๐ ไร่ ที่สาธารณะ ๒๐๐ ไร่ มีแหล่งน้ำสาธารณะ ๒ แห่ง ได้แก่ ลำห้วย ภูเหล็ก และบ่อน้ำสาธารณะ (สระแดง) มีร้านขายของชำ ๑ แห่ง แหล่งเรียนรู้และประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้าน ๑ แห่ง โรงเรียน ๑ แห่ง วัด ๑ แห่ง หอกระจายข่าว ๑ แห่ง ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน ๑ แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๑ แห่ง ศาลาประชาคม ๒ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ๑ แห่ง

๔) ลักษณะภูมิอากาศ

หมู่บ้านภูเหล็กมีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุม มี ๓ ฤดู ดังนี้

ฤดูฝน สภาพอากาศฝนตกตามฤดูกาล
ฤดูหนาว สภาพอากาศค่อนข้างหนาว
ฤดูร้อน สภาพอากาศค่อนข้างร้อนจัด

๕) ประชากร

หมู่บ้านภูเหล็ก มีประชากรจำนวน ๖๒๖ คน แยกเป็น ชาย ๓๑๔ คน และหญิง ๓๑๒ คน โดยแบ่งจำนวนตามช่วงอายุประชากร ดังนี้

ช่วงอายุ	จำนวนประชากร		
	ชาย	หญิง	รวม
๑ เดือน – ๕ ปี	๑๑	๙	๒๐
๖ ปี – ๒๕ ปี	๘๙	๗๒	๑๖๑
๒๖ ปี – ๕๙ ปี	๑๕๓	๑๖๘	๓๒๑
๖๐ ปี ขึ้นไป	๖๑	๖๓	๑๒๔
รวม	๓๑๔	๓๑๒	๖๒๖

๖) แหล่งน้ำใช้ในชีวิตประจำวันและใช้เพื่อการเกษตร

๖.๑ แหล่งน้ำใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ บ่อน้ำบาดาล และประปาหมู่บ้าน
๖.๒ แหล่งน้ำใช้เพื่อการเกษตร ได้แก่ ลำห้วยภูเหล็ก และบ่อน้ำสาธารณะ (สระแดง)

๗) การประกอบอาชีพและรายได้

๗.๑ การประกอบอาชีพ

๑) อาชีพหลัก ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง และทำไร่อ้อย
๒) อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป

๗.๒ รายได้

๑) รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย ๘๐,๓๙๑ บาท/ครัวเรือน/ปี
๒) รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย ๔๗,๗๘๘ บาท/ครัวเรือน/ปี
๓) รายได้เฉลี่ยของประชากร (ตามเกณฑ์ จปฐ.) ๕๕,๒๔๙.๒๑ บาท/คน/ปี

๔) ครัวเรือนยากจน (รายได้ไม่ถึง ๓๘,๐๐๐ บาท/คน/ปี (ตามเกณฑ์ จปฐ.ปี ๒๕๖๑)

๘) จุดเด่นหรือจุดแข็งของหมู่บ้าน

๘.๑ จุดเด่นด้านบุคคล

ที่	ชื่อ – สกุล	อายุ (ปี)	บ้านเลขที่	โทรศัพท์	ลักษณะเด่น
๑	นายสุวิทย์ กาฬสินธุ์	๕๓	๑๑	๐ ๘ ๙ - ๔๑๙๕๑๐๒	ผู้นำกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ
๒	นายประภัยชาญ วรรณศรี	๕๐	๑๒๕	๐ ๘ ๓ - ๖๖๕๙๓๐๙	นายก อบต.ภูเหล็ก
๓	นายสุเนตร ดวงท้าวเศษ	๕๗	๒๗๒	-	ศูนย์วิทยุสื่อสารตำบล
๔	นายละเอียด วรรณศรี	๓๘	๑๔๑	-	จิตอาสาประสานงานเครือข่าย
๕	นายทองใบ เงาะเศษ	๕๔	๗๘	-	หมอดิน
๖	นายสยาม หวานนอก	๕๐	๙๔	-	เกษตรอาสา
๗	นายบุญสิงห์ โยธาทูน	๖๑	๒๐๑	-	การนำสวดมนต์ สู่ขวัญ
๘	นายถนอม จ่าบาล	๕๗	๖๒	-	ดนตรีพื้นบ้าน
๙	นายเนียม บุริมาตร	๕๘	๒๓๖	-	การเกษตร
๑๐	นางสำราญ หวานนอก	๖๐	๓๘	-	สรภัญญะ
๑๑	นายแป้ว ประนัดใส	๖๕	๖๕	-	ศาสนาและพิธีกรรมท้องถิ่น
๑๒	นายน้อย บุริมาตร	๕๙	๑๓๕	-	นวดแผนโบราณ

๘.๒ จุดเด่นด้านกลุ่ม/องค์กร (ทุนด้านเศรษฐกิจ/สังคม)

ที่	ชื่อกลุ่ม	ปีที่ก่อตั้ง พ.ศ.	วัตถุประสงค์	มีสมาชิก (คน)	เงินทุน (บาท)	กิจกรรมหลัก	ประธานกลุ่ม
๑	กองทุนหมู่บ้าน	๒๕๔๕	ระดมเงินออม	๑๒๑	๓,๐๐๐,๐๐๐	ออม/กู้ยืม	นายสุวิทย์ กาฬสินธุ์
๒	กลุ่มแปรรูปกล้วย	๒๕๕๖	สร้างรายได้	๑๐	๓๐,๐๐๐	เพิ่มรายได้	นางสังขทอง สมบัติหา
๓	กลุ่มทอเสื่อกก	๒๕๕๖	อาชีพเสริม	๑๐	๒๐,๐๐๐	เพิ่มรายได้	นายพิมม์นิภา โยธาทูน
๔	กลุ่มเพาะเห็ดขอนขาว	๒๕๖๐	อาชีพเสริม	๒๐	๘,๐๐๐	เพิ่มรายได้	นายทวี นามบุดดี
๕	กลุ่มผู้เลี้ยงกระบือ	๒๕๕๗	ออมเงิน/อาชีพเสริม	๑๐	๒,๐๐๐,๐๐๐	สร้างรายได้	นายสุวิทย์ กาฬสินธุ์
๖	กลุ่มปลาร้าบอง	๒๕๖๐	อาชีพเสริม	๒๐	๒๒,๔๐๐	เพิ่มรายได้	นางนิพน โยธาทูน

๘.๓ จุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ (ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น แหล่งน้ำ/คูคลองป่า/สถานที่ท่องเที่ยว สาธารณะและการใช้ประโยชน์)

ชื่อแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ	**ลักษณะการใช้ประโยชน์**	**หมายเหตุ**
ลำห้วยภูเหล็ก	ทำการเกษตร	
สวนป่าหนองเม็ก	ป่าชุมชน	
บ่อน้ำสาธารณะ (สระแดง)	ทำการเกษตร	

๘.๔ จุดเด่นด้านภูมิปัญญาดั้งเดิม

ประเภทภูมิปัญญา	**ชื่อ – สกุล และที่อยู่ของเจ้าของภูมิปัญญา**	**ประโยชน์ต่อชุมชน**
การนำสวดมนต์ สู่ขวัญ	นายบุญสิงห์ โยธาทูน	สืบทอดพิธีกรรม
ดนตรีพื้นบ้าน	นายถนอม จ่าบาล	อนุรักษ์วัฒนธรรม
การเกษตร	นายเนียม บุริมาตร	ถ่ายองค์ความรู้
สรภัญญะ	นางสำราญ หวานนอก	อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม
ศาสนาและพิธีกรรมท้องถิ่น	นายแป้ว ประนัดใส	อนุรักษ์ศาสนาและพิธีกรรมท้องถิ่น
นวดแผนโบราณ	นายน้อย บุริมาตร	ถ่ายองค์ความรู้

๘.๕ จุดเด่นด้านประเพณี/วัฒนธรรม/กฎ/ระเบียบ/ค่านิยมและความสัมพันธ์ของชุมชน

ประเพณี/กิจกรรม	**วัตถุประสงค์**	**สิ่งที่ต้องทำ**
ประเพณีบุญเบิกบ้าน	อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม	จัดทุกปี มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

๘.๖ ลักษณะของพื้นที่ที่หล่อหลอมจากประสบการณ์ของรุ่นสู่รุ่น เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่สร้างขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลชุมชนให้ดำเนินชีวิตไปตามระบบคุณค่าแนวคิดของชุมชนนั้น ๆ (กฎของหมู่บ้าน)

ประเพณี/กิจกรรม	**วัตถุประสงค์**	**สิ่งที่ต้องทำ**
กิจกรรมต้านยาเสพติด	รณรงค์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด	เฝ้าระวัง ป้องกัน
กิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน	สนับสนุนกิจกรรมต้านยาเสพติดและส่งเสริมอาชีพ	สร้างทัศนคติ/ระดมทุน
กฎธรรมนูญหมู่บ้าน	สร้างความสงบสุขของชุมชน	ทำการประชาคมและถือปฏิบัติเป็นกฎหมู่บ้าน

๙) โอกาสของหมู่บ้าน (เป็นปัจจัยภายนอกชุมชนที่จะส่งเสริมและสร้างโอกาสให้ชุมชนได้สามารถพัฒนาได้)

เรื่องที่เป็นโอกาส	**ผลกระทบต่อชุมชน**	**ชุมชนควรจะสร้างโอกาส**
การคมนาคม	เดินทางสัญจรสะดวก	เดินทางสะดวกรวดเร็ว
การศึกษา	คนมีความรู้	มีทัศนคติที่ดีในการพัฒนาตนเองและสังคม
การปกครอง	ผู้นำมีความรู้ความสามารถ	พัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง

๑๐) จุดอ่อนและข้อจำกัดของหมู่บ้าน

๑๐.๑ จุดอ่อนของหมู่บ้าน (เป็นปัจจัยภายในหมู่บ้าน และเป็นลักษณะจุดอ่อนหรือจุดด้อยด้านต่าง ๆ)

เรื่องที่เป็นจุดอ่อน	ผลกระทบต่อหมู่บ้าน	วิธีแก้ไขจุดอ่อน
แหล่งน้ำไม่เพียงพอ	ผลผลิตตกต่ำไม่คุ้มทุน	เจาะน้ำบาดาล
ขาดอาชีพเสริม	รายได้ไม่ต่อเนื่อง	จัดตั้งอบรมกลุ่มอาชีพ/การตลาด
การเกษตรขาดทุน	ราคาตกต่ำ/ต้นทุนการผลิตสูง	ลดต้นทุนการผลิต

๑๐.๒ ข้อจำกัดของหมู่บ้าน (เป็นปัจจัยภายนอกและเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้การพัฒนาหมู่บ้าน ไม่บรรลุเป้าหมาย)

ข้อจำกัด	ผลกระทบต่อหมู่บ้าน	วิธีแก้ไขข้อจำกัด
อารยธรรมเมือง	เน้นวัตถุนิยม	สร้างค่านิยมแบบพอเพียง
สภาพพื้นที่	ปลูกพืชไม่ค่อยได้ผล	ปรับการปลูกพืช

๑๑) ผลการดำเนินงานที่ได้รับรางวัล

๑๑.๑ รางวัลอันดับ ๑ หมู่บ้านชุมชนสะอาด ตามแนวทางการบริหารขยะมูลฝอย “จังหวัดสะอาด” ตามแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ ๑ ปี ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

๑๑.๒ กองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่นระดับอำเภอ

๑๑.๓ รางวัลอันดับ ๑ หมู่บ้านชุมชนสะอาด ตามแนวทางการบริหารขยะมูลฝอย “จังหวัดสะอาด” ตามแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ ๑ ปี ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

<u>๒.๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน</u>

ในชุมชน หมู่ที่ ๑ บ้านภูเหล็ก ประชาชนส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำการเกษตร ซึ่งเป็นการปลูกพืชไร่จำพวกมันสำปะหลังและอ้อยเพื่อการจำหน่าย และมีการทำนาข้าวเพื่อการบริโภคในครัวเรือน และเหลือจากนั้นจึงนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ของครอบครัว ซึ่งยังมีปัจจัยที่ยังก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านโอกาส และข้อจำกัดหลายด้านในการประกอบอาชีพของประชาชน ดังนี้

๒.๒.๑ ประชาชนส่วนใหญ่ที่ทำการเกษตรในพื้นที่ดินที่มีการจัดสรรปันส่วนโดยรัฐ ยังมีความต้องการ ให้ทางการออกเอกสารสิทธิ์เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ในการใช้เป็นหลักฐานขอกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อการลงทุนหรือดำรงชีวิต ตลอดจนนำมาใช้ในเรื่องของการซื้อวัตถุดิบและค่าจ้างงาน ส่งผล ให้เกิดความเสี่ยงในการเกิดหนี้สิน เพราะรายรับกับรายจ่ายไม่สมดุล รวมไปถึงประชากรรุ่นใหม่ในชุมชนจะมีแต่ช่วงวัย ที่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งไม่สามารถลงมือในการประกอบกิจการทางการเกษตรได้ด้วยตนเอง ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการจ้างค่าเครื่องมือ เครื่องจักร และจ้างแรงงานมาช่วยดำเนินการ ก่อให้เกิดต้นทุนสูง ประกอบกับประชากรวัยหนุ่มสาวที่ต้องไปทำงานนอกพื้นที่ แต่ฝากบุตรหลานไว้กับปู่ย่าตายายช่วยดูแล กอให้เกิดความเสี่ยงด้านภาระหนี้สินจากการไม่สามารถส่งเงินค่าใช้จ่ายในการดูแลบุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ

๒.๒.๒ ข้อจำกัดที่เป็นปัญหาสำคัญ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ที่สำคัญ คือ ปัญหาเรื่องน้ำ ทั้งที่เป็นน้ำในการนำมาประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น แหล่งน้ำผิวดินจากห้วย หนอง คลอง บึง ก็มีแหล่งเก็บกักน้ำน้อย และที่มีก็ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากสภาพของดินในพื้นที่เป็นดินทราย ไม่สามารถที่จะเก็บอุ้มน้ำได้ทั้งปี ส่งผลให้น้ำไม่เพียงพอต่อการปลูกพืชไร่และทำนาได้อย่างเต็มที่ รวมทั้ง คุณภาพของน้ำใต้ดินที่ปัจจุบันมีการดูดจากบ่อบาดาล มีธาตุหินปูนมาก ไม่สามารถนำมาใช้เพื่อการบริโภคได้ ทำให้ประชาชนต้องซื้อน้ำเพื่อบริโภคทั้งหมด ก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายในชุมชนที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

๒.๒.๓ ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน เพื่อลดข้อจำกัดและอุปสรรคปัญหาข้างต้นของบ้านภูเหล็ก ได้พยายามดำเนินการโดยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ที่เสริมแรงซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีระบบ ในการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วย

-การมีผู้นำที่ดี เนื่องจากบ้านภูเหล็กมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นผู้มีความรู้ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา และแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

-การมีความร่วมมือที่ดี จากการที่มีผู้นำคุ้มแต่ละคุ้มเป็นปากเสียง และช่วยให้ข้อคิดเห็นในการแก้ปัญหาของชุมชน

-ชุมชนมีกระบวนทัศน์การพัฒนา คือ ร่วมกันคิดร่วมค้นหาแนวทางการสร้างอาชีพเสริมนอกเหนือจากการเกษตร เพื่อสร้างรายได้ และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

๒.๒.๔ ภาพรวมของภาคเกษตรในพื้นที่ ยังต้องมีผลกระทบและปัจจัยเสี่ยงจากปัญหาภัยแล้ง การขาดแหล่งน้ำ ทำให้ไม่ได้ผลผลิตเต็มเม็ดเต็มหน่วย รวมทั้ง ปัจจัยค่าต้นทุนตั้งแต่เมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย สารเคมี ค่าเครื่องมือ เครื่องจักร และค่าแรงงาน รวมทั้ง ค่าขนส่งที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง แต่ราคาสินค้าผันผวนไม่แน่นอนในแต่ละปี ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ภายในชุมชน

๒.๒.๕ การจัดการชุมชน เข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านภูเหล็ก มีการรวมกลุ่มกันทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ โดยปลูกพืชเชิงผสม เป็นพืชผักสวนครัวเพื่อการบริโภคในคุ้มและแบ่งจำหน่ายเพิ่ม รายได้ ตลอดจน มีการรวมกลุ่มสร้างรายได้เสริมโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง เช่น การทำ ปลาร้าบอง การทำกล้วยฉาบ ตลอดจน พรมเช็ดเท้า ผ้าเปลตาข่าย รวมทั้ง การเริ่มมีการทำปศุสัตว์จำพวก เลี้ยงโค หรือหนูนา ซึ่งเริ่มดำเนินการเป็นการสร้างรายได้ขยายโอกาสให้เกิดกับประชาชนในชุมชนมากขึ้น โดยภาครัฐจะต้องเข้าไปช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการขาดน้ำอุปโภคบริโภค จากหน่วยงานที่รับผิดชอบในการเข้าสำรวจแหล่งน้ำเพื่อขุดเจาะน้ำบาดาลที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนในภาคเกษตรต้องเข้าไปช่วยแนะนำให้ข้อมูลใหม่และองค์ความรู้ในการเลือกปลูกพืชที่เหมาะสมและมีตลาดรองรับเพื่อควบคุมราคาได้ รวมไปถึงสนับสนุนเงินงบประมาณเพิ่มลงไปในชุมชนเพื่อการต่อยอดโครงการไทยนิยมยั่งยืนในการช่วยสนับสนุนการรวมกลุ่มสร้างอาชีพให้สามารถพัฒนาและต่อยอดสร้างรายได้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประชาชนอยู่ดีมีสุขต่อไป

<u>๒.๓ การวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อศักยภาพและการพัฒนาของชุมชน</u>

การขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐ (State Policy) โดยเฉพาะรัฐบาลไทยในสภาวะปัจจุบันมีกระบวนการ ที่มุ่งเน้นก่อให้เกิดมิติการพัฒนาที่มุ่งไปสู่เป้าหมายการเสริมสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การแปลงรูปนโยบาย (Implementation) ไปสู่การปฏิบัติจึงมีความจำเป็นต้องใช้กลไกภาครัฐผ่านหน่วยราชการเพื่อให้เกิดการตอบสนองการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ยังประโยชน์ต่อหมู่บ้านชุมชนในภาพรวมโดยตรงดังนั้นแล้ว ปัจจัยจากการกำหนดนโยบายภาครัฐที่ต้องการ

กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก โดยใช้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ซึ่งมีกระบวนการสะท้อนปัญหาความต้องการของหมู่บ้านชุมชน ผ่านเวทีประชาคมนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาและนำไปสู่การตอบสนองแก้ไข โดยมีหน่วยงานราชการซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการให้เกิดผลในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ปัจจัยที่หมู่บ้านชุมชนได้รับผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายรัฐบาลที่สำเร็จหรือนำไปสู่ผลที่พึงคาดหวังในมิติการพัฒนาประกอบด้วย

๑) ความรู้ความเข้าใจในเจตนารมณ์นโยบายรัฐบาล ผู้นำบุคลากรในพื้นที่และประชาชนกลุ่มสาขาอาชีพต่าง ๆ ต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ถูกต้องถ่องแท้ถึงเป้าหมายและผลประโยชน์ที่มีต่อหมู่บ้านชุมชน ทำให้สามารถต่อยอดและขยายผลได้ต่อไปในอนาคต

๒) การมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาความต้องการของหมู่บ้านชุมชน เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดมิติการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทันที ดั่งเช่นตัวชี้วัดถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่เน้นศักยภาพของคนในหมู่บ้านชุมชน ที่ร่วมกันกำหนดปัญหาความต้องการให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพภูมิสังคมทำให้สามารถแก้ไขปัญหาตรงกับความต้องการ

๓) การบริหารจัดการพื้นที่หมู่บ้านชุมชน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนในหมู่บ้านชุมชน เหตุเพราะนโยบายรัฐบาลที่มีความมุ่งหมายในการแก้ไขปัญญา เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนปัญหาความจำเป็นพื้นฐาน ที่ต้องการให้เกิดการตอบสนองปัญหาความต้องการอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ วัดผลได้ประชาชนในพื้นที่ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ จึงต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการคน งบประมาณโครงการที่จัดสรรลงมาในระดับพื้นที่โดยให้หมู่บ้านชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจรับตรวจสอบโครงการที่ได้มีการนำเสนอและกรอบแผนการจัดการงานในรูปแบบ คณะกรรมการในด้านต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของหมู่บ้านชุมชนที่สามารถบริหารจัดการโครงการแผนงานไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย

๔) การเปลี่ยนแปลงพัฒนา ต่อยอด และขยายผล การขับเคลื่อนนโยบายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลผลักดันนโยบายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดการพัฒนาพื้นที่ โดยเฉพาะในบางพื้นที่หมู่บ้านชุมชนที่สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ อาทิ สภาพภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคม ที่มีส่วนเกื้อหนุนให้มีการสร้างงานสร้างอาชีพให้คนในชุมชน เป็นการเพิ่มรายได้ในระดับครัวเรือน เป็นการจุดประกาย กระตุ้นให้หมู่บ้านชุมชนต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งใช้การคิดวิเคราะห์ วางแผน ต่อยอดเพื่อการแก้ไขปัญหาตามความสำคัญความจำเป็น และนำไปสู่การขยายผลต่อเนื่องต่อไปในอนาคต นำไปสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน ทางด้านการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ สังคม ของหมู่บ้านชุมชน

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการเรียนรู้ Action Learning

๓.๑ ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

๑) ด้านบุคคล

จากการลงพื้นที่บ้านภูเหล็ก ม.๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น สรุปประเด็นได้ว่าในจำนวนประชากร ๖๒๖ คน จำแนกเป็น ชาย ๓๑๔ คน และหญิง ๓๑๒ คน มีจุดความเสี่ยง ดังนี้

- เด็กแรกเกิด ถึง ๕ ปี มีจำนวนประชากรน้อยมากเพียงร้อยละ ๓ ของประชากร ซึ่งเปรียบเทียบกับในช่วงวัยทำงานซึ่งมีถึงร้อยละ ๕๐ แต่ที่น่าเป็นห่วงจะเห็นได้ว่า มีผู้สูงอายุที่มีจำนวนถึงร้อยละ ๒๐ จากยอดสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จะมีโอกาสเสี่ยงได้โดยเฉพาะเรื่องของการที่ต้องมีประชากรรุ่นใหม่มา

ทดแทนรุ่นเก่าแทบจะไม่มี แต่ยังมีประชากรในวัยสูงอายุจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีโอกาสเสี่ยงในด้านสาธารณสุขอีกเป็นจำนวนมาก และโรคภัยต่าง ๆ เช่น เบาหวาน ความดัน ซึมเศร้า เป็นต้น

- ความเสี่ยงในเรื่องของการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่จะนำไปสู่กลุ่มบุคคลทั้งในวัยรุ่นและวัยทำงาน เนื่องจากสถานการณ์ในพื้นที่บ้านภูเหล็กมีภูมิประเทศที่ห่างออกจากชุมชนเมือง มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงไปได้หลายพื้นที่ มีโอกาสในการลำเลียงยาเสพติดผ่านเส้นทางดังกล่าวได้ง่าย และยังมีโอกาสเป็นพักของยาเสพติดได้ ประกอบกับ กลุ่มเยาวชนในพื้นที่ยังมีพฤติกรรมไปในการเสพสื่อโซเชียล และติดเกมส์ ซึ่งเพิ่มช่องทางและโอกาสเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ง่าย และอีกส่วนหนึ่งกล่าวคือ บุคคลในวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่จะอพยพไปทำงานต่างพื้นที่พอถึงช่วงเวลาเทศกาลต่าง ๆ กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะเดินทางกลับภูมิลำเนาและจะมีปัญหาด้านยาเสพติดตามมาด้วย ทั้งเพื่อการเสพและแบ่งจำหน่าย

- ผู้สูงอายุ และเด็กแรกเกิด มักจะถูกทอดทิ้งเนื่องจากกลุ่มวัยทำงานส่วนใหญ่ จะต้องอพยพไปทำงานนอกพื้นที่ และทิ้งลูกหลานไว้ให้ผู้สูงอายุ โดยส่งค่าดูแลมาให้เพียงเล็กน้อย ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นและ ขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด

- ประชาชนในบ้านภูเหล็กมีพฤติกรรมที่เรียบง่าย เชื่อฟังผู้นำ ซึ่งผู้นำชุมชนก็มีความเข้มแข็ง และมีความโดดเด่นในเรื่องของการมีภาวะผู้นำสูง ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านในชุมชนยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ และแกนหลักในการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

พัฒนาคนในหมู่บ้านชุมชนให้มีความทันสมัย มีการจัดการ รณรงค์ เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

๒) ด้านครอบครัว

บ้านภูเหล็ก เป็นสังคมที่มีความเป็นชนบททั่วไป ส่วนใหญ่แต่ละครอบครัวจะมีผู้สูงอายุอยู่เป็นหลักคอยดูแลลูกหลานที่เกิดมาจากกลุ่มคนวัยทำงานที่อพยพไปทำงานในต่างพื้นที่ โดยบิดามารดาของเด็กจะส่งเงินมาให้เพียงจำนวนไม่มากที่จะเพียงพอต่อการดำรงชีพ

ข้อเสนอแนะ

จะต้องมีการสร้างงานในหมู่บานชุมชนขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานไปทำงานในต่างพื้นที่ เพื่อให้คนวัยหนุ่มสาวได้มีโอกาสอยู่ดูแลลูกหลาน ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ความรักความอบอุ่นในครอบครัวก็จะเกิดมีมากขึ้น และทุกคนในครอบครัวจะมีความเข้มแข็งทั้งทางกาย จิตใจ และสติปัญญา เป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น และเป็นฐานรากที่เข้มแข็งให้กับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาของหมู่บ้านชุมชนบ้านภูเหล็กต่อไป รวมทั้งทางด้านการศึกษา การพัฒนาท้องถิ่น การสร้างงานในชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งพาตนเอง และในด้านสาธารณสุข ให้ อสม. ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด

๓) ด้านชุมชน

- บ้านภูเหล็ก เป็นหมู่บ้านชุมชนที่มีความหนาแน่นอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ห่างออกไปจากชุมชนเมืองหรืออำเภอ เส้นทางการคมนาคมยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร การติดต่อสื่อสารยังไม่เพียงพอ

- การศึกษา ในพื้นที่มีสถานศึกษาอยู่ห่างไกลออกไปจากชุมชน บุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอ เด็กยังต้องอาศัยการศึกษาทางไกล สำหรับการศึกษาทางไกลระดับมัธยมจำเป็นต้องเดินทางออกมาศึกษานอกพื้นที่ของหมู่บ้านชุมชน จะต้องเดินทางออกไปไกลถึง ๑๐ กิโลเมตร

- การประกอบอาชีพ ในหมู่บ้านชุมชนเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งมีพืชหลักเพียง ๓ ชนิด คือ ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย เท่านั้น แต่ยังมีปัญหาเรื่องภัยแล้งเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ต้นทุนในการผลิตค่อนข้าง

สูง ดินมีคุณภาพต่ำ ผลผลิตน้อย และยังมีความเสี่ยงเรื่องราคาไม่คงที่ เกษตรกรไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตกับลูกค้า ได้โดยตรง จะต้องผ่านผู้ค้ารายย่อยในการรวบรวมสินค้าออกสู่ตลาด

- ปัญหาเรื่องน้ำอุปโภคบริโภคในพื้นที่ไม่เพียงพอ ไม่สามารถกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในฤดูแล้งได้ และน้ำใต้ดินที่นำมาทำประปาหมู่บ้านก็ไม่สามารถนำมาดื่มหรือทำการประกอบอาหารได้ เนื่องจากมีสารปนเปื้อนประเภทหินปูนสูงมาก ประกอบกับยังมีกลิ่นเหม็นของสารดังกล่าวด้วย

ข้อเสนอแนะ

พัฒนาเส้นทางคมนาคมให้สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนเมืองได้สะดวก โดยการเสนอแผนการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนไปยังจังหวัดขอนแก่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในด้านการศึกษาของเด็กในชุมชน จะต้องเพิ่มบุคลาการทางการศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน เครื่องมือ เครื่องใช้ และสื่อทางการศึกษาที่ทันสมัย

ด้านอาชีพ ควรมีโครงการต่าง ๆ ไปส่งเสริมให้ความรู้กับคนในชุมชน เพิ่มทักษะและการเปลี่ยนแปลงอาชีพให้เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น ด้านการปศุสัตว์หรือการปลูกพืชใช้น้ำน้อย และหลังฤดูกาลเกี่ยวกับก็มีการสร้างอาชีพอื่นให้กับผู้คนในหมู่บ้านชุมชนได้มีงานทำมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

สำหรับเรื่องน้ำอุปโภคบริโภค ให้สามารถนำมาดื่มได้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสาธารณสุข จะต้องลงพื้นที่ทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพน้ำที่สามารถนำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคได้โดยไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพให้กับชุมชน

ที่สำคัญที่สุดในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจะต้องแก้ไขที่ทรัพยากรบุคคล คือ การพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในภูมิสังคมของตนเองโดยการส่งเสริมให้มีบัณฑิตคืนถิ่นกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตน เพราะว่าเป็นคนที่ทราบปัญหาและสามารถมองเห็นแนวทางแก้ไขไปในทางที่ดี และยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

<u>๓.๒ ความอยู่ดีมีสุขของคน ครอบครัว และชุมชน</u>

จากการที่ได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ ของประชาชนในพื้นที่บ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ได้สัมผัสเรียนรู้และสนทนากับผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชนในพื้นที่บ้านภูเหล็ก ทั้ง ๔ คุ้มบ้าน ประกอบด้วย คุ้มภูเหล็ก คุ้มทักษิณ คุ้มอนามัย และคุ้มภูเหล็กน้อย ซึ่งพบว่า บ้านภูเหล็ก มีลักษณะสำคัญ เช่น

๑) มีลักษณะพื้นที่ราบสูง และเป็นดินปนทราย แหล่งน้ำผิวดินเพื่อการเกษตรขาดความสามารถในการเก็บกักน้ำ แต่ยังมีศักยภาพแหล่งน้ำใต้ดินอยู่พอสมควร

๒) มีลักษณะพิเศษทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โดยมีภูเล็ก ๆ อยู่ ๒ แห่ง ใกล้ ๆ กัน และในบริเวณดังกล่าวมีวัตถุคล้ายแร่ธาตุ ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นแร่เหล็กที่มีความสำคัญ และในบริเวณนั้นยังพบเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในอดีตมาก่อน จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ คือ "บ้านภูเหล็ก"

๓) ประชาชนในพื้นที่มีประวัติความเป็นที่ยาวนานกว่า ๑๐๐ ปี และมีวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นจุดแข็งอันสำคัญเปรียบเสมือนกรอบในการดำรงวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่

๔) ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ส่วนมากเป็นกลุ่มคนชรา ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชนในวัยเรียน โดยคนหนุ่มสาวส่วนมากจะอพยพไปทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ ถึงแม้บ้านภูเหล็ก จะไม่มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร แต่วิถีชีวิตประชาชนในพื้นที่ก็ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ อาทิ ทำนาข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ทำไร่อ้อย และทำไร่มันสำปะหลัง ตลอดจน มีการเลี้ยงสัตว์ ประเภท วัว ควาย เพื่อการจำหน่ายและใช้งาน

๕) ลักษณะอุปนิสัยประจำถิ่น ผู้คนมีอัธยาศัยไมตรี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความรักสมัครสมานสามัคคีต่อกันอย่างเหนียวแน่น

๖) มีผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนา ที่มีความเข้มแข็งเป็นเอกภาพ และสามารถเป็นหลักให้แก่ผู้คนในหมู่บ้านชุมชนได้เป็นอย่างดี

จากการที่ภาคราชการได้มีนโยบาย โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ลงมาในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ อาทิ โครงการประชารัฐ โครงการไทยนิยมยั่งยืน และโครงการบ้านสวย เมืองสุข ตลอดจน โครงการและกิจกรรมสำคัญอื่น ๆ เพื่อลงไปขับเคลื่อนทั้งภาคเศรษฐกิจและสังคม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และเตรียมการรองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไปในอนาคตนั้น ในส่วนของบ้านภูเหล็กได้มีการดำเนินการตามโครงการกิจกรรมดังกล่าวตามศักยภาพและความพร้อมของหมู่บ้านชุมชนได้อย่างเป็นผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ถึงแม้ดำรงชีวิตของประชาชนอาศัยการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามศักยภาพของพื้นที่ คือ บางช่วงเวลามีน้ำเพียงพอและบางช่วงเวลาขาดแคลนน้ำ แต่เกษตรกรมีความอดทนและเข้มแข็งยืนหยัดในการทำเกษตรกรรมเป็น อาชีพหลักอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ยังมีการประกอบอาชีพเสริมเพิ่มเติม เช่น การผลิตจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ อาทิ ปลาร้าบอง พรมเช็ดเท้า และกล้วยฉาบ ทั้งนี้ ด้วยศักยภาพทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และลักษณะอุปนิสัยประจำถิ่น ที่เป็นผู้คนที่มีอัธยาศัยไมตรี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความรักสมัครสมานสามัคคีต่อกันอย่างเหนียวแน่นและเชื่อฟังผู้นำในพื้นที่ จึงกลายเป็นจุดแข็งอันสำคัญของหมู่บ้านชุมชนแห่งนี้ ที่ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุขทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และหมู่บ้านชุมชน ยังผลให้บ้านภูเหล็กมีความพร้อมที่จะสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง หรือการปรับตัวให้ทันต่อพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจน แนวทางการพัฒนาของทางราชการที่เร่งรัดในการแก้ไขปัญหาและดำเนินการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างแน่นอน

๓.๓ บทเรียนที่ได้รับในด้าน

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ กำหนดรูปแบบโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้านและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการบริหาจัดการหมู่บ้าน ในหมู่บ้านประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการอีก ๗ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายสังคมเศรษฐกิจ ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายสาธารณสุขสิ่งแวดล้อม ฝ่ายการศึกษาวัฒนธรรม และฝ่ายทรงคุณวุฒิ มีหน้าที่สำคัญต่อการดูแล บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่พี่น้องประชาชนในตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของประเทศ โดยหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้านต่างๆ มีดังนี้

๑) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน

๒) สร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีในท้องที่

๓) ประสานอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อและรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ

๕) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อการให้บริการของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๖) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎร

๗) อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎร มีความรู้ความเข้าใจ ในข้อราชการ กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

๘) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณะประโยชน์ เพื่อบำบัด ปัดป้องภยันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย

๙) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำ อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

๑๐) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการ และรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

๑๑) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมอบหมาย

นอกจากหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านทั้ง ๑๑ ข้อ ข้างต้นแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวด้วยความอาญา ดังต่อไปนี้

๑) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนต้องแจ้งความต่อกำนัน นายตำบลให้ทราบ

๒) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบ

๓) เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่า ได้มาโดยการกระทำผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้ยึดสิ่งของนั้นไว้ หรือรีบนำส่งต่อกำนัน นายตำบล

๔) เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดกำลังทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้และรีบนำส่งกำนัน นายตำบล

๕) ถ้ามีหมายหรือคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบนำส่งต่อกำนัน หรือกรมการอำเภอตามสมควร

๖) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

จากการเรียนรู้ปฏิบัติจริงในพื้นที่บ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยผู้นำชุมชน ดังนี้

-นายสุวิทย์ กาฬสินธุ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ และยังดำรงตำแหน่ง กำนันตำบลภูเหล็ก อีกหนึ่งตำแหน่ง จบการศึกษาปริญญาตรี เป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช ภรรยาเป็นคนบ้าน ภูเหล็ก และรับราชการครู ได้รับการเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน และกำนันตำบลภูเหล็ก เป็นเวลา ๖ ปีเศษ มีผลการดำเนินงานและบริหารจัดการหมู่บ้าน ได้รับรางวัลกำนันยอดเยี่ยมถึงสองครั้ง เป็นที่ยอมรับของพี่น้องประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ มีผลงานประกอบด้วย

๑) กองทุนแม่ของแผ่นดิน	มีเงินกองทุนจำนวน	๑๒๘,๐๐๐.- บาท
๒) กองทุนหมู่บ้าน	มีเงินกองทุนจำนวน	๔,๐๐๐,๐๐๐.- บาท
๓) กองทุนออมหมู่บ้าน	มีเงินกองทุนจำนวน	๗๐๐,๐๐๐.- บาท

๔) กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน มีเงินกองทุนจำนวน ๗,๕๐๐.- บาท
๕) ศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) มีเงินกองทุนจำนวน ๓๔,๐๐๐.- บาท
๖) ศูนย์ไกล่เกลี่ยคดีความประจำตำบลภูเหล็ก
๗) ศูนย์ยุติธรรมประจำตำบลภูเหล็ก
๘) ศูนย์วิทยุสื่อสารประจำตำบลภูเหล็ก
๙) ศูนย์ปฏิบัติการพิเศษตำบลภูเก็ต/ชุดเคลื่อนที่เร็วพยัคฆ์ขามแก่น
๑๐) ศูนย์ป้องกันและช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงยาเสพติดตำบลภูเหล็ก
๑๑) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด ป.ป.ส. ภาค ๔ บ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑
๑๒) โครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามรอยพระราชดำริ หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก
๑๓) กลุ่มผู้เลี้ยงกระบือภูเหล็ก
๑๔) ศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน

- ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน จัดคนลงตามโครงสร้างของกรรมการหมู่บ้านและปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดลดลง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การกู้เงินกองทุนในหมู่บ้าน จำนวน ๑๒๘ ครัวเรือน ส่งคืนเงินตามเวลาที่กำหนด มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน เช่น ร่วมบริจาคเงินจัดซื้อคอมพิวเตอร์ให้โรงเรียนบ้านหนองรูแข้ รวมกลุ่มเพื่อฝึกอาชีพ เช่น กลุ่มปลาร้าบอง/กล้วยฉาบ ตลอดจน สามารถไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทในหมู่บ้านได้สำเร็จโดยไม่ต้องมีการฟ้องร้องดำเนินคดี สังคมมีความสงบสุข

- การบริหารการพัฒนาชุมชนบ้านภูเหล็ก ตำบลภูเหล็ก ผู้นำชุมชนยึดหลักธรรมาภิบาลและบริหารงานตามบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำกล้าคิดและกล้าตัดสินใจ มีความรู้ความสามารถ เกิดการยอมรับของประชาชน สามารถเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการชุมชนได้เป็นอย่างดียิ่ง

- การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

จากการลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพพื้นที่ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ บ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประชาชนในพื้นที่ประสบปัญหาใน การพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งมีปัญหาสำคัญ ๆ อยู่หลายประการ อาทิ ปัญหาประชาชนขาดที่ดินทำกิน ขาดน้ำเพื่อการบริโภคที่ถูกสุขลักษณะ แหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรไม่สามารถนำน้ำมาใช้ได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากสภาพดินเป็น ดินทรายไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ ปัญหาขาดวัตถุดิบในการประกอบอาชีพเสริม และในการทำการเกษตรเพื่อจำหน่ายทั้งทำไร่อ้อยและมันสำปะหลังมักประสบภาวะขาดทุนเพราะมีต้นทุนสูงและราคาผลผลิต มีความไม่แน่นอนอย่างไรก็ตามในภาพของตำบลภูเหล็ก มีผู้นำท้องที่/ท้องถิ่น ที่เข้มแข็ง เช่น กรณีมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้น ผู้บริหารระดับตำบลระดมสรรพกำลังทั้งแรงกาย และทุนทรัพย์ ร่วมคิดร่วมทำ ในการแก้ไขปัญหา จนประสบผลสำเร็จ อาทิ โรงเรียนบ้านหนองรูแข้ขาดสื่อการเรียนการสอน ผู้นำในท้องที่สามารถระดมทุนทรัพย์เพื่อจัดหา สื่อการเรียนการสอนให้โรงเรียน การบริหารจัดการชุมชนด้านส่งเสริมอาชีพ และการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ถือว่าประสบความสำเร็จ จนทำให้ผู้นำท้องที่ได้รับรางวัลกำนันยอดเยี่ยมจากกระทรวงมหาดไทยถึง ๒ ปี จากห้วงระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๖ ปี ด้วยความรู้ความสามารถทั้งจากวัยวุฒิ คุณวุฒิ และประสบการณ์ของผู้นำ ประกอบกับความสามารถในการบริหารจัดการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการทำข้อตกลงร่วมกันและการตัดสินใจที่รอบคอบ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในหมู่บ้าน ตำบล และขยายไปถึงระดับอำเภอ ในการแก้ไขปัญหาของ

พื้นที่ รวมถึงการนำปัญหาอุปสรรคด้านต่าง ๆ มาเข้าร่วมประชุมหารือผ่านกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน เพื่อจัดทำแผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาอำเภอ และเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญที่เข้าสู่การพิจารณาของคณะกรมการจังหวัดเพื่อบรรจุเป็นแผนพัฒนาในระดับจังหวัดต่อไป

- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๓ ได้รับมอบหมายให้ลงพื้นที่เรียนรู้ประสบการณ์จริงในพื้นที่ (Action Learning) บ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ตำบลภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ในประเด็นการศึกษาเรียนรู้ เรื่อง การต่อยอดโครงการไทยนิยมยั่งยืน โดยมีบทเรียนที่ได้รับด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล โครงการไทยนิยมยั่งยืน ดังนี้

<u>โครงการไทยนิยมยั่งยืน ของบ้านภูเหล็ก</u> เป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มีการต่อยอดโครงการให้ชุมชนอยู่ดีมีสุขด้วยบทบาทของภาครัฐ และความร่วมมืออย่างดีของประชาชนในหมู่บ้าน สำหรับบทบาทของภาครัฐในส่วนของจังหวัดขอนแก่นที่มีแนวนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัด (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔) ที่สนับสนุนความสำเร็จของโครงการ คือ การยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐ โดยผลของยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตของราษฎรในชุมชนในเชิงบวก ชุมชนและครัวเรือนมีภัยคุกคามหรือความเสี่ยง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมลดลง ชุมชนใช้ประโยชน์จากโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้นโยบาย แต่ละด้านที่มีการดำเนินการในชุมชน ดังจะเห็นได้จากโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประสบผลสำเร็จในชุมชนบ้านภูเหล็ก คือ กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนหมู่บ้าน โครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามรอยพระราชดำริ โครงการอนุรักษ์ควายไทย ศูนย์ไกล่เกลี่ยคดีความประจำตำบลภูเหล็ก ศูนย์วิทยุสื่อสารประจำตำบลภูเหล็ก ศูนย์ปฏิบัติการพิเศษชุดเคลื่อนที่เร็วประจำตำบลภูเหล็ก ศูนย์ป้องกันและช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงยาเสพติดตำบลภูเหล็ก ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด ปปส. ภาค ๔ ตำบลภูเหล็กและโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในหมู่บ้านภูเหล็กตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔) ตามยุทธศาสตร์การยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพและเป็นไปตามกรอบหลักในการดำเนินงานของโครงการ ไทยนิยมยั่งยืนด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ คนไทยไม่ทิ้งกัน ชุมชนอยู่ดีมีสุข วิถีไทยวิถีพอเพียง และ กรอบดำเนินงานด้านความมั่นคง คือ สัญญาประชาคมผูกใจไทยเป็นหนึ่ง รู้สิทธิ รู้หน้าที่ รู้กฎหมาย รู้กลไก การบริหารราชการ รู้จักประชาธิปไตยไทยนิยม รู้เท่าทันเทคโนโลยี ร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดและงานตามภารกิจ
ของทุกหน่วยงาน (Function) โดยในกิจกรรมที่ชุมชนบ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ได้ดำเนินการ ประกอบด้วย ๒ กิจกรรม

กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร สนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการจัดทำกล้วยฉาบ และปลาร้าบอง โดยใช้งบประมาณ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตและบรรจุภัณฑ์สำหรับการจัดทำกล้วยฉาบและปลาร้าบอง ส่งร้านค้าชุมชน ก่อให้เกิดเป็นรายได้ให้แม่บ้านในชุมชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้พ้นจากความยากจน เป็นชุมชนอยู่ดีมีสุขตามวิถีพอเพียง

กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรมปรับปรุงถนนเพื่อขนส่งสินค้าทางการเกษตร ตามกรอบหลักในการดำเนินงานชุมชนอยู่ดีมีสุข เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่และอาชีพในชุมชนให้ดีขึ้น โดยปรับปรุงถนนในชุมชน ระยะทาง ๖๔๐ เมตร ขนาดกว้าง ๖ เมตร ยกระดับถนนให้สูงขึ้น ๘๐ เซนติเมตร ในวงเงิน จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาทเนื่องจากใน ฤดูฝนถนนชำรุด ไม่สามารถใช้งานได้ เมื่อปรับปรุงแล้ว จะทำให้ชุมชนใช้ขนส่งสินค้าทางการเกษตรได้สะดวกขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในพื้นที่ (Action Learning) ของบ้านภูเหล็ก หมู่ที่ ๑ ตำบล ภูเหล็ก อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ถือได้ว่าเป็นโครงการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามแนวนโยบายของรัฐบาล แต่การดำเนินการยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างที่ส่วนราชการจะต้องเข้าไปสนับสนุนช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรค เพื่อให้โครงการได้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ เช่น การทำปลาร้าบอง เห็นควรส่งเสริมให้กลุ่มมีการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ทั้งในเรื่องของคุณภาพ บรรจุภัณฑ์ การทำกล้วยฉาบ ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกกล้วยในทุกครัวเรือน เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณกล้วยที่เป็นวัตถุดิบ

จากการลงพื้นที่ ม.๑ บ้านภูเหล็ก พบปัญหาและเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้

๑. แหล่งน้ำ เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นดินปนทรายเก็บน้ำไม่อยู่ จึงทำให้ไม่มีน้ำใช้ตลอดฤดูกาล แนวทางในการแก้ไขปัญหา เห็นควร

-ขุดเจาะบ่อบาดาล เนื่องจากมีน้ำใต้ดิน โดยให้หน่วยงานที่มีภารกิจหน้าที่เข้ามาสำรวจและดำเนินการขุดเจาะ

-ขุดสระน้ำสาธารณะ เนื่องจากชาวบ้านไม่ยอมเสียพื้นที่ของตัวเองเพื่อเป็นสระน้ำและให้ผู้อื่นใช้ร่วมกัน ต้องมีการบริหารจัดการน้ำอาจมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อให้ผู้ที่เป็นเจ้าของสระน้ำได้ประโยชน์จากการที่ผู้อื่นมาใช้น้ำ

-ขุดลอกสระน้ำที่มีอยู่เดิม เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำได้มากขึ้น

-ส่งเสริมให้ชาวบ้านทำหลุมขนมครกเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในครัวเรือน

๒. ขาดอาชีพเสริม

-การปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงวัว ไก่ดำ โดยการส่งเสริมให้มีการทำปศุสัตว์โดยการรวมกลุ่ม

-สร้างอาชีพใหม่ๆ ให้กลุ่มแม่บ้านอย่างต่อเนื่อง เช่น การจักสานด้วยไม้ไผ่จากภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน

๓. การเกษตรขาดทุน

-ส่งเสริมให้ลดการใช้ปุ๋ย สารเคมี ควรให้ความรู้ชาวบ้านในการใช้มูลสัตว์ในการทำปุ๋ย

-ส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อย เช่น แตงโม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกหญ้าแฝกเพื่อขายพันธุ์

-ส่งเสริมการปลูกพืชผัก สวนครัว เพื่อบริโภคในครัวเรือนและขายเป็นรายได้